

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๔

ตอนที่ ๑

พระอภิธรรมปิฎก

ธรรมสังคณีปกรณ์

ขนอบบ๋อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

มาติกา

มาติกา

ติกมาติกา ๒๒ ติกะ

[๑]

๑. กุสลติกะ

กุสลา ธมฺมา

ธรรมเป็นกุศล

อกุสลา ธมฺมา

ธรรมเป็นอกุศล

อพยยากตา ธมฺมา

ธรรมเป็นอัพยยากฤต

๒. เวทนาติกะ

สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยสุขเวทนา

ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยทุกขเวทนา

อหฺกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยอหฺกฺขมสุขเวทนา

๓. วิปากติกะ

วิปากา ธมฺมา

ธรรมเป็นวิปาก

วิปากธมฺมธมฺมา

ธรรมเป็นเหตุแห่งวิปาก

เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา

ธรรมไม่เป็นวิปาก

และไม่เป็นเหตุแห่งวิปาก

๔. อูปาทินนุปาทานียติกะ

อูปาทินนุปาทานียา ธมฺมา

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วย ตัณหาทิฏฐิ

เข้ายึดครองและเป็นอารมณ์ของอูปาทาน

อนุปาทินอนุปาทานิยา ธมฺมา
ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วย ตัณหาทิฏฐิ
ไม่เข้ายึดครองแต่เป็นอารมณ์ของอนุปาทาน

อนุปาทินนานอนุปาทานิยา ธมฺมา
ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วย ตัณหาทิฏฐิ

ไม่เข้ายึดครองและไม่เป็นอารมณ์ของอนุปาทาน

๕. สังกิลิฏฐสังกิลีสกติกะ

สังกิลิฏฐสังกิลีสกิกา ธมฺมา
ธรรมเศร้าหมองและเป็นอารมณ์ของสังกิลีส
อสังกิลิฏฐสังกิลีสกิกา ธมฺมา
ธรรมไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิลีส
อสังกิลิฏฐสังกิลีสกิกา ธมฺมา
ธรรมไม่เศร้าหมองและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิลีส

๖. วิตักกติกะ

สวิตกุกสวิจारा ธมฺมา	ธรรมมีวิตกมีวิจารณ์
อวิตกุกวิจารณ์ตฺตา ธมฺมา	ธรรมไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์
อวิตกุกาวิจารณ์า ธมฺมา	ธรรมไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์

๗. ปีติติกะ

ปีติสหคตา ธมฺมา	ธรรมสหคตด้วยปีติ
สุขสหคตา ธมฺมา	ธรรมสหคตด้วยสุขเวทนา
อุpekขาสหคตา ธมฺมา	ธรรมสหคตด้วยอุpekขาเวทนา

๘. ทัสสนติกะ

ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา
ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ
ภาวนาย ปหาตพฺพา ธมฺมา
ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓
ประหาณ
เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา
ธรรมอันโสดาปัตติมรรคและมรรคเปื้องสูง ๓
ธมฺมา
ไม่ประหาณ

๙. ทัสสนเหตุกติกะ

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา
ธรรम्मํสํปยุตฺตเหตุอันโสดาปตติมรรคประหาณ
ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา
ธรรम्मํสํปยุตฺตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ
เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย
ธรรम्मํไม่มีสํปยุตฺตเหตุอันโสดาปตติมรรคและ
ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา มรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ

๑๐. อัจยคามิติกะ

อัจยคามิโน ธมฺมา ธรรมเป็นเหตุให้จุติปฏิสันธิ
อปจยคามิโน ธมฺมา ธรรมเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน
เนวอัจยคามิโน นาปจยคามิโน ธมฺมา
ธรรम्मํไม่เป็นเหตุให้จุติปฏิสันธิและไม่เป็นเหตุ
ให้ถึงนิพพาน

๑๑. เสกขตติกะ

เสกฺขชา ธมฺมา ธรรมเป็นของเสกขบุคคล
อเสกฺขชา ธมฺมา ธรรมเป็นของอเสกขบุคคล
เนวเสกฺขชา นาเสกฺขชา ธมฺมา
ธรรम्मํไม่เป็นของเสกขบุคคลและไม่เป็นของ
อเสกขบุคคล

๑๒. ปริตตตติกะ

ปริตฺตตา ธมฺมา ธรรมเป็นปริตตะ
มหคฺคตา ธมฺมา ธรรมเป็นมหัคคตะ
อปฺปมาณา ธมฺมา ธรรมเป็นอัปปมานะ

๑๓. ปริตตารัมมณตติกะ

ปริตฺตารมฺมณา ธมฺมา ธรรมมีอารมณ์เป็นปริตตะ
มหคฺคตารมฺมณา ธมฺมา ธรรมมีอารมณ์เป็นมหัคคตะ
อปฺปมาณารมฺมณา ธมฺมา ธรรมมีอารมณ์เป็นอัปปมานะ

๑๔. หีนตติกะ

หีนา ธมฺมา ธรรมทราม

มชฺฌิมา ธมฺมา

ธรรมปานกลาง

ปณฺีตา ธมฺมา

ธรรมประณีต

๑๕. มิจฉัตตติกะ

มิจฺฉตฺตนิยตา ธมฺมา

ธรรมเป็นมิจฉาสภาวะและให้ผลแน่นอน

สมฺมตฺตนิยตา ธมฺมา

ธรรมเป็นสัมมาสภาวะและให้ผลแน่นอน

อนิยตา ธมฺมา

ธรรมให้ผลไม่แน่นอน

๑๖. มัคคารัมมณติกะ

มคฺคารมฺมณา ธมฺมา

ธรรมมีมรรคเป็นอารมณ์

มคฺคเหตุกา ธมฺมา

ธรรมมีเหตุคือมรรค

มคฺคาธิปติโน ธมฺมา

ธรรมมีมรรคเป็นอธิบดี

๑๗. อุปันนติกะ

อุปฺปนฺนา ธมฺมา

ธรรมเกิดขึ้นแล้ว

อนุปฺปนฺนา ธมฺมา

ธรรมยังไม่เกิดขึ้น

อุปฺปาதிโน ธมฺมา

ธรรมจักเกิดขึ้น

๑๘. อดีตติกะ

อดีตฺตา ธมฺมา

ธรรมเป็นอดีต

อนาคตา ธมฺมา

ธรรมเป็นอนาคต

ปจฺจุปฺปนฺนา ธมฺมา

ธรรมเป็นปัจจุบัน

๑๙. อดีตารัมมณติกะ

อดีตารมฺมณา ธมฺมา

ธรรมมีอารมณ์เป็นอดีต

อนาคตารมฺมณา ธมฺมา

ธรรมมีอารมณ์เป็นอนาคต

ปจฺจุปฺปนฺนารมฺมณา ธมฺมา

ธรรมมีอารมณ์เป็นปัจจุบัน

๒๐. อัชฉัตตติกะ

อชฺฉตฺตฺตา ธมฺมา

ธรรมเป็นภายใน

พหิทฺธา ธมฺมา

ธรรมเป็นภายนอก

อชฺฉตฺตพหิทฺธา ธมฺมา

ธรรมเป็นทั้งภายในและภายนอก

๒๑. อัชฉัตตารัมมณติกะ

อชฺมตตารมมณา ธมฺมา

พหิทฺธารมมณา ธมฺมา

ธรรมมีอารมณ์เป็นภายนอก

อชฺมตตพหิทฺธารมมณา ธมฺมา

ธรรมมีอารมณ์เป็นภายในและเป็นภายนอก

๒๒. สนิทฺสสนติกะ

สนิทฺสสนสปปฎิชา ธมฺมา

ธรรมที่เห็นได้และกระทบได้

อนิทฺสสนสปปฎิชา ธมฺมา

ธรรมที่เห็นไม่ได้แต่กระทบได้

อนิทฺสสนาปปฎิชา ธมฺมา

ธรรมที่เห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้

ติกมาติกา ๒๒ ติกะ จบ

ทูกมาติกา ๑๔๒ ทูกะ

อภิธรรมมาติกา ๑๐๐ ทูกะ

เหตุโคจณกะ

หมวดที่ ๑ มี ๖ ทูกะ คือ

[๒]

๑. เหตุทูกะ

เหตุ ธมฺมา

ธรรมเป็นเหตุ

นเหตุ ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นเหตุ

๒. สเหตุทูกะ

สเหตุกา ธมฺมา

ธรรมมีเหตุ

อเหตุกา ธมฺมา

ธรรมไม่มีเหตุ

๓. เหตุสัมปยุตตทูกะ

เหตุสมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุ

เหตุวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากเหตุ

๔. เหตุสเหตุกทูกะ

เหตุ เจว ธมฺมา สเหตุกา จ

ธรรมเป็นเหตุและมีเหตุ

สเหตุกา เจว ธมฺมา น จ เหตุ

ธรรมมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ

๕. เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ

เหตุ เจว ธมฺมา เหตุสัมปยุตตา จ
ธรรมเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุ
เหตุสัมปยุตตา เจว ธมฺมา น จ เหตุ
ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ

๖. นเหตุสเหตุทุกะ

น เหตุ โข ปน ธมฺมา สเหตุกาปิ
(น เหตุ โข ปน ธมฺมา) อเหตุกาปิ
ธรรมไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ

ธรรมไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ

จุพัตตรทุกะ

หมวดที่ ๒ มี ๗ ทุกะ คือ

[๓]

๗-๑. สปปัจจยทุกะ

สปปัจจยา ธมฺมา
อปปัจจยา ธมฺมา

ธรรมมีปัจจัย
ธรรมไม่มีปัจจัย

๘-๒. สังขตทุกะ

สังขตา ธมฺมา
อสังขตา ธมฺมา

ธรรมเป็นสังขตะ
ธรรมเป็นอสังขตะ

๙-๓. สนิทสสนทุกะ

สนิทสสนา ธมฺมา
อนิทสสนา ธมฺมา

ธรรมที่เห็นได้
ธรรมที่เห็นไม่ได้

๑๐-๔. สปปฎิขทุกะ

สปปฎิขา ธมฺมา
อปปฎิขา ธมฺมา

ธรรมที่กระทบได้
ธรรมที่กระทบไม่ได้

๑๑-๕. รูปีทุกะ

รูปีโน ธมฺมา
อรูปีโน ธมฺมา

ธรรมเป็นรูป
ธรรมไม่เป็นรูป

๑๒-๖. โลกียทุกะ

โลกียา ธมฺมา
โลกุตตรา ธมฺมา

ธรรมเป็นโลกียะ
ธรรมเป็นโลกุตตระ

๑๓-๗. เกณจิวิญญูญยทุกะ

เคนจิ วิญญูยา ธมฺมา

เคนจิ น วิญญูยา ธมฺมา

ธรรมที่จิตบางอย่างรู้ได้

ธรรมที่จิตบางอย่างรู้ไม่ได้

อาสวโคจณกะ

หมวดที่ ๓ มี ๖ ทูกะ คือ

[๔]

๑๔-๑. อาสวทูกะ

อาสวา ธมฺมา

ธรรมเป็นอาสวะ

โน อาสวา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอาสวะ

๑๕-๒. สาสวทูกะ

สาสวา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะ

อนาสวา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ

๑๖-๓. อาสวสัมปยุตตทูกะ

อาสวสมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ

อาสววิปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ

๑๗-๔. อาสวสาสวทูกะ

อาสวา เจว ธมฺมา สาสวา จ

ธรรมเป็นอาสวะ

และเป็นอารมณ์ของอาสวะ

สาสวา เจว ธมฺมา โน จ อาสวา

ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่เป็นอาสวะ

๑๘-๕. อาสวอาสวสัมปยุตตทูกะ

อาสวา เจว ธมฺมา อาสว สมฺปยุตฺตา จ

ธรรมเป็นอาสวะ

และสัมปยุตด้วยอาสวะ

อาสวสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ อาสวา

ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ แต่ไม่เป็นอาสวะ

๑๙-๖. อาสววิปยุตตสาสวทูกะ

อาสววิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา สาสวาปิ

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ แต่เป็นอารมณ์

ของอาสวะ

(อาสววิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา)

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ

และไม่เป็นอารมณ์

อนาสวาปิ

ของอาสวะ

สัญญาโณชนโคจณกะ
หมวดที่ ๔ มี ๖ ทูกะ คือ

[๕] ๒๐-๑. สัญญาโณชนทูกะ

สํโโปชนา ธมฺมา

ธรรมเป็นสัญญาโณชน

โน สํโโปชนา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นสัญญาโณชน

๒๑-๒. สัญญาโณชนนิยทูกะ

สํโโปชนินยา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาโณชน

อสํโโปชนินยา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโณชน

๒๒-๓. สัญญาโณชนสัมปยุตตทูกะ

สํโโปชนสมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโณชน

สํโโปชนวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากสัญญาโณชน

๒๓-๔. สัญญาโณชนสัญญาโณชนนิยทูกะ

สํโโปชนา เจว ธมฺมา สํโโปชนินยา จ

ธรรมเป็นสัญญาโณชน

และเป็นอารมณ์ของสัญญาโณชน

สํโโปชนินยา เจว ธมฺมา โน จ สํโโปชนา

ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาโณชน แต่ไม่เป็นสัญญาโณชน

๒๔-๕. สัญญาโณชนสัญญาโณชนสัมปยุตตทูกะ

สํโโปชนา เจว ธมฺมา

ธรรมเป็นสัญญาโณชนและสัมปยุตด้วยสัญญาโณชน

สํโโปชนสมฺปยุตฺตา จ

สํโโปชนสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน

ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโณชน แต่ไม่เป็นสัญญาโณชน

จ สํโโปชนา

๒๕-๖. สัญญาโณชนวิปยุตตสัญญาโณชนนิยทูกะ

สํโโปชนวิปฺปยุตฺตา โห ปน ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากสัญญาโณชน แต่เป็นอารมณ์

สํโ๑ชนินยาปี
(สํโ๑ชนวิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา)
ธรรมิวิปยุตฺตจกสํญญ๑ชนํ และไมํป็นอารมณํ
อสํโ๑ชนินยาปี

ข๑งสํญญ๑ชนํ

ข๑งสํญญ๑ชนํ

คํณท๑โคจจก
หฺมวตท๑ ๕ มี ๖ ทุกะ คื๑

[๖] ๒๖-๑. คํณทุกะ

คณฺถา ธมฺมา
โน คณฺถา ธมฺมา

ธรรมป็นคํณกะ
ธรรมไมํป็นคํณกะ

๒๗-๒. คํณนินยทุกะ

คณฺถนินยา ธมฺมา
อคณฺถนินยา ธมฺมา

ธรรมป็นอารมณํข๑งคํณกะ
ธรรมไมํป็นอารมณํข๑งคํณกะ

๒๘-๓. คํณสํปยุตฺตทุกะ

คณฺถสํปยุตฺตา ธมฺมา
คณฺถวิปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสํปยุตฺตดว้ยคํณกะ
ธรรมิวิปยุตฺตจกคํณกะ

๒๙-๔. คํณคํณนินยทุกะ

คณฺถา เจว ธมฺมา คณฺถนินยา จ
ธรรมป็นคํณกะและป็นอารมณํข๑งคํณกะ
คณฺถนินยา เจว ธมฺมา โน จ คณฺถา
ธรรมป็นอารมณํข๑งคํณกะ แตํไมํป็นคํณกะ

๓๐-๕. คํณคํณสํปยุตฺตทุกะ

คณฺถา เจว ธมฺมา คณฺถสํปยุตฺตา จ
และสํปยุตฺตดว้ยคํณกะ

ธรรมป็นคํณกะ

คณฺถสํปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน
แตํไมํป็นคํณกะ

ธรรมสํปยุตฺตดว้ยคํณกะ

จ คณฺถา

๓๑-๖. คํณวิปยุตฺตคํณนินยทุกะ

คณฺถวิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา
แตํป็นอารมณํข๑งคํณกะ

ธรรมิวิปยุตฺตจกคํณกะ

คณฺถนินยาปี

(คนวิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา)
และไม่เป็นอารมณ

ธรรมวิปยุตจากคันถะ

อคนฺธนิยาปี

ของคันถะ

โอมโคจณกะ

หมวดที่ ๖ มี ๖ ทูกะ คือ

[๗]

๓๒-๑. โอมทูกะ

โอมชา ธมฺมา

ธรรมเป็นโอมะ

โน โอมชา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นโอมะ

๓๓-๒. โอมนียทูกะ

โอมนียา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณของโอมะ

อโนนียา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอารมณของโอมะ

๓๔-๓. โอมสัมปยุตตทูกะ

โอมสัมปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยโอมะ

โอมวิปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากโอมะ

๓๕-๔. โอมโอมนียทูกะ

โอมชา เจว ธมฺมา โอมนียา จ

ธรรมเป็นโอมะและเป็นอารมณของโอมะ

โอมนียา เจว ธมฺมา โน จ โอมชา

ธรรมเป็นอารมณของโอมะแต่ไม่เป็นโอมะ

๓๖-๕. โอมโอมสัมปยุตตทูกะ

โอมชา เจว ธมฺมา โอมสัมปยุตฺตา จ

ธรรมเป็นโอมะ

และสัมปยุตด้วยโอมะ

โอมสัมปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ

ธรรมสัมปยุตด้วยโอมะ

แต่ไม่เป็นโอมะ

โอมชา

๓๗-๖. โอมวิปยุตตโอมนียทูกะ

โอมวิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากโอมะ

แต่เป็นอารมณของโอมะ

โอมนียาปี

(โอหวิปยุตฺตา โห ปน ธมฺมา)
และไม่เป็นอารมณ
อโนชนียาปิ

ธรรมวิปยุตฺตจากโอหะ
ของโอหะ

โยคโคจณกะ
หมวดที่ ๗ มี ๖ ทูกะ คือ
[๘] ๓๘-๑. โยคทูกะ

โยคา ธมฺมา
โน โยคา ธมฺมา

ธรรมเป็นโยคะ
ธรรมไม่เป็นโยคะ

๓๙-๒. โยคณียทูกะ

โยคณียา ธมฺมา
อโยคณียา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณของโยคะ
ธรรมไม่เป็นอารมณของโยคะ

๔๐-๓. โยคสัมปยุตตทูกะ

โยคสมฺปยุตฺตา ธมฺมา
โยควิปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยโยคะ
ธรรมวิปยุตจากโยคะ

๔๑-๔. โยคโยคณียทูกะ

โยคา เจว ธมฺมา โยคณียา จ
และเป็นอารมณของโยคะ

ธรรมเป็นโยคะ

โยคณียา เจว ธมฺมา โน จ โยคา
ธรรมเป็นอารมณของโยคะ แต่ไม่เป็นโยคะ

๔๒-๕. โยคโยคสัมปยุตตทูกะ

โยคา เจว ธมฺมา โยคสมฺปยุตฺตา จ
และสัมปยุตด้วยโยคะ

ธรรมเป็นโยคะ

โยคสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ โยคา
ธรรมสัมปยุตด้วยโยคะ แต่ไม่เป็นโยคะ

๔๓-๖. โยควิปยุตตโยคณียทูกะ

โยควิปยุตฺตา โห ปน ธมฺมา
แต่เป็นอารมณของโยคะ

ธรรมวิปยุตจากโยคะ

โยคณียาปิ

(โยควิปยุตฺตา โห ธมฺมา)
และไม่เป็นอารมณ

ธรรมวิปยุตจากโยคะ

อโยคินิยาปิ

ของโยคะ

นิวรรณโคจจนกะ

หมวดที่ ๘ มี ๖ ทูกะ คือ

[๙]

๔๔-๑. นิวรรณทูกะ

นิวรรณา ธมฺมา

ธรรมนิวรรณ

โน นิวรรณา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นนิวรรณ

๔๕-๒. นิวรรณียทูกะ

นิวรรณียา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณ์ของนิวรรณ

อนิวรรณียา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของนิวรรณ

๔๖-๓. นิวรรณสัมปยุตตทูกะ

นิวรรณสมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยนิวรรณ

นิวรรณวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากนิวรรณ

๔๗-๔. นิวรรณนิวรรณียทูกะ

นิวรรณา เจว ธมฺมา นิวรรณียา จ

ธรรมเป็นนิวรรณ

และเป็นอารมณ์ของนิวรรณ

นิวรรณียา เจว ธมฺมา โน จ นิวรรณา

ธรรมเป็นอารมณ์ของนิวรรณ แต่ไม่เป็นนิวรรณ

๔๘-๕. นิวรรณนิวรรณสัมปยุตตทูกะ

นิวรรณา เจว ธมฺมา นิวรรณสมฺปยุตฺตา จ

ธรรมเป็นนิวรรณและสัมปยุตด้วยนิวรรณ

นิวรรณสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ นิวรรณา

ธรรมสัมปยุตด้วยนิวรรณ แต่ไม่เป็นนิวรรณ

๔๙-๖. นิวรรณวิปฺปยุตตนิวรรณียทูกะ

นิวรรณวิปฺปยุตฺตา โห ปน ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากนิวรรณ

แต่เป็นอารมณ์ของนิวรรณ

นิวรรณิยาปิ

(นิวรรณวิปฺปยุตฺตา โห ปน ธมฺมา)

ธรรมวิปยุตจากนิวรรณ

และไม่เป็นอารมณ์ของ

อนิวรรณิยาปิ

นิวรรณ

ปราคาสโกจณกะ
หมวดที่ ๙ มี ๕ ทุกะ คือ

[๑๐] ๕๐-๑. ปราคาสทุกะ

ปราคาสา ธมฺมา

ธรรมเป็นปราคาสะ (ทิฏฐิ)

โน ปราคาสา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นปราคาสะ

๕๑-๒. ปราคัมมุตฺตทุกะ

ปราคัมมุตฺตา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะ

อปราคัมมุตฺตา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ

๕๒-๓. ปราคาสัมปยุตฺตทุกะ

ปราคาสัมปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยปราคาสะ

ปราคาสวิปปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปปยุตจากปราคาสะ

๕๓-๔. ปราคาสปราคัมมุตฺตทุกะ

ปราคาสา เจว ธมฺมา ปราคัมมุตฺตา จ

ธรรมเป็นปราคาสะ

และเป็นอารมณ์ของปราคาสะ

ปราคัมมุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ ปราคาสา

ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะ แต่ไม่เป็นของ

ปราคาสะ

๕๔-๕. ปราคาสวิปปยุตฺตปราคัมมุตฺตทุกะ

ปราคาสวิปปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา

ธรรมวิปปยุตจากปราคาสะ แต่เป็นอารมณ์

ปราคัมมุตฺตาปี

ปราคาสะ

(ปราคาสวิปปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา)

ธรรมวิปปยุตจากปราคาสะ และไม่เป็นอารมณ์

อปราคัมมุตฺตาปี

ของปราคาสะ

มหันตรทุกะ

หมวดที่ ๑๐ มี ๑๔ ทุกะ คือ

[๑๑] ๕๕-๑. สारम्मณทุกะ

สารมมณา ธมฺมา

ธรรมมีอาารมณฺ

อนารมมณา ธมฺมา

ธรรมไม่มีอาารมณฺ

๕๖-๒. จิตตทฺทุกะ

จิตฺตา ธมฺมา

ธรรมเป็นจิต

โน จิตฺตา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นจิต

๕๗-๓. เจตสิกทฺทุกะ

เจตสิกกา ธมฺมา

ธรรมเป็นเจตสิก

อเจตสิกกา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นเจตสิก

๕๘-๔. จิตตสัมปยุตตทฺทุกะ

จิตฺตสัมปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยจิต

จิตฺตวิปปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปปยุตจากจิต

๕๙-๕. จิตตสังสฺสณฺฐทฺทุกะ

จิตฺตสฺสณฺฐา ธมฺมา

ธรรมเฝ้ากับจิต

จตฺตวิสฺสณฺฐา ธมฺมา

ธรรมไม่เฝ้ากับจิต

๖๐-๖. จิตตสมุทฺฐานทฺทุกะ

จิตฺตสมุทฺฐานา ธมฺมา

ธรรมมีจิตเป็นสมุทฺฐาน

โน จิตฺตสมุทฺฐานา ธมฺมา

ธรรมไม่มีจิตเป็นสมุทฺฐาน

๖๑-๗. จิตตสทฺททฺทุกะ

จิตฺตสทฺทโน ธมฺมา

ธรรมเกิดร่วมกับจิต

โน จิตฺตสทฺทโน ธมฺมา

ธรรมไม่เกิดร่วมกับจิต

๖๒-๘. จิตตานุปริวตฺติทฺทุกะ

จิตฺตานุปริวตฺติโน ธมฺมา

ธรรมเกิดคล้อยตามจิต

โน จิตฺตานุปริวตฺติโน ธมฺมา

ธรรมไม่เกิดคล้อยตามจิต

๖๓-๙. จิตตสังสฺสณฺฐสมุทฺฐานทฺทุกะ

จิตฺตสฺสณฺฐสมุทฺฐานา ธมฺมา

ธรรมเฝ้ากับจิตและมีจิตเป็นสมุทฺฐาน

โน จิตฺตสฺสณฺฐสมุทฺฐานา ธมฺมา

ธรรมไม่เฝ้ากับจิตและไม่มิจิตเป็นสมุทฺฐาน

๖๔-๑๐. จิตตสังสฺสณฺฐสมุทฺฐานสทฺททฺทุกะ

จิตตสังขณฺฐสมุทฺฐานสทฺทโน ธมฺมา
มีจิตเป็นสมุทฺฐาน และเกิดร่วม

ธรรมเฝ้ากับจิต

กับจิต

โน จิตตสังขณฺฐสมุทฺฐานสทฺทโน
ไม่มีจิตเป็นสมุทฺฐาน และ
ธมฺมา

ธรรมไม่เฝ้ากับจิต

ไม่เกิดร่วมกับจิต

๖๕-๑๑. จิตตสังขณฺฐสมุทฺฐานานุปริวตติทฺทกะ

จิตตสังขณฺฐสมุทฺฐานานุปริวตติโน ธมฺมา

ธรรมเฝ้ากับจิตเป็นสมุทฺฐานและเกิดคล้อยตามจิต

โน จิตตสังขณฺฐสมุทฺฐานานุปริวตติ โน

ธรรมไม่เฝ้ากับจิต

ไม่มีจิตเป็นสมุทฺฐาน และ

ธมฺมา

ไม่เกิดคล้อยตามจิต

๖๖-๑๒. อัชฌัตติทฺทกะ

อชฺฌตฺติกา ธมฺมา

ธรรมเป็นภายใน

พาหิรา ธมฺมา

ธรรมเป็นภายนอก

๖๗-๑๓. อุปาทาทฺทกะ

อุปาทา ธมฺมา

ธรรมอาศัยมหาภูตรูปเกิด

โน อุปาทา ธมฺมา

ธรรมไม่อาศัยมหาภูตรูปเกิด

๖๘-๑๔. อุปาทินนทฺทกะ

อุปาทินฺนา ธมฺมา

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหา ทิณฺณฐิ

เข้ายึดครอง

อนุปาทินฺนา ธมฺมา

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหา ทิณฺณฐิ

ไม่เข้ายึดครอง

อุปาทานโคจณกะ

หมวดที่ ๑๑ มี ๖ ทฺทกะ คือ

[๑๒]

๖๙-๑. อุปาทานทฺทกะ

อุปาทานา ธมฺมา

ธรรมเป็นอุปาทาน

โน อุปาทานา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอุปาทาน

๗๐-๒. อุปาทานียทุกะ

อุปาทานียา ธมฺมา
ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน
อนุอุปาทานียา ธมฺมา
ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน

๗๑-๓. อุปาทานสัมปยุตตทุกะ

อุปาทานสัมปยุตฺตา ธมฺมา
ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน
อุปาทานวิปยุตฺตา ธมฺมา
ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน

๗๒-๔. อุปาทานอุปาทานียทุกะ

อุปาทานา เจว ธมฺมา อุปาทานียา จ
ธรรมเป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทาน
อุปาทานียา เจว ธมฺมา โน จ
ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทาน
อุปาทานา

๗๓-๕. อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตทุกะ

อุปาทานา เจว ธมฺมา อุปาทาน- ธรรมเป็นอุปาทาน
และสัมปยุตด้วยอุปาทาน
สัมปยุตฺตา จ
อุปาทานสัมปยุตฺตา เจว ธมฺมา
ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทาน
โน จ อุปาทานา

๗๔-๖. อุปาทานวิปยุตตอุปาทานียทุก

อุปาทานวิปยุตฺตา โข ปน
ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน แต่เป็นอารมณ์
ธมฺมา อุปาทานียาปิ ของอุปาทาน
(อุปาทานวิปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา)
ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน และไม่เป็น
อนุอุปาทานียาปิ อารมณ์ของอุปาทาน

กิเลสโคจณกะ

หมวดที่ ๑๒ มี ๘ ทุกะ คือ

[๑๓] ๗๕-๑. กิเลสทุกะ

กิเลสา ธมฺมา

ธรรมเป็นกิเลส

โน กิเลสา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นกิเลส

๗๖-๒. สังกิเลสิกทุกะ

สงฺกิเลสิกา ธมฺมา

ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส

อสงฺกิเลสิกา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส

๗๗-๓. สังกิลิณฺฐทุกะ

สงฺกิลิณฺฐา ธมฺมา

ธรรมเศร้าหมอง

อสงฺกิลิณฺฐา ธมฺมา

ธรรมไม่เศร้าหมอง

๗๘-๔. กิเลสสัมปยุตตทุกะ

กิเลสสมฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส

กิเลสวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา

ธรรมวิปยุตจากกิเลส

๗๙-๕. กิเลสสังกิเลสิกทุกะ

กิเลสา เจว ธมฺมา สงฺกิเลสิกา จ

ธรรมเป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของสังกิเลส

สงฺกิเลสิกา เจว ธมฺมา โน จ กิเลสา

ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลส

๘๐-๖. กิเลสสังกิลิณฺฐทุกะ

กิเลสา เจว สงฺกิลิณฺฐา จ

ธรรมเป็นกิเลสและเศร้าหมอง

สงฺกิลิณฺฐา เจว ธมฺมา โน จ กิเลสา

ธรรมเศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส

๘๑-๗. กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ

กิเลสา เจว ธมฺมา กิเลสสมฺปยุตฺตา จ

ธรรมเป็นกิเลสและสัมปยุตด้วยกิเลส

กิเลสสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ กิเลสา

ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลส

กิเลสวิปยุตตตา โข ปน ธมฺมา	ธรรมวิปยุตตจากกิเลส
แต่เป็นอารมณ์ของ	
สงฺกิเลสิกาปิ	สังกิเลส
(กิเลสวิปยุตตตา โข ปน ธมฺมา)	ธรรมวิปยุตตจากกิเลส
และไม่เป็นอารมณ์ของ	
อสงฺกิเลสิกาปิ	สังกิเลส

ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา
ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ
น ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา
ธรรมอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณ

ภวานาย ปหาตพพา ธมฺมา	ธรรมอันมรรคเบื้องต้น ๓
ประหาณ	
น ภวานาย ปหาตพพา ธมฺมา	ธรรมอันมรรคเบื้องต้น ๓
ไม่ประหาณ	

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา
 ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ
 น ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา
 ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคจะ
 ประหาณ

ภวานาย ปหาตพพเหตุกา ธมฺมา
 ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเบื้องสูง ๓ ประหาณ
 น ภวานาย ปหาตพพเหตุกา ธมฺมา
 ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเบื้องสูง ๓ จะ

ประหาณ

๘๗-๕. สวิตักกหุกะ

สวิตกกา ธมฺมา

ธรรมมีวิตก

อวิตกกา ธมฺมา

ธรรมไม่มีวิตก

๘๘-๖. สวิจารหุกะ

สวิจารา ธมฺมา

ธรรมมีวิจาร์

อวิจารา ธมฺมา

ธรรมไม่มีวิจาร์

๘๙-๗. สปปิติกหุกะ

สปปิติกา ธมฺมา

ธรรมมีปิติ

อปฺปิติกา ธมฺมา

ธรรมไม่มีปิติ

๙๐-๘. ปีติสหคตหุกะ

ปีติสหคตา ธมฺมา

ธรรมสหคตด้วยปิติ

น ปีติสคตา ธมฺมา

ธรรมไม่สหคตด้วยปิติ

๙๑-๙. สุขสหคตหุกะ

สุขสหคตา ธมฺมา

ธรรมสหคตด้วยสุขเวทนา

น สุขสหคตา ธมฺมา

ธรรมไม่สหคตด้วยสุขเวทนา

๙๒-๑๐. อุเปกขาสหคตหุกะ

อุเปกขาสหคตา ธมฺมา

ธรรมสหคตด้วยอุเบกขาเวทนา

น อุเปกขาสหคตา ธมฺมา

ธรรมไม่สหคตด้วยอุเบกขาเวทนา

๙๓-๑๑. กามาวจรหุกะ

กามาวจรา ธมฺมา

ธรรมเป็นกามาวจร

น กามาวจรา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นกามาวจร

๙๔-๑๒. รูปาวจรหุกะ

รูปาวจรา ธมฺมา

ธรรมเป็นรูปาวจร

น รูปาวจรา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นรูปาวจร

๙๕-๑๓. อรูปาวจรหุกะ

อรูปาวจรา ธมฺมา

ธรรมเป็นอรูปาวจร

น อรูปาวจรา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นอรูปาวจร

๙๖-๑๔. ปรียาป็นนทุกะ

ปรียาปณฺนา ธมฺมา

ธรรมเป็นปรียาป็นนะ

อปรียาปณฺนา ธมฺมา

ธรรมเป็นอปรียาป็นนะ

๙๗-๑๕. นิยยานิกทุกะ

นิยฺยนิกา ธมฺมา

ธรรมเป็นเหตุนำออกจากสังสารวัฏ

อนิยฺยนิกา ธมฺมา

ธรรมไม่เป็นเหตุนำออกจากสังสารวัฏ

๙๘-๑๖. นียตทุกะ

นียตา ธมฺมา

ธรรมให้ผลแน่นอน

อนียตา ธมฺมา

ธรรมให้ผลไม่แน่นอน

๙๙-๑๗. สอฺตฺตรทุกะ

สอฺตฺตรา ธมฺมา

ธรรมมีธรรมอื่นยิ่งกว่า

อนอฺตฺตรา ธมฺมา

ธรรมไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า

๑๐๐-๑๘. สรณทุกะ

สรณา ธมฺมา

ธรรมเกิดกับกิเลส

อรณา ธมฺมา

ธรรมไม่เกิดกับกิเลส

อภิธรรมมัตติกา ๑๐๐ ทูกะ จบ

สุตตันตมัตติกา ๔๒ ทูกะ

[๑๕] ๑. วิชชาภาคิทุกะ

วิชชาภาคิโน ธมฺมา

ธรรมเป็นไปในส่วนวิชา

อวิชชาภาคิโน ธมฺมา

ธรรมเป็นไปในส่วนอวิชา

๒. วิชชูปมทุกะ

วิชชูปมา ธมฺมา

ธรรมเหมือนฟ้าแลบ

วชิรูปมา ธมฺมา

ธรรมเหมือนฟ้าผ่า

๓. พาลทุกะ

พาลา ธมฺมา

ธรรมทำให้เป็นพาล

ปณฺหิตา ธมฺมา

ธรรมทำให้เป็นบัณฑิต

๔. กัณหาทุกะ

กณฺหา ธมฺมา

สํกุกา ธมฺมา

ธรรมดำ

ธรรมขาว

๕. ตปนิยทุกะ

ตปฺนิยา ธมฺมา

อตปฺนิยา ธมฺมา

ธรรมทำให้เราร้อน

ธรรมไม่ทำให้เราร้อน

๖. อธิวจนทุกะ

อธิวจฺนา ธมฺมา

อธิวจฺนปฺภา ธมฺมา

ธรรมเป็นเหตุของธรรมเป็นชื่อ

ธรรมเป็นชื่อ

๗. นิรุตติทุกะ

นิรุตฺติ ธมฺมา

นิรุตฺติปฺภา ธมฺมา

ธรรมเป็นเหตุของธรรมเป็นนิรุตติ

ธรรมเป็นนิรุตติ

๘. ปัญญัตติทุกะ

ปญฺญตฺติ ธมฺมา

ปญฺญตฺติปฺภา ธมฺมา

ธรรมเป็นเหตุของธรรมเป็นปัญญาติ

ธรรมเป็นปัญญาติ

๙. นามรูปทุกะ

นามํ

รูปํ

นามธรรม

รูปธรรม

๑๐. อวิชชาทุกะ

อวิชฺชา จ

ภวตณฺหา จ

ความไม่รู้แจ้ง

ความปรารถนาภพ

๑๑. ภวทิกฺขุทุกะ

ภวทิกฺขุ จ

วิภวทิกฺขุ จ

ความเห็นว่าเป็น

ความเห็นว่าเป็นไม่เกิด

๑๒. สัสสตทิกฺขุทุกะ

สสฺสททิกฺขุ จ

อจฺเจตททิกฺขุ จ

ความเห็นว่าเป็น

ความเห็นว่าเป็นสูญ

๑๓. อันตวาทีฏฐิทุกะ

อนตวาทีฏฐิทุกะ จ

ความเห็นว่ามีที่สุด

อนนตวาทีฏฐิทุกะ จ

ความเห็นว่ามีไม่มีที่สุด

๑๔. ปุพพันตานุทีฏฐิทุกะ

ปุพพันตานุทีฏฐิทุกะ จ

ความเห็นปรารภส่วนอดีต

อปรนตานุทีฏฐิทุกะ จ

ความเห็นปรารภส่วนอนาคต

๑๕. อหิริกทูกะ

อหิริกํ จ

ความไม่ละอาย

อโนตตปํ จ

ความไม่เกรงกลัว

๑๖. หิริทูกะ

หิริ จ

ความละอาย

โอตตปํ จ

ความเกรงกลัว

๑๗. โทวจัสสตาทูกะ

โทวจัสสตา จ

ความเป็นผู้ว่ายาก

ปาปमितตตา จ

ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว

๑๘. โสวจัสสตาทูกะ

โสวจัสสตา จ

ความเป็นผู้ว่าง่าย

กल्याณमितตตา จ

ความเป็นผู้มีมิตรดี

๑๙. อาปัตตติกุสลตาทูกะ

อาปัตตติกุสลตา จ

ความเป็นผู้ฉลาดในอาบัติ

อาปัตตติวุฏฐานกุสลตา จ

ความเป็นผู้ฉลาดในการออกจากอาบัติ

๒๐. สมาปัตตติกุสลตาทูกะ

สมาปัตตติกุสลตา จ

ความเป็นผู้ฉลาดในสมาบัติ

สมาปัตตติวุฏฐานกุสลตา จ

ความเป็นผู้ฉลาดในการออกจากสมาบัติ

๒๑. ธาตุกุสลตาทูกะ

ธาตุกุสลตา จ

ความเป็นผู้ฉลาดในธาตุ

มนสิการกุสลตา จ

ความเป็นผู้ฉลาดในการพิจารณา

๒๒. อายตนกุสลาหะ

อายตนกุสลา จ	ความเป็นผู้ฉลาดในอายตนะ
ปฏิจจสมุปบาทกุสลา จ	
ความเป็นผู้ฉลาดในปฏิจจสมุปบาท	

๒๓. ฐานกุสลาหะ

ฐานกุสลา จ	ความเป็นผู้ฉลาดในฐานะ
อภฺฐานกุสลา จ	ความเป็นผู้ฉลาดในอภฺฐานะ

๒๔. อาชชวหะ

อาชชโว จ	ความซื่อตรง
มทฺทโว จ	ความอ่อนโยน

๒๕. ขันติหะ

ขนฺติ จ	ความอดทน
โสรัจฺจ จ	ความสงบเสงี่ยม

๒๖. สาขัลยหะ

สาขลฺย จ	ความเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน
ปฏิสันถาโร จ	การปฏิสันถาร

๒๗. อินทริยอคุตตหวารตาหะ

อินฺทริเยสุ อคฺตตหฺวารตา จ	
ความเป็นผู้ไม่ส้ารวมในอินทริย์ ๖	
โกชนเ อมตฺตํ จ	
ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนาหาร	

๒๘. อินทริยคุตตหวารตาหะ

อินฺทริเยสุ คฺตตหฺวารตา จ	
ความเป็นผู้ส้ารวมในอินทริย์ ๖	
โกชนเ มตฺตํ จ	
ความเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนาหาร	

๒๙. มุณฺณสัจจหะ

มุณฺณสจฺจ จ	ความเป็นผู้ไม่มีสติ
อสมปชํ จ	ความเป็นผู้ไม่มีสัมปชัญญะ

๓๐. สติหะ

สติ จ

สมปชฺฏุจ

๓๑. ปฏิสังขานพลทุกะ

ปฏิสังขานพลุจ

ภาวนาพลุจ

๓๒. สมถทุกะ

สมโถ จ

วิปัสสนา จ

๓๓. นิमितตทุกะ

สมณินิมิตตุจ

ปคฺคาหนิมิตตุจ

๓๔. ปคฺคาหทุกะ

ปคฺคาโห จ

อวิกฺเขโป จ

๓๕. วิปตฺติทุกะ

สีลวิปตฺติ จ

ทิฏฐิวิปตฺติ จ

๓๖. สัมปทาทุกะ

สีลสัมปทา จ

ทิฏฐิสัมปทา จ

๓๗. วิสุทฺธิทุกะ

สีลวิสุทฺธิ จ

ทิฏฐิวิสุทฺธิ จ

๓๘. ทิฏฐิวิสุทฺธิทุกะ

ทิฏฐิวิสุทฺธิ โข ปน

ยถาทิฏฐิสฺส จ ปธานํ

ความเพียรแห่งบุคคลผู้มีทิฏฐิอันหมดจด

๓๙. สังเวคทุกะ

สเวโค จ สเวชนิเยสุ ฐาเนสุ

ความสลดใจในฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความสลดใจ

สติ

สัมปชัญญะ

กำลังคือการพิจารณา

กำลังคือภาวนา

สมถะ

วิปัสสนา

นิमितคือสมถะ

นิमितคือความเพียร

ความเพียร

ความไม่ฟุ้งซ่าน

ความวิบัติแห่งศีล

ความวิบัติแห่งทิฏฐิ

ความสมบูรณ์แห่งศีล

ความสมบูรณ์แห่งทิฏฐิ

ความหมดจดแห่งศีล

ความหมดจดแห่งทิฏฐิ

ความหมดจดแห่งทิฏฐิ

สํวคคสส จ โยนิโส ปธานํ
ความพยายามโดยแบบคําของบุคคลผู้มีความ
สลดใจ

๔๐. อสนตฺถฐตาทุกะ

อสนตฺถฐตา จ กุสเลสุ ธมฺเมสุ
ความไม่รู้จักอํในกุศลธรรม
อปปฎฺฐวานิตา จ ปธานสมิ
ความไม่ห่อถอยในความพยายาม

๔๑. วิชชาทุกะ

วิชชา จ	ความรู้แจ้ง
วิมุตติ จ	ความหลุดพ้น

๔๒. ขยญาณทุกะ

ขเย ปาณํ	ญาณในอริยมรรค
อนุปปาเท ปาณํ	ญาณในอริยผล

สุตตันตมาติกา ๔๒ ทุกะ จบ
มาติกา จบ

จิตตูปปาทกัณห์

กุศลธรรม

กามาวจรมหากุศลจิต ๘

จิตดวงที่ ๑

บทภาชนีย

[๑๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน

กามาวจรกุศลจิต สหระคตด้วยโสมนัส ๑- สัมปยุตด้วยญาณ ๒-
มีรูปเป็นอารมณ์ หรือ มีเสียง

เป็นอารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจาร์

ปีติ สุข เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์
ปัญญินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัส

สินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิณฺฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ

สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ โอตตปฺปพละ
อโลภ อโทสะ

อโมหะ อนภิชฌา อัปยาปาหะ (สัมมาทิณฺฐิ หิริ โอตตปฺปะ) กายปัสสัทธิ
จิตตปัสสัทธิ

กายลหุตา จิตตลหุตา กายมฺหุตา จิตตมฺหุตา กายกัมมัณฺญูตา
จิตตกัมมัณฺญูตา กายปาคุณฺญูตา

จิตตปาคุณฺญูตา กายชุกตา จิตตชุกตา สติ สัมปชฺฌัญญะ สมณะ วิปัสสนา
ปคฺคาหะ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

[๑๗] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

ผัสสะมีในสมัยนั้น.

[๑๘] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน

ความเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส

กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

@๑. เกิดร่วมกับโสมนัสเวทนา ๒. ประกอบด้วยปัญญา

[๑๙] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า สัญญามีในสมัยนั้น.

[๒๐] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด
อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า เจตนามิในสมัยนั้น.

[๒๑] จิต มิในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺธร ๑- มโน มนายตนะ มนินทรีย์ วิญญาณ
วิญญาณขันธ์

มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า จิตมิในสมัยนั้น.

[๒๒] วิตก มิในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิตแนบสนิท

อยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ สัมผัสกับปะ ในสมัยนั้น อันใด
นี่ชื่อว่า วิตกมิในสมัยนั้น.

[๒๓] วิจารณ์ มิในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบต่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
วิจารณ์มิในสมัยนั้น.

[๒๔] ปีติ มิในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอิมใจ ความปราโมทย์ ความยินดียิ่ง ความบันเทิง ความร่าเริง
ความรื่นเริง

ความปลื้มใจ ความตื่นเต้น ความที่จิตชื่นชมยินดี ในสมัยนั้น อันใด
นี่ชื่อว่า ปีติมิในสมัยนั้น.

[๒๕] สุข มิในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต-

สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า
สุขมิในสมัยนั้น.

[๒๖] เอกัคคตา มิในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่สลายไปแห่งจิต
ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่สลายไป ความสงบ สมาธิในทริย
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

@๑. ธรรมชาติที่ผ่องใส

[๒๗] สัทธินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ศรัทธา กิริยาที่เชื่อ ความปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา
อินทริยคือศรัทธา

สัทธาพละ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัทธินทริยมีในสมัยนั้น.

[๒๘] วิริยอินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม
ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ
ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
อินทริยคือวิริยะ

วิริยะพละ สัมมาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิริยอินทริยในสมัยนั้น.

[๒๙] สตินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลื่อนลอย

ความไม่ลืม สติ อินทริยคือสติ สติพละ สัมมาสติ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
สตินทริย
มีในสมัยนั้น.

[๓๐] สมาธิในทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่สลายไปแห่งจิต
ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่สลายไป ความสงบ อินทริยคือสมาธิ
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมาธิในทริย มีในสมัยนั้น.

[๓๑] ปัญญินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด

ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา อินทรีย์คือปัญญา

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่าง คือ
ปัญญา แสงสว่าง

คือ ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม

สัมมาทิฐิ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า ปัญญินทรีย์มีในสมัยนั้น.

[๓๒] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺธร มโน มนายตนะ อินทรีย์ คือ มโน
วิญญาณ

วิญญาณชนฺธ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
มนินทรีย์มีในสมัยนั้น.

[๓๓] โสมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต-

*สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุขอัน เกิดแต่เจโตสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
โสมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๔] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ

ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ความเป็นอยู่
ชีวิตินทรีย์ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์มีในสมัยนั้น.

[๓๕] สัมมาทิณฺฐิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ
รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส
ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์
ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่าง
คือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม

ความเห็นชอบ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า สัมมาทิณฺฐิ มีในสมัยนั้น.

[๓๖] สัมมาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตริก ความตริกอย่างแรง ความดำริ
ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์ ความที่จิต
แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ความดำริชอบ
ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
สัมมาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น.

[๓๗] สัมมาวายามะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม
ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ
ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยินทรีย์ วิริยพละ

ความพยายามชอบ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า สัมมาวายามะ มีในสมัยนั้น.

[๓๘] สัมมาสติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลื่อนลอย

ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ ความระลึกชอบ ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า สัมมา

สติ มีในสมัยนั้น

[๓๙] สัมมาสมาธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นคงอยู่แห่งจิต
ความไม่สลายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่สลายไป ความสงบสมาธิในทรีย์
สมาธิพละ ความตั้งใจชอบ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมาสมาธิ มีในสมัยนั้น.

[๔๐] สัทธาพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ศรัทธา กิริยาที่เชื่อ กิริยาที่ปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา
สัทธินทรีย์ กำลังคือ

ศรัทธา ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัทธาพละ มีในสมัยนั้น.

[๔๑] วิริยพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ

ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยินทรีย์ กำลังคือ

วิริยะ สัมมาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้มีชื่อว่า วิริยพละ มีในสมัยนั้น.

[๔๒] สติพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่

เลื่อนลอย ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ กำลังคือสติ สัมมาสติ ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

สติพละ มีในสมัยนั้น.

[๔๓] สมาธิพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่หายไปแห่งจิต
ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่หายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์
กำลังคือสมาธิ สัมมาสมาธิ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมาธิพละ มีในสมัยนั้น.

[๔๔] ปัญญาพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด
ความรู้แจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส
ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปญฺก
ปัญญา ปัญญินทรีย์
กำลังคือปัญญา ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่าง
คือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า ปัญญาพละ มีในสมัยนั้น.

[๔๕] หิริพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติทุจริตอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ละอายต่อการประกอบ
อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า หิริพละ มีในสมัยนั้น.

[๔๖] โอตปปพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติทุจริตอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่เกรงกลัวต่อการ
ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า โอตปปพละ
มีในสมัยนั้น.

[๔๗] อโลกะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความไม่โลภ การไม่กำหนด
กิริยาที่ไม่กำหนด ความไม่
กำหนด ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูลคืออโลภะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อโลภะ มีในสมัยนั้น.

[๔๘] อโหสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่คิดประทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย
ความไม่พยายาม
ความไม่คิดเบียดเบียน กุศลมูลคืออโหสะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อโหสะ มีในสมัยนั้น.

[๔๙] อโมหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ
รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส
ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปฏัก
ปัญญา ปัญญินทรีย์
ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือ
ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ
กุศลมูลคือ อโมหะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า อโมหะ มีในสมัยนั้น.

[๕๐] อนภิชณา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความไม่โลภ การไม่กำหนด
กิริยาที่ไม่กำหนด ความไม่
กำหนด ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูลคืออโลภะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อนภิชณา มีในสมัยนั้น.

[๕๑] อัปยาปาหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่คิดประทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย
ความไม่พยาบาท
ความไม่คิดเบียดเบียน กุศลมูลคืออโหสะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
อภยาปาหะ มีในสมัย
นั้น.

[๕๒] สัมมาทิณฺฐิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด
ความรู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส
ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์
ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือ
ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม ความ
เห็นชอบ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมาทิณฺฐิ มีในสมัยนั้น.

[๕๓] หิริ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติกุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ละอายต่อการประกอบ
อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า หิริ มีในสมัยนั้น.

[๕๔] โอตตปฺปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติกุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่เกรงกลัวต่อการ
ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า โอตตปฺปะ
มีในสมัยนั้น.

[๕๕] กายปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การสงบ การสงบระงับ กิริยาที่สงบระงับ ความสงบระงับแห่งเวทนาขันธ
สัญญาขันธ

สังขารขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น.

[๕๖] จิตตปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การสงบ การสงบระงับ กิริยาที่สงบ กิริยาที่สงบระงับ
ความสงบระงับแห่ง

วิญญาณขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น.

[๕๗] กายลหุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่กระด้าง
แห่งเวทนาขันธ สัญญา
ขันธ สังขารขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายลหุตา มีในสมัยนั้น.

[๕๘] จิตตลหุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่กระด้าง
แห่งวิญญาณขันธ ใน

สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตลหุตา มีในสมัยนั้น.

[๕๙] กายมุทุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่กักขพะ ความไม่แข็ง แห่งเวทนาขันธ
สัญญาขันธ

สังขารขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายมุทุตา มีในสมัยนั้น.

[๖๐] จิตตมุทุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่กักขพะ ความไม่แข็ง
แห่งวิญญาณขันธ ในสมัย

นั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตมุทุตา มีในสมัยนั้น.

[๖๑] กายกัมมัณฺญตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน
แห่งเวทนาขันธ

สัญญาขันธ สังขารขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายกัมมัณฺญตา
มีในสมัยนั้น.

[๖๒] จิตตกัมมัณฺญตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน
แห่งวิญญานชั้น

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตกัมมัฏฐตา มีในสมัยนั้น.

[๖๓] กายปาคุญญตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่คล่องแคล่ว ความคล่องแคล่ว ภาวะที่คล่องแคล่ว
แห่งเวทนาชั้น สัญญาชั้น

สังขารชั้น ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายปาคุญญตา มีในสมัยนั้น.

[๖๔] จิตตปาคุญญตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่คล่องแคล่ว ความคล่องแคล่ว ภาวะที่คล่องแคล่ว
แห่งวิญญานชั้น ใน

สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตปาคุญญตา มีในสมัยนั้น

[๖๕] กายชุกตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรง กิริยาที่ตรง ความไม่คด ความไม่โค้ง ความไม่งอ
แห่งเวทนาชั้น

สัญญาชั้น สังขารชั้น ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายชุกตา
มีในสมัยนั้น.

[๖๖] จิตตชุกตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรง กิริยาที่ตรง ความไม่คด ความไม่โค้ง ความไม่งอ
แห่งวิญญานชั้น ใน

สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตชุกตา มีในสมัยนั้น.

[๖๗] สติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่

เลื่อนลอย ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ สัมมาสติ ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า

สติ มีในสมัยนั้น.

[๖๘] สัมปชัญญะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด

ความรู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือ

ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมปชัญญะ มีในสมัยนั้น.

[๖๙] สมณะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมณะ มีในสมัยนั้น.

[๗๐] วิปัสสนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด

ความรู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือ

ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิปัสสนา มีในสมัยนั้น.

[๗๑] ปัคคาหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม
ความอดสาหัส ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ
ไม่ทอดทิ้งกันหะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยอินทรีย์ วิริยพละ

สัมมาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า ปัคคาหะ มีในสมัยนั้น.

[๗๒] อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต
ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิอินทรีย์
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น.

[๗๓] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

ปทภาชนีย จบ

ปฐมภาณวาร จบ

โกณฐาสวาร์

[๗๔] ก็ขันธ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์ ๕
มรรคมมีองค์ ๕ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ เวทนา ๑ สัญญา ๑ เจตนา ๑ จิต
๑ เวทนาขันธ ๑

สัญญาขันธ ๑ สังขารขันธ ๑ วิญญูณขันธ ๑ มานายตนะ ๑ มนินทรีย์
๑ มโนวิญญูณธาตุ ๑

ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ใน
สมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

[๗๕] ชั้น ๔ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น.

เวทนาชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ

ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโต-

*สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

เวทนาชั้น มีในสมัยนั้น.

สัญญาชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัญญาชั้น
มีในสมัยนั้น.

สังขารชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ ปีติ เอกัคคตา สันธิทริย วิริยทริย

สตินทริย

สมาธิทริย ปัญญินทริย ชีวิตินทริย สัมมาทิณฐิ สัมมาสังกัปปะ

สัมมาวายามะ สัมมาสติ

สัมมาสมาธิ สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ
โอตตปปพละ

อโลกะ อโทสะ อโมหะ อนภิชฌา อพยาปาหะ สัมมาทิณฐิ หิริ โอตตปปะ
กายปัสสัทธิ

จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา จิตตลหุตา กายมุหุตา จิตตมุหุตา

กายกัมมัณฺญูตา จิตตกัมมัณฺญูตา

กายปาคุณฺญูตา จิตตปาคุณฺญูตา กายชุกตา จิตตชุกตา สติ สัมปชัญญะ
สมณะ วิปัสสนา

ปคคาหะ อวิกเขปะ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาชั้น

สัญญาชั้น ญาณชั้น นี้ชื่อว่า สังขารชั้น มีในสมัยนั้น.

วิญญาณชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺทร มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญาณ
วิญญาณชั้น

มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิญญูณชั้น
มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ชั้น ๔ มีในสมัยนั้น.

[๗๖] आयตนะ ๒ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

มนายตนะ ธัมมายตนะ

มนายตนะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑร มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญูณ
วิญญูณชั้น

มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า มนายตนะ
มีในสมัยนั้น.

ธัมมายตนะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น นี้ชื่อว่า ธัมมายตนะ มีในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า आयตนะ ๒ มีในสมัยนั้น.

[๗๗] ธาตุ ๒ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

มโนวิญญูณธาตุ ธรรมธาตุ

มโนวิญญูณธาตุ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑร มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญูณ
วิญญูณชั้น

มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า มโนวิญญูณธาตุ
มีในสมัยนั้น.

ธรรมธาตุ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น นี้ชื่อว่า ธรรมธาตุ มีในสมัยนั้น.
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธาตุ ๒ มีในสมัยนั้น.

[๗๘] อาหาร ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสาหาร มโนสญฺเจตนาหาร วิญญูณาหาร

ผัสสาหาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความถูกต้อง อาการที่ถูกต้อง กิริยาที่ถูกต้อง ภาวะที่ถูกต้อง
ในสมัยนั้น อันใด

นี้ชื่อว่า ผัสสาหาร มีในสมัยนั้น.

มโนสญฺเจตนาหาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
มโนสัญญาเจตนาหาร มีใน
สมัยนั้น.

วิญญาณาหาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺธร มโน มนายตนะ มนินทรีย์ วิญญาณ
วิญญาณชั้นธ

มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิญญาณาหาร
มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อาหาร ๓ มีในสมัยนั้น.

[๗๙] อินทรีย์ ๘ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ปญฺญินทรีย์ มนินทรีย์
โสมนัสสิน-

*ทรีย์ ชีวิตินทรีย์.

สัทอินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ศรัทธา กิริยาที่เชื่อ ความปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา อินทรีย์
คือศรัทธา

สัทธาพละ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัทอินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

วิริยอินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบ้น
ความตั้งหน้า ความ

พยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย

ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
อินทรีย์คือวิริยะ

วิริยพละ สัมมาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิริยอินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

สตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่

เลื่อนลอย ความไม่ลืม สติ อินทรีย์คือสติ สติพละ สัมมาสติ ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

สตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

สมาธิทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ อินทรีย์คือสมาธิ
สมาธิพละ

สัมมาสมาธิ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมาธิทรีย์ มีในสมัยนั้น.

ปัญญินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด

ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา อินทรีย์คือปัญญา

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือ

ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า ปัญญินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

มโนทรีมี มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑร มโน มนายตนะ อินทรีย์คือมโน
วิญญาณ

วิญญาณขันธ์ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
มโนทรีมี มีในสมัยนั้น.

โสมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ
ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโต-

*สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

โสมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่

ความประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของนามธรรมนั้นๆ ใน

สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อินทรีย์ ๘ มีในสมัยนั้น.

[๘๐] ฌานมีองค์ ๕ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา

วิตก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิต

แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ สัมผัสกับปะ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า

วิตก มีในสมัยนั้น.

วิจาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบต่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิจาร
มีในสมัยนั้น.

ปีติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอิ่มใจ ความปราโมทย์ ความยินดียิ่ง ความบันเทิง ความร่าเริง
ความรื่นเริง

ความปลื้มใจ ความตื่นเต้น ความที่จิตชื่นชมยินดี ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า ปีติ มีในสมัยนั้น.

สุข มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต-

*สัมพัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมพัส
ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
สุข มีในสมัยนั้น.

เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ

ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมนี้ชื่อว่า ฌานมีองค์ ๕ มีในสมัยนั้น.

[๘๑] มรรคมีองค์ ๕ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ.

สัมมาทิฏฐิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้

แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญาในทรีย์ ปัญญาพละ

ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา
แสงสว่างคือปัญญา ปัญญา

เหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจยธรรม
ความเห็นชอบ ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า สัมมาทิฏฐิ มีในสมัยนั้น.

สัมมาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตริก ความตริกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิต

แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ความดำริชอบ
ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า

สัมมาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น.

สัมมาวายามะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ

ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยีนทรีย์ วิริยพละ

ความพยายามชอบ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า สัมมาวายามะ มีในสมัยนั้น.

สัมมาสติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลือนลอย

ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ ความระลึกชอบ ในสมัยนั้น อันใด
นี่ชื่อว่า สัมมาสติ

มีในสมัยนั้น.

สัมมาสมาธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบแห่งจิต สมาธินทรีย์
สมาธิพละ ความ

ตั้งจิตไว้ชอบ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า สัมมาสมาธิ มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมนี้ชื่อว่า มรรคมีองค์ ๕ มีในสมัยนั้น.

[๘๒] พละ ๗ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ
โอตตปปพละ.

สัทธาพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ศรัทธา กิริยาที่เชื่อ ความปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา
สัทธินทรีย์ กำลัง

คือศรัทธา ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัทธาพละ มีในสมัยนั้น.

วิริยพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดสาหัส ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ

ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ

วิริยินทรีย์ กำลังคือวิริยะ

สัมมาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิริยพละ มีในสมัยนั้น.

สติพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลือนลอย

ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ กำลังคือสติ สัมมาสติ มีในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า สติพละ

มีในสมัยนั้น.

สมาธิพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิินทรีย์
กำลังคือสมาธิ สัมมาสมาธิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมาธิพละ มีในสมัยนั้น.

ปัญญาพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ

รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปญฺก
ปัญญา ปัญฺญินทรีย์ กำลัง

คือปัญญา ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท

ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา

ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง

ความวิจยธรรม สัมมาทิณฺฐิ ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า ปัญญาพละ มีในสมัยนั้น.

หิริพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติทุจริตอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย

กิริยาที่ละอายต่อการประกอบ

อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า หิริพละ มีในสมัยนั้น.

โอตตปปพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติทุจริตอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการ

ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า โอตตปปพละ
มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า พละ ๗ มีในสมัยนั้น.

[๘๓] เหตุ ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อโลกะ อโหสะ อโมหะ.

อโลกะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความไม่โลภ การไม่กำหนด

กิริยาที่ไม่กำหนด ความ

ไม่กำหนด ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูลคือความไม่โลภ ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า อโลกะ

มีในสมัยนั้น.

อโหสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่คิดประทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย

ความไม่พยายาม

ความไม่คิดเบียดเบียน กุศลมูลคือความไม่คิดประทุษร้าย ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า อโหสะ

มีในสมัยนั้น.

อโมหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ

รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ

ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา
แสงสว่างคือปัญญา ปัญญา

เหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจยธรรม
สัมมาทิฎฐิ กุศลมูลคือ

อโมหะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า อโมหะ มีในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า เหตุ ๓ มีในสมัยนั้น.

[๘๔] ผัสสะ ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ อาการที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

ผัสส ๑ มีในสมัยนั้น.

[๘๕] เวทนา ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต-

*สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า

เวทนา ๑ มีในสมัยนั้น.

[๘๖] สัญญา ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัญญา ๑
มีในสมัยนั้น.

[๘๗] เจตนา ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เจตนา ๑ มีในสมัยนั้น.

[๘๘] จิต ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญาณ วิญญาณชั้นร

มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิต ๑ มีในสมัยนั้น.

[๘๙] เวทนาชั้นร ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข อันเกิดแต่เจโต-

*สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบาย เป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า

เวทนาชั้นร ๑ มีในสมัยนั้น.

[๙๐] สัญญาชั้นร ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัญญาชั้นร ๑ มีในสมัยนั้น.

[๙๑] สังขารชั้นร ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร ปีติ เอกัคคตา สทฺธินทริย วิริยินทริย สตินทริย

สมาธินทริย ปัญฺณินทริย ชีวิตินทริย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ

สัมมาสมาธิ สทฺธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญฺญาพละ หิริพละ โอตตปฺปพละ

อโลกะ อโทสะ อโมหะ อนภิชฌา อพฺยาปาหะ สัมมาทิฏฐิ หิริ โอตตปฺปะ กายปัสสทฺธิ

จิตตปัสสทฺธิ กายลหุตา จิตตลหุตา กายมฺหุตา จิตตมฺหุตา

กายกัมมัญญูตา จิตตกัมมัญญูตา

กายปาคุญญูตา จิตตปาคุญญูตา กายชุกตา จิตตชุกตา สติ สัมปชฺฌัญญะ สมณะ วิปัสสนา

ปคฺคาหะ อวิกเขปะ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

เวทนาชั้นร สัญญาชั้นร

วิญญูญาณชั้นธ มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า สังขารชั้นธ ๑ มีในสมัยนั้น.

[๙๒] วิญญูญาณชั้นธ ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญูญาณ
วิญญูญาณชั้นธ

มโนวิญญูญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า วิญญูญาณชั้นธ ๑
มีในสมัยนั้น.

[๙๓] มนายตนะ ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญูญาณ
วิญญูญาณชั้นธ

มโนวิญญูญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า มนายตนะ ๑
มีในสมัยนั้น.

[๙๔] มนินทริย ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญูญาณ
วิญญูญาณชั้นธ

มโนวิญญูญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า มนินทริย ๑
มีในสมัยนั้น.

[๙๕] มโนวิญญูญาณธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส ฯลฯ มโนวิญญูญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด
นี่ชื่อว่า

มโนวิญญูญาณธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น.

[๙๖] ธัมมายตนะ ๑ มีในสมัยนั้นเป็นไฉน?

เวทนาชั้นธ สัญญาชั้นธ สังขารชั้นธ นี่ชื่อว่า ธัมมายตนะ ๑
มีในสมัยนั้น.

[๙๗] ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

เวทนาชั้นธ สัญญาชั้นธ สังขารชั้นธ นี่ชื่อว่า ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น.

[๙๘] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โกฏฐาสวาท จบ

สุญญตวาร

[๙๙] ก็ ธรรม ชันธ์ อายตนะ ธาตุ อาหาร อินทรีย์ ฌาน มรรค พละ
เหตุ

ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์
วิญญาณขันธ์

มนายตนะ มนินทรีย์ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมายตนะ ธรรมธาตุ
มีในสมัยนั้น หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๐๐] ธรรม มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ เหล่านี้ชื่อว่า
ธรรม มีในสมัยนั้น.

[๑๐๑] ชันธ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ เหล่านี้ชื่อว่า
ขันธ์มีในสมัยนั้น.

[๑๐๒] อายตนะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

มนายตนะ ธัมมาตนะ เหล่านี้ชื่อว่า อายตนะ มีในสมัยนั้น.

[๑๐๓] ธาตุ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

มโนวิญญาณธาตุ ธรรมธาตุ เหล่านี้ชื่อว่า ธาตุ มีในสมัยนั้น.

[๑๐๔] อาหาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสาหาร มโนสัญญาเจตนาหาร วิญญาณาหาร เหล่านี้ชื่อว่า อาหาร
มีในสมัยนั้น.

[๑๐๕] อินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ปัญญาอินทรีย์ มนินทรีย์
โสมมณัสสินทรีย์

ชีวิตินทรีย์ เหล่านี้ชื่อว่า อินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๑๐๖] ฌาน มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา นี้ชื่อว่า ฌาน มีในสมัยนั้น.

[๑๐๗] มรรค มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ
นี้ชื่อว่า มรรค
มีในสมัยนั้น.

[๑๐๘] พละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สัทธิพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ
โอตตปปพละ

เหล่านี้ชื่อว่า พละ มีในสมัยนั้น.

[๑๐๙] เหตุ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อโลกะ อโหสะ อโมหะ เหล่านี้ชื่อว่า เหตุ มีในสมัยนั้น.

[๑๑๐] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๑๑๑] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า เวทนา
มีในสมัยนั้น.

[๑๑๒] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า สัญญา
มีในสมัยนั้น.

[๑๑๓] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า เจตนา
มีในสมัยนั้น.

[๑๑๔] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๑๑๕] เวทนาขันธ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า เวทนาขันธ์
มีในสมัยนั้น.

[๑๑๖] สัญญาขันธ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า สัญญาขันธ์
มีในสมัยนั้น.

[๑๑๗] สังขารขันธ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า สังขารขันธ์
มีในสมัยนั้น.

[๑๑๘] วิญญาณขันธ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า
วิญญาณขันธ์ มีในสมัยนั้น.

[๑๑๙] มนายตนะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า มนายตนะ
มีในสมัยนั้น.

[๑๒๐] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี้ชื่อว่า มนินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๑๒๑] มโนวิญญูญาณธาตุ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน ฯลฯ นี่ชื่อว่า
มโนวิญญูญาณธาตุ
มีในสมัยนั้น.

[๑๒๒] ธัมมายตนะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ นี่ชื่อว่า ธัมมายตนะ
มีในสมัยนั้น.

[๑๒๓] ธรรมธาตุ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ นี่ชื่อว่า ธรรมธาตุ มีในสมัยนั้น.

[๑๒๔] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

สุญญตวาร จบ

จิตดวงที่ ๑ จบ

จิตดวงที่ ๒

[๑๒๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหครตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ

มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง
ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๒ จบ

จิตดวงที่ ๓

[๑๒๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหครตด้วยโสมนัส วิปปยุตจากญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ

มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ
เวทนา สัญญา

เจตนา จิต วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์
สมาธินทรีย์

มณินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ หิริพละ โอตตปปพละ อโลกะ
อโทสะ อนภิชฌา

อัปยาปาหะ หิริ โอตตปปะ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา
จิตตลหุตา กายมุหุตา

จิตตมุหุตา กายกัมมัณฺญูตา จิตตกัมมัณฺญูตา กายปาคุณฺญูตา
จิตตปาคุณฺญูตา กายชุกตา จิตตชุกตา

สติ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๒๗] ก็ชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๗ ฌานมีองค์
๕ มรรค

มีองค์ ๔ พละ ๖ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๒๘] สังขารชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร ปีติ เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์
สตินทรีย์

สมาธินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ สัทธาพละ

วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ หิริพละ โอตตปปพละ อโลกะ อโทสะ
อนภิชฌา อัปยาปาหะ

หิริ โอตตปปะ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา จิตตลหุตา กายมุหุตา
จิตตมุหุตา

กายกัมมัถฺยญฺตา จิตตกัมมัถฺยญฺตา กายปาคุญญฺตา จิตตปาคุญญฺตา
กายชุกฺตา จิตตชุกฺตา สติ

สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น เว้น

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญานขันธ์ นี้ชื่อว่า สังขารขันธ์ มีในสมัยนั้น
ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๓ จบ

จิตดวงที่ ๔

[๑๒๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระตด้วยโสมนัส วิปยุตจากญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ

มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง
ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๔ จบ

จิตดวงที่ ๕

[๑๓๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ หรือมีเสียง

เป็นอารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจารณ์

อุเบกขา เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์
ปัญญินทรีย์ มนินทรีย์

อุเบกขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ โอตตปปพละ
อโลกะ อโทสะ

อโมหะ อนภิชฌา อัปยาปาหะ สัมมาทิฏฐิ หิริ โอตตปปะ กายปัสสัทธิ
จิตตปัสสัทธิ

กายลหุตา จิตตลหุตา กายมฺหุตา จิตตมฺหุตา กายกัมมัณฺญตา
จิตตกัมมัณฺญตา กายปาคุณฺญตา

จิตตปาคุณฺญตา กายชุกตา จิตตชุกตา สติ สัมปชัญญะ สมณะ วิปัสสนา
ปคคาหะ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๓๑] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้องในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น

เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณ

ธาตุที่สมกัน ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกขไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่

ทุกขไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

อุเบกขา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

ความเสวยอารมณ์ ที่ไม่ทุกขไม่

สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกขไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า อุเบกขา มีในสมัยนั้น ฯลฯ

อุเบกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
ความเสวยอารมณ์ ที่ไม่ทุกข์ไม่
สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข
อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า อุเบกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๓๒] ก็ชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์
๔

มรรคมมีองค์ ๕ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ

ธัมมาयตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๓๓] สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์
สมาธินทรีย์

ปัญญินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ
สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ โอตตปฺปพละ
อโลกะ

อโหสะ อโมหะ อนภิชฌา อัปยาปาหะ สัมมาทิฏฐิ หิริ โอตตปฺปะ
กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ

กายลหุตา จิตตลหุตา กายมฺหุตา จิตตมฺหุตา กายกัมมัณฺญูตา
จิตตกัมมัณฺญูตา กายปาคุณฺญูตา

จิตตปาคุณฺญูตา กายชุกตา จิตตชุกตา สติ สัมปชฺฌัญญะ สมณะ วิปัสสนา
ปคฺคาหะ

อวิกเขปะ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
เวทนาขันธ สัญญาขันธ

วิญญานชั้นนี้ชื่อว่า สังขารชั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๕ จบ

จิตดวงที่ ๖

[๑๓๔] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีธรรม
เป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๖ จบ

จิตดวงที่ ๗

[๑๓๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีธรรม
เป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นในสมัยใด ผัสสะ เวทนา
สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจารณ์ อุเบกขา เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์
สมาธินทรีย์
มโนทรีย์ อุเบกขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ
สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ หิริพละ โอตตปปพละ อโลกะ
อโหสะ
อนภิชฌา อพยาปาหะ หิริ โอตตปปะ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา
จิตตลหุตา
กายมูหุตา จิตตมูหุตา กายกัมมัณฺญูตา จิตตกัมมัณฺญูตา กายปาคุณฺญูตา
จิตตปาคุณฺญูตา

กายชุกตา จิตตชุกตา สติ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่

อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๓๖] ก็ชั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๗ ฌานมีองค์
๔

มรรคมมีองค์ ๔ พละ ๖ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๓๗] สังขารชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์
สมาธินทรีย์ ชีvitินทรีย์ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ สัทธาพละ

วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ หิริพละ โอตตปฺพพละ อโลกะ อโทสะ
อนภิชฌา

อัปยาปาหะ หิริ โอตตปฺปะ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา
จิตตลหุตา กายมุหุตา

จิตตมุหุตา กายกัมมัณฺญูตา จิตตกัมมัณฺญูตา กายปาคุณฺญูตา
จิตตปาคุณฺญูตา กายชุกตา

จิตตชุกตา สติ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่

ในสมัยนั้น เว้นเวทนาชั้น สัญญาชั้น วิญญาณชั้น นี้ชื่อว่า
สังขารชั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตตาวที่ ๗ จบ

จิตตาวที่ ๘

[๑๓๘] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากญาณ
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง
ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๘ จบ

กามาวจรมหากุศลจิต ๘ จบ

หุตติยภาณวาร จบ

รูปาวจรกุศล กสิณ ฌาน

จตุกกนัย

[๑๓๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ ประกอบด้วย วิตก
วิจารณ์ มีปีติและ

สุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๔๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
บรรลุหุตติยฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็น

อารมณ์ ภายในผองใส เพราะวิตกวิจารณ์สงบ จิตถึงความเป็นธรรมชาติ
ผุดขึ้นดวงเดียว

ไม่มีวิตกวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ เวทนา
สัญญา

เจตนา จิต ปีติ สุข เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์
ปัญญินทรีย์

มโนทริย โสมนัสสินทริย ชีวิตินทริย สัมมาทิณฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ

ปัสสาคะ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๑] ก็ขั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมี องค์

๓

มรรคมียองค์ ๔ พละ ๓ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมาตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๒] สังขารขั้น มีอยู่ในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา ปีติ เอกัคคตา สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์

สมาธินทรีย์

ปัญญินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาขั้น สัญญาขั้น
วิญญาณขั้น

นี้ชื่อว่า สังขารขั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

เพราะคลายปีติได้อีกด้วย จึงเป็น

ผู้เพ่งโดยอุปบัติ มีสติสัมปชัญญะอยู่ และเสวยสุขด้วยนามกาย

พระอริยะทั้งหลาย ย่อมกล่าว

สรรเสริญบุคคลนั้นว่า เป็นผู้เพ่งโดยอุปบัติ มีสติอยู่เป็นสุข ดังนี้

เพราะฌานใด บรรลุดัตถิฌาน

นั้น ที่มีปฐวิกสิณเป็นอารมณ์ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต สุข

เอกัคคตา สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์
มโนมินทรีย์

โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๔] ก็ขั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์

๒

มรรคมองค์ ๔ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธรรมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๕] สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สมานินทรีย์

ปัญญินทรีย์

ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ อวิกเขปะ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัย

เกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เวทนาชั้น ๓ สัญญาชั้น ๓

วิญญานชั้น ๓ นี้ชื่อว่า

สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๔๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

บรรลุดุตตถณานที่มีปฐวิกสิณเป็น

อารมณ์ ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ได้

เพราะโสมนัสและโทมนัสดับสนิทใน

ก่อน มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา

เจตนา จิต อุเบกขา

เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์ ปัญญินทรีย์

มโนนทรีย์

อุเบกขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๗] ก็ขั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์

๒

มรรคมงคล ๔ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธรรมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๔๘] สังขารขั้น ๗ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์
ปัญญินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาขั้น ๓ สัญญาขั้น ๓
วิญญาณขั้น ๓

นี้ชื่อว่า สังขารขั้น ๗ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

จตุกกนัย จบ

ปัญจกนัย

[๑๔๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐวิกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๕๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
บรรลุทุติยฌานที่มีปฐวิกสิณเป็น

อารมณ์ ไม่มีวิตก มีแต่วิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ เวทนา

สัญญา เจตนา จิต วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์
สตินทรีย์

สมาธิในทรีย์ ปัญฺณินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ
สัมมาวายามะ ฯลฯ

ปคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๕๑] ก็ขั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์
๔

มรรคมองค์ ๔ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธรรมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๕๒] สังขารชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิจาร ปีติ เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์
สมาธิในทรีย์

ปัญฺณินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาชั้น สัญญาชั้น
วิญญาณชั้น นี้ชื่อว่า

สังขารชั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๕๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุตติยฌาน
ที่มีปฏิวิกสิน

เป็นอารมณ์ ภายในห้องใส เพราะวิตกวิจารณ์สงบ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
เวทนา สัญญา

เจตนา จิต ปีติ สุข เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิในทรีย์
ปัญฺณินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ
สัมมาวายามะ ฯลฯ ปคคาหะ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๕๔] ก็ขั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์

๓

มรรคมองค์ ๔ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๕๕] สังขารชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา ปีติ เอกัคคตา สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์

สมาธินทรีย์

ปัญญินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาชั้น สัญญาชั้น
วิญญานชั้น

นี้ชื่อว่า สังขารชั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

[๑๕๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

เพราะคลายปีติได้อีกด้วย ฯลฯ

บรรลุลุตถกถาที่มีปฐวิกสิณเป็นอารมณ์อยู่ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา
สัญญา เจตนา จิต

สุข เอกัคคตา สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์
มโนมินทรีย์

โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๕๗] ก็ขั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์

๒

มรรคมองค์ ๔ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธรรมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๕๘] สังขารขั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธิอินทรีย์
ปัญญอินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฎฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาขั้น สัญญาขั้น
วิญญาณขั้น

นี้ชื่อว่า สังขารขั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๕๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

บรรลุปัญจมถาณที่มีปฐวิกสิณเป็น

อารมณ์ ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ได้ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ เวทนา

สัญญา เจตนา จิต อุเบกขา เอกัคคตา สัทอินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์
สมาธิอินทรีย์

ปัญญอินทรีย์ มนินทรีย์ อุปেকชินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฎฐิ สัมมาวายามะ
ฯลฯ ปัคคาหะ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๖๐] ก็ขั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๘ ฌานมีองค์

๒

มรรคมองค์ ๔ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธรรมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๑๖๑] สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยอินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์
ปัญญินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ ฯลฯ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น เว้นเวทนาชั้นธัมมิก สัญญาชั้นธัมมิก
วิญญาณชั้นธัมมิก

นี้ชื่อว่า สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ปัญจกนัย จบ

ปฎิปปทา ๔

[๑๖๒] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฎิปปทาเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ เป็น
ทุกขาปฎิปปทาทันธาภิญญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๖๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฎิปปทาเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ เป็น
ทุกขาปฎิปปทาชิปปาภิญญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๖๔] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฎิปปทาเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ เป็น
สุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๖๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ เป็น
สุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๖๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุนุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุ-

*ตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตตตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
บรรลุปัจจวมฌาน ที่มีปฐมวิกสิณ

เป็นอารมณ์ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ

ที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ เป็นทุกขา-

*ปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ ที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์

เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ ที่มี

ปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ปฏิบัติพาหุ ๔ จบ

อารมณ์ ๔

[๑๖๗] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ มีกำลังน้อย
มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๖๘] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ มีกำลังน้อย
มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๖๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ มีกำลังมาก
มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๗๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ มีกำลังมาก
มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๗๑] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุนุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุนุตติยฌาน

ฯลฯ บรรลุนุตตติยฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัจจกมฌาน
ที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์

มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ
มีกำลังมาก

มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อารมณ์ ๔ จบ

แจกฉานอย่างละ ๑๖

[๑๗๒] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิณีภาปฏิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบุลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๗๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิณีภาปฏิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิณีภาปฏิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบุลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา
มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๗๔] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นสุขาปฏิบัติหาทันธาภิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นสุขาปฏิบัติหาทันธาภิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบุลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๗๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์
เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา

มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบุลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์

เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์

เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา

มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพเราะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๑๗๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุทุติยฌาน
ฯลฯ บรรลุทุติยฌาน

ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน
ที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพเราะ
ฯลฯ

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพเราะ
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบุลย์
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบุลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาหัตถาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาหัตถาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบุลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาหัตถาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาหัตถาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบุลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบุลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิปทาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบุลย์
ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

แจกमानอย่างละ ๑๖ จบ

[๑๗๗] ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีอาโปกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ

ที่มีเตโชกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ

ที่มีวาโยกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ ที่มีนิลกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ

ที่มีปีตกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ

ที่มีโลหิตกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ ที่มีโอหாதกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ

อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

กสิณ ๘ แจกอย่างละ ๑๖

อภิภายตนะ

[๑๗๘] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น

บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน

ตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตตตฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

บรรลุปัจจกฌาน ฯลฯ อยู่ใน

สมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ปฏิบัติ ๔

[๑๗๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากคาม
สัจจจากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหาหนธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากคาม
สัจจจากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากคาม
สัจจจากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาหนธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากคาม
สัจจจากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติพาภิณฺญา ฯลฯ
อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น
บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน
เป็นทุกขาปฏิบัติพาภิณฺญา
ฯลฯ เป็นทุกขาปฏิบัติพาภิณฺญา ฯลฯ เป็นสุขาปฏิบัติพาภิณฺญา
ฯลฯ เป็นสุขาปฏิบัติพา-
*ปฏิบัติพาภิณฺญา ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ปฏิบัติพา ๔ จบ

อารมณ์ ๒

[๑๘๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากคาม
สัจจจากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ
อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ

อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น

บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน

ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน

มีกำลังน้อย มีอารมณ์

เล็กน้อย ฯลฯ มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ

ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อารมณ์ ๒ จบ

แจกฌานอย่างละ ๘

[๑๘๑] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์

เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติพาหุเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์

เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติพาหุเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็ก

น้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติพาหุเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม สงัดจากอกุศล

ธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์

เล็กน้อย ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาทันธาภิญญา มีกำลังน้อย
มีอารมณ์เล็กน้อย

ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาทันธาภิญญา มีกำลังมาก
มีอารมณ์เล็กน้อย

ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย
มีอารมณ์เล็กน้อย

ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก
มีอารมณ์เล็กน้อย

ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น
บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุทุติยฌาน

ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน
เป็นทุกขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นทุกขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์เล็กน้อย
ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

แจกมานอย่างละ ๘ จบ

[๑๘๒] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย มีสีงามหรือสีไม่งาม ตั้งใจว่า
จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เล็กน้อย มีสีงามหรือสีไม่งาม ตั้งใจว่า
จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น บรรลุ-
*หุตติยาน ฯลฯ บรรลุตติยาน ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
บรรลุปัญจฌาน ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อภิปรายตนะแม่น้ำก็แจกอย่างละ ๘

[๑๘๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบุลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น
บรรลุดุติยฌาน ฯลฯ บรรลุ-

*ตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตตตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
บรรลุปัญจฌาน ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ปฏิบัติ ๔

[๑๘๔] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหาหนธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น ทุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุตุตติยฌาน

ฯลฯ บรรลุตุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน ฯลฯ
เป็นทุกขาปฏิบัติ-

*หัตถาภิญญา ฯลฯ เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ
เป็นสุขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติปาปิกญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ปฏิบัติ ๔ จบ

อารมณ์ ๒

[๑๘๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์ ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น
บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุ-

*ตติยฌาน ฯลฯ บรรลुจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

บรรลุปัณณมฌาน มีกำลังน้อย

มีอารมณ์ไพเราะ ฯลฯ มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพเราะ ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อารมณ์ ๒ จบ

แจกฌานอย่างละ ๘ อีกอย่างหนึ่ง

[๑๘๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพเราะ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหาหนธาภิญญา มีกำลังน้อย
มีอารมณ์

ไพเราะ ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพเราะ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหาหนธาภิญญา มีกำลังมาก
มีอารมณ์

ไพเราะ ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย
มีอารมณ์-

*ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก
มีอารมณ์-

*ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติพาหันทาภิญญา มีกำลังน้อย
มีอารมณ์-

*ไพบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาทันธาภิญญา มีกำลังมาก
มีอารมณ์-

*ไฟบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไฟบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังน้อย
มีอารมณ์-

*ไฟบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไฟบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา มีกำลังมาก
มีอารมณ์-

*ไฟบูลย์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ

ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไฟบูลย์ ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น

บรรลุตติยฌาน ฯลฯ

บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตตตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

บรรลุปัจจกมฌาน

เป็นทุกข์ขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิบัติพาหันธ์ปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นทุกข์ขาปฏิบัติพาหันธ์ปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิบัติพาหันธ์ปาภิญญา มีกำลังน้อย มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

เป็นสุขขาปฏิบัติพาหันธ์ปาภิญญา มีกำลังมาก มีอารมณ์ไพบูลย์
ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

แจกฉานอย่างละ ๘ อีกอย่าง จบ

[๑๘๗] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญา ในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอกที่ไพบูลย์ มีสีงามหรือมีสีไม่งาม ตั้งใจว่า
จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สงัด-

*จากกาม สงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่ไฟบุลย์ ทั้งมีสีงามและมีสีไม่งาม ตั้งใจว่า
จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น
บรรลุนุหัตถิยฌาน ฯลฯ บรรลุนุหัตถิยฌาน ฯลฯ บรรลุนุหัตถิตถฌาน ฯลฯ
บรรลุปฐฌาน ฯลฯ
บรรลุปัญจมฌาน ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
 ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อภิภายตนะแม่น้ำนี้ ก็แจกอย่างละ ๘

[๑๘๘] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เขียว มีวรรณเขียว เขียวแท้ มีรัศมีเขียว ตั้งใจว่า
จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น
สังต์จากกาม สังต์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐฌาน ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน
เห็นรูปภายนอกที่เหลือง มีวรรณเหลือง เหลืองแท้ มีรัศมีเหลือง ฯลฯ
เห็นรูปภายนอกที่แดง
มีวรรณแดง แดงแท้ มีรัศมีแดง ฯลฯ เห็นรูปภายนอกที่ขาว มีวรรณขาว
ขาวแท้ มีรัศมีขาว
ตั้งใจว่า จะรู้จะเห็นครอบงำรูปนั้น สังต์จากกาม
สังต์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ-
*ปฐมฌาน ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อภิภายตนะแม่เหล่านี้ ก็แจกอย่างละ ๑๖

วิโมกข์ ๓

[๑๘๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
เป็นผู้ได้ฌานมีรูปภายในเป็น

อารมณ์ เห็นรูปทั้งหลาย สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ไม่มีบริกรรมสัญญาในรูปภายใน

เห็นรูปภายนอก สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
ผูกใจอยู่ในวรรณกสิณว่า งาม

สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

แม่วิโมกข์ ๓ นี้ ก็แจกอย่างละ ๑๖

พรหมวิหารฌาน ๔

[๑๙๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่สหระตด้วยเมตตา ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุนุตติยฌาน
ที่สหระตด้วย

เมตตา ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
เพราะคลายปีติได้อีกด้วย ฯลฯ

บรรลุนุตติยฌานนั้น ที่สหระตด้วยเมตตา อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มี

ในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่สหระตด้วยเมตตา ฯลฯ อยู่ในสมย์ใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุนุตติยฌาน
ที่สหระตด้วย

เมตตา ไม่มีวิตก มีแต่พิจารณา มีปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิ อยู่ในสมย์ใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้เชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุตตยิमान
ที่สหระตด้วย

เมตตา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้เชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ
เพราะคลายปิติได้อีกด้วย ฯลฯ

บรรลุตตยิमानนั้น ที่สหระตด้วยเมตตา อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้เชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมิमान ที่สหระตด้วยกรุณา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้เชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุตตยิमान
ฯลฯ บรรลุตตยิमान

ฯลฯ บรรลุปฐมิमान ฯลฯ บรรลุตตยิमानนั้น ที่สหระต ด้วยกรุณา
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ

ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้เชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สงัดจากกาม
สงัดจากกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมญาณ ที่สหระตด้วยมูทิตา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุนุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุนุตติยฌาน

ฯลฯ บรรลุปฐมญาณ ฯลฯ บรรลุนุตติยฌานนั้น ที่สหระตด้วยมูทิตา
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุนุตติยฌาน
ที่สหระตด้วย

อุเบกขา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

พรหมวิหารฌาน ๔ แจกอย่างละ ๑๖

อสุภฌาน ๑๐

[๑๙๑] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่สหระตด้วยอุทฺธมาตกสัญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปรุจฉกสมาธิ ที่สหระตด้วยวิเนลกสัญญา ฯลฯ
ที่สหระตด้วยวิปุกพกสัญญา
ฯลฯ ที่สหระตด้วยวิจกนทกสัญญา ฯลฯ ที่สหระตด้วยวิกขายิตกสัญญา
ฯลฯ ที่สหระตด้วย
วิกขิตตกสัญญา ฯลฯ ที่สหระตด้วยหตวิกขิตตกสัญญา ฯลฯ
ที่สหระตด้วยโลหิตกสัญญา ฯลฯ
ที่สหระตด้วยปุกพกสัญญา ฯลฯ ที่สหระตด้วยอฏฐิกสัญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภากรรณเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อสุกขมานแจกอย่างละ ๑๖

รูปาวจรกุศล จบ

อรูปาวจรกุศล

อรูปมาน ๔

[๑๙๒] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุพภูมิ
เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาโดย
ประการทั้งปวง เพราะความดับไปแห่งปฐิมสัญญา
เพราะไม่มนสิการซึ่งนันทตสัญญา จึงบรรลุ
จตุตถมาน

อันสหระตต้องอาภาสานัญจายตนสัญญาสหระตด้วยอุเบกขา
ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข

เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับสนิทในก่อน
มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

สภากรรณเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุพภูมิ
เพราะก้าวล่วงอาภาสานัญจายตนนะ

โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจุดตถุमान
อันสหระคตด้วยวิญญูญาณัญจายตนสัญญา สหระคตด้วย
อุเบกขา ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุปปภูมิ
เพราะก้าวล่วงวิญญูญาณัญจายตนะ

โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจุดตถุमान
อันสหระคตด้วยอาภิกญัญญายตนสัญญา สหระคตด้วย
อุเบกขา ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุปปภูมิ
เพราะก้าวล่วงอาภิกญัญญายตนะ

โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจุดตถุमान
อันสหระคตด้วยเนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา สหระคต
ด้วยอุเบกขา ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อรุปปมาน ๔ แจกอย่างละ ๑๖

อรุปปาวจรกุศล จบ

เตภูมิกกุศลธรรม ๓ ประเภท

กามาวจรกุศล

[๑๙๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระคตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ
เกิดขึ้นเป็นอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นอย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตย ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตย ฯลฯ เป็น
จิตตาธิปไตย ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตย ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นฉันทาธิปไตยอย่างกลาง
ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตยอย่างกลาง
ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นจิตตาธิปไตยอย่างกลาง
ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างกลาง
ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างประณีต อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กามาวจรกุศลจิต สหระตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ
เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ฯลฯ
สหระตด้วยโสมนัส วิปยุตจากญาณ เกิดขึ้น ฯลฯ สหระตด้วยโสมนัส
วิปยุตจากญาณ
เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ฯลฯ สหระตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยญาณ
เกิดขึ้น ฯลฯ สหระต
ด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยญาณ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ฯลฯ
สหระตด้วยอุเบกขา วิปยุตจาก
ญาณ เกิดขึ้น ฯลฯ สหระตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากญาณ
เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง เป็นอย่างต่ำ
ฯลฯ เป็นอย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตย ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตย ฯลฯ
เป็นจิตตาธิปไตย ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นฉันทาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตย
อย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างกลาง
ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตย

อย่างประณีต ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างกลาง
ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตย

อย่างประณีต อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

กามาวจรกุศล จบ

รูปาวจรกุศล

[๑๙๔] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ เป็นอย่างต่ำ
ฯลฯ เป็นอย่างกลาง ฯลฯ

เป็นอย่างประณีต ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตย ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตย ฯลฯ

เป็นจิตตาธิปไตย ฯลฯ

เป็นวิมังสาธิปไตย ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นฉันทาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็น

ฉันทาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นวิริยาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็น

วิริยาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นจิตตาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ

เป็นจิตตาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ

เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างประณีต อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ บรรลุทุติยฌาน
ฯลฯ บรรลุตติยฌาน

ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน
ที่มีปฐมวิกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ

เป็นอย่างต่ำ ฯลฯ เป็นอย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ เป็น
วิริยาธิบัติ ฯลฯ เป็นจิตตาธิบัติ ฯลฯ เป็นวิมังสาธิบัติ ฯลฯ
เป็นฉันทาธิบัติอย่างต่ำ ฯลฯ เป็น
ฉันทาธิบัติอย่างกลาง ฯลฯ เป็นฉันทาธิบัติอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบัติอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบัติอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิริยาธิบัติอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นจิตตาธิบัติอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นจิตตาธิบัติอย่างกลาง ฯลฯ เป็นจิตตาธิบัติอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิบัติอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิบัติอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิมังสาธิบัติอย่างประณีต
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

รูปาวจรกุศล จบ

อรุปาวจรกุศล

[๑๙๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุณภูมิ
เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาโดย
ประการทั้งปวง เพราะความดับไปแห่งปฐมิสัญญา
เพราะไม่มนสิการซึ่งนันทตสัญญา จึงบรรล
จตุตถฌาน อันสหระตด้วยอากาสนัญจายตนสัญญา ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข
เพราะละสุขและทุกข์ได้
เพราะโสมนัสและโทมนัสดับสนิทในก่อน มีสติบริสุทธิเพราะอุเบกขา
เป็นอย่างต่ำ ฯลฯ เป็น
อย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต ฯลฯ เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบัติ ฯลฯ เป็น
จิตตาธิบัติ ฯลฯ เป็นวิมังสาธิบัติ ฯลฯ เป็นฉันทาธิบัติอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นฉันทาธิบัติอย่างกลาง ฯลฯ

เป็นฉันทาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นจิตตาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ
เป็นจิตตาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างประณีต อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุณภูมิ
เพราะก้าวล่วงอากาสนัญญายตนะ
โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจตุตถภูมิ
อันสหระคตด้วยวิญญานัญญายตนะสัญญา ไม่มีทุกข์
ไม่มีสุข ฯลฯ เป็นอย่างต่ำ ฯลฯ เป็นอย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต
 ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตย ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตย ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตย ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตย ฯลฯ
เป็นฉันทาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นฉันทาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็นฉันทาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นจิตตาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นจิตตาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตยอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิมังสาธิปไตยอย่างประณีต
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุณภูมิ
เพราะก้าวล่วงวิญญูญาณจนตายตะ
โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจตุตถภูมิ
อันสหระตด้วยอาภิญญญาณยตนสัญญา ไม่มีทุกข์
ไม่มีสุข ฯลฯ เป็นอย่างต่ำ ฯลฯ เป็นอย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต
ฯลฯ เป็นชั้นหาธิบดี
ฯลฯ เป็นวิริยาธิบดี ฯลฯ เป็นจิตตาธิบดี ฯลฯ เป็นวิมangsaธิบดี ฯลฯ
เป็นชั้นหาธิบดีอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นชั้นหาธิบดีอย่างกลาง ฯลฯ เป็นชั้นหาธิบดีอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบดีอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบดีอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิริยาธิบดีอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นจิตตาธิบดีอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นจิตตาธิบดีอย่างกลาง ฯลฯ เป็นจิตตาธิบดีอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิมangsaธิบดีอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นวิมangsaธิบดีอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิมangsaธิบดีอย่างประณีต
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุณภูมิ
เพราะก้าวล่วงอาภิญญญาณจนตายตะ
โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจตุตถภูมิ
อันสหระตด้วยเนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา ไม่มีทุกข์
ไม่มีสุข ฯลฯ เป็นอย่างต่ำ ฯลฯ เป็นอย่างกลาง ฯลฯ เป็นอย่างประณีต
ฯลฯ เป็นชั้นหาธิบดี ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบดี ฯลฯ เป็นจิตตาธิบดี ฯลฯ เป็นวิมangsaธิบดี ฯลฯ
เป็นชั้นหาธิบดีอย่างต่ำ ฯลฯ
เป็นชั้นหาธิบดีอย่างกลาง ฯลฯ เป็นชั้นหาธิบดีอย่างประณีต ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบดีอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นวิริยาธิบดียอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิริยาธิบดียอย่างประณีต ฯลฯ

เป็นจิตตาธิบดียอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นจิตตาธิบดียอย่างกลาง ฯลฯ เป็นจิตตาธิบดียอย่างประณีต ฯลฯ

เป็นวิมังสาธิบดียอย่างต่ำ ฯลฯ

เป็นวิมังสาธิบดียอย่างกลาง ฯลฯ เป็นวิมังสาธิบดียอย่างประณีต

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อรุปาวจรกุศล จบ

โลกุตตรกุศลจิต

มรรคจิตดวงที่ ๑

[๑๙๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ

อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน เป็น

ทุกขาปฏิบัติทาทันธาภิญญา ประกอบด้วยวิตก วิจารณ์

มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา สัทธินทรีย์
วิริยินทรีย์

สตินทรีย์ สมาธิินทรีย์ ปัญญินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
อนัญญัตถัญญัส-

*สามิตินทรีย์ สัมมาทิณฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ
สัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ
สมาธิพละ ปัญญาพละ

หิริพละ โอตตปปพละ อโลกะ อโทสะ อโมหะ อนภิชฌา อัปยาปาหะ
สัมมาทิณฐิ หิริ

โอดตปปะ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ กายลหุตา จิตตลหุตา กายมหุตา
จิตตมหุตา

กายกัมมัณฺญตา จิตตกัมมัณฺญตา กายปาคุณฺญตา จิตตปาคุณฺญตา
กายชุกตา จิตตชุกตา สติ

สัมปชัญญะ สมณะ วิปัสสนา ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัย

เกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

[๑๙๗] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง มีในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๑๙๘] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ความ
เสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส

กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่

เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

[๑๙๙] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๒๐๐] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๒๐๑] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺทร มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญาณ
วิญญาณชั้น

มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๒๐๒] วิตก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิต

แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ สัมผัสกับปะ
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิตก มีในสมัยนั้น.

[๒๐๓] วิจาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบต่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิจาร
มีในสมัยนั้น.

[๒๐๔] ปีติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอิมใจ ความปราโมทย์ ความยินดียิ่ง ความบันเทิง ความร่าเริง
ความรื่นเริง

ความปลื้มใจ ความตื่นเต้น ความที่จิตชื่นชมยินดี ปีติสัมโพชฌงค์
ในสมัยนั้น อันใด

นี้ชื่อว่า ปีติ มีในสมัยนั้น.

[๒๐๕] สุข มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ
ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโต
สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์สบายที่เป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

สุข มีในสมัยนั้น.

[๒๐๖] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ

สมาธิสัมโพชฌงค์ เป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า เอกัคคตา

มีในสมัยนั้น.

[๒๐๗] สัทธินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ศรัทธา กิริยาที่เชื่อ ความปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา
อินทรีย์คือศรัทธา

สัทธาพละ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัทธินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๒๐๘] วิริยอินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความไม่

ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ

อินทรีย์คือวิริยะ วิริยพละ

สัมมาวายามะ วิริยสัมโพชฌงค์อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค
ในสมัยนั้น อันใด

นี้ชื่อว่า วิริยอินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๒๐๙] สตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่

เลื่อนลอย ความไม่ลืม สติ อินทรีย์คือสติ สติพละ สัมมาสติ

สติสัมโพชฌงค์ อันเป็น

องค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สตินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๒๑๐] สมานินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นแห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ อินทรีย์คือสมาธิ
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ

สมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

สมานินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๒๑๑] ปัญญินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้จัก ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด
ความรู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส
ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา อินทรีย์คือปัญญา
ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา
ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ
ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า
ปัญญินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๒๑๒] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ อินทรีย์คือมโน
วิญญาณ
วิญญาณขันธ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
มนินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๒๑๓] โสมนัสสินทรีย์ ในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ
ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า โสมนัสสินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๒๑๔] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต
อินทรีย์คือชีวิตของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๒๑๕] อนัญญุตัญญัสสามิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ความรู้แจ่มแจ้ง
ความคั่นคิด ความไคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง
ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก ปัญญา ปัญญินทรีย์
ปัญญาพละ ปัญญาเหมือน
ศีลตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา
ปัญญาเหมือนประทีป
ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฎฐิ
ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์
อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค เพื่อรู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้
เพื่อเห็นธรรมที่ยังไม่เคยเห็น
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่เคยบรรลุ เพื่อทราบธรรมที่ยังไม่เคยทราบ
เพื่อให้แจ้งธรรมที่ยังไม่เคย
ทำให้แจ้งนั้นๆ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า อนัญญุตัญญัสสามิตินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๒๑๖] สัมมาทิฎฐิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ

รู้แจ้งแจ้ง ความคันคิด ความไคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา

ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจย
สัมมาทิฎฐิ ธรรมวิจย-

*สัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า สัมมาทิฎฐิ
มีในสมัยนั้น.

[๒๑๗] สัมมาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตริก ความตริกอย่างแรง ความดำริ
ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์ ความที่จิต
แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ความดำริชอบ
อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่อง
ในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น.

[๒๑๘] สัมมาวาจา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำ การไม่ประกอบ
การไม่

ล่วงละเมิด การไม่ล้าเขต การกำจัดต้นเหตุวิหจจริต ๔ วาจาชอบ
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมาวาจา มีในสมัยนั้น.

[๒๑๙] สัมมากัมมันตะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำ การไม่ประกอบ
การไม่

ล่วงละเมิด การไม่ล้าเขต การกำจัดต้นเหตุกายวิหจจริต ๓ การงานชอบ
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมากัมมันตะ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๐] สัมมาอาชีวะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำ การไม่ประกอบ
การไม่

ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุมิจนาชีพ การเลี้ยงชีพชอบ
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมาอาชีวะ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๑] สัมมาวายามะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดุทธสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ

ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยின்றิย์ วิริยพละ

ความพยายามชอบ วิริยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด

นี้ชื่อว่า สัมมาวายามะ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๒] สัมมาสติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลื่อนลอย

ความไม่ลืม สติ สตินิทรีย สติพละ ความระลึกชอบ สติสัมโพชฌงค์
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัมมาสติ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๓] สัมมาสมาธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นคงแห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธินิทรีย
สมาธิพละ ความตั้งใจชอบ

สมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

สัมมาสมาธิ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๔] สัทธาพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ศรัทธา กิริยาที่เชื่อ กิริยาที่ปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา
สัทธินทรีย์ กำลัง

คือศรัทธา ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สัทธาพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๕] วิริยพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดสาหัส ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ

ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ

วิริยินทรีย์ กำลังคือ

ความเพียร สัมมาวายามะ วิริยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า วิริยพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๖] สติพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลื่อนลอย

ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ กำลังคือสติ ความระลึกชอบ สติสัมโพชฌงค์

อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สติพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๗] สมาธิพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นคงแห่งจิต

ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิินทรีย์

กำลังคือสมาธิ สัมมาสมาธิ

สมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า

สมาธิพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๘] ปัญญาพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม

ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ

รู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเป็นเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเป็นเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

กำลังคือปัญญา ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่าง

คือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจิตรธรรม

สัมมาทิฐิ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค
มีในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า ปัญญาพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๒๙] หิริพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติดุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย

กิริยาที่ละอายต่อการประกอบ

อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า หิริพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๐] โอตตปปพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติดุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว

กิริยาที่ไม่ประกอบอกุศล

บาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า โอตตปปพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๑] อโลกะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความที่ไม่โลภ การไม่กำหนด

กิริยาที่ไม่กำหนด ความ

ไม่กำหนด ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูลคืออโลกะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อโลกะ

มีในสมัยนั้น.

[๒๓๒] อโทสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่คิดทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย
ความไม่พยาบาท

ความไม่คิดเบียดเบียน กุศลมูลคืออโหสะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อโหสะ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๓] อโมหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ

รู้แจ่มแจ้ง ความคันคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือ

ปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ

ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

อโมหะ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๔] อนภิชฌา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความไม่โลภ ความไม่กำหนด
กิริยาที่ไม่กำหนด กิริยาที่

ไม่กำหนด ความไม่กำหนด ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูลคืออโลภะ ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

อนภิชฌา มีในสมัยนั้น.

[๒๓๕] อัปยาปาหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การไม่คิดประทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย
ความไม่พยาบาท

ความไม่คิดเบียดเบียน กุศลมูลคืออโหสะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อัปยาปาหะ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๖] สัมมาทิฏฐิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ
รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส
ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก
ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ
ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา
แสงสว่างคือปัญญา ปัญญา
เหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจยธรรม
ความเห็นชอบ
ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า
สัมมาทิฐิ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๗] หิริ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ละอายต่อการประกอบ
อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า หิริ มีในสมัยนั้น.

[๒๓๘] โอตตปปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่เกรงกลัวต่อการ
ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า โอตตปปะ
มีในสมัยนั้น.

[๒๓๙] กายปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การสงบ การสงบระงับ กิริยาที่สงบ กิริยาที่สงบระงับ
ความสงบระงับแห่งเวทนาขันธ
สัญญาขันธ สังขารขันธ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
กายปัสสัทธิ
มีในสมัยนั้น.

[๒๔๐] จิตตปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การสงบ การสงบระงับ กิริยาที่สงบ กิริยาที่สงบระงับ

ความสงบระงับแห่งวิญญาณขันธ์

ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตปัสสัทธิ มีในสมัยนั้น.

[๒๔๑] กายลหุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่หนัก

แห่งเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์

สังขารขันธ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายลหุตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๒] จิตตลหุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่หนัก

แห่งวิญญาณขันธ์ ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า จิตตลหุตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๓] กายมฺหุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่แข็ง ความไม่กระด้าง แห่งเวทนาขันธ์

สัญญาขันธ์

สังขารขันธ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายมฺหุตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๔] จิตตมฺหุตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่แข็ง ความไม่กระด้าง

แห่งวิญญาณขันธ์ ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า จิตตมฺหุตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๕] กายกัมมัญญูตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน

แห่งเวทนาขันธ์

สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายกัมมัญญูตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๖] จิตตกัมมัญญูตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน

แห่งวิญญาณขันธ์

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตกัมมัญญูตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๗] กายปาคุญญูตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่คล่องแคล่ว ความคล่องแคล่ว ภาวะที่คล่องแคล่ว
แห่งเวทนาขันธ สัญญาขันธ
สังขารขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายปาคุญญตา มีในสมัยนั้น.
[๒๔๘] จิตตปาคุญญตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่คล่องแคล่ว ความคล่องแคล่ว ภาวะที่คล่องแคล่ว
แห่งวิญญานขันธ ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า จิตตปาคุญญตา มีในสมัยนั้น.

[๒๔๙] กายชุกตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
ความตรง กิริยาที่ตรง ความไม่คด ความไม่โค้ง ความไม่งอ
แห่งเวทนาขันธ
สัญญาขันธ สังขารขันธ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า กายชุกตา
มีในสมัยนั้น.

[๒๕๐] จิตตชุกตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
ความตรง กิริยาที่ตรง ความไม่คด ความไม่โค้ง ความไม่งอ
แห่งวิญญานขันธ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิตตชุกตา มีในสมัยนั้น.

[๒๕๑] สติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลือนลอย
ความไม่หลงลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ ความระลึกชอบ สติสัมโพชฌงค์
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สติ มีในสมัยนั้น.

[๒๕๒] สัมปชัญญะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจัย ความเลือกสรร ความวิจัยธรรม
ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ
รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลุก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท

ความสว่างคือปัญญา แสงสว่าง

คือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง
ความวิจิตรธรรม

สัมมาทิฐิ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค
ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า สัมปชัญญะ มีในสมัยนั้น.

[๒๕๓] สมถะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นคงแห่งจิต
ความไม่สลายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่สลายไป ความสงบ สมาธิในทรีย์
สมาธิพละ ความตั้งใจชอบ

สมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

สมถะ มีในสมัยนั้น.

[๒๕๔] วิปัสสนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจิตรธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด ความ

รู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลุก
ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ

ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา
แสงสว่างคือปัญญา ปัญญา

เหมือนประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจิตรธรรม
สัมมาทิฐิ ธรรมวิจย-

*สัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า วิปัสสนา
มีในสมัยนั้น.

[๒๕๕] ปัคคาหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม
ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความ
ไม่ทอดทิ้งกันหะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยின்றิธี วิริยพละ

สัมมาวายามะ วิริยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค
ในสมัยนั้น อันใด
นี้ ชื่อว่า ปัคคาหะ มีในสมัยนั้น.

[๒๕๖] อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นคงแห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต
ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธินิธี
สมาธิพละ สัมมาสมาธิ
สมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น.

[๒๕๗] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๕๘] ก็ขั้น ๔ อาตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๙ ฌานมีองค์ ๕
มรรค

มีองค์ ๘ พละ ๗ เหตุ ๓ ผัสสะ ๑ เวทนา ๑ สัญญา ๑ เจตนา ๑ จิต ๑
เวทนาขั้น ๑

สัญญาขั้น ๑ สังขารขั้น ๑ วิญญาณขั้น ๑ มนายตนะ ๑ มนินทรีย์ ๑
มโนวิญญาณธาตุ ๑

ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๕๙] สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร ปีติ เอกัคคตา สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์
สตินทรีย์

สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อนัญญัตถัญญัสสามิตินทรีย์
สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ

สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ สัทธาพละ

วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ หิริพละ โอตตปปพละ อโลกะ
อโทสะ อโมหะ

อนภิชฌา อัปยาปาหะ สัมมาทิฏฐิ หิริโอตตปปะ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ
กายลหุตา

จิตตลหุตา กายมฺหุตา จิตตมฺหุตา กายกัมมัญญูตา จิตตกัมมัญญูตา
กายปาคุญญูตา จิตตปาคุญญูตา

กายชุกตา จิตตชุกต สติ สัมปชัญญะ สมณะ วิปัสสนา ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาชั้นธัมมิก สัญญาชั้นธัมมิก วิญญาณชั้นธัมมิก
มีอยู่ในสมัยนั้น นี้

ชื่อว่า สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

มหานัย ๒๐

สุทธิกปฏิบัติ

[๒๖๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฉมาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๖๑] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฉมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากคาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฉมาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๖๒] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฉมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากคาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฉมาน เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัย

นั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๖๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฉมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากคาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ

ปฐมฉมาน เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน

สมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๖๔] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุนุติยาน ฯลฯ บรรลุตติยาน
ฯลฯ บรรลุตตถมาน
บรรลุปฐมาน ฯลฯ บรรลุปญจมาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหะธาภิญา
ฯลฯ เป็นทุกขาปฏิบัติพา-
*ชิปปาภิญา ฯลฯ เป็นสุขาปฏิบัติพาหะธาภิญา ฯลฯ
เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิญา ฯลฯ อยู่ใน
สมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.
สุทธิกปฏิบัติพา จบ.

สัพพัญญู

[๒๖๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมาน ชนิดสัพพัญญู ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุนุติยาน ฯลฯ บรรลุตติยาน
ฯลฯ บรรลุตตถมาน
บรรลุปฐมาน ฯลฯ บรรลุปญจมาน ชนิดสัพพัญญู ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

สัญญาตะ จบ.

สัญญาตมุลกปฏิบัติปา

[๒๖๖] ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน ชนิดสัญญาตะ เป็นทุกขาปฏิบัติปาหันทธาภิณญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน ชนิดสัญญาตะ เป็นทุกขาปฏิบัติปาหันทธาภิณญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่
นิพพาน เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิดสัญญาตะ เป็นสุขาปฏิบัติปาหันทธาภิณญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีอยู่ในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-
*ฌาน ชนิดสัญญาตนะ เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน ชนิดสัญญาตนะ
เป็นทุกขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา ฯลฯ ชนิดสัญญา-
*ตนะ ฯลฯ เป็นทุกขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา ฯลฯ ชนิดสัญญาตนะ
เป็นสุขาปฏิบัติหาหัตถาภิญญา ฯลฯ ชนิด
สัญญาตนะ เป็นสุขาปฏิบัติหาชิปปาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

สัญญาตมุลกปฏิบัติหา จบ.

อัปปณิหิตะ

[๒๖๗] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละกิเลส เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ

ปฐมณาน ชนิดอัปปณิหิตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญญาณเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุนุตติยณาน ฯลฯ บรรลุนุตติยณาน
ฯลฯ บรรลุนุตตถณาน

ฯลฯ บรรลุปฐมณาน ฯลฯ บรรลุปัญญมณาน ชนิดอัปปณิหิตะ ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อัปปณิหิตะ จบ.

อัปปณิหิตมูลกปฏิบัติ

[๒๖๘] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญญาณเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุน

ปฐมณาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญญาณเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุน

ปฐมณาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติปาปาทิฏฐา ๔๗
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ๔๗

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ๔๗

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากคาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล

ปฐมณาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติทันทธาภิฏฐา ๔๗
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ๔๗

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ๔๗

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากคาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมณาน

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติปาปาทิฏฐา ๔๗ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
๔๗ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ๔๗

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุตติยมาน ๔๗ บรรลุตติยมาน
๔๗ บรรลุตตถ-

*มาน ๔๗ บรรลุปฐมณาน ๔๗ บรรลุปัญจมาน ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธา-

*ภิกษุญา ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิปทาชิปปาภิกษุญา ฯลฯ
ชนิดอัปปณิหิตะ เป็น

สุขาปฏิปทาหันทธาภิกษุญา ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิปทาชิปปาภิกษุญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

อัปปณิหิตมุลกปฏิปทา จบ.

[๒๖๙] ธรรมเป็นกุศล เป็นไหน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสติปัญญานเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสัมมปปธานเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอิทธิบาทเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญอินทรีย์เป็น

โลกุตตระ ฯลฯ เจริญพละเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญโพชฌงค์เป็นโลกุตตระ

ฯลฯ เจริญสังขละ

เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญสมณะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญธรรมเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญชั้นธ

เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอายุตนะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญธาตุเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญ

อาหารเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญผัสสะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญเวทนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสัญญาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญเจตนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญจิตเป็นโลกุตตระ อันเป็น

เครื่องออกไปจากโลกนำไปสูนิพพาน เพื่อละทิฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น
สังตจากกาม

สังตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน

เป็นทุกขาปฏิปทาหันทธาภิกษุญา ฯลฯ อยู่ใน

สมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

มหานัย ๒๐ จบ.

อธิบดี

[๒๗๐] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ เป็นวิริยาธิบดี ฯลฯ เป็นจิตตาธิบดี ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิบดี

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ

บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบดี ฯลฯ เป็นจิตตา-

*ธิบดี ฯลฯ เป็นวิมังสาธิบดี เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ ฯลฯ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสติปัฏฐานเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสัมมปปธานเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอิทธิบาทเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญอินทรีย์เป็น

โลกุตตระ ฯลฯ เจริญพละเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญโพชฌงค์เป็นโลกุตตระ
ฯลฯ เจริญสัจจะ

เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญสมณะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญธรรมเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญชั้น
เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอายตนะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญธาตุเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญ
อาหารเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญผัสสะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญเวทนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญสัญญาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญเจตนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญจิตเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน เพื่อละหิณฺฐิ
เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นจันหาธิบัติ ฯลฯ
เป็นวิริยาธิบัติ ฯลฯ
เป็นจิตตาธิบัติ ฯลฯ เป็นวิม้งสาธิบัติ เป็นทุกขาปฎิปทาทันธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

อธิบัติ จบ

มรรคจิตตวงที่ ๑ จบ

มรรคจิตตวงที่ ๒

[๒๗๑] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลก นำไปสู่นิพพาน
เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน เพื่อบรรเทาความระคะและพยาบาทให้เบาบางลง
สัดจากกาม สัดจากอกุศล
ธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฎิปทาทันธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อัญญินทรีย์ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

มรรคจิตตวงที่ ๒ จบ

มรรคจิตดวงที่ ๓

[๒๗๒] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลก นำไปสู่นิพพาน
เพื่อบรรลุมิที่ ๓ เพื่อละกามราคะและพยาบาทไม่ให้มีเหลือ สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรม

ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ
มีอยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อัญญินทรีย์ ฯลฯ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

มรรคจิตดวงที่ ๓ จบ

มรรคจิตดวงที่ ๔

[๒๗๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลก นำไปสู่นิพพาน
เพื่อบรรลุมิที่ ๔ เพื่อละรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา
ไม่ให้มีเหลือ

สกัดจากกาม สกัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ

อัญญินทรีย์ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล ฯลฯ

[๒๗๔] อัญญินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจัย ความเลือกสรร ความวิจัยธรรม
ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด
ภาวะที่รู้ละเอียด

ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน
ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลุก
ปัญญา ปัญญินทรีย์

ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท
ความสว่างเหมือนปัญญา ความสว่าง

คือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป
ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง

ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์แห่งมรรค
นับเนื่องในมรรค

เพื่อรู้ธรรมที่รู้แล้ว เพื่อเห็นธรรมที่เห็นแล้ว เพื่อบรรลุธรรมที่บรรลุแล้ว
เพื่อทราบธรรมที่ทราบ

แล้ว เพื่อให้แจ้งซึ่งธรรมที่ทำให้แจ้งแล้ว ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
อัญญินทรีย์ มีใน

สมัยนั้น ฯลฯ นี่ชื่อว่า อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มี
อยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

มรรคจิตดวงที่ ๔ จบ.

โลกุตตรกุศลจิต จบ.

อกุศลธรรม

อกุศลจิต ๑๒

จิตดวงที่ ๑

ปหราชอาณาจักร

[๒๗๕] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยทิฏฐิ มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียงเป็น

อารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือ

ปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต
วิตก วิจารณ์ ปีติ

สุข เอกัคคตา วิริยินทรีย์ สมานินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
มิจนาทิกุณฺฐิ

มิจนาสังกัปปะ มิจनावายามะ มิจนาสมาธิ วิริยผละ สมาธิผละ อหิริกผละ
อโนตตปปผละ

โลกะ โมหะ อภิชฌา มิจนาทิกุณฺฐิ อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ
อวิกเขปะ มีใน

สมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม่อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๒๗๖] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๒๗๗] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน

ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส

กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิด

แต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

[๒๗๘] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาจำ ความจำ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๒๗๙] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัย

นั้น อันใด นี่ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๒๘๐] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญาน
วิญญานชั้นร

มโนวิญญานธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๒๘๑] วิตก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิตแนบ

สนิหอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ มิจนาสงักปะ ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า วิตก

มีในสมัยนั้น.

[๒๘๒] วิจารณ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบต่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งดูอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิจารณ์
มีในสมัยนั้น.

[๒๘๓] ปีติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอิมใจ ความปราโมทย์ ความยินดียิ่ง ความบันเทิง ความร่าเริง
ความรื่นเริง

ความปลื้มใจ ความตื่นเต้น ความที่จิตชื่นชมยินดี ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า ปีติ มีใน
สมัยนั้น.

[๒๘๔] สุข มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต

สัมผัส กิริยาที่เสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า

สุข มีในสมัยนั้น.

[๒๘๕] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่พึงชานแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทริย
สมาธิพละ มิจฉาสมาธิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

[๒๘๖] วิริยในทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความไม่

ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ

อินทริยคือวิริยะ วิริยพละ

มิจฉาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิริยในทริย มีในสมัยนั้น.

[๒๘๗] สมาธิในทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่พึงชานแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ อินทริยคือสมาธิ
สมาธิพละ มิจฉา

สมาธิ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมาธิในทริย มีในสมัยนั้น.

[๒๘๘] มนินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ
อินทริยคือมโนวิญญาณ วิญญาณขันธ

มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า มนินทริย
มีในสมัยนั้น.

[๒๘๙] โสมนัสสินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต

สัมผัส กิริยาที่เสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า

โสมนัสสินทริย มีในสมัยนั้น.

[๒๙๐] ชีวิตินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการสืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพจน์เป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๑] มิจฉาทิฏฐิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ทิฏฐิ ความเห็นไปข้างทิฏฐิ ปาชัญคือทิฏฐิ กัณดารคือทิฏฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อ
สัมมาทิฏฐิ ความผันแปรแห่งทิฏฐิ สญฺญาชนคือทิฏฐิ ความยึดถือ
ความยึดมั่น ความตั้งมั่น
ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ
การถือโดยวิปลาส
ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า มิจฉาทิฏฐิ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๒] มิจฉาสังกัปปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตริก ความตริกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิตแนบ
สนิหอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ความดำริผิด ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า มิจฉา
สังกัปปะ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๓] มิจฉาวายามะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม
ความอดุทธาสหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย ความไม่
ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยอินทรีย์ วิริยพละ

ความพยายามผิด ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า มิจฉาวายามะ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๔] มิจฉาสมาธิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่พึงชานแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทริย
สมาธิพละ ความตั้งใจผิด

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า มิจฉาสมาธิ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๕] วิริยพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความพยายาม

ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น

ความก้าวหน้าไปอย่างไม่ห่อถอย ความ

ไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยในทริย กำลังคือ

วิริยะ มิจฉาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิริยพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๖] สมาธิพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่พึงชานแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สมาธิในทริย
กำลังคือสมาธิ มิจฉาสมาธิ

ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า สมาธิพละ มีในสมัยนั้น.

[๒๙๗] อหิริกพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่ละอายต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ไม่ละอายต่อการ

ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า อหิริกพละ
มีในสมัยนั้น.

[๒๙๘] อนัตตปปพละ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อ

การประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
อนัตตปปพละ มีใน
สมัยนั้น.

[๒๙๙] โลภะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การโลก กิริยาที่โลก ความโลก การกำหนดนัก กิริยาที่กำหนดนัก
ความกำหนด

ความเพ่งเล็ง อกุศลมูลคือโลภะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า โลภะ
มีในสมัยนั้น.

[๓๐๐] โมหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร
ความไม่รู้ตามความ

เป็นจริง ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง

ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่

พินิจ ความไม่พิจารณา ความไม่กระทำให้ประจักษ์ ความทรมานปัญญา

ความโง่เขลา ความไม่

รู้ชัด ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงไหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา
โยคะคืออวิชชา

อนุสัยคืออวิชชา ปริยภูฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ
ในสมัยนั้น อันใด

นี่ชื่อว่า โมหะ มีในสมัยนั้น.

[๓๐๑] อภิชฌา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การโลก กิริยาที่โลก ความโลก ความกำหนด กิริยาที่กำหนด
ความกำหนดนัก

ความเพ่งเล็ง อกุศลมูลคือโลภะ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า อภิชฌา
มีในสมัยนั้น.

[๓๐๒] มิจฉาทิณฺณิ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ทิณฺณิ ความเห็นไปข้างทิณฺณิ ปาซฺณคือทิณฺณิ กัณดารคือทิณฺณิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อ

สัมมาทิณฺณิ ความผันแปรแห่งทิณฺณิ สญฺโญชนฺคือทิณฺณิ ความยึดถือ
ความยึดมั่น ความตั้งมั่น

ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ
การถือโดยวิปลาส

ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า มิจฉาทิณฺณิ มีในสมัยนั้น.

[๓๐๓] อหิริกะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่ละอายต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ไม่ละอายต่อการ
ประกอบกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า อหิริกะ
มีในสมัยนั้น.

[๓๐๔] อโนตตปปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อ
การประกอบกุศลบาปธรรมทั้งหลาย ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
อโนตตปปะ มีในสมัยนั้น.

[๓๐๕] สมณะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่สลายไปแห่งจิต
ความสงบ สมาธิในทริย สมาธิพละ มิจฉาสมาธิ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
สมณะ มีใน
สมัยนั้น.

[๓๐๖] ปัคคาหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความ
พยายาม ความอดุทธสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย
ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
วิริยในทริย วิริย-

*พละ มิจฉาวายามะ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า ปัคคาหะ มีในสมัยนั้น.

[๓๐๗] อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่สลายไปแห่งจิต
ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่สลายไป ความสงบ สมาธิในทริย
สมาธิพละ มิจฉาสมาธิ
ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น.

[๓๐๘] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

[๓๐๙] ก็ขั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๕ ฌานมีองค์ ๕ มรรค

มีองค์ ๔ พละ ๔ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๑๐] สังขารขั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร ปีติ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์
ชีวิตินทรีย์

มิจฉาทิณฺณิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ
อหิริกพละ

อโนตตปปพละ โลกะ โมหะ อภิชฌา มิจฉาทิณฺณิ อหิริกะ อโนตตปปะ
สมถะ ปัคคาหะ

อวิกเขปะ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาขั้น ๓
สัญญาขั้น ๓ วิญญาน-

*ขั้น ๓ มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า สังขารขั้น ๓ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

จิตดวงที่ ๒

[๓๑๑] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยทิณฺณิ มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีธรรมเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ในสมัยใด ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ มี

ในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๓

[๓๑๒] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระตด้วยโสมนัส วิปยุตจากทิณฐิ มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียงเป็น

อารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือ

ปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต
วิตก วิจารณ์ ปีติ

สุข เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
มิจนาสังกัปปะ

มิจนาวายามะ มิจนาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ โอตตปปพละ
โลภะ โมหะ

อภิชฌา อหิริกะ อโนตตปปะ สมถะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีอยู่ในสมัยนั้น
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๑๓] ก็ชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๕ ฌานมีองค์
๕ มรรค

มีองค์ ๓ พละ ๔ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๑๔] สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ ปีติ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์
ชีวิตินทรีย์

มิจนาสังกัปปะ มิจนาวายามะ มิจนาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ
โลภะ โมหะ

อภิชฌา อหิริกะ อโนตตปปะ สมถะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น

แม้อื่นใด เว้นเวทนาชั้น ๓ สัญญาชั้น ๓ วิญญูญาณชั้น ๓ มีอยู่ในสมัยนั้น
นี้ชื่อว่า สังขารชั้น ๓

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๔

[๓๑๕] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยโสมนัส วิปพยุตจากทิณฐิ มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีธรรมเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใด เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ในสมัยใด ผัสสะ
 ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๕

[๓๑๖] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยทิณฐิ มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียงเป็น

อารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจารณ์

อุเบกขา เอกัคคตา วิริยินทรีย์ สมาธิในทรีย์ มนินทรีย์ อูปะกชินทรีย์
ชีวิตินทรีย์ มิจฉาสังกัปปะ

มิจฉาวายามะ มิจฉาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ อโนตตปปพละ
โลกะ โมหะ

อภิชฌา มิจฉาทิณฐิ อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๑๗] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณ-

*ธาตุที่สมกัน ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์

ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เวทนา
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

อุเบกขา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส

กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุขอันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า อุเบกขา มีในสมัยนั้น ฯลฯ

อุpekขินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์

ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
อุpekขินทรีย์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๑๘] ก็ขั้นธ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๕ ฌานมีองค์

๔ มรรค

มีองค์ ๔ พละ ๕ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๑๙] สังขารขันธ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
มิจนาทิกุณฺฐิ

มิจนาสังกัปปะ มิจनावายามะ มิจนาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ
อโนตตปปะ

โลกะ โมหะ อภิชฌา มิจนาทิกุณฺฐิ อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปคคาหะ
อวิกเขปะ หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์
วิญญาณขันธ์ มีอยู่ในสมัยนั้น

นี่ชื่อว่า สังขารขันธ์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๖

[๓๒๐] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยทิกุณฺฐิ มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีธรรมเป็น

เป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๗

[๓๒๑] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากทิกุณฺฐิ มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียงเป็น

อารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจารณ์

อุเบกขา เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ มนินทรีย์ อุปেকชินทรีย์
ชีวิตินทรีย์ มิจนาสังกัปปะ

มิจฉาวายามะ มิจฉาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ อโนตตปปพละ
โลกะ โมหะ

อภิชฌา อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๒๒] ก็ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทริย์ ๕ ฌานมีองค์
๔ มรรค

มีองค์ ๓ พละ ๔ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๒๓] สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา วิริยอินทริย์ สมาธิอินทริย์ ชีวิตินทริย์
มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ
อโนตตปปพละ

โลกะ โมหะ อภิชฌา อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรมที่

อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาชั้น ๓ สัญญาชั้น ๓ วิญญานชั้น ๓
มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า

สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

จิตดวงที่ ๘

[๓๒๔] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากทิฏฐิ มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีธรรมเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ในสมัยใด ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๙

[๓๒๕] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยโทมนัส สัมปยุตด้วยปฏิกขะ มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียงเป็น

อารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือ

ปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต
วิตก วิจาร

หุกซ์ เอกัคคตา วิริยินทรีย์ สมาธินทรีย์ มนินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์
ชีวิตินทรีย์ มิจฉาสังกัปปะ

มิจฉาวายามะ มิจฉาสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ อโนตตปปพละ
โทสะ โมหะ

พยาปาหะ อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๒๖] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความไม่สบายทางใจ ความทุกข์ทางใจ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน

ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่เจโตสัมผัส

กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น ฯลฯ

หุกซ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความไม่สบายทางใจ ความทุกข์ทางใจ
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่
เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า ทุกข์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
โหมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?
ความไม่สบายทางใจ ความทุกข์ทางใจ
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่
เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด
นี่ชื่อว่า โหมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
โทสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิดประทุษร้าย ความคิดประทุษร้าย
การคิดปองร้าย กิริยาที่
คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย ความโกรธ ความแค้น ความดุร้าย
ความปากร้าย ความไม่
แช่มชื่นแห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า โทสะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
พยาปาหะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิดประทุษร้าย ความคิดประทุษร้าย
การคิดปองร้าย กิริยาที่
คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย ความโกรธ ความแค้น ความดุร้าย
ความปากร้าย ความไม่
แช่มชื่นแห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า พยาปาหะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๒๗] ก็ชั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๕ ฌานมีองค์
๔ มรรค

มีองค์ ๓ พละ ๔ เหตุ ๒ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ
[๓๒๘] สังขารชั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมာธิอินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
มิจนาสังกัปปะ

มิจนาวายามะ มิจนัสมาธิ วิริยพละ สมာธิพละ อหิริกพละ อโนตตปปพละ
โทสะ โมหะ

พยาปาหะ อหิริกะ อโนตตปปะ สมถะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น

แม้อื่นใด เว้นเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญานขันธ์ มีอยู่ในสมัยนั้น
นี้ชื่อว่า สังขารขันธ์

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

จิตดวงที่ ๑๐

[๓๒๙] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยโทมนัส สัมปยุตด้วยปฏิกขะ มีรูปเป็นอารมณ์
ฯลฯ มีธรรมเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้นโดยมีการชักจูง ในสมัยใด ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

จิตดวงที่ ๑๑

[๓๓๐] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยวิจิกิจฉา มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียง

เป็นอารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจารณ์

อุเบกขา เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ มนินทรีย์ อุเปกขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
มิจนาสังกัปปะ

มิจฉาวายามะ วิริยผละ อหิริกผละ อโนตตปปผละ วิจิกิจฉา โมหะ อหิริกะ
อโนตตปปะ

ปคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๓๑] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น
ฯลฯ

วิจิกิจฉา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน

การเคลือบแคลง กิริยาที่เคลือบแคลง ความเคลือบแคลง
ความคิดเห็นไปต่างๆ นานา

ความตัดสินใจไม่ได้ ความเห็นเป็นสองแง่

ความเห็นเหมือนทางสองแพร่ง ความสงสัย

ความไม่สามารถจะถือเอาโดยส่วนเดียวได้ ความคิดส่ายไป

ความคิดพราไป ความไม่สามารถ

จะหยั่งลงถือเอาเป็นยุติได้ ความกระต้างแห่งจิต ความลังเลใจ ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

วิจิกิจฉา มีในสมัยนั้น ฯลฯ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๓๒] ก็ขันธ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทริย์ ๔ ฌานมีองค์
๔ มรรค

มีองค์ ๒ พละ ๓ เหตุ ๑ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑
หรือนามธรรมที่

อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๓๓] สังขารชั้นธ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ ชีวิตินทรีย์

มิจนาสังกัปปะ

มิจนาวายามะ วิริยผละ อหิริกผละ อโนตตปปผละ วิจิกิจจา โมหะ อหิริกะ
อโนตตปปะ

ปัคคาหะ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาชั้นธ

สัญญาชั้นธ วิญญาณชั้นธ

มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า สังขารชั้นธ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

จิตดวงที่ ๑๒

[๓๓๔] ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลจิต สหระคตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยอุทธัจจะ มีรูปเป็นอารมณ์
หรือมีเสียง

เป็นอารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์
มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา
จิต วิตก วิจารณ์

อุเบกขา เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธินทรีย์ มนินทรีย์ อุเปกชินทรีย์
ชีวิตินทรีย์ มิจนาสังกัปปะ

มิจนาวายามะ มิจนัสมาธิ วิริยผละ สมาธิผละ อหิริกผละ อโนตตปปผละ
อุทธัจจะ โมหะ

อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัย

เกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

[๓๓๕] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะมีในสมัยนั้น ฯลฯ

อุทธัจจะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ความไม่สงบแห่งจิต ความวุ่นวายใจ

ความพล่านแห่งจิต ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า อุทธัจจะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๓๖] ก็ขั้น ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทริย์ ๕ ฌานมีองค์

๔ มรรค

มีองค์ ๓ พละ ๔ เหตุ ๑ ผัสสะ ๑ ฯลฯ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑

มีในสมัยนั้น หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล ฯลฯ

[๓๓๗] สังขารขั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา วิริยอินทริย์ สมานินทริย์ ชีวิตินทริย์

มิจนาสังกัปปะ

มิจนาวายามะ มิจนัสมาธิ วิริยพละ สมาธิพละ อหิริกพละ อโนตตปปพละ
อุทธัจจะ โมหะ

อหิริกะ อโนตตปปะ สมณะ ปัคคาหะ อวิกเขปะ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

เว้นเวทนาขั้น ๓ สัญญาขั้น ๓ วิญญานขั้น ๓ มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า
สังขารขั้น ๓ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

อกุศลจิต ๑๒ จบ

อัปยาคตธรรม

กามาวจรวิบาก

วิญญาน ๕ ที่เป็นกุศลวิบาก

[๓๓๘] ธรรมเป็นอัปยาคกต เป็นไฉน?

จักขุวิญญานเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์
เกิดขึ้นเพราะกามาวจร

กุศลกรรมอันได้กระทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา

จิต อุเบกขา เอกัคคตา มนินทรีย์ อุปেকชินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๓๓๙] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๓๔๐] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งจักขุ-

*วิญญูณธาตุที่สมกัน ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์

ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

[๓๔๑] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งจักขุวิญญูณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น.

อันใด นี่ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๓๔๒] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งจักขุวิญญูณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๓๔๓] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนาคตยณะ มนินทรีย์ วิญญูณ วิญญูณชั้น

จักขุวิญญูณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๓๔๔] อุเบกขา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า อุเบกขา มีในสมัยนั้น.

[๓๔๕] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

[๓๔๖] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺทระ มโน มนายตนะ อินทรีย์คือมโน

วิญญาณ

วิญญาณชั้นธ จักขุวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า
มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๔๗] อุpekขินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่

ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า อุpekขินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๔๘] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่

อาการที่สืบเนื่องกันอยู่

ความประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิตินทรีย์คือชีวิต

ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๔๙] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๓๕๐] ก็ชั้นธ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑

ฯลฯ จักขุ-

*วิญญาณธาตุ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้

อันใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต ฯลฯ

[๓๕๑] สังขารชั้นร์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อันใด เว้น

เวทนาชั้นร์ สัญญาชั้นร์ วิญญาณชั้นร์ มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า
สังขารชั้นร์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต.

[๓๕๒] ธรรมเป็นอภัยกฤต เป็นไฉน?

โสตวิญญาณอันเป็นวิบาก สหระตด้วยอุเบกขา

มีเสียงเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ฯลฯ

ฆานวิญญาณอันเป็นวิบาก สหระตด้วยอุเบกขา

มีกลิ่นเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ฯลฯ

ชีวหาวิญญาณอันเป็นวิบาก สหระตด้วยอุเบกขา

มีรสเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ฯลฯ

กายวิญญาณอันเป็นวิบาก สหระตด้วยสุขเวทนา

มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์เกิดขึ้น

เพราะการมาวจรกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ
เวทนา สัญญา

เจตนา จิต สุข เอกัคคตา มนินทรีย์ สุขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรม

ที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อันใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต.

[๓๕๓] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๓๕๔] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางกาย ความสุขทางกาย

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งกายวิญญาณธาตุที่สมกัน

ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่กายสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อัน
เกิดแต่กายสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

[๓๕๕] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งกายวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๓๕๖] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งกายวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๓๕๗] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทรีย์ วิญญาณ
วิญญาณขันธ์

กายวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๓๕๘] สุข มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข
อันเกิดแต่กาย

สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่กายสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

สุข มีในสมัยนั้น.

[๓๕๙] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

[๓๖๐] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ

อินทรีย์คือมโนวิญญาณ วิญญาณขันธ์

กายวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า มนินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๓๖๑] สุขินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางกาย ความสุขทางกาย

ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่กาย

สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่กายสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

สุชินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๖๒] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๖๓] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๓๖๔] ก็ขั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑ ฯลฯ
กายวิญญาณธาตุ ๑ ัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น
แม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต ฯลฯ

[๓๖๕] สังขารขันธ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้น
เวทนาขันธ สัญญาขันธ วิญญาณขันธ มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า
สังขารขันธ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

วิญญาณ ๕ ที่เป็นกุศลวิบาก จบ

มโนธาตุ เป็นกุศลวิบาก

[๓๖๖] ธรรมเป็นอภยากฤต เป็นไฉน?

มโนธาตุ อันเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีโผฏฐัพพะเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น
เพราะกามาวจรกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้
แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ อุเบกขา
เอกัคคตา

มโนทริย์ อุปเพกขาทริย์ ชีวิตินทริย์ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต.

[๓๖๗] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๓๖๘] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนธาตุ

ที่สมกัน ความเสวยอารมณ์ไม่ทุกข์ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ไม่ทุกข์ไม่

สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

[๓๖๙] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนธาตุที่สมกัน
ในสมัยนั้น อันใด

นี่ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๓๗๐] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนธาตุที่สมกัน
ในสมัยนั้น

อันใด ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๓๗๑] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มโนทริย์ วิญญาน
วิญญานชั้น

มโนธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๓๗๒] วิตก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิต

แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า วิตก มีในสมัยนั้น.

[๓๗๓] วิจารณ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบต่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิจารณ์
มีในสมัยนั้น.

[๓๗๔] อุเบกขา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า อุเบกขา มีในสมัยนั้น.

[๓๗๕] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

[๓๗๖] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺธระ มโน มนายตนะ อินทรีย์คือมโน
วิญญาณ

วิญญาณชั้นธ มโนธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า มนินทรีย์
มีในสมัยนั้น.

[๓๗๗] อุปเพกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า อุปเพกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๗๘] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๗๙] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต.

[๓๘๐] ก็ขั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑
ฯลฯ

มโนธาตุ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต ฯลฯ

[๓๘๑] สังขารขั้น ๓ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น
แม้อื่นใด เว้นเวทนาขั้น ๓ สัญญาขั้น ๓ วิญญานขั้น ๓ มีอยู่ในสมัยนั้น
นี่ชื่อว่า สังขารขั้น ๓
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต.

มโนธาตุที่เป็นกุศลวิบาก จบ

มโนวิญญานธาตุที่เป็นกุศลวิบาก
สหระคตด้วยโสมนัส

[๓๘๒] ธรรมเป็นอภัยากฤต เป็นไฉน?

มโนวิญญานธาตุอันวิบาก สหระคตด้วยโสมนัส มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ
มีธรรมเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น
เพราะกามาวจรกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสม

ไว้แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข
เอกัคคตา-

มโนทริย โสมนัสสินทริย ชีวิตินทริย มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๓๘๓] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่ถูกกระทบ กิริยาที่ต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด

นี้ชื่อว่า ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๓๘๔] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ

อันเกิดแต่สัมผัสในวิญญาณธาตุที่สมกัน ความ
เสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิด

แต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น.

[๓๘๕] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาจำ ความจำ

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๓๘๖] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด

อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัย
นั้น อันใด นี้ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๓๘๗] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มโนทริย วิญญาณ
วิญญาณ-

*ขันธ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิต
มีในสมัยนั้น.

[๓๘๘] วิตก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิต

แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า วิตก มีใน
สมัยนั้น.

[๓๘๙] วิจาร มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบท่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิจาร
มีในสมัยนั้น.

[๓๙๐] ปีติ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความอิมใจ ความปราโมทย์ ความยินดียิ่ง ความบันเทิง ความร่าเริง
ความรื่นเริง

ความปลื้มใจ ความตื่นเต้น ความที่จิตชื่นชมยินดี ในสมัยนั้น อันใด
นี้ชื่อว่า ปีติ มีในสมัยนั้น.

[๓๙๑] สุข มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข
อันเกิดแต่

เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด

นี้ชื่อว่า สุข มีในสมัยนั้น.

[๓๙๒] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

[๓๙๓] มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ อินทรีย์คือมโน
วิญญาณ

วิญญาณขันธ์ มโนวิญญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
มนินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๙๔] โสมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข
อันเกิดแต่เจโต

สัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่สบายเป็นสุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

โสมนัสสินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๙๕] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น อันใด
นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๓๙๖] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต.

[๓๙๗] ก็ขั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑
๗๗ มโน

วิญญาณธาตุ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้
อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น.

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต ๗๗

[๓๙๘] สังขารขันธ มีในสมัยนั้นเป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ ปีติ เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิด
ขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาขันธ สัญญาขันธ วิญญาณขันธ มีอยู่ในสมัยนั้น
นี่ชื่อว่า สังขารขันธ
มีในสมัยนั้น ๗๗

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต.

มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกุศลวิบากสหระคตด้วยโสมนัส จบ

มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกุศลวิบาก
สหระคตด้วยอุเบกขา

[๓๙๙] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

มโนวิญญูญาณธาตุ อันเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา
มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีธรรม
เป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น
เพราะกามาวจรกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่ง
สมไว้แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ อุเบกขา
เอกัคคตา

มโนทริย อุกกเขยทริย ชีวิตินทริย มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๐๐] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า
ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

[๔๐๑] เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญูญาณ
ธาตุที่สมกัน ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส
กิริยาเสวยอารมณ์ที่
ไม่ทุกข์ไม่สุข อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เวทนา
มีในสมัยนั้น.

[๔๐๒] สัญญา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การจำ กิริยาที่จำ ความจำ
อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญูญาณธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า สัญญา มีในสมัยนั้น.

[๔๐๓] เจตนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การคิด กิริยาที่คิด ความคิด
อันเกิดแต่สัมผัสแห่งมโนวิญญูญาณธาตุที่สมกัน ใน
สมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เจตนา มีในสมัยนั้น.

[๔๐๔] จิต มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ มนินทริย วิญญาน
วิญญานขันธ

มโนวิญญานธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า จิต มีในสมัยนั้น.

[๔๐๕] วิตก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรึก ความตรึกอย่างแรง ความดำริ ความที่จิตแนบอยู่ในอารมณ์
ความที่จิตแนบ

สนิหอยู่ในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
วิตก มีในสมัยนั้น.

[๔๐๖] วิจารณ์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตรอง ความพิจารณา ความตามพิจารณา ความเข้าไปพิจารณา
ความที่จิตสืบท่อ

อารมณ์ ความที่จิตเพ่งอารมณ์ ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า วิจารณ์
มีในสมัยนั้น.

[๔๐๗] อุเบกขา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า อุเบกขา มีในสมัยนั้น.

[๔๐๘] เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น.

[๔๐๙] มนินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

จิต มโน มานัส หทัย ปณฺฑระ มโน มนายตนะ อินทริยคือมโน
วิญญาน

วิญญานขันธ มโนวิญญานธาตุที่สมกัน ในสมัยนั้น อันใด นี้ชื่อว่า
มนินทริย มีในสมัยนั้น.

[๔๑๐] อุปเพกขินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความสบายทางใจก็ไม่ใช่ ความไม่สบายทางใจก็ไม่ใช่
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข

อันเกิดแต่เจโตสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่ทุกข์ไม่สุข
อันเกิดแต่เจโตสัมผัส ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า อุปเพกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๔๑๑] ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของนามธรรมนั้นๆ ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

[๔๑๒] หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกฤต.

[๔๑๓] ก็ขั้น ๔ อายุตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑
ฯลฯ

มโนวิญญาณธาตุ ๑ อัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น
แม้อื่นใด มีในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกฤต. ฯลฯ

[๔๑๔] สังขารขันธ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น
แม้อื่นใด เว้นเวทนาขันธ สัญญาขันธ วิญญาณขันธ มีอยู่ในสมัยนั้น
นี่ชื่อว่า สังขารขันธ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกฤต.

มโนวิญญาณธาตุที่เป็นกุศลวิบากสหระคตด้วยอุเบกขา จบ

มหาวิบาก ๘

[๔๑๕] ธรรมเป็นอัพยาทุกฤต เป็นไฉน?

มโนวิญญาณธาตุอันเป็นวิบาก สหระคตด้วยโสมนัส
สัมปยุตด้วยญาณ มีรูปเป็นอารมณ์

ฯลฯ มีธรรมเป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ฯลฯ
สหระตด้วยโสมนัส สัมปยุต-
*ด้วยญาณ ... เกิดขึ้น โดยมีการชกฺง ฯลฯ สหระตด้วยโสมนัส
วิปยุตจากญาณ ... เกิดขึ้น ฯลฯ
สหระตด้วยโสมนัส วิปยุตจากญาณ ... เกิดขึ้น โดยมีการชกฺง ฯลฯ
สหระตด้วยอุเบกขา
สัมปยุตด้วยญาณ ... เกิดขึ้น ฯลฯ สหระตด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยญาณ
... เกิดขึ้น โดยมีการ
ชกฺง ฯลฯ สหระตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากญาณ ... เกิดขึ้น
โดยมีการชกฺง เพราะกามาวจร
กุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีใน
สมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๑๖] อัพยาทุกมูล คือ อโลกะ ฯลฯ อัพยาทุกมูล คือ อโทสะ ฯลฯ
อัพยาทุกมูล
คือ อโมหะ ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

มหาวิบาก ๘ จบ

รูปาวจรวิบาก

[๔๑๗] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภูมิ สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีปฐวิกสิณเป็นอารมณ์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌานที่มีปฐวิ-

*กสึณเป็นอรณณ ๔ล๔ อ้นเป็นวิบ๑ก เพราะรฐป๑วจรกฐลกรรณ
อ้นได้ทำไว้แล้ว ได้ส่งสมไว้

แล้ว น้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ๔ล๔ อวิกเขปะ มีในสมัยน้น ๔ล๔

สภ๑วอรณณเหล่านี ชื่อว๑ ธรณณเป็นอัพย๑กฤต.

ธรณณเป็นอัพย๑กฤต เป็นไฉน?

โยค๑วจรบ๑คค๑ล เจริญมรรคปฏ๑ป๑ท๑เพื่อเข๑ถึงรฐป๑ภูมิ บรรล๑หุติยณ๑น
๔ล๔ บรรล๑หุติยณ๑น

๔ล๔ บรรล๑จ๑ต๑ต๑ณ๑น ๔ล๔ บรรล๑ฐ๑ม๑ณ๑น ๔ล๔ บรรล๑ป๑ญ๑จ๑ม๑ณ๑น
ที่มีปฐ๑วีกสึณเป็นอรณณ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ๔ล๔ อวิกเขปะ มีในสมัยน้น ๔ล๔ สภ๑วอรณณเหล่านี
ชื่อว๑ ธรณณเป็นก๑ศล.

โยค๑วจรบ๑คค๑ล บรรล๑ป๑ญ๑จ๑ม๑ณ๑นที่มีปฐ๑วีกสึณเป็นอรณณ
ไม่มีหุ๑ขไม่มีส๑ข เพราะ

ละส๑ขและหุ๑ขได้ ๔ล๔ อ้นเป็นวิบ๑ก
เพราะรฐป๑วจรกฐลกรรณอ้นได้ทำไว้แล้ว ได้ส่งสมไว้แล้ว
น้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ๔ล๔ อวิกเขปะ มีในสมัยน้น ๔ล๔

สภ๑วอรณณเหล่านี ชื่อว๑ ธรณณเป็นอัพย๑กฤต ๔ล๔

รฐป๑วจรวิบ๑ก จบ

อรฐป๑วจรวิบ๑ก

[๔๑๘] ธรณณเป็นอัพย๑กฤต เป็นไฉน?

โยค๑วจรบ๑คค๑ล เจริญมรรคปฏ๑ป๑ท๑เพื่อเข๑ถึงอรฐป๑ภูมิ
เพราะก๑ว๑ล๑งรฐป๑ญ๑ณ๑โดยประ๑การ

ทั้งปวง เพราะคว๑มด๑บไปแห่งปฏ๑ข๑ส๑ญ๑ณ๑ เพราะไม่ม๑นสิ๑การ
ซึ่งน๑น๑ต๑ต๑ส๑ญ๑ณ๑ จึงบรรล๑

จ๑ต๑ต๑ณ๑น อ้นส๑ห๑รค๑ต๑ด้วย๑ก๑ส๑น๑ญ๑จ๑ย๑ต๑น๑ส๑ญ๑ณ๑ ไม่มีหุ๑ขไม่มีส๑ข
เพราะละส๑ขละหุ๑ขได้

๔ล๔ อยู่ใสมัยใด ผัสสะ ๔ล๔ อวิกเขปะ มีในสมัยน้น ๔ล๔

สภ๑วอรณณเหล่านี ชื่อว๑

ธรณณเป็นก๑ศล.

โยคาวจรบุคคล เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง
เพราะความดับไปแห่ง

ปฐิขสัญญา เพราะไม่มนสิการซึ่งนันทตสัญญา จึงบรรลุตตถิณาน
อันสหรคตด้วยอาภา-

*สํญญายตนสัญญา ไม่มีทุกขไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกขได้ ฯลฯ
อันเป็นวิปาก เพราะ

อรุปาวจรกุศลกรรม อันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว นั้นแล อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๑๙] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุปภูมิ
เพราะก้าวล่วงอาภาสํญญายตนะ

โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุตตถิณาน

อันสหรคตด้วยวิญญานัญญายตนสัญญา ไม่มีทุกขไม่มี

มีสุข เพราะละสุขละทุกขได้ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล เพราะก้าวล่วงอาภาสํญญายตนะโดยประการทั้งปวง
จึงบรรลุตตถิณาน

อันสหรคตด้วยวิญญานัญญายตนสัญญา ไม่มีทุกขไม่มีสุข

เพราะละสุขละทุกขได้ ฯลฯ อัน

เป็นวิปาก เพราะอรุปาวจรกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว
นั้นแล อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๒๐] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุปภูมิ
เพราะก้าวล่วงวิญญานัญญายตน

โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจุดตถุमान
อันสหระคตด้วยอาภิกญจัญญายตนสัณญญา ไม่มีทุกข
ไม่มีสุข เพราะละทุกขละสุขได้ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล เพราะก้าวล่วงวิญญานัญญายตนะโดยประการทั้งปวง
จึงบรรลุจุดตถุमान

อันสหระคตด้วยอาภิกญจัญญายตนสัณญญา ไม่มีทุกขไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกขได้ ฯลฯ อันเป็น

วิบาก เพราะอรุปาวจรกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว นั้นแล
อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๒๑] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอรุปภูมิ
เพราะก้าวล่วงอาภิกญจัญญายตนะ

โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุจุดตถุमान

อันสหระคตด้วยเนวสัณญานาสัณญายตนสัณญญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล เพราะก้าวล่วงอาภิกญจัญญายตนะโดยประการทั้งปวง
จึงบรรลุจุดตถุमान

อันสหระคตด้วยเนวสัณญานาสัณญายตนสัณญญา ไม่มีทุกขไม่มีสุข

เพราะละสุขละทุกขได้ ฯลฯ

อันเป็นวิบาก เพราะอรุปาวจรกุศลกรรม อันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว
นั้นแล อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

อรุปาวจรวิบาก จบ.

โลกุตตรวิบาก
วิบากแห่งมรรคจิตดวงที่ ๑
มหานัย ๒๐
สุทธิกปฏิบัติ

[๔๒๒] ธรรมเป็นอภัยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน
สมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด

สุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระอัน
ได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อัญญินทรีย์
ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต.

[๔๒๓] ธรรมเป็นอภัยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน
สมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด

อนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันทธาภิญญา ฯลฯ
อันเป็นวิบากเพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระอัน
ได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ ัญญนทริย
ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๒๔] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-
*มาน เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันทธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันทธาภิญญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานเป็น
โลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
ปัญญนทริย ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๒๕] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุตติยมาน ฯลฯ บรรลุตติยมาน
ฯลฯ บรรลุตตถมาน

ฯลฯ บรรลุปฐมมาน ฯลฯ บรรลุปญจมาน
เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันทธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด

ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้ วิบาก
 ฯลฯ เป็นทุกขา-

*ปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้

วิบาก ฯลฯ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพา-

*หัตถาภิญญา ดังนี้ วิบาก ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๒๖] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ฯลฯ เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ฯลฯ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา

ฯลฯ บรรลุนุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตตตฌาน ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ

บรรลุปญจฌาน เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้
กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ

เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ

ชนิดอนิมิตตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ

เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา

ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหัตถาภิญญา ดังนี้
วิบาก ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

สุทธิกปฏิบัติพา จบ

สุทธิกสุญญตะ

[๔๒๗] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมฌาน ชนิดสุญญตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน

ชนิดสุญญตะ ฯลฯ อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้

แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๒๘] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฌาน ชนิดสุญญตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน

ชนิดอนิมิตตะ ฯลฯ อันเป็นวิบาก

เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้

ไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๒๙] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมมาน ชนิดสุญญตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน ชนิด
อัปปณิหิตะ ฯลฯ อันเป็นวิบาก เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้
แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๓๐] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุนุติยาน ฯลฯ บรรลุนุติยาน
ฯลฯ บรรลจตุตถมาน
ฯลฯ บรรลุปฐมมาน ฯลฯ บรรลุปญจมาน ชนิดสุญญตะ ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล
ฯลฯ ชนิดสุญญตะ ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดสุญญตะ ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดอนิมิตตะ
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดสุญญตะ ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ ดังนี้
วิบาก ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

สุทธิกสุญญตะ จบ.

สุญญตปฏิบัติพา

[๔๓๑] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมมาน ชนิดสญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน ชนิด
สญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธาภิญญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๓๒] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมมาน ชนิดสญญตะเป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธาภิญญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน

ชนอนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธาภิญญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๓๓] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-
*มาน ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน ชนิด
อัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัย
นั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๓๔] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตันบรรลุนุติยาน ฯลฯ บรรลุนุติยาน
ฯลฯ บรรลุนุตถกมาน ฯลฯ

บรรลุปฐมมาน ฯลฯ บรรลุปญจมาน ชนิดสุญญตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา ฯลฯ อยู่ใน
สมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ

ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ

ชนิดอนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทา-

*หั้นธาภิญญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดสุญญตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาหั้นธาภิญญา ดังนี้ วิบาก ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน

สมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๓๕] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัตจากาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฌาน ชนิดสัญญาตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา ฯลฯ ชนิดสัญญาตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา-

*ภิญา ฯลฯ ชนิดสัญญาตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา ฯลฯ
บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุ

ตติยฌาน ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
บรรลุปัญจฌาน ชนิด สัญญาตะ

เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดสัญญาตะ เป็นสุขา-

*ปฏิบัติพาภิญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดสัญญาตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา ดังนี้

กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ
ชนิดสัญญาตะ

เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาภิญา

ดังนี้ วิบาก ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

สัญญาตะปฏิบัติพา จบ.

สุทธิกอัปปณิหิตะ

[๔๓๖] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัจจจากกาม

สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด

อัปปณิหิตะ ฯลฯ อันเป็นวิบาก

เพราะกุศลฌานอันเป็นโลกุตตระอันทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้ว

นั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๓๗] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ

อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัจจจากกาม

สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด

อนิมิตตะ ฯลฯ อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว
ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๓๘] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระอันเป็นเครื่องออกไปจากโลก
นำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัจจจากกาม

สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม

ฌมาน ชนิดอัปปณิหิตะ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌมาน ชนิด

สุญญตะ ฯลฯ อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌมานเป็นโลกุตตระ อันได้ทำไว้แล้ว
ได้เจริญไว้แล้ว

นั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๓๙] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุตติยฌมาน ฯลฯ บรรลุตติยฌมาน
ฯลฯ บรรลุตตตฌมาน

บรรลุปฐมฌมาน ฯลฯ บรรลุปัจจวมฌมาน ชนิดอัปปณิหิตะ ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ

ชนิดอัปปณิหิตะ ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดอนิมิตตะ ดังนี้

วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ ดังนี้ วิบาก
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

สุทธิกอัปปณิหิตะ จบ.

อัปปณิหิตปฎิปปทา

[๔๔๐] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่

นิพพาน เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว

บรรลุปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ
อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตตจากกาม สัตตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็น

โลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ

มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๔๑] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตตจากกาม
สัตตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ

ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ
อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมย์นั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตตจากกาม สัตตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด

อนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระ

อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมย์ใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมย์นั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๔๒] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด

สุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระ

อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต

[๔๔๓] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน
 ฯลฯ บรรลุตตตฌาน ฯลฯ

บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัจจมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดอนิมิตะ เป็นทุกขา-

*ปฏิบัติพาห็นธากิณญา ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ดังนี้

กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาห็นธากิณญา ดังนี้ วิบาก
 ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๔๔] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัตจากาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ
ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขา-
*ปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ บรรลุนุตติยาน ฯลฯ
บรรลุนุตติยาน ฯลฯ บรรลุนุตติยาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
บรรลุปัจจกมฌาน ชนิด
อัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล
ฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ฯลฯ ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา-
*ภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ
ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดสุญญตะ เป็นสุขาปฏิบัติ-
*พาหุทธาภิญญา ดังนี้ วิบาก ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.
อัปปณิหิตปฏิบัติ จบ.

[๔๔๕] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญสติปัญญาเป็นโลกุตระ ฯลฯ เจริญ
สัมมปธานเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอิทธิบาทเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญโพชฌงค์เป็นโลกุตตระ
ฯ เจริญสังขะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญสมณะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญธรรมเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญขั้นเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอายตนะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญธาตุเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญอาหารเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญผัสสะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญเวทนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญสัญญาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญเจตนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ
เจริญจิตเป็นโลกุตตระ อัน
เป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน เพื่อละทิณฐิ
เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมมาน
เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธ์ธาภิญญา ฯลฯ อยู่ใน
สมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน ชนิด
สัญญาตะ ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ ฯลฯ ชนิดอัปปณหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธ์ธาภิญญา ฯลฯ อันเป็น
วิบาก เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล
อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต ฯลฯ
มหานัย ๒๐ จบ.

[๔๔๖] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมมาน เป็นทุกขาปฏิบัติทาหันธ์ธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด
สัญญาตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌาน
เป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
 ฯลฯ อวิกเขปะ
 มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต.

[๔๔๗] ธรรมเป็นอภัยกฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด
อนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌาน
เป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
 ฯลฯ อวิกเขปะ
 มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต.

[๔๔๘] ธรรมเป็นอภัยกฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฉมาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา เป็นฉนัทธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตตจากกาม สัตตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฉมาน ชนิด

อัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา เป็นฉนัทธิบดี ฯลฯ

อันเป็นวิบาก เพราะกุศล

ฉมานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๔๙] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฉมานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุตติยฉมาน ฯลฯ บรรลุตติยฉมาน
ฯลฯ บรรลุตตถฉมาน

ฯลฯ บรรลุปฐมฉมาน ฯลฯ บรรลุปัญจฉมาน

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา เป็นฉนัทธิบดี

ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ

เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา เป็น

ฉนัทธิบดี ดังนี้ วิบาก ฯลฯ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา

เป็นฉนัทธิบดี ดังนี้ กุศล ฯลฯ

ชนิดอนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา เป็นฉนัทธิบดี ดังนี้ วิบาก
ฯลฯ เป็นทุกขา-

*ปฏิบัติพาหันธ์ธาภิญญา เป็นฉนัทธิบดี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพา-

*หันธ์ธาภิญญา เป็นฉนัทธิบดี ดังนี้ วิบาก ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๕๐] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-
*มาน เป็นทุกขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหันทาภิกญญา เป็น
ฉันทาธิบดี ฯลฯ เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
บรรลุตติยมาน ฯลฯ บรรลุตติยมาน ฯลฯ บรรลุปฐมมาน ฯลฯ
บรรลุปัจจวมมาน เป็นสุขา-
*ปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ
ชนิดสุญญตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก ฯลฯ
เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา
เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ กุศล
ฯลฯ ชนิด
อัปปณหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาชิปปาภิกญญา เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภกต.

[๔๕๑] ธรรมเป็นอัพยาภกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมมาน ชนิดสุญญตะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน
สมัยนั้น ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด
สัญญาตนะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว
ได้เจริญไว้แล้ว นั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
 ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๔๕๒] ธรรมเป็นอภยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลु
ปฐมฌาน ชนิดสัญญาตนะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน

สมัยนั้น ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด
อนิมิตตะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว
ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น
 ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๔๕๓] ธรรมเป็นอภยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตว์จากกาม
สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลु
ปฐมฌาน ชนิดสัญญาตนะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน

สมัยนั้น ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระอันได้
ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต.

[๔๕๔] ธรรมเป็นอภัยกฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุนุตตยฌาน ฯลฯ บรรลุตตยฌาน
 ฯลฯ บรรลุตตตถฌาน

ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปญจฌาน ชนิดสุญญตะ เป็นฉันทาธิบดี
 ฯลฯ อยู่ใน

สมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก ฯลฯ
ชนิดสุญญตะ

เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก
 ฯลฯ ชนิด

สุญญตะ เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบดี
 ดังนี้ วิบาก

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกฤต.

[๔๕๕] ธรรมเป็นอภัยกฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตว์จากกาม
 สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ

ปฐมฌาน ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฎิพาหันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี
 ฯลฯ อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ชนิด

สุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌาน

อันเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๕๖] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฏฐิ เพื่อบรรลุภูมิเบื้องต้น สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน

ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตว์จากกาม สัตว์จากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ชนิด

อนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทันทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ

อันเป็นวิบาก เพราะฌานอัน

เป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๕๗] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่

นิพพาน เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัตจากาม
สัจจากอกุศลธรรมทั้งหลาย

แล้ว บรรลุปฐมฌาน ชนิตสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา
เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรม
เป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิต

อัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ
อันเป็นวิบาก เพราะกุศล-

*ฌานอันเป็นโลกุตตระ อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้ว นั้นแล้ว
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๕๘] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน
 ฯลฯ บรรลุตตตฌาน

ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปญจฌาน ชนิตสุญญตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา

เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิตสุญญตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา

เป็นฉันทาธิบัติ ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิตสุญญตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา เป็น

ฉันทาธิบัติ ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิตอนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา
เป็นฉันทาธิบัติ

ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิตสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาห้ธากิญญา
เป็นฉันทาธิบัติ ดังนี้ กุศล

ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็นฉันทาธิบดี
ดังนี้ วิวาก ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๕๙] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตตจากกาม
สัตตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-

*ฌาน ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็นฉันทาธิบดี
ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็น

สุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ ชนิดสุญญตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็น

ฉันทาธิบดี ฯลฯ บรรลุมุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ
บรรลุตตตฌาน ฯลฯ บรรล

ปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ชนิดสุญญตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็นฉันทาธิบดี

ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็น

ฉันทาธิบดี ดังนี้ วิวาก ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา
เป็นฉันทาธิบดี

ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา
เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิวาก

ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้
กุศล ฯลฯ ชนิด

อัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหันธ์ธากิณญา เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิวาก
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

[๔๖๐] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมมาน ชนิดอัปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน ชนิด

อัปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานอันเป็นโลกุตตระอันได้ทำ
ไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๖๑] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมมาน ชนิดอัปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน

ชนิดอนิมิตตะ เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระ อันได้ทำไว้
แล้ว ได้เจริญไว้แล้ว นั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๖๒] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรล
ปฐมมาน ชนิดอัปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมมาน

ชนิดสุญญตะ เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลมานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้
แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๖๓] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลหุตติยมาน ฯลฯ บรรลุตติยมาน
ฯลฯ บรรลจตุตถมาน
ฯลฯ บรรลุปฐมมาน ฯลฯ บรรลปัญจมาน ชนิดอัปณิหิตะ
เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ใน
สมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปณิหิตะ เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก ฯลฯ
ชนิดอัปณิหิตะ
เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก
ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาทุกต.

[๔๖๔] ธรรมเป็นอัพยาทุกต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญमानเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา
เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน

ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ
อันเป็นวิบาก เพราะ

กุศลฌานเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล
อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภุต.

[๔๖๕] ธรรมเป็นอัพยาภุต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน

เพื่อละทิฐฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สัจจจากกาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ

ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา
เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด

ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน

ชนิดอนิมิตตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบัติ ฯลฯ
อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌาน

เป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๖๖] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สัตจากกาม
สัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา
เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สัตจากกาม สัตจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน ชนิด
สุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ
อันเป็นวิบาก เพราะกุศลฌานเป็น
โลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีใน
สมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๖๗] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน
ฯลฯ บรรลุจตุตถฌาน
ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัญจฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา
เป็นฉันทาธิบดี ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุ-
*หุทธาภิญญา เป็นฉันทาธิบดี ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหุทธาภิญญา

เป็นฉันทาธิบตี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ
เป็นทุกขาปฏิบัติพาหั้นธาภิญญา เป็นฉันทาธิบตี
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหั้นธาภิญญา
เป็นฉันทาธิบตี ดังนี้
กุศล ฯลฯ ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหั้นธาภิญญา เป็นฉันทาธิบตี
ดังนี้ วิบาก ผัสสะ
ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยากฤต.
[๔๖๘] ธรรมเป็นอภัยากฤต เป็นไฉน?
โยคาวจรบุคคล เจริญฌานเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน
เพื่อละทิณฐิ เพื่อบรรลุมิเบื้องต้น สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุ
ปฐมฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นทุกขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา
เป็นฉันทาธิบตี ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหั้นธาภิญญา เป็นฉันทาธิบตี ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา
เป็นฉันทาธิบตี ฯลฯ บรรลุมุทิตยฌาน ฯลฯ บรรลุตตติยฌาน ฯลฯ
บรรลุตตตณฌาน ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ บรรลุปัจจยฌาน ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา เป็น
ฉันทาธิบตี ดังนี้ กุศล ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ
เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา เป็นฉันทาธิบตี
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา
เป็นฉันทาธิบตี ดังนี้
กุศล ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา เป็นฉันทาธิบตี
ดังนี้ วิบาก ฯลฯ
ชนิดอัปปณิหิตะ เป็นสุขาปฏิบัติพาหิปปาภิญญา เป็นฉันทาธิบตี ดังนี้ กุศล
ฯลฯ ชนิดสุญญตะ

เป็นสุชาปฏิบัติปาปิกัญญา เป็นฉันทาธิบัติ ดังนี้ วิกาส ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภุต.

[๔๖๙] ธรรมเป็นอัพยาภุต เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญมรรคเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสติปัญญาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสัมมปปธานเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอิทธิบาทเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญอินทรีย์เป็น

โลกุตตระ ฯลฯ เจริญพละเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญโพชฌงค์เป็นโลกุตตระ

ฯลฯ เจริญสังขะ

เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญสมณะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญธรรมเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญขันธ

เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอายตนะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญธาตุเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญอาหาร

เป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญผัสสะเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญเวทนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญสัญญาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ เจริญเจตนาเป็นโลกุตตระ ฯลฯ

เจริญจิตเป็นโลกุตตระ

อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสู่นิพพาน เพื่อละหิณฺฐิ

เพื่อบรรลุมิเบื่องตัน สงัดจากกาม

สงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน

เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิกัญญา เป็น

ฉันทาธิบัติ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

โยคาวจรบุคคล สงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว

บรรลุปฐมฌาน

ชนิดสัญญาตนะ เป็นทุกขาปฏิบัติหัตถาภิกัญญา ฯลฯ ชนิดอนิมิตตะ ฯลฯ

ชนิดอัปปณิหิตะ

เป็นฉันทาธิปไตย ฯลฯ เป็นวิริยาธิปไตย ฯลฯ เป็นจิตตาธิปไตย ฯลฯ
เป็นวิมังสาธิปไตย อันเป็น
วิบาก เพราะกุศลจิตเป็นโลกุตตระอันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล
อยู่ในสมัยใด
ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภยเหตุ.
วิบากแห่งมรรคจิตดวงที่ ๑ จบ

วิบากแห่งมรรคจิตดวงที่ ๒ ดวงที่ ๓ และดวงที่ ๔

[๔๗๐] ธรรมเป็นอัพยาภยเหตุ เป็นไฉน?

โยคาวจรบุคคล เจริญญาณเป็นโลกุตตระ
อันเป็นเครื่องออกไปจากโลกนำไปสูนิพพาน
เพื่อบรรลุมิที่ ๒ เพื่อความเบาบางแห่งกามราคะและพยาบาท ฯลฯ
เพื่อบรรลุมิที่ ๓ เพื่อ
ละกามราคะและพยาบาทไม่ให้มีเหลือ ฯลฯ เพื่อบรรลุมิที่ ๔
เพื่อละรูปราคะ อรูปราคะ
มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา ไม่ให้มีเหลือ สกัดจากกาม
สกัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน เป็นทุกขาปฏิบัติทาทัฬหะญาณ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ
ฯลฯ อัญญินทรีย์
ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.
โยคาวจรบุคคล สกัดจากกาม สกัดจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌาน
ชนิดสุญญตะ เป็นทุกขาปฏิบัติทาทัฬหะญาณ ฯลฯ อันเป็นวิบาก
เพราะกุศลฌานเป็นโลกุตตระ
อันได้ทำไว้แล้ว ได้เจริญไว้แล้วนั้นแล อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อัญญาตาวินทรีย์ ฯลฯ
อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด
มีอยู่ในสมัยนั้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภยเหตุ.

[๔๗๑] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

อัญญาตาวินทริย มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความรู้ทั่ว ความรู้ชัด กิริยาที่รู้ชัด ซึ่งธรรมทั้งหลายที่รู้ทั่วถึงแล้วนั้นๆ
ความวิจย

ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด
ความเข้าไปกำหนด

เฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง

ความค้นคิด ความใคร่ครวญ

ปัญญาเหมือนแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง
ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด

ปัญญาเหมือนปลูก ปัญญา ปัญญินทริย ปัญญาพละ

ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือน

ปราสาท ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป
ปัญญาเหมือนดวงแก้ว

ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์

อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า อัญญาตาวินทริย มีในสมัยนั้น
ฯลฯ หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากฤต.

โลกุตตรวิบาก จบ

อกุศลวิบากอัพยากฤต

[๔๗๒] ธรรมเป็นอัพยากฤต เป็นไฉน?

จักขุวิญญาณเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์เกิดขึ้น
ฯลฯ

โสตวิญญูญาณเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา
มีเสียงเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ฯลฯ

ฆานวิญญูญาณเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา
มีกลิ่นเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ฯลฯ

ชีวหาวิญญูญาณเป็นวิบาก สหระคตด้วยอุเบกขา
มีรสเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ฯลฯ

กายวิญญูญาณเป็นวิบาก สหระคตด้วยทุกข
มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์เกิดขึ้น เพราะ
อกุศลกรรมอันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา
สัญญา เจตนา

จิต ทุกข เอกัคคตา มนินทรีย์ ทุกขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่

อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยากฤต.

[๔๗๓] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี่ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น.

เวทนา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความไม่สบายทางกาย ความทุกขทางกาย
อันเกิดแต่สัมผัสแห่งกายวิญญูญาณธาตุที่สมกัน

ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข

อันเกิดแต่กายสัมผัสกิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข

อันเกิดแต่กายสัมผัส ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า เวทนา มีในสมัยนั้น ฯลฯ

ทุกข มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความไม่สบายทางกาย ความทุกขทางกาย
ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข

อันเกิดแต่กายสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข

อันเกิดแต่กายสัมผัส ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า ทุกข มีในสมัยนั้น ฯลฯ

ทุกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความไม่สบายทางกาย ความทุกข์ทางกาย

ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์ อันเกิด

แต่กายสัมผัส กิริยาเสวยอารมณ์ที่ไม่สบายเป็นทุกข์ อันเกิดแต่กายสัมผัส
ในสมัยนั้น อันใด

นี้ชื่อว่า ทุกขินทรีย์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๗๔] ก็ขันธ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑

ฯลฯ

กายวิญญาณธาตุ ๑ ธรรมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น

แม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา ฯลฯ

[๔๗๕] สังขารขันธ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มีอยู่ในสมัยนั้น นี้ชื่อว่า
สังขารขันธ

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๗๖] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

มโนธาตุ เป็นวิบาก สหระตด้วยอุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ

มีโผฏฐัพพะเป็น

อารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น เพราะอกุศลกรรม

อันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว

ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ อุเบกขา

เอกัคคตา มนินทรีย์

อุpekขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ใน

สมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต.

[๔๗๗] ก็ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑

๗๗

มโนธาตุ ๑ อัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต ๗๗

[๔๗๘] สังขารชั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น แม้อื่นใด

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มีอยู่ในสมัยนั้น นี้ชื่อว่า

สังขารชั้น มีในสมัยนั้น ๗๗

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต.

[๔๗๙] ธรรมเป็นอภยาภยัต เป็นไฉน?

มโนวิญญาณธาตุ เป็นวิปาก สหระคตด้วยอุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์

๗๗ มีธรรม

เป็นอารมณ์ หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น เพราะอกุศลกรรม

อันได้ทำไว้แล้ว ได้สั่งสมไว้

แล้ว ในสมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจาร อุเบกขา

เอกัคคตา

มโนอินทรีย์ อุปเพกขินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต ๗๗

[๔๘๐] ก็ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑

๗๗

มโนวิญญาณธาตุ ๑ อัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิด

ขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๘๑] สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

เวทนาชั้นธัมมิก สัญญาชั้นธัมมิก วิญญานชั้นธัมมิก มีอยู่ในสมัยนั้น นี่ชื่อว่า
สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

อกุศลวิบากอภัยกถา จบ.

กามาวจรกิริยา

[๔๘๒] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

มโนธาตุ เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่กรรมวิบาก
สหระคตด้วย

อุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีโณฏฐัพพะเป็นอารมณ์
หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ใน

สมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจาร อุเบกขา เอกัคคตา
มโนทริย

อุปกะชินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ใน
สมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๘๓] กิเลส ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๓ ผัสสะ ๑
ฯลฯ

มโนธาตุ ๑ ธัมมอายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด

มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา ฯลฯ

[๔๘๔] สังขารชั้นธัมมิก มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจาร เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น

แม่อื่นใด เว้นเวทนาชั้นร สัญญาชั้นร วิญญาณชั้นร มีอยู่ในสมัยนั้น
นี้ชื่อว่า สังขารชั้นร

มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอพยากฤต.

[๔๘๕] ธรรมเป็นอพยากฤต เป็นไฉน?

มโนวิญญาณธาตุ เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล
และไม่ใช่กรรมวิบาก สหระคต

ด้วยโสมนัส มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีธรรมเป็นอารมณ์
หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ใน

สมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา
วิริยอินทรีย์

สมาธินทรีย์ มนินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัย

เกิดขึ้นแม่อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอพยากฤต.

[๔๘๖] ผัสสะ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การกระทบ กิริยาที่กระทบ กิริยาที่ถูกต้อง ความถูกต้อง ในสมัยนั้น
อันใด นี้ชื่อว่า

ผัสสะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

เอกัคคตา มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่หายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตหายไป ความสงบ สมาธินทรีย์
สมาธิพละ ในสมัยนั้น

อันใด นี้ชื่อว่า เอกัคคตา มีในสมัยนั้น ฯลฯ

วิริยอินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น
ความตั้งหน้า ความ

พยายาม ความอดุทธสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น
ความก้าวไปอย่างไม่ห่อถอย

ความไม่ทอดทิ้งกันนะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระ วิริยะ
อินทรีย์คือวิริยะ

วิริยพละ ในสมัยนั้น อันใด นี่ชื่อว่า วิริยอินทรีย์ มีในสมัยนั้น.

สมาธิอินทรีย์ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความมั่นอยู่แห่งจิต
ความไม่ส่ายไปแห่งจิต

ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิต ภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ อินทรีย์คือสมาธิ
สมาธิพละ ในสมัยนั้น

อันใด นี่ชื่อว่า สมาธิอินทรีย์ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มี
อยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต.

[๔๘๗] ก็ขั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๕ ผัสสะ ๑
ฯลฯ

มโนวิญญาณธาตุ ๑ อัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ มีในสมัยนั้น
หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้น

แม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต ฯลฯ

[๔๘๘] สังขารขั้น มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ ปีติ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์
ชีวิตินทรีย์

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เว้นเวทนาขั้น สัญญาขั้น
วิญญาณขั้น มีอยู่ใน

สมัยนั้น นี่ชื่อว่า สังขารขั้น มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภยาภยัต ฯลฯ

[๔๘๙] ธรรมเป็นอภยาภยัต เป็นไฉน?

มโนวิญญาณธาตุ เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล
และไม่ใช้กรรมวิบาก สหระคต

ด้วยอุเบกขา มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีธรรมเป็นอารมณ์
หรือปรารภอารมณ์ใดๆ เกิดขึ้น ใน

สมัยใด ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต วิตก วิจารณ์ อภิเษกา เอกัคคตา
วิริยอินทรีย์

สมาธิอินทรีย์ มนินทรีย์ อภิเษกอินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มีในสมัยนั้น

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิด

ขึ้นแม้อื่นใด มีอยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภิปายกฤต.

[๔๙๐] ก็ขั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ อาหาร ๓ อินทรีย์ ๕ ผัสสะ ๑

ฯลฯ

มโนวิญญาณธาตุ ๑ อัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑

หรือนามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด มี

อยู่ในสมัยนั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภิปายกฤต ฯลฯ

[๔๙๑] สังขารขั้น ๕ มีในสมัยนั้น เป็นไฉน?

ผัสสะ เจตนา วิตก วิจารณ์ เอกัคคตา วิริยอินทรีย์ สมาธิอินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
หรือ

นามธรรมที่อิงอาศัยเกิดขึ้นแม้อื่นใด เวทนาขั้น ๕ สัญญาขั้น ๕

วิญญาณขั้น ๕ มีอยู่ในสมัยนั้น

นี้ชื่อว่า สังขารขั้น ๕ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภิปายกฤต.

[๔๙๒] ธรรมเป็นอภิปายกฤต เป็นไฉน?

มโนวิญญาณธาตุ เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล

และไม่ใช้กรรมวิบาก สหคต

ด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ มีรูปเป็นอารมณ์ ฯลฯ มีธรรมเป็นอารมณ์

หรือปรารภอารมณ์

ใดๆ เกิดขึ้น ฯลฯ สหคตด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ ... เกิดขึ้น

โดยมีการชักจูง ฯลฯ สหคต

ด้วยโสมนัส วิปยุตจากญาณ ... เกิดขึ้น ฯลฯ สหคตด้วยโสมนัส

วิปยุตจากญาณ ...

เกิดขึ้น โดยมีการชักจูง ฯลฯ สหคตด้วยอภิเษกา สัมปยุตด้วยญาณ ...

เกิดขึ้น ฯลฯ สหคต

ด้วยอุเบกขา สัมปยุตด้วยญาณ ... เกิดขึ้น โดยมีการชักจูง ฯลฯ
สหระคตด้วยอุเบกขา วิปยุต
จากญาณ ... เกิดขึ้น ฯลฯ สหระคตด้วยอุเบกขา วิปยุตจากญาณ ...
เกิดขึ้น โดยมีการชักจูง
ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภย.
[๔๙๓] อัพยาภยมูล คือ อโลกะ ฯลฯ อัพยาภยมูล คือ อโหสะ ฯลฯ
อัพยาภยมูล
คือ อโมหะ ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภย.
กามาวจรกิริยา จบ.

รูปาวจรกิริยา

[๔๙๔] ธรรมเป็นอัพยาภย เป็นไฉน?
พระชินาสพ เจริญรูปาวจรฌาน เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล
และไม่ใช้กรรม
วิบาก แต่เป็นทิวฐิธรรมสุขวิหาร สัจจจากาม
สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐม-
*ฌานที่มีปฐมวิกสินเป็นอารมณ์ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ
มีในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภย ฯลฯ
[๔๙๕] ธรรมเป็นอัพยาภย เป็นไฉน?
พระชินาสพ เจริญรูปาวจรฌาน เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล
และไม่ใช้กรรมวิบาก
บรรลุหุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตตตถฌาน ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ
บรรลุปัญจฌานที่มีปฐมวิกสินเป็นอารมณ์ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ
อวิกเขปะ มี
ในสมัยนั้น ฯลฯ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยาภย ฯลฯ

รูปาวจรกิริยา จบ.

อรูปาวจรกิริยา

[๔๙๖] ธรรมเป็นอัพยากถุ เป็นไหน?

พระชีนาสพ เจริญอรูปาวจรมาน เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่กรรมวิบาก

แต่เป็นทัญญูธรรมสุขวิหาร เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะความดับไปแห่ง

ปฏิจจสัญญา เพราะไม่มนสิการซึ่งนันทตสัญญา จึงบรรลุดตุตถมาน อันสหระตด้วยอากาศามัญ-

*จายตนสัญญา ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ได้ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ

อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากถุ.

[๔๙๗] ธรรมเป็นอัพยากถุ เป็นไหน?

พระชีนาสพ เจริญอรูปาวจรมาน เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่กรรม

วิบาก แต่เป็นทัญญูธรรมสุขวิหาร

เพราะก้าวล่วงอากาศานัญจายตนะได้โดยประการทั้งปวง จึง

บรรลุดตุตถมาน อันสหระตด้วยวิญญูถัญจายตนสัญญา ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละ

ทุกข์ได้ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอัพยากถุ.

[๔๙๘] ธรรมเป็นอัพยากถุ เป็นไหน?

พระชีนาสพ เจริญอรูปาวจรมาน เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่กรรมวิบาก

แต่เป็นทัญญูธรรมสุขวิหาร

เพราะก้าวล่วงวิญญูถัญจายตนะได้โดยประการทั้งปวง จึงบรรลุดตุตถ-

*มาน อันสหระตด้วยอากิญจัญญายตนสัญญา ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์ได้ ฯลฯ

อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๔๙๙] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

พระชีนาสพ เจริญอรุণาจรมาน เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่กรรม

วิบาก แต่เป็นทัญญธรรมสุขวิหาร

เพราะกำลวงอาภินิหารจัญญายตนะได้โดยประการทั้งปวง จึง

บรรลุดุตตถมาน อันสหรคตด้วยเนวสัญญานาสัญญายตนสัญญา

ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะ

ละสุข ละทุกข์ได้ ฯลฯ อยู่ในสมัยใด ผัสสะ ฯลฯ อวิกเขปะ มีในสมัยนั้น ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๕๐๐] อภัยกถามูล คือ อโลกะ ฯลฯ อภัยกถามูล คือ อโทสะ ฯลฯ

อภัยกถามูล

คือ อโมหะ ฯลฯ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

อรุณาจรกิริยา จบ.

จิตตูปปาทกัณห์ จบ.

รูปกัณห์

[๕๐๑] ธรรมเป็นอภัยกถา เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม เป็นกามาวจร เป็นอรุณาจร เป็นอรุณาจร เป็น

โลกุตตระ ได้แก่เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ ธรรมเหล่านี้เป็นกิริยา

ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่กรรมวิบาก รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอภัยกถา.

[๕๐๒] บรรดาธรรมเป็นอภัยกถา รูปทั้งหมด เป็นไฉน? มหาภูตรูป ๔ และรูปที่

อาศัยมหาภูตรูป ๔ นั้น นี้เรียกว่า รูปทั้งหมด.

มาติกา

เอกกมาติกา

[๕๐๓] รูปทั้งหมด ไม่ใช่เหตุ ไม่มีเหตุ วิปยุตจากเหตุ
เป็นไปกับด้วยปัจจัย
เป็นสังขตธรรม เป็นรูปธรรม เป็นโลกียะธรรม เป็นอารมณ์ของอัสวะ
เป็นอารมณ์ของ
สญฺญูชนฺ เป็นอารมณ์ของคณกะ เป็นอารมณ์ของโอหะ
เป็นอารมณ์ของโยคะ เป็นอารมณ์
ของนิรณฺ เป็นอารมณ์ของปราคาส เป็นอารมณ์ของอุปาทาน
เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็น
อัปยาคตธรรม ไม่มีอารมณ์ ไม่ใช่เจตสิก วิปยุตจากจิต ไม่ใช่วิบาก
และไม่ใช่ธรรมเป็นเหตุ
แห่งวิบาก ไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส
ไม่ใช่ธรรมมีทั้งวิตกทั้งวิจารณ์ ไม่ใช่ธรรม
ไม่มีวิตก แต่มีวิจารณ์ ไม่มีทั้งวิตกวิจารณ์ ไม่ใช่ธรรมที่สหระคตด้วยปีติ
ไม่ใช่ธรรมที่สหระคต
ด้วยสุข ไม่ใช่ธรรมที่สหระคตด้วยอุเบกขา อันโสดาปัตติมรรค
และมรรคเบื้องบน ๓ ไม่
ประหาณ ไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคและมรรคเบื้องบน ๓
ประหาณ ไม่เป็นเหตุให้
จุติปฏิสันธิและไม่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน
ไม่เป็นของเสกขบุคคลและไม่เป็นของอเสกขบุคคล
เป็นปริตตธรรม เป็นกามาวจรธรรม ไม่ใช่รูปาวจรธรรม
ไม่ใช่รูปาวจรธรรม เป็นปริยาบันน-
*ธรรม ไม่ใช่ปริยาบันนธรรม เป็นอนิยตธรรม เป็นอนิยานิภธรรม
เป็นปัจจุบันนธรรม อัน
วิญญูญาณ ๖ พึงรู้ ไม่เที่ยง อันชราครอบงำแล้ว
สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑ อย่างนี้.

เอกกมาติกา จบ.

ทุกมาติกา

[๕๐๔] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๒

รูปเป็นอุปาทา [อุปาทายรูป] ก็มี รูปเป็นอนุอุปาทาก็มี

รูปเป็นอุปาทินนะ ๑- ก็มี รูปเป็นอนุอุปาทินนะก็มี

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานียะ ๒- ก็มี รูปเป็นอนุอุปาทินนุปาทานียะก็มี

รูปเป็นสนิหัสสนะ ๓- ก็มี รูปเป็นอนิหัสสนะก็มี

รูปเป็นสัปปฏิฆะ ๔- ก็มี รูปเป็นอัปปฏิฆะก็มี

รูปเป็นอินทรีย์ก็มี รูปไม่เป็นอินทรีย์ก็มี

รูปเป็นมหาภูตก็มี รูปไม่เป็นมหาภูตก็มี

รูปเป็นวิญญูตிகก็มี รูปไม่เป็นวิญญูติกก็มี

รูปเป็นจิตตสมุฏฐานก็มี รูปไม่เป็นจิตตสมุฏฐานก็มี

รูปเป็นจิตตสทก ๕- ก็มี รูปไม่เป็นจิตตสทกก็มี

รูปเป็นจิตตานุปริวัติก็มี รูปไม่เป็นจิตตานุปริวัติก็มี

รูปเป็นภายในก็มี รูปเป็นภายนอกก็มี

รูปหยาบก็มี รูปละเอียดก็มี

รูปไกลก็มี รูปใกล้ก็มี

รูปเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัสก็มี

รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัสก็มี

รูปเป็นที่อาศัยเกิดของเวทนา อันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ ของสัญญา
ฯลฯ ของ

เจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญาณก็มี

รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณก็มี

รูปเป็นที่อาศัยเกิดของโสตสัมผัส ฯลฯ ของฆานสัมผัส ฯลฯ
ของชีวหาสัมผัส ฯลฯ

ของกายสัมผัสก็มี รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัสก็มี

รูปเป็นที่อาศัยเกิดของเวทนา อันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ ของสัญญา
ฯลฯ ของ

เจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาณก็มี

รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาณก็มี

รูปเป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัสก็มี รูปไม่ใช่อารมณ์ของจักขุสัมผัสก็มี

@๑. ดุคำแปล หน้า ๑๖

๒. ดุคำแปล หน้า ๒

@๓. ดุคำแปล หน้า ๖

๔. ดุคำแปล หน้า ๗

@๕. ดุคำแปล หน้า ๑๕

รูปเป็นอารมณ์ของเวทนา อันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ ของสัญญา ฯลฯ
ของเจตนา ฯลฯ

ของจักขุวิญญาณก็มี รูปไม่เป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณก็มี

รูปเป็นอารมณ์ของโสตสัมผัส ฯลฯ ของฆานสัมผัส ฯลฯ

ของชีวหาสัมผัส ฯลฯ ของ

กายสัมผัสก็มี รูปไม่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัสก็มี

รูปเป็นอารมณ์ของเวทนา อันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ ของสัญญา ฯลฯ
ของเจตนา ฯลฯ

ของกายวิญญาณก็มี รูปไม่เป็นอารมณ์ของกายวิญญาณก็มี

รูปเป็นจักขายตนะก็มี รูปไม่เป็นจักขายตนะก็มี

รูปเป็นโสตายตนะก็มี รูปไม่เป็นโสตายตนะก็มี

รูปเป็นฆานายตนะ ฯลฯ เป็นชีวหาตนะ ฯลฯ เป็นกายายตนะก็มี

รูปไม่เป็นกายายตนะ

ก็มี

รูปเป็นรูปายตนะก็มี รูปไม่เป็นรูปายตนะก็มี

รูปเป็นสีทหายตนะ ฯลฯ เป็นคันธายตนะ ฯลฯ เป็นรสายตนะ ฯลฯ
เป็นโผฏฐัพพา-

*ยตนะก็มี รูปไม่เป็นโผฏฐัพพายตนะก็มี

รูปเป็นจักขุธาตุก็มี รูปไม่เป็นจักขุธาตุก็มี

รูปเป็นโสตธาตุ ฯลฯ เป็นฆานธาตุ ฯลฯ เป็นชีวหาธาตุ ฯลฯ

เป็นกายธาตุก็มี รูป

ไม่เป็นกายธาตุก็มี

รูปเป็นรูปธาตุก็มี รูปไม่เป็นรูปธาตุก็มี

รูปเป็นสีทธาตุ ฯลฯ เป็นคันธธาตุ ฯลฯ เป็นรสธาตุ ฯลฯ

เป็นโผฏฐัพพธาตุก็มี

รูปไม่เป็นโผฏฐัพพธาตุก็มี

รูปเป็นจักขุนทรีย์ก็มี รูปไม่เป็นจักขุนทรีย์ก็มี

รูปเป็นโสติดนทรีย์ ฯลฯ เป็นฆานินทรีย์ ฯลฯ เป็นชีวหินทรีย์ ฯลฯ
เป็นกายินทรีย์ก็มี

รูปไม่เป็นกายินทรีย์ก็มี

รูปเป็นอิตถินทรีย์ก็มี

รูปไม่เป็นอิตถินทรีย์ก็มี

รูปเป็นปริสินทรีย์ก็มี

รูปไม่เป็นปริสินทรีย์ก็มี

รูปเป็นชีวิตินทรีย์ก็มี

รูปไม่เป็นชีวิตินทรีย์ก็มี

รูปเป็นกายวิญญูตักมี

รูปไม่เป็นกายวิญญูตักมี

รูปเป็นวจิวิญญูตักมี

รูปไม่เป็นวจิวิญญูตักมี

รูปเป็นอากาศธาตุก็มี

รูปไม่เป็นอากาศธาตุก็มี

รูปเป็นอาโปธาตุก็มี

รูปไม่เป็นอาโปธาตุก็มี

รูปเป็นรูปลหุதாகมี

รูปไม่เป็นรูปลหุதாகมี

รูปเป็นรูปมหุதாகมี

รูปไม่เป็นรูปมหุதாகมี

รูปเป็นรูปกัมมัณฺญูตักมี

รูปไม่เป็นรูปกัมมัณฺญูตักมี

รูปเป็นรูปอุปจยะก็มี

รูปไม่เป็นรูปอุปจยะก็มี

รูปเป็นรูปสันตติก็มี

รูปไม่เป็นรูปสันตติก็มี

รูปเป็นรูปชรதாகมี

รูปไม่เป็นรูปชรதாகมี

รูปเป็นรูปอนิลจதாகมี

รูปไม่เป็นรูปอนิลจதாகมี

รูปเป็นรูปกพพิงการารากมี รูปไม่เป็นกพพิงการารากมี

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๒ อย่างนี้.

ทุกมัตติกา จบ.

จบตอนที่ ๑

ตอนที่ ๒

ข้อ ๕๐๕/หน้า ๑๗๐ - จบ

พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณีปกรณ์

ติกมัตติกา

[๕๐๕] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๓

รูปภายในเป็นอุปาหา, รูปภายนอกที่เป็นอุปาหากัมมิ, ที่เป็นอนุปาหากัมมิ
รูปภายในเป็นอุปาทินนะ, รูปภายนอกที่เป็นอุปาทินนะกัมมิ,
ที่เป็นอนุปาทินนะกัมมิ

รูปภายในเป็นอุปาทินนุปาทานิยะ,
รูปภายนอกที่เป็นอุปาทินนุปาทานิยะกัมมิ ที่เป็น
อนุปาทินนุปาทานิยะกัมมิ

รูปภายในเป็นอนิหัสสนะ, รูปภายนอกที่เป็นสนิหัสสนะกัมมิ,
ที่เป็นอนิหัสสนะกัมมิ

รูปภายในเป็นสัปปฏิฆะ, รูปภายนอกที่เป็นสัปปฏิฆะกัมมิ,
ที่เป็นอัปปฏิฆะกัมมิ

รูปภายในเป็นอินทริย, รูปภายนอกที่เป็นอินทริยกัมมิ,
ที่ไม่เป็นอินทริยกัมมิ

รูปภายในไม่เป็นมหาภูต, รูปภายนอกที่เป็นมหาภูตกัมมิ,
ที่ไม่เป็นมหาภูตกัมมิ

รูปภายในไม่เป็นวิญญูติ, รูปภายนอกที่เป็นวิญญูติกัมมิ,
ที่ไม่เป็นวิญญูติกัมมิ

รูปภายในไม่เป็นจิตตสมุฏฐาน, รูปภายนอกที่เป็นจิตตสมุฏฐานกัมมิ,
ที่ไม่เป็นจิตต-

*สมุฏฐานกัมมิ

รูปภายในไม่เป็นจิตตสหกุ, รูปภายนอกที่เป็นจิตตสหกุกัมมิ,
ที่ไม่เป็นจิตตสหกุกัมมิ

รูปภายในไม่เป็นจิตตานุปริวัติ, รูปภายนอกที่เป็นจิตตานุปริวัตติกัมมิ,
ที่ไม่เป็นจิตตา-

*นุปริวัตติกัมมิ

รูปภายในหยาบ, รูปภายนอกที่หยาบกัมมิ, ที่ละเอียดยกัมมิ

รูปภายในอยู่ใกล้, รูปภายนอกที่อยู่ใกล้กัมมิ, ที่อยู่ใกล้กัมมิ

รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส,

รูปภายในเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส

กัมมิ, ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัสกัมมิ

รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของเวทนา อันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ
ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญาณ,
รูปภายในเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณก็มี, ไม่เป็นที่
อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของโสตสัมผัส ฯลฯ ของฆานสัมผัส
ฯลฯ ของชีวหา

สัมผัส ฯลฯ ของกายสัมผัส, รูปภายในเป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัสก็มี,
ไม่เป็นที่อาศัยเกิด
ของกายสัมผัสก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของเวทนา อันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ
ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาณ,
รูปภายในเป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาณก็มี ไม่เป็นที่
อาศัยเกิดของกายวิญญาณก็มี

รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส,
รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัสก็มี,
ที่ไม่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัสก็มี

รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของเวทนา อันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ
ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญาณ,
รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณก็มี, ที่ไม่เป็น
อารมณ์ของจักขุวิญญาณก็มี

รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของโสตสัมผัส ฯลฯ ของฆานสัมผัส ฯลฯ
ของชีวหาสัมผัส ฯลฯ

ของกายสัมผัส, รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัสก็มี,
ที่ไม่เป็นอารมณ์ของกาย
สัมผัสก็มี

รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของเวทนา อันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ
ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาน,

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของกายวิญญานก็มี, ที่ไม่เป็น
อารมณ์ของกายวิญญานก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นจักขายตนะ, รูปภายในที่เป็นจักขายตนะก็มี,
ที่ไม่เป็นจักขายตนะก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นโสตายตนะ ฯลฯ ไม่เป็นฆานายตนะ ฯลฯ
ไม่เป็นชีวหายตนะ ฯลฯ

ไม่เป็นกายายตนะ, รูปภายในที่เป็นกายายตนะก็มี, ที่ไม่เป็นกายายตนะก็มี
รูปภายในไม่เป็นรูปายตนะ, รูปภายนอกที่เป็นรูปายตนะก็มี,
ที่ไม่เป็นรูปายตนะก็มี

รูปภายในไม่เป็นสัททายตนะ ฯลฯ ไม่เป็นคันธายตนะ ฯลฯ
ไม่เป็นรสายตนะ ฯลฯ

ไม่เป็นโณภูตัพพายตนะ, รูปภายนอกที่เป็นโณภูตัพพายตนะก็มี,
ที่ไม่เป็นโณภูตัพพายตนะก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นจักขุธาตุ, รูปภายในที่เป็นจักขุธาตุก็มี,
ที่ไม่เป็นจักขุธาตุก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นโสตธาตุ ฯลฯ ไม่เป็นฆานธาตุ ฯลฯ
ไม่เป็นชีวหาธาตุ ฯลฯ

ไม่เป็นกายธาตุ, รูปภายในที่เป็นกายธาตุก็มี, ที่ไม่เป็นกายธาตุก็มี
รูปภายในไม่เป็นรูปธาตุ, รูปภายนอกที่เป็นรูปธาตุก็มี,
ที่ไม่เป็นรูปธาตุก็มี

รูปภายในไม่เป็นสัทธาต ฯลฯ ไม่เป็นคันธธาต ฯลฯ ไม่เป็นรสธาต
ฯลฯ ไม่เป็น

โณภูตัพพธาต, รูปภายนอกที่เป็นโณภูตัพพธาตก็มี,
ที่ไม่เป็นโณภูตัพพธาตก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นจักขุขันธ์, รูปภายในที่เป็นจักขุขันธ์ก็มี,
ที่ไม่เป็นจักขุขันธ์ก็มี

รูปภายนอกไม่เป็นโสตินทรีย์ ฯลฯ ไม่เป็นฆานินทรีย์ ฯลฯ
ไม่เป็นชีวหินทรีย์ ฯลฯ

ไม่เป็นกายินทรีย์, รูปภายในที่เป็นกายินทรีย์ก็มี, ที่ไม่เป็นกายินทรีย์ก็มี

รูปภายในไม่เป็นอิตถินทรีย์, รูปภายนอกที่เป็นอิตถินทรีย์ก็มี,
ที่ไม่เป็นอิตถินทรีย์ก็มี

รูปภายในไม่เป็นปุริสนทรีย์, รูปภายนอกที่เป็นปุริสนทรีย์ก็มี,
ที่ไม่เป็นปุริสนทรีย์ก็มี

รูปภายในไม่เป็นชีวิตินทรีย์, รูปภายนอกที่เป็นชีวิตินทรีย์ก็มี,
ที่ไม่เป็นชีวิตินทรีย์ก็มี

รูปภายในไม่เป็นกายวิญญูติ, รูปภายนอกที่เป็นกายวิญญูติกัมมี,
ที่ไม่เป็นกายวิญญูติกัมมี

รูปภายในไม่เป็นวจีวิญญูติ, รูปภายนอกที่เป็นวจีวิญญูติกัมมี,
ที่ไม่เป็นวจีวิญญูติกัมมี

รูปภายในไม่เป็นอากาศธาตุ, รูปภายนอกที่เป็นอากาศธาตุกัมมี,
ที่ไม่เป็นอากาศธาตุกัมมี

รูปภายในไม่เป็นอาโปธาตุ, รูปภายนอกที่เป็นอาโปธาตุกัมมี,
ที่ไม่เป็นอาโปธาตุกัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปลหุตา, รูปภายนอกที่เป็นรูปลหุตากัมมี,
ที่ไม่เป็นรูปลหุตากัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปมหุตา, รูปภายนอกที่เป็นรูปมหุตากัมมี,
ที่ไม่เป็นรูปมหุตากัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปกัมมัณฺญูตา, รูปภายนอกที่เป็นรูปกัมมัณฺญูตากัมมี,
ที่ไม่เป็นรูป

กัมมัณฺญูตากัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปอุปจยะ, รูปภายนอกที่เป็นรูปอุปจยะกัมมี,
ที่ไม่เป็นรูปอุปจยะกัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปสันตติ, รูปภายนอกที่เป็นรูปสันตติกัมมี,
ที่ไม่เป็นรูปสันตติกัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปชรตา, รูปภายนอกที่เป็นรูปชรตากัมมี,
ที่ไม่เป็นรูปชรตากัมมี

รูปภายในไม่เป็นรูปอนิจจตา, รูปภายนอกที่เป็นรูปอนิจจตากัมมี,
ที่ไม่เป็นรูปอนิจจตากัมมี

รูปภายในไม่เป็นกพพึงการหาร,
รูปภายนอกที่เป็นกพพึงการหารก็มี ที่ไม่เป็น
กพพึงการหารก็มี

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๓ อย่างนี้.

ติกมาติกา จบ.

จตุกกมาติกา

[๕๐๖] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๔

รูปเป็นอนุปาทา ที่เป็นอนุปาตินนะกัมมิ, ที่เป็นอนุปาตินนะกัมมิ,
รูปเป็นอนุปาทา ที่เป็น
อนุปาตินนะกัมมิ, ที่เป็นอนุปาตินนะกัมมิ

รูปเป็นอนุปาทา ที่เป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะกัมมิ,
ที่เป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะกัมมิ, รูปเป็น
อนุปาทา ที่เป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะกัมมิ, ที่เป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะกัมมิ

รูปเป็นอนุปาทา ที่เป็นสัปปฏิฆะกัมมิ, ที่เป็นอัปปฏิฆะกัมมิ, รูปเป็นอนุปาทา
ที่เป็นสัปปฏิฆะ
กัมมิ, ที่เป็นอัปปฏิฆะกัมมิ

รูปเป็นอนุปาทา ที่หายากกัมมิ, ที่ละเอียดกัมมิ, รูปเป็นอนุปาทา ที่หายากกัมมิ,
ที่ละเอียดกัมมิ

รูปเป็นอนุปาทา ที่อยู่ไกลกัมมิ, ที่อยู่ใกล้กัมมิ, รูปเป็นอนุปาทา ที่อยู่ไกลกัมมิ
ที่อยู่ใกล้กัมมิ

รูปเป็นอนุปาตินนะ ที่เป็นสนิหัสสนะกัมมิ, ที่เป็นอนิหัสสนะกัมมิ,
รูปเป็นอนุปาตินนะ
ที่เป็นสนิหัสสนะกัมมิ, ที่เป็นอนิหัสสนะกัมมิ

รูปเป็นอนุปาตินนะ ที่เป็นสัปปฏิฆะกัมมิ, ที่เป็นอัปปฏิฆะกัมมิ,
รูปเป็นอนุปาตินนะ ที่เป็น
สัปปฏิฆะกัมมิ, ที่เป็นอัปปฏิฆะกัมมิ

รูปเป็นอนุปาตินนะ ที่เป็นมหาภูตกัมมิ, ที่ไม่เป็นมหาภูตกัมมิ,
รูปเป็นอนุปาตินนะ ที่เป็น
มหาภูตกัมมิ, ที่ไม่เป็นมหาภูตกัมมิ

รูปเป็นอนุภาตินนะ ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี, รูปเป็นอนุภาตินนะ
ที่หยาบก็มี,
ที่ละเอียดก็มี

รูปเป็นอนุภาตินนะ ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี, รูปเป็นอนุภาตินนะ
ที่อยู่ใกล้ก็มี,
ที่อยู่ไกลก็มี

รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่เป็นสนิหัสสนะก็มี, ที่เป็นอนิหัสสนะก็มี,
รูปเป็น

อนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่เป็นสนิหัสสนะก็มี, ที่เป็นอนิหัสสนะก็มี

รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่เป็นสัปปฏิฆะก็มี, ที่เป็นอัมปปฏิฆะก็มี,
รูปเป็น

อนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่เป็นสัปปฏิฆะก็มี, ที่เป็นอัมปปฏิฆะก็มี

รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่เป็นมหาภูตก็มี, ที่ไม่เป็นมหาภูตก็มี,
รูปเป็น

อนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่เป็นมหาภูตก็มี, ที่ไม่เป็นมหาภูตก็มี

รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี,
รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ

ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี

รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี,
รูปเป็นอนุภาตินอนุภาทานิยะ

ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี

รูปกระทบได้ ที่เป็นอินทรีย์ก็มี, ที่ไม่เป็นอินทรีย์ก็มี, รูปกระทบไม่ได้
ที่เป็นอินทรีย์

ก็มี, ที่ไม่เป็นอินทรีย์ก็มี

รูปกระทบได้ ที่เป็นมหาภูตก็มี, ที่ไม่เป็นมหาภูตก็มี, รูปกระทบไม่ได้
ที่เป็นมหาภูตก็มี,

ที่ไม่เป็นมหาภูตก็มี

รูปเป็นอินทรีย์ ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี, รูปไม่เป็นอินทรีย์
ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี

รูปเป็นอินทรีย์ ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี, รูปไม่เป็นอินทรีย์
ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี

รูปเป็นมหาภูต ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี, รูปไม่เป็นมหาภูต
ที่หยาบก็มี, ที่ละเอียดก็มี

รูปเป็นมหาภูต ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี, รูปไม่เป็นมหาภูต
ที่อยู่ใกล้ก็มี, ที่อยู่ไกลก็มี

รูปที่เห็นได้, รูปที่ฟังได้, รูปที่รู้ได้, รูปที่รู้แจ้งได้

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๔ อย่างนี้.

จตุกกมมาติกา จบ.

ปัญจกมมาติกา

[๕๐๗] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๕

ปฐวีธาตุ, อาโปธาตุ, เตโชธาตุ, วาโยธาตุ และรูปที่เป็นอุปาทา

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๕ อย่างนี้.

ปัญจกมมาติกา จบ.

ฉกกมมาติกา

[๕๐๘] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๖

รูปอันจักขุวิญญาณพึงรู้, รูปอันโสตวิญญาณพึงรู้,

รูปอันฆานวิญญาณพึงรู้, รูปอันชีวหา

วิญญาณพึงรู้, รูปอันกายวิญญาณพึงรู้ รูปอันมโนวิญญาณพึงรู้

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๖ อย่างนี้.

ฉกกมมาติกา จบ.

สัตตกมมาติกา

[๕๐๙] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๗

รูปอันจักขุวิญญาณพึงรู้, รูปอันโสตวิญญาณพึงรู้,

รูปอันฆานวิญญาณพึงรู้, รูปอัน

ชีวหาวิญญาณพึงรู้, รูปอันกายวิญญาณพึงรู้, รูปอันมโนธาตุพึงรู้,

รูปอันมโนวิญญาณธาตุพึงรู้

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๗ อย่างนี้.

สัตตกมมาติกา จบ.

อัญญกมมาติกา

[๕๑๐] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๘

รูปอันจักขุวิญญาณพึงรู้, รูปอันโสตวิญญาณพึงรู้,
รูปอันฆานวิญญาณพึงรู้, รูปอัน
ชีวหาวิญญาณพึงรู้, รูปอันกายวิญญาณพึงรู้ ที่มีสัมผัสเป็นสุขก็มี,
ที่มีสัมผัสเป็นทุกข์ก็มี,
รูปอันมโนธาตุพึงรู้ รูปอันมโนวิญญาณธาตุพึงรู้
สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๘ อย่างนี้.

อัญญกมมาติกา จบ.

นวกมมาติกา

[๕๑๑] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๙

จักขุนทรีย์, โสตินทรีย์, ฆานินทรีย์, ชิวหินทรีย์, กายินทรีย์,
อิตถินทรีย์, ปุริสินทรีย์,
ชีวิตินทรีย์, และรูปที่ไม่เป็นอินทรีย์
สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๙ อย่างนี้.

นวกมมาติกา จบ.

ทสกมมาติกา

[๕๑๒] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑๐

จักขุนทรีย์, โสตินทรีย์, ฆานินทรีย์, ชิวหินทรีย์, กายินทรีย์,
อิตถินทรีย์, ปุริสินทรีย์,
ชีวิตินทรีย์, รูปที่ไม่เป็นอินทรีย์ที่กระทบได้ก็มี, ที่กระทบไม่ได้ก็มี
สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑๐ อย่างนี้.

ทสกมมาติกา จบ.

เอกาทสกมมาติกา

[๕๑๓] สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑๑

จักขายตนะ, โสทายตนะ, ฆานายตนะ, ชิวหายตนะ, กายายตนะ,
รูปายตนะ,

สัททายตนะ, คันธายตนะ, รสายตนะ, โผฏฐัพพายตนะ,

และรูปที่เป็นอนิหัสสนะ เป็น

อปปภูษะ แต่นับเนื่องในธัมมายตนะ

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑๑ อย่างนี้.

เอกาทสกมัตติกา จบ.

มัตติกา จบ.

รูปวิภัตติ

เอกกนิเทศ

[๕๑๔] รูปทั้งหมด ไม่ใช่เหตุทั้งนั้น ไม่มีเหตุทั้งนั้น

วิปยุตจากเหตุทั้งนั้น เป็น

ไปกับด้วยปัจจัยทั้งนั้น เป็นสังขตธรรมทั้งนั้น เป็นรูปธรรมทั้งนั้น

เป็นโลกียธรรมทั้งนั้น เป็น

อารมณ์ของอัสวะทั้งนั้น เป็นอารมณ์ของสญฺญโณชนทั้งนั้น

เป็นอารมณ์ของคันธะทั้งนั้น เป็น

อารมณ์ของโอชะทั้งนั้น เป็นอารมณ์ของโยคะทั้งนั้น

เป็นอารมณ์ของนิวรรณ์ทั้งนั้น เป็นอารมณ์

ของปรามาสทั้งนั้น เป็นอารมณ์ของอุปาทานทั้งนั้น

เป็นอารมณ์ของสังกิเลสทั้งนั้น เป็น

อภยากตธรรมทั้งนั้น ไม่มีอารมณ์ทั้งนั้น ไม่ใช่เจตสิกทั้งนั้น

วิปยุจากจิตทั้งนั้น ไม่ใช่วิบาก

และไม่ใช่ธรรมเป็นเหตุแห่งวิบากทั้งนั้น

ไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลสทั้งนั้น ไม่ใช่

ธรรมมีทั้งวิตกทั้งวิจารณ์ทั้งนั้น ไม่ใช่ธรรมไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์ทั้งนั้น

ไม่มีทั้งวิตกทั้งวิจารณ์ทั้งนั้น

ไม่ใช่ธรรมที่สหระคตด้วยปีติทั้งนั้น ไม่ใช่ธรรมที่สหระคตด้วยสุขทั้งนั้น

ไม่ใช่ธรรมที่สหระคตด้วย

อุเบกขาทั้งนั้น อันโสดาปัตติมรรคและมรรคเบื้องบน ๓ ไม่ประหาณทั้งนั้น
ไม่มีสัมปยุตตเหตุ
อันโสดาปัตติมรรคและมรรคเบื้องบน ๓ ประหาณทั้งนั้น
ไม่เป็นเหตุให้จุติปฏิสนธิและไม่เป็น
เหตุให้ถึงนิพพานทั้งนั้น
เป็นของเสกขบุคคลและไม่เป็นของอเสกขบุคคลทั้งนั้น เป็นปริตตธรรม
ทั้งนั้น เป็นกามาวจรธรรมทั้งนั้น ไม่ใช่รูปาวจรธรรมทั้งนั้น
ไม่ใช่รูปาวจรธรรมทั้งนั้น เป็น
ปริยาบันนธรรมทั้งนั้น ไม่ใช่ปริยาบันนธรรมทั้งนั้น เป็นอนียตธรรมทั้งนั้น
เป็นนียยานิกธรรม
ทั้งนั้น เป็นปัจจุบันธรรม อันวิญญูณ ๖ พึงรู้ทั้งนั้น ไม่เที่ยงทั้งนั้น
อันชราครอบงำแล้วทั้งนั้น

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑ อย่างนี้.

เอกกนิเทศ จบ.

ทุกนิเทศ

อุปาทาภาชนีย

[๕๑๕] รูปเป็นอุปาทา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ

รูปายตนะ สัททายตนะ

คันธายตนะ รสายตนะ อิตถินทรีย์ ปริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ กายวิญญูติ

วจิตวิญญูติ อากาสธาตุ

รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัณฺญูตา รูปอุปจยะ รูปสันตติ รูปชรตา

รูปอนิจจตา กพพิงการาหาร

[๕๑๖] รูปที่เรียกว่า จักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, สัตว์นี้เห็นแล้ว หรือเห็นอยู่ หรือจักเห็น หรือพึงเห็น
ซึ่งรูปอันเป็นสิ่งที่เห็นได้

และกระทบได้ ด้วยจักขุใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า
จักขุบ้าง จักขายตนะ

บ้าง จักขุธาตุบ้าง จักขุนทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง
ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง

วัตถุก้าง เนตรบ้าง นัยนะบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่าง้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
จักขายตนะ

รูปที่เรียกว่า จักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, รูปอันเป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่ หรือจักกระทบ

หรือพึงกระทบ ที่จักขุใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า
จักขุบ้าง จักขายตนะ

บ้าง จักขุธาตุบ้าง จักขุนทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง
ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง

วัตถุก้าง เนตรบ้าง นัยนะบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่าง้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
จักขายตนะ

รูปที่เรียกว่า จักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, จักขุใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่

หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่รูปอันเป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้,
นี้เรียกว่า จักขุบ้าง

จักขายตนะบ้าง จักขุธาตุบ้าง จักขุนทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง
สมุทรร้าง ปณฺฑระบ้าง

เขตบ้าง วัตถุก้าง เนตรบ้าง นัยนะบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่าง้าง
รูปทั้งนี้เรียกว่า จักขายตนะ.

รูปที่เรียกว่า จักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, เพราะอาศัวจักขุใด จักขุสัมผัสปรารภรูป เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น
หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัวจักขุใด เวทนา อันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ
สัญญา ฯลฯ
เจตนา ฯลฯ จักขุวิญญาณปรารภรูป เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่
หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ
เพราะอาศัวจักขุใด จักขุสัมผัส มีรูปเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น
หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัวจักขุใด เวทนาอันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ
สัญญา ฯลฯ
เจตนา ฯลฯ จักขุวิญญาณ มีรูปเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่
หรือจักเกิดขึ้น
หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า จักขุบ้าง จักขายตนะบ้าง จักขุธาตุบ้าง
จักขุนทรีย์บ้าง โลกบ้าง
ทวารบ้าง สมุทราบ้าง ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง เนตรบ้าง นัยนะบ้าง
ผังนี้บ้าง
บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า จักขายตนะ.

[๕๑๗] รูปที่เรียกว่า โสตายตนะ นั้น เป็นไฉน?

โสตใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, สัตว์นี้ฟังแล้ว หรือฟังอยู่ หรือจักฟัง หรือพึงฟัง
ซึ่งเสียงอันเป็นสิ่งที่เห็น
ไม่ได้ แต่กระทบได้ ด้วยโสตใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า โสตบ้าง
โสตายตนะบ้าง โสตธาตุบ้าง โสตินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทราบ้าง
ปณฺฑระบ้าง
เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า โสตายตนะ
รูปที่เรียกว่า โสตายตนะ นั้น เป็นไฉน?

โสตโต เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, เสียงอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่ หรือ
จักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่โสตโต อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า โสตบ้าง
โสตายตนะบ้าง โสตธาตุบ้าง โสตินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุหรบ้าง
ปณฺทระบ้าง
เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า โสตายตนะ
รูปที่เรียกว่า โสตายตนะ นั้น เป็นไฉน?
โสตโต เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, โสตโต อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่
หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่เสียงอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า โสตบ้าง
โสตายตนะบ้าง โสตธาตุบ้าง โสตินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุหรบ้าง
ปณฺทระบ้าง
เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า โสตายตนะ
รูปที่เรียกว่า โสตายตนะ นั้น เป็นไฉน?
โสตโต เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, เพราะอาศัยโสตโต โสตสัมผัสปรารภเสียง เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่
หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยโสตโต
เวทนาอันเกิดแต่โสตสัมผัส ฯลฯ
สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ โสตวิญญาณปรารภเสียง เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น
หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยโสตโต โสตสัมผัส มีเสียงเป็นอารมณ์
เกิดขึ้นแล้ว หรือ

เกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยโสตใด
เวทนาอันเกิดแต่โสต

สัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ โสตวิญญาน มีเสียงเป็นอารมณ์
เกิดขึ้นแล้ว หรือ

เกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า โสตบ้าง
โสตายตนะบ้าง โสตธาตุบ้าง

โสตินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง
วัตถุก้าง ผังนี้บ้าง

บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า โสตายตนะ

[๕๑๘] รูปที่เรียกว่า ฆานายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ฆานะใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, สัตว์นี้ ดมแล้ว หรือดมอยู่ หรือจักดม หรือพึงดม
ซึ่งกลิ่นอันเป็นสิ่งที่เห็น

ไม่ได้ แต่กระทบได้ ด้วยฆานะใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า ฆานะบ้าง

ฆานายตนะบ้าง ฆานธาตุบ้าง ฆานินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง
สมุทรร้าง ปณฺฑระบ้าง

เขตบ้าง วัตถุก้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า ฆานายตนะ
รูปที่เรียกว่า ฆานายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ฆานะใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, กลิ่นอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่ หรือ

จักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่ฆานะใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า

ฆานะบ้าง ฆานายตนะบ้าง ฆานธาตุบ้าง ฆานินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง
สมุทรร้าง

ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง วัตถุก้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
ฆานายตนะ

รูปที่เรียกว่า ฆานายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ฆานะใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, ฆานะใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่

หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่กลั่นอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า

ฆานะบ้าง ฆานายตนะบ้าง ฆานธาตุบ้าง ฆานินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง

ปัทมธะบ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า ฆานายตนะ.

รูปที่เรียกว่า ฆานายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ฆานะใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, เพราะอาศัษฆานะใด ฆานสัมผัสปรารภกลั่น เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัษ ฆานะใด เวทนาอันเกิดแต่ฆานสัมผัส ฯลฯ

สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ ฆานวิญญาน ปรารภกลั่น เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือ

จักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัษฆานะใด ฆานสัมผัสมีกลั่นเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้ว

หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัษฆานะใด เวทนาอันเกิดแต่

ฆานสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ ฆานวิญญาน มีกลั่นเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้ว

หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า ฆานะบ้าง ฆานายตนะบ้าง

ฆานธาตุบ้าง ฆานินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง ปัทมธะบ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง

ฝั่งนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียก ฆานายตนะ.

[๕๑๙] รูปที่เรียกว่า ชิวหายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ชิวหาใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, สัตว์นี้ ล้มแล้ว หรือล้มอยู่ หรือจกล้ม หรือพึงล้ม ซึ่งรสอันเป็นสิ่งที่เห็น

ไม่ได้ แต่กระทบได้ ด้วยชิวหาใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า ชิวหา

บ้าง ชิวหายตนะบ้าง ชิวหาธาตุบ้าง ชิวหินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง ปณฺฑระ

บ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง ฝั่งนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า ชิวหายตนะ รูปที่เรียกว่า ชิวหายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ชิวหาใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, รสอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่ หรือ

จกกระทบ หรือพึงกระทบ ที่ชิวหาใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า

ชิวหาบ้าง ชิวหายตนะบ้าง ชิวหาธาตุบ้าง ชิวหินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง

ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง ฝั่งนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า ชิวหายตนะ

รูปที่เรียกว่า ชิวหายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ชิวหาใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอัทธภาพ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, ชิวหาใด เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่

หรือจกกระทบ หรือพึงกระทบ ที่รสอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า ชิวหา

บ้าง ชิวหายตนะบ้าง ชิวหาธาตุบ้าง ชิวหินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง
สมุทรร้าง ปันตระ

บ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้างว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า ชิวหายตนะ
รูปที่เรียกว่า ชิวหายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ชิวหาใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภุตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, เพราะอาศัยชิวหาใด ชิวหาสัมผัสปรารภรส เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือ

จักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยชิวหาใด
เวทนาอันเกิดแต่ชิวหาสัมผัส ฯลฯ

สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ ชิวหาวิญญาน ปรารภรส เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิด

ขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยชิวหาใด ชิวหาสัมผัส
มีรสเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้ว

หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยชิวหาใด
เวทนาอันเกิดแต่

ชิวหาสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ ชิวหาวิญญาน
มีรสเป็นอารมณ์ เกิดขึ้นแล้ว

หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น. นี้เรียกว่า ชิวหาบ้าง
ชิวหายตนะบ้าง ชิวหา-

*ธาตุบ้าง ชิวหินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง ปันตระบ้าง
เขตบ้าง วัตถุบ้าง

ผังนี้บ้าง บ้างว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า ชิวหายตนะ

[๕๒๐] รูปที่เรียกว่า กายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภุตรูป ๔ นับเนื่องในอัทภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, สัตว์นี้ ถูกต้องแล้ว หรือถูกต้องอยู่ หรือจักถูกต้อง
หรือพึงถูกต้อง ซึ่งโผฏฐัพพะ

อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ด้วยกายใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, นี้

เรียกว่า กายบ้าง กายายตนะบ้าง กายธาตุบ้าง กายินทรีย์บ้าง โลกบ้าง
ทวารบ้าง สมุทรร้าง

ปณฺฑระบ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
กายายตนะ

รูปที่เรียกว่า กายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอรรถภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่

กระทบได้, โผฏฐัพพะ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่ หรือ

จักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่กายใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า กายบ้าง

กายายตนะบ้าง กายธาตุบ้าง กายินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรร้าง
ปณฺฑระบ้าง

เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า กายายตนะ.

รูปที่เรียกว่า กายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอรรถภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, กายใด เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่ หรือ

จักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่โผฏฐัพพะ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า

กายบ้าง กายายตนะบ้าง กายธาตุบ้าง กายินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง
สมุทรร้าง ปณฺฑระ

บ้าง เขตบ้าง วัตถุบ้าง ผังนี้บ้าง บ้านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า กายายตนะ

รูปที่เรียกว่า กายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ นับเนื่องในอรรถภาพ
เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้, เพราะอาศัยกายใด กายสัมผัส ปรรากโผฏฐัพพะ
เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยกายใด
เวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ
สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ กายวิญญาน ปารรภโณภูัพพะ เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือ
จักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะอาศัยกายใด กายสัมผัส
มีโณภูัพพะเป็นอารมณ์ เกิด
ขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ
เพราะอาศัยกายใด เวทนาอัน
เกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ กายวิญญาน
มีโณภูัพพะเป็นอารมณ์ เกิด
ขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า กายบ้าง
กายายตนะบ้าง
กายธาตุนบ้าง กายินทรีย์บ้าง โลกบ้าง ทวารบ้าง สมุทรรบ้าง ปันฑระบ้าง
เขตบ้าง วัตถุบ้าง
ผังนี้บ้าง บ่านว่างบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า กายายตนะ
[๕๒๑] รูปที่เรียกว่า รูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?
รูปใด เป็นสี อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ ได้แก่
สีเขียวคราม
สีเหลือง สีแดง สีขาว สีดำ สีหงสบาท สีคล้ำ สีเขียวใบไม้ สีม่วง ยาว สั้น
ละเอียด
หยาบ กลม รี สีเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม สิบหกเหลี่ยม ลุ่ม ดอน เงา
แดด
แสงสว่าง มีด เมฆ หมอก ควัน ละออง แสงจันทร์ แสงอาทิตย์ แสงดาว
แสงกระจก
แสงแก้วมณี แสงสังข์ แสงมุกดา แสงแก้วไพฑูรย์ แสงทอง แสงเงิน
หรือรูปแม่อื่นใด
เป็นสี อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ มีอยู่, สัตว์นี้
เห็นแล้ว หรือเห็นอยู่
หรือจักเห็น หรือพึงเห็น ซึ่งรูปใด
อันเป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ด้วยจักขุ อันเป็นสิ่งที่

เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า รูปบ้าง รูปายตนะบ้าง รูปธาตุบ้าง
รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปายตนะ.

รูปที่เรียก รูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปใด เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ ได้แก่
สีเขียวคราม

สีเหลือง สีแดง สีขาว สีดำ สีหงสบาท สีคล้ำ สีเขียวใบไม้ สีม่วง ยาว สั้น
ละเอียด

หยาบ กลม รี สีเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม สิบหกเหลี่ยม ลุ่ม ดอน เงา
แดด

แสงสว่าง มีด เมฆ หมอก ควัน ละออง แสงจันทร์ แสงอาทิตย์ แสงดาว
แสงกระจก

แสงแก้วมณี แสงสังข์ แสงมุกดา แสงแก้วไพฑูรย์ แสงทอง แสงเงิน
หรือรูปแม้อื่นใด

เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ มีอยู่,
จักขุอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่ หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ
ที่รูปใด อันเป็น

สิ่งที่เห็นได้และกระทบได้, นี้เรียกว่า รูปบ้าง รูปายตนะบ้าง รูปธาตุบ้าง
รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปายตนะ.

รูปที่เรียกว่า รูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปใด เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ ได้แก่
สีเขียวคราม

สีเหลือง สีแดง สีขาว สีดำ สีหงสบาท สีคล้ำ สีเขียวใบไม้ สีม่วง ยาว สั้น
ละเอียด

หยาบ กลม รี สีเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม สิบหกเหลี่ยม ลุ่ม ดอน เงา
แดด

แสงสว่าง มีด เมฆ หมอก ควัน ละออง แสงจันทร์ แสงอาทิตย์ แสงดาว
แสงกระจก

แสงแก้วมณี แสงสังข์ แสงมุกดา แสงแก้วไพฑูรย์ แสงทอง แสงเงิน
หรือรูปแม่อื่นใด

เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ มีอยู่, รูปใด
อันเป็นสิ่งที่เห็นได้

และกระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่ หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ
ที่จักขุ อันเป็น

สิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ นี่เรียกว่า รูปบ้าง รูปายตนะบ้าง รูปธาตุบ้าง
รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปายตนะ.

รูปที่เรียกว่า รูปายตนะ นั้น เป็นไหน?

รูปใด เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ ได้แก่
สีเขียวคราม

สีเหลือง สีแดง สีขาว สีดำ สีหงสบาท สีคล้ำ สีเขียวใบไม้ สีม่วง ยาว สั้น
ละเอียด

หยาบ กลม รี สีเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม สิบหกเหลี่ยม ลุ่ม ดอน เงา
แดด

แสงสว่าง มืด เมฆ หมอก ควัน ละออง แสงจันทร์ แสงอาทิตย์ แสงดาว
แสงกระจก

แสงแก้วมณี แสงสังข์ แสงมุกดา แสงแก้วไพฑูรย์ แสงทอง แสงเงิน
หรือรูปแม่อื่นใด

เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นได้และกระทบได้ มีอยู่,
เพราะปรารภรูปใด จักขุสัมผัส

อาศัยจักขุ เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ
เพราะปรารภรูปใด

เวทนาอันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ

จักขุวิญญาณอาศัยจักขุ

เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ

จักขุสัมผัส มีรูปใดเป็นอารมณ์

อาศัยจักขุ เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ
เวทนาอันเกิดแต่

จักขุสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ จักขุวิญญาณ

มีรูปใดเป็นอารมณ์ อาศัยจักขุ

เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า
รูปบ้าง รูปายตนะบ้าง

รูปธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปายตนะ.

[๕๒๒] รูปที่เรียกว่า สัททายตนะ นั้น เป็นไฉน?

เสียงใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่

เสียงกลอง

เสียงตะโพน เสียงสังข์ เสียงบัณเฑาะว์ เสียงขับร้อง เสียงประโคม เสียงกรับ
เสียงปรบมือ

เสียงร้องของสัตว์ เสียงกระทบกันของธาตุ เสียงลม เสียงน้ำ เสียงมนุษย์
เสียงอมมนุษย์

หรือเสียงแม่อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้
มีอยู่, สัตว์นี้ พังแล้ว

หรือพึงอยู่ หรือจักพัง หรือพึงพัง ซึ่งเสียงใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้ ด้วยโสต

อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า สัททะบ้าง สัททายตนะบ้าง
สัทธาตุนบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า สัททายตนะ.

รูปที่เรียกว่า สัททายตนะ นั้น เป็นไฉน?

เสียงใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่

เสียงกลอง

เสียงตะโพน เสียงสังข์ เสียงบัณเฑาะว์ เสียงขับร้อง เสียงประโคม เสียงกรับ
เสียงปรบมือ

เสียงร้องของสัตว์ เสียงกระทบกันของธาตุ เสียงลม เสียงน้ำ เสียงมนุษย์
เสียงอมมนุษย์

หรือเสียงแม่อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้ มีอยู่, โสต

อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่
หรือจักกระทบ หรือพึง

กระทบ ที่เสียงใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า สัทหะบ้าง
สัทหยาตนะบ้าง

สัทธาตุดบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า สัทหยาตนะ.

รูปที่เรียกว่า สัทหยาตนะ นั้น เป็นไฉน?

เสียงใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่

เสียงกลอง

เสียงตะโพน เสียงสังข์ เสียงบัณเฑาะว์ เสียงขับร้อง เสียงประโคม เสียงกรับ

เสียงปรบมือ

เสียงร้องของสัตว์ เสียงกระทบกันของธาตุ เสียงลม เสียงน้ำ เสียงมนุษย์

เสียงอมมนุษย์

หรือเสียงแม่อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้
มีอยู่, เสียงใด

อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่

หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ

ที่โสต อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า สัทหะบ้าง

สัทหยาตนะบ้าง สัทธาตุดบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า สัทหยาตนะ.

รูปที่เรียกว่า สัทหยาตนะ นั้น เป็นไฉน?

เสียงใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่

เสียงกลอง

เสียงตะโพน เสียงสังข์ เสียงบัณเฑาะว์ เสียงขับร้อง เสียงประโคม เสียงกรับ

เสียงปรบมือ

เสียงร้องของสัตว์ เสียงกระทบกันของธาตุ เสียงลม เสียงน้ำ เสียงมนุษย์

เสียงอมมนุษย์

หรือเสียงแม่อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้
มีอยู่, เพราะ

ปรารภเสียงใด โสตสัมผัส อาศัยโสต เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึง

เกิดขึ้น ฯลฯ เพราะปรารภเสียงใด เวทนาอันเกิดแต่โสตสัมผัส ฯลฯ

สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ

โสตวิญญาน อาศัยโสตเกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น
หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ

โสตสัมผัส มีเสียงใดเป็นอารมณ์ อาศัยโสตเกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่
หรือจักเกิดขึ้น

หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เวทณานันเกิดแต่โสตสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ เจตนา
ฯลฯ โสตวิญญาน

มีเสียงใดเป็นอารมณ์ อาศัยโสต เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่
หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น,

นี้เรียกว่า สัทหะบ้าง สัททายตนะบ้าง สัทธาตुบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
สัททายตนะ.

[๕๒๓] รูปที่เรียกว่า คันธายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กลิ่นใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่
กลิ่นรากไม้

กลิ่นแก่นไม้ กลิ่นเปลือกไม้ กลิ่นใบไม้ กลิ่นดอกไม้ กลิ่นผลไม้ กลิ่นบุด
กลิ่นเน่า กลิ่นหอม

กลิ่นเหม็น หรือกลิ่นแม้อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้

มีอยู่, สัตว์นี้ ดมแล้ว หรือดมอยู่ หรือจักดม หรือพึงดม ซึ่งกลิ่นใด
อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้ แต่กระทบได้ ด้วยขานะ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า

คันธะบ้าง คันธายตนะบ้าง คันธธาตुบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า คันธายตนะ.

รูปที่เรียกว่า คันธายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กลิ่นใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่
กลิ่นรากไม้

กลิ่นแก่นไม้ กลิ่นเปลือกไม้ กลิ่นใบไม้ กลิ่นดอกไม้ กลิ่นผลไม้ กลิ่นบุด
กลิ่นเน่า กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น หรือกลิ่นแม้อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔

อันเป็นสิ่งที่เห็น

ไม่ได้ แต่กระทบได้ มีอยู่, ขานะอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้
กระทบแล้ว หรือ

กระทบอยู่ หรือจกกระทบ หรือพึงกระทบ ที่กลืนได้ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,

นี้เรียกว่า คันธะบ้าง คันธายตนะบ้าง คันธธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า คันธายตนะ.

รูปที่เรียกว่า คันธายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กลืนได้ อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่ กลืนรากไม้

กลืนแก่นไม้ กลืนเปลือกไม้ กลืนใบไม้ กลืนดอกไม้ กลืนผลไม้ กลืนบุต กลืนเน่า กลืนหอม

กลืนเหม็น หรือกลืนแม้อื่นใด ซึ่งอาศัสมหาภูตรูป ๔ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้

มีอยู่, กลืนได้ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว หรือกระทบอยู่ หรือจกกระทบ

หรือพึงกระทบ ที่ฆานะอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า คันธะบ้าง คันธายตนะบ้าง

คันธธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า คันธายตนะ.

รูปที่เรียกว่า คันธายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กลืนได้ อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่ กลืนรากไม้

กลืนแก่นไม้ กลืนเปลือกไม้ กลืนใบไม้ กลืนดอกไม้ กลืนผลไม้ กลืนบุต กลืนเน่า กลืนหอม

กลืนเหม็น หรือกลืนแม้อื่นใด ซึ่งอาศัสมหาภูตรูป ๔ อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้

มีอยู่ เพราะปรารภกลืนได้ ฆานสัมผัส อาศัฆานะ เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจกเกิดขึ้น

หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะปรารภกลืนได้ เวทนาอันเกิดแต่ฆานสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ

เจตนา ฯลฯ ฆานวิญญาน อาศัฆานะ เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจกเกิดขึ้น หรือ

พึงเกิดขึ้น ฯลฯ ฆานสัมผัส มีกลิ่นใดเป็นอารมณ์ อาศัยฆานะ เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เวทนาอันเกิดแต่ฆานสัมผัส ฯลฯ
สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ

ฆานวิญญาน มีกลิ่นใดเป็นอารมณ์ อาศัยฆานะ เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น

หรือพึงเกิดขึ้น นี้เรียกว่า คันธะบ้าง คันธายตนะบ้าง คันธธาตุบ้าง
รูปทั้งนี้เรียกว่า คันธายตนะ.

[๕๒๔] รูปที่เรียกว่า รสายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รสใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่
รสรากไม้

รสลำต้น รสเปลือกไม้ รสใบไม้ รสดอกไม้ รสผลไม้ เปรี้ยว หวาน ขม เผ็ด
เค็ม ชื่น

เพื่อน ผาด อร่อย ไม่อร่อย หรือรสแม่อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔
อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้ มีอยู่, สัตว์นี้ ลิ้มแล้ว หรือลิ้มอยู่ หรือจักลิ้ม หรือพึงลิ้ม
ซึ่งรสใด อันเป็น

สิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ด้วยชีวหาอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี้เรียกว่า รสบ้าง

รสายตนะบ้าง รสธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า รสายตนะ.

รูปที่เรียกว่า รสายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รสใด อาศัยมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่
รสรากไม้

รสลำต้น รสเปลือกไม้ รสใบไม้ รสดอกไม้ รสผลไม้ เปรี้ยว หวาน ขม เผ็ด
เค็ม ชื่น

เพื่อน ผาด อร่อย ไม่อร่อย หรือรสแม่อื่นใด ซึ่งอาศัยมหาภูตรูป ๔
อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้ มีอยู่, ชิวหาอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่

หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่รสใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้, นี่เรียกว่า

รสบ้าง รสายนะบ้าง รสธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า รสายนะ.

รูปที่เรียกว่า รสายนะ นั้น เป็นไฉน?

รสใด อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่
รสรากไม้

รสลำต้น รสเปลือกไม้ รสใบไม้ รสดอกไม้ รสผลไม้ เปรี๊ยะ หวาน ขม เผ็ด
เค็ม ชื่น

เพื่อน ผาด อร่อย ไม่อร่อย หรือรสแม่อื่นใด ซึ่งอาศัสมหาภูตรูป ๔
อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้ มีอยู่, รสใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่

หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่ชีวหาอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้,
นี่เรียกว่า รสบ้าง

รสายนะบ้าง รสธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า รสายนะ.

รูปที่เรียกว่า รสายนะ นั้น เป็นไฉน?

รสใด อาศัสมหาภูตรูป ๔ เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ ได้แก่
รสรากไม้

รสลำต้น รสเปลือกไม้ รสใบไม้ รสดอกไม้ รสผลไม้ เปรี๊ยะ หวาน ขม เผ็ด
เค็ม ชื่น

เพื่อน ผาด เผ็ด อร่อย ไม่อร่อย หรือรสแม่อื่นใด ซึ่งอาศัสมหาภูตรูป ๔
อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้

แต่กระทบได้ มีอยู่, เพราะปรารภรสใด ชิวหาสัมผัส อาศัยชีวหา
เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะปรารภรสใด
เวทนาอันเกิดแต่ชีวหาสัมผัส ฯลฯ

สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ ชิวหาวิญญาน อาศัยชีวหา เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น

หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ ชิวหาสัมผัส มีรสใดเป็นอารมณ์ อาศัยชีวหาใด
เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เวทนา อันเกิดแต่ชีวหาสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ

เจตนา ฯลฯ ชิวหาวิญญาน มีรสใดเป็นอารมณ์ อาศัยชีวหา เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้นอยู่

หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า รสบ้าง รสายนะบ้าง
รสธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
รสายนะ.

[๕๒๕] รูปที่เรียกว่า อิตถินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

ทรวดทรงหญิง เครื่องหมายรู้ว่าหญิง กิริยาหญิง อากาโรหญิง
สภาพหญิง ภาวะหญิง

ของหญิง ปรากฏได้ด้วยเหตุใด รูปทั้งนี้เรียกว่า อิตถินทรีย์.

[๕๒๖] รูปที่เรียกว่า ปุริสินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

ทรวดทรงชาย เครื่องหมายรู้ว่าชาย กิริยาชาย อากาโรชาย สภาพชาย
ภาวะชาย

ของชาย ปรากฏได้ด้วยเหตุใด รูปทั้งนี้เรียกว่า ปุริสินทรีย์.

[๕๒๗] รูปที่เรียกว่า ชีวิตินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของรูปธรรมนั้นๆ อันใด รูป
ทั้งนี้เรียกว่า ชีวิตินทรีย์.

[๕๒๘] รูปที่เรียกว่า กายวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

ความเคร่งตึง กิริยาที่เคร่งตึงด้วยดี ความเคร่งตึงด้วยดี
การแสดงให้รู้ความหมาย

กิริยาที่แสดงให้รู้ความหมาย ความแสดงให้รู้ความหมาย
แห่งกายของบุคคลผู้มีจิตเป็นกุศล

หรือมีจิตเป็นอกุศล หรือมีจิตเป็นอัพยาภุต ก้าวไปอยู่ ถอยกลับอยู่
แลดูอยู่ เหลียวซ้ายแล

ขวาอยู่ คู่เข้าอยู่ หรือเหยียดออกอยู่ อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า กายวิญญูติ

[๕๒๙] รูปที่เรียกว่า วจีวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

การพูด การเปล่งวาจา การเจรจา การกล่าว การป่าวร้อง การโฆษณา
วาจา วลีเกท

แห่งบุคคลผู้มีจิตเป็นกุศล หรือมีจิตเป็นอกุศล หรือมีจิตเป็นอัพยากฤต
อันใด นี้เรียกว่า วาจา,

การแสดงให้รู้ความหมาย กิริยาที่แสดงให้รู้ความหมาย
การแสดงให้รู้ความหมาย ด้วยวาจานั้น
อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า วจวิญญูติ.

[๕๓๐] รูปที่เรียกว่า อากาสธาตุ นั้น เป็นไฉน?

อากาส ธรรมชาติอันนับว่าอากาส ความว่างเปล่า
ธรรมชาติอันนับว่าความว่างเปล่า

ช่องว่าง ธรรมชาติอันนับว่าช่องว่าง อันมหาภูตรูป ๔ ไม่ถูกต้องแล้ว อันใด
รูปทั้งนี้เรียกว่า

อากาสธาตุ

[๕๓๑] รูปที่เรียกว่า รูปลหุตา นั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่หนัก แห่งรูป อันใด
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปลหุตา.

[๕๓๒] รูปที่เรียกว่า รูปมุหุตา นั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่แข็ง ความไม่กระด้าง แห่งรูป อันใด
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปมุหุตา.

[๕๓๓] รูปที่เรียกว่า รูปกัมมัณฺญูตา นั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน
แห่งรูป อันใด

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปกัมมัณฺญูตา.

[๕๓๔] รูปที่เรียกว่า รูปอุปจยะ นั้น เป็นไฉน?

ความสังสมแห่งอายตนะทั้งหลาย อันใด อันนั้น เป็นความเกิดแห่งรูป
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปอุปจยะ.

[๕๓๕] รูปที่เรียกว่า รูปสันตติ นั้น เป็นไฉน?

ความเกิดแห่งรูป อันใด อันนั้น เป็นความสืบทอดแห่งรูป รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปสันตติ.

[๕๓๖] รูปที่เรียกว่า รูปชรตา นั้น เป็นไฉน?

ความขรา ความคร่ำคร่า ความมีพื้นหลุด ความมีผมหงอก
ความมีหนังเหี่ยว ความ
เสื่อมอายุ ความหอมแห่งอินทรีย์ แห่งรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปชรตา.

[๕๓๗] รูปที่เรียกว่า รูปอนิจจตา นั้น เป็นไฉน?

ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความแตก ความทำลาย ความไม่เที่ยง
ความอันตรธาน
แห่งรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปอนิจจตา.

[๕๓๘] รูปที่เรียกว่า กพพิงการาหาร นั้น เป็นไฉน?

ข้าวสุก ขนมนสด ขนมห้าง ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม เนยใส เนยข้น
น้ำมัน
น้ำผึ้ง น้ำอ้อย หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ อันเป็นของใส่ปาก ขบเคี้ยว กลืนกิน
อิมท้อง ของ
สัตว์นั้นๆ ในชนบทใดๆ สัตว์ทั้งหลาย เลี้ยงชีวิตด้วยโอชา อันใด รูปทั้งนี้
เรียกว่า
กพพิงการาหาร.

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอุปาทา.

อุปาทาภาชนีย จบ.

ปฐมภาณวาร ในรูปกัณฑ์ จบ.

[๕๓๙] รูปเป็นอนุปาทา นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาดุ.

[๕๔๐] รูปที่เรียกว่า โผฏฐัพพายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ปฐวีธาดุ เตโชธาดุ วาโยธาดุ ที่แข็ง อ่อน ละเอียดย หยาบ
มีสัมผัสสบาย มีสัมผัส
ไม่สบาย หนัก เบา, สัตว์นี้ ถูกต้องแล้ว หรือถูกต้องอยู่ หรือจักถูกต้อง
หรือพึงถูกต้อง

ซึ่งโณฐัพพะใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้
ด้วยกายอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่
กระทบได้, นี้เรียกว่า โณฐัพพะบ้าง โณฐัพพะอายตนะบ้าง
โณฐัพพะธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
โณฐัพพะอายตนะ.

รูปที่เรียกว่า โณฐัพพะอายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ปฐวีธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ ที่แข็ง อ่อน ละเอียดย หยาบ
มีสัมผัสสบาย มีสัมผัส
ไม่สบาย หัก เบา, กายอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ กระทบแล้ว
หรือกระทบอยู่

หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่โณฐัพพะใด อันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, นี้เรียกว่า

โณฐัพพะบ้าง โณฐัพพะอายตนะบ้าง โณฐัพพะธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
โณฐัพพะอายตนะ.

รูปที่เรียกว่า โณฐัพพะอายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ปฐวีธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ ที่แข็ง อ่อน ละเอียดย หยาบ
มีสัมผัสสบาย มีสัมผัส
ไม่สบาย หัก เบา, โณฐัพพะใด เป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้
กระทบแล้ว หรือ

กระทบอยู่ หรือจักกระทบ หรือพึงกระทบ ที่กายอันเป็นสิ่งที่เห็นไม่ได้
แต่กระทบได้, นี้เรียก

ว่า โณฐัพพะบ้าง โณฐัพพะอายตนะบ้าง โณฐัพพะธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า
โณฐัพพะอายตนะ.

รูปที่เรียกว่า โณฐัพพะอายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ปฐวีธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ ที่แข็ง อ่อน ละเอียดย หยาบ
มีสัมผัสสบาย มีสัมผัส
ไม่สบาย หัก เบา, เพราะปรารภโณฐัพพะใด กายสัมผัสอาศัยกาย
เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดขึ้น

อยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ เพราะปรารภโณฐัพพะใด
เวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ

สัญญา ฯลฯ เจตนา ฯลฯ กายวิญญาน อาศัยกาย เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจัก
เกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ กายสัมผัส มีโณฐัพพะใดเป็นอารมณ์
อาศัยกาย เกิดขึ้นแล้ว
หรือเกิดขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น ฯลฯ
เวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ สัญญา ฯลฯ
เจตนา ฯลฯ กายวิญญาน มีโณฐัพพะใดเป็นอารมณ์ อาศัยกาย
เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิด
ขึ้นอยู่ หรือจักเกิดขึ้น หรือพึงเกิดขึ้น, นี้เรียกว่า โณฐัพพะบ้าง
โณฐัพพะตายตนะบ้าง
โณฐัพพะธาตุบ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า โณฐัพพะตายตนะ.

[๕๔๑] รูปที่เรียกว่า อาโปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

ความเอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ ความเหนียว ธรรมชาติที่เหนียว
ธรรมชาติเครื่อง

เกาะกุมรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า อาโปธาตุ.

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทา.

[๕๔๒] รูปเป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ

อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์

ชีวิตินทรีย์ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รพายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
โณฐัพพะตายตนะ

อากาศธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปละยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร
ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนะ.

รูปเป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา

รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รพายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
โณฐัพพะ-

*ยตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร
ที่กรรมมิได้แต่ตั้งขึ้น

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทินนะ.

[๕๔๓] รูปเป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ
หรือรูปแม่อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผณฐัพพายตนะ อากาสธาตุ
อาโปธาตุ

รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่ตั้งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ.

รูปเป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา
รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ สัทธายตนะ
คันธายตนะ รสายตนะ

โผณฐัพพายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ
กพพิงการาหาร ที่กรรมมิได้

แต่ตั้งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ.

[๕๔๔] รูปเป็นสนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นสนิหัสสนะ.

รูปเป็นอนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนิหัสสนะ.

[๕๔๕] รูปเป็นสัปปฏิฆะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ
รูปายตนะ สัททายตนะ

คันธายตนะ รสายตนะ โผณฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น สัปปฏิฆะ.

รูปเป็นอัปปฏิฆะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอัปปฏิฆะ.

[๕๔๖] รูปเป็นอินทริยฺ นั้น เป็นไฉน?

จักขุทริย โสติดทริย ฆานินทริย ชิวหินทริย กายินทริย อิตถินทริย
ปฺริสินทริย

ชีวิตินทริย รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอินทริย.

รูปที่ไม่เป็นอินทริย นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นอินทริย.

[๕๔๗] รูปเป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นมหาภูต.

รูปไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นมหาภูต.

[๕๔๘] รูปเป็นวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปนี้เรียกว่า รูปเป็นวิญญูติ.

รูปไม่เป็นวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นวิญญูติ.

[๕๔๙] รูปเป็นจิตตสมุฏฐาน นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ที่เกิดแต่จิต

มีจิตเป็นเหตุ มีจิตเป็น

สมุฏฐาน ได้แก่รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ

โผฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัณฺญูตา รูปอุปจยะ รูปสันตติ

กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปเป็นจิตตสมุฏฐาน.

รูปไม่เป็นจิตตสมุฏฐาน นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริย ปฺริสินทริย ชีวิตินทริย

รูปชรตา รูปอนิจจตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ที่ไม่เกิดแต่จิต ไม่มีจิตเป็นเหตุ ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน

ได้แก่รูปายตนะ

สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปลหุตา รูป

มหุตา รูปกัมมัณฺญูตา รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการารหาร

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นจิต-

*สมุฏฐาน.

[๕๕๐] รูปเป็นจิตตตสหนุ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นจิตตตสหนุ.

รูปไม่เป็นจิตตตสหนุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นจิตตตสหนุ.

[๕๕๑] รูปเป็นจิตตานุปริวัติ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นจิตตานุปริวัติ.

รูปไม่เป็นจิตตานุปริวัติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นจิตตานุปริวัติ.

[๕๕๒] รูปเป็นภายใน นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นภายใน.

รูปเป็นภายนอก นั้น เป็นไฉน?

รูปลายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นภายนอก.

[๕๕๓] รูปหยาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปหยาบ.

รูปละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปละเอียด.

[๕๕๔] รูปไกล นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไกล.

รูปใกล้ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปใกล้.

[๕๕๕] รูปเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน.

จักขายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส.

รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส นั้น ไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส.

[๕๕๖] รูปเป็นที่อาศัยเกิดของเวทนา อันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ

ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญูณ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณ.
รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณ.

[๕๕๗] รูปเป็นที่อาศัยเกิดของโสตสัมผัส ฯลฯ ของฆานสัมผัส ฯลฯ
ของชีวหา

สัมผัส ฯลฯ ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัส.
รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัส.

[๕๕๘] รูปเป็นที่อาศัยเกิดของเวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ
ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาณ.
รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาณ,

[๕๕๙] รูปเป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส.
รูปไม่ใช่อารมณ์ของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่ใช่อารมณ์ของจักขุสัมผัส.

[๕๖๐] รูปเป็นอารมณ์ของเวทนาอันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ
ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณ.
รูปไม่ใช่อารมณ์ของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่ใช่อารมณ์ของจักขุวิญญาณ

[๕๖๑] รูปเป็นอารมณ์ของโสตสัมผัส ฯลฯ ของขานสัมผัส ฯลฯ ของชีวหาสัมผัส

ฯลฯ ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอารมณ์ของกายสัมผัส.

รูปไม่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัส.

[๕๖๒] รูปเป็นอารมณ์ของเวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ ของสัญญา ฯลฯ

ของเจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาน นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอารมณ์ของกายวิญญาน.

รูปไม่เป็นอารมณ์ของกายวิญญาน นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นอารมณ์ของกายวิญญาน.

[๕๖๓] รูปเป็นจักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใดเป็นประสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง ฯลฯ บ้างว่างบ้าง ฯลฯ

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นจักขายตนะ.

รูปไม่เป็นจักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นจักขายตนะ.

[๕๖๔] รูปเป็นโสตายตนะ ฯลฯ เป็นขานายตนะ ฯลฯ เป็นชีวหายตนะ ฯลฯ

เป็นกายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กายใดเป็นประสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า กายบ้าง ฯลฯ บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นกายายตนะ.

รูปไม่เป็นกายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นกายายตนะ.

[๕๖๕] รูปเป็นรูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปใด เป็นสี่ อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า รูปบ้าง รูปายตนะบ้าง
รูปธาตุบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นรูปายตนะ.

รูปไม่เป็นรูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปายตนะ.

[๕๖๖] รูปเป็นสัททายตนะ ฯลฯ เป็นคันธายตนะ ฯลฯ เป็นรสายตนะ

ฯลฯ

เป็นโณภูตัพพายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ปฐวีธาตุ ฯลฯ นี้เรียกว่า โณภูตัพพะบ้าง โณภูตัพพายตนะบ้าง
โณภูตัพพธาตุบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นโณภูตัพพายตนะ.

รูปไม่เป็นโณภูตัพพายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นโณภูตัพพายตนะ.

[๕๖๗] รูปเป็นจักขุธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นจักขุธาตุ.

รูปไม่เป็นจักขุธาตุ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นจักขุธาตุ.

[๕๖๘] รูปเป็นโสตธาตุ ฯลฯ เป็นฆานธาตุ ฯลฯ เป็นชีวหาธาตุ ฯลฯ

เป็นกายธาตุ นั้น เป็นไฉน?

กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นกายธาตุ.

รูปไม่เป็นกายธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นกายธาตุ.

[๕๖๙] รูปเป็นรูปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นรูปธาตุ.

รูปไม่เป็นรูปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปธาตุ.

[๕๗๐] รูปเป็นสัทธาตุ ฯลฯ เป็นคันธธาตุ ฯลฯ เป็นรสธาตุ ฯลฯ

เป็นโณภูตัพพธาตุ เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นโผฏฐัพพธาตุ.

รูปไม่เป็นโผฏฐัพพธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นโผฏฐัพพธาตุ.

[๕๗๑] รูปเป็นจักขุนทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง

ฯลฯ บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นจักขุนทรีย์.

รูปไม่เป็นจักขุนทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นจักขุนทรีย์.

[๕๗๒] รูปเป็นโสตินทรีย์ ฯลฯ เป็นฆานินทรีย์ ฯลฯ เป็นชีวหินทรีย์

ฯลฯ

เป็นกายินทรีย์ ฯลฯ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า กายบ้าง ฯลฯ

บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นกายินทรีย์.

รูปไม่เป็นกายินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นกายินทรีย์.

[๕๗๓] รูปเป็นอิตถินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

ทรวดทรงหญิง เครื่องหมายให้รู้ว่าหญิง กิริยาหญิง อาการหญิง
สภาพหญิง ภาวะหญิง

ของหญิง ปราภฏได้ ด้วยเหตุใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอิตถินทรีย์.

รูปไม่เป็นอิตถินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นอิตถินทรีย์.

[๕๗๔] รูปเป็นปุริสินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

ทรวดทรงชาย เครื่องหมายให้รู้ว่าชาย กิริยาชาย อาการชาย
สภาพชาย ภาวะชาย

ของชาย ปราภฏได้ ด้วยเหตุใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นปุริสินทรีย์.

รูปไม่เป็นปริสสินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นปริสสินทรีย์.

[๕๗๕] รูปเป็นชีวิตินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่

อาการที่สืบเนื่องกันอยู่

ความประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต

อินทรีย์คือชีวิตของรูปธรรมนั้นๆ อันใด

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นชีวิตินทรีย์.

รูปไม่เป็นชีวิตินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นชีวิตินทรีย์

[๕๗๖] รูปเป็นกายวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

การเครื่องตั้ง กิริยาที่เครื่องตั้งด้วยดี ความที่เครื่องตั้งด้วยดี

การแสดงให้รู้ความหมาย

กิริยาที่แสดงให้รู้ความหมาย ความแสดงให้รู้ความหมาย

แห่งกายของบุคคลผู้มีจิตเป็นกุศล

หรือมีจิตเป็นอกุศล หรือมีจิตเป็นอัพยาภฤต ก้าวไปอยู่ ถอยกลับอยู่

แลดูอยู่ เหลียวซ้ายแล

ขวาอยู่ คู่เข้าอยู่ หรือเหยียดออกอยู่ อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นกายวิญญูติ.

รูปไม่เป็นกายวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นกายวิญญูติ.

[๕๗๗] รูปเป็นวจีวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

การพูด การเปล่งวาจา การเจรจา การกล่าว การป่าวร้อง การโฆษณา
วาจา วจีเภท

แห่งบุคคลผู้มีจิตเป็นกุศล หรือมีจิตเป็นอกุศล หรือมีจิตเป็นอัพยาภฤต

อันใด นี้เรียกว่า วาจา,

การแสดงให้รู้ความหมาย กิริยาที่แสดงให้รู้ความหมาย

ความแสดงให้รู้ความหมายด้วยวาจานั้น

อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นวจีวิญญูติ

รูปไม่เป็นวชิวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นวชิวิญญูติ.

[๕๗๘] รูปเป็นอากาศธาตุ นั้น เป็นไฉน?

อากาศ ธรรมชาติอันนับว่าอากาศ ความว่างเปล่า

ธรรมชาติอันนับว่าความว่างเปล่า

ช่องว่าง ธรรมชาติอันนับว่าช่องว่าง อันมหาภูตรูป ๔ ไม่ถูกต้องแล้ว อันใด
รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอากาศธาตุ.

รูปไม่เป็นอากาศธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นอากาศธาตุ.

[๕๗๙] รูปเป็นอาโปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

ความเอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ ความเหนียว ธรรมชาติที่เหนียว

ธรรมชาติเครื่อง

เกาะกุมรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอาโปธาตุ.

รูปไม่เป็นอาโปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นอาโปธาตุ.

[๕๘๐] รูปเป็นรูปลหุตา นั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่หนัก แห่งรูป อันใด
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปเป็นรูปลหุตา.

รูปไม่เป็นรูปลหุตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปลหุตา.

[๕๘๑] รูปเป็นรูปมธุตา นั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่แข็ง ความไม่กระด้าง แห่งรูป อันใด
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปเป็นรูปมธุตา.

รูปไม่เป็นรูปมธุตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปมธุตา.

[๕๘๒] รูปเป็นรูปกัมมัญญูตา นั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน
แห่งรูป อันใด

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นรูปกัมมัฏฐตา.

รูปไม่เป็นรูปกัมมัฏฐตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นรูปกัมมัฏฐตา.

[๕๘๓] รูปเป็นรูปอุปัลลยะ นั้น เป็นไฉน?

ความสังสมแห่งอายตนะทั้งหลาย อันใด อันนั้น
เป็นความเกิดแห่งรูปนั้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นรูปอุปัลลยะ

รูปไม่เป็นรูปอุปัลลยะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปอุปัลลยะ.

[๕๘๔] รูปเป็นรูปสันตติ นั้น เป็นไฉน?

ความเกิดแห่งรูป อันใด อันนั้น เป็นความสืบต่อแห่งรูป รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็น

รูปสันตติ.

รูปไม่เป็นรูปสันตติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปสันตติ.

[๕๘๕] รูปเป็นรูปชรตา นั้น เป็นไฉน?

ความชรา ความคร่ำคร่า ความมีพื้นหลุด ความมีผมหงอก
ความมีหนังเหี่ยว ความ-

*เสื่อมอายุ ความหง่อมแห่งอินทรีย์ แห่งรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นรูปชรตา.

รูปไม่เป็นรูปชรตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปไม่เป็นรูปชรตา.

[๕๘๖] รูปเป็นรูปอนิลจตา นั้น เป็นไฉน?

ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความแตก ความทำลาย ความไม่เที่ยง
ความอันตรธาน

แห่งรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นรูปอนิลจตา.

รูปไม่เป็นรูปอนิลจตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นรูปอนิจจตา.

[๕๘๗] รูปเป็นกพพิงการารอาหาร นั้น เป็นไฉน?

ข้าวสุก ขนมนสด ขนมห้าง ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม เนยใส เนยข้น
น้ำมัน

น้ำผึ้ง น้ำอ้อย หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ อันเป็นของใส่ปาก ขบเคี้ยว กลืนกิน
อิมห่อง ของ

สัตว์นั้นๆ ในชนบทใดๆ สัตว์ทั้งหลาย เลี้ยงชีวิตด้วยโอชาอันใด
รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

กพพิงการารอาหาร.

รูปไม่เป็นกพพิงการารอาหาร นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ รูปอนิจจตา รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นกพพิงการารอาหาร.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๒ อย่างนี้.

ทุกนิเทศ จบ

ตักนิเทศ

[๕๘๘] รูปภายในเป็นอุปาทา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในเป็นอุปาทา.

รูปภายนอกที่เป็นอุปาทา นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอุปาทา.

รูปภายนอกที่เป็นอนุปาทา นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาต รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอนุปาทา.

[๕๘๙] รูปภายในเป็นอุปาทินนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในเป็นอุปาทินนะ.

รูปภายนอกที่เป็นอุปาทินนะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่
รูปายตนะ

คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพะายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปขยะ
รูปสันตติ

กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนะ.

รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา
รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา
รูปอนิจจตา หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่รูปายตนะ สัททายตนะ
คันธายตนะ รสายตนะ

โผฏฐัพพะายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปขยะ รูปสันตติ
กพพิงการาหาร ที่กรรมมิได้

แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนะ.

[๕๙๐] รูปภายในเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ.

รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่
รูปายตนะ

คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพะายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปขยะ
รูปสันตติ

กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ.

รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา
รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา
รูปอนิจจตา หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
โผฏฐัพพะายตนะ

อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปขยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร
ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ.

[๕๙๑] รูปภายในที่เป็นอนิหัตสณะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในเป็นอนิหัตสณะ.

รูปภายนอกที่เป็นสนิหัตสณะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นสนิหัตสณะ.

รูปภายนอกที่เป็นอนิหัตสณะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอนิหัตสณะ.

[๕๙๒] รูปภายในเป็นสัปปฏิฆะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในเป็นสัปปฏิฆะ.

รูปภายนอกที่เป็นสัปปฏิฆะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นสัปปฏิฆะ.

รูปภายนอกที่เป็นอัปปฏิฆะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอัปปฏิฆะ.

[๕๙๓] รูปภายในเป็นอินทรีย์ นั้น ไฉน?

จักขุอินทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในเป็นอินทรีย์.

รูปภายนอกที่เป็นอินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

อินทินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นอินทรีย์.

[๕๙๔] รูปภายในไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นมหาภูต.

รูปภายนอกที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นมหาภูต.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นมหาภูต.

[๕๙๕] รูปภายในไม่เป็นวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในไม่เป็นวิญญูติ.
รูปภายนอกที่เป็นวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปภายนอกที่เป็นวิญญูติ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นวิญญูติ นั้น เป็นไฉน.

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นวิญญูติ.

[๕๙๖] รูปภายในไม่เป็นจิตตสมุฏฐาน นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นจิตตสมุฏฐาน.

รูปภายนอกที่เป็นจิตตสมุฏฐาน นั้นเป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ หรือแม้รูปอื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ

สัททายตนะ

คันธายตนะ รสายตนะ โผณฐัพพายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปลหุตา
รูปมหุตา

รูปกัมมัณญูตา รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการารหาร ที่เกิดจากจิต
มีจิตเป็นเหตุ มีจิตเป็น

สมุฏฐาน รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นจิตตสมุฏฐาน.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นจิตตสมุฏฐาน นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ รูปชรรตา รูปอนิจจตา
หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่

ได้แก่ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผณฐัพพายตนะ
อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปลหุตา รูปกัมมัณญูตา รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการารหาร
ที่ไม่ได้เกิดจากจิต

ไม่มีจิตเป็นเหตุ ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นจิตตสมุฏฐาน.

[๕๙๗] รูปภายในไม่เป็นจิตตสทกฺข นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นจิตตสทกฺข.

รูปภายนอกที่เป็นจิตตสทกฺข นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นจิตตสหภู.
รูปภายนอกที่ไม่เป็นจิตตสหภู นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นจิตตสหภู.

[๕๙๘] รูปภายในไม่เป็นจิตตานุปริวัติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นจิตตานุปริวัติ.

รูปภายนอกที่เป็นจิตตานุปริวัติ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นจิตตานุปริวัติ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นจิตตานุปริวัติ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นจิตตานุปริวัติ.

[๕๙๙] รูปภายในที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่หยาบ.

รูปภายนอกที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่หยาบ.

รูปภายนอกที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย์ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ละเอียด.

[๖๐๐] รูปภายในที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่อยู่ใกล้.

รูปภายนอกที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย์ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่อยู่ใกล้.

รูปภายนอกที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่อยู่ใกล้.

[๖๐๑] รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของ

จักขุสัมผัส.

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส.

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุ-

*สัมผัส.

[๖๐๒] รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของเวทนาอัน เกิดแต่จักขุสัมผัส

ฯลฯ

ของสัญญา ฯลฯ ของเจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของ

จักขุวิญญาณ.

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณ.

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของจักขุ

วิญญาณ.

[๖๐๓] รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของโสตสัมผัส ฯลฯ

ของฆานสัมผัส ฯลฯ

ของชีวหาสัมผัส ฯลฯ ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกไม่เป็นที่อาศัยเกิดของ

กายสัมผัส.

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัส.

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ ชิวหายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกาย
สัมผัส.

[๖๐๔] รูปภายนอกที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของเวทนาอันเกิดแต่กายสัมผัส
ฯลฯ ของ

สัญญา ฯลฯ ของเจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาน นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกาย
วิญญาน.

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาน นั้น เป็นไฉน?

กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่เป็นที่อาศัยเกิดของกายวิญญาน.

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยของกายวิญญาน นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ ชิวหายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่ไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกาย-
*วิญญาน.

[๖๐๕] รูปภายในที่ไม่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่ไม่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส.

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของจักขุสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของ
จักขุสัมผัส.

[๖๐๖] รูปภายในที่ไม่เป็นอารมณ์ของเวทนาอันเกิดแต่จักขุสัมผัส ฯลฯ
ของ

สัญญา ฯลฯ ของเจตนา ฯลฯ ของจักขุวิญญาน นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในที่ไม่เป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาน.

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปนี้ทั้งเรียกว่า

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของจักขุวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของ

จักขุวิญญาณ.

[๖๐๗] รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของโสตสัมผัส ฯลฯ ของขานสัมผัส

ฯลฯ

ของชีวหาสัมผัส ฯลฯ ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัส.

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกเป็นอารมณ์ของกายสัมผัส.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของกายสัมผัส นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของกาย

สัมผัส.

[๖๐๘] รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของเวทนา อันเกิดแต่กายสัมผัส ฯลฯ

ของ

สัญญา ฯลฯ ของเจตนา ฯลฯ ของกายวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายในไม่เป็นอารมณ์ของกาย

วิญญาณ.

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของกายวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกที่เป็นอารมณ์ของกายวิญญาณ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอารมณ์ของกายวิญญาณ นั้น เป็นไฉน?

รูปายาตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นอารมณ์ของกาย
วิญญาณ.

[๖๐๙] รูปภายนอกที่ไม่เป็นจักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นจักขายตนะ.

รูปภายในที่เป็นจักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง
ฯลฯ บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นจักขายตนะ.

รูปภายในที่ไม่เป็นจักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นจักขายตนะ.

[๖๑๐] รูปภายนอกไม่เป็นโสตายตนะ ฯลฯ ไม่เป็นฆานายตนะ ฯลฯ ไม่
เป็นชีวหายตนะ ฯลฯ ไม่เป็นกายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นกายายตนะ.

รูปภายในที่เป็นกายายตนะ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า กายบ้าง ฯลฯ
บ้างว่าง

บ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นกายายตนะ.

รูปภายในที่ไม่เป็นกายายตนะ นั้นเป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ ชิวหายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นกายายตนะ.

[๖๑๑] รูปภายในที่ไม่เป็นรูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นรูปายตนะ.

รูปภายนอกที่เป็นรูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปใด เป็นสี อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า รูปบ้าง รูปายตนะบ้าง
รูปธาตุบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นรูปายตนะ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปายตนะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปายตนะ.

[๖๑๒] รูปภายในไม่เป็นสัททายตนะ ฯลฯ ไม่เป็นคันธายตนะ ฯลฯ
ไม่เป็น

รสายตนะ ฯลฯ ไม่เป็นโผฏฐัพพายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นโผฏฐัพพายตนะ.

รูปภายนอกที่เป็นโผฏฐัพพายตนะ นั้น เป็นไฉน?

ปฐวีธาตุ ฯลฯ นี้เรียกว่า โผฏฐัพพะบ้าง โผฏฐัพพายตนะบ้าง
โผฏฐัพพธาตุบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นโผฏฐัพพายตนะ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นโผฏฐัพพายตนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นโผฏฐัพพายตนะ.

[๖๑๓] รูปภายนอกไม่เป็นจักขุธาตุ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นจักขุธาตุ.

รูปภายในที่เป็นจักขุธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นจักขุธาตุ.

รูปภายในที่ไม่เป็นจักขุธาตุ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นจักขุธาตุ.

[๖๑๔] รูปภายนอกที่ไม่เป็นโสตธาตุ ฯลฯ ไม่เป็นฆานธาตุ ฯลฯ ไม่เป็น
ชีวหาธาตุ ฯลฯ ไม่เป็นกายธาตุ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นกายธาตุ.

รูปภายในที่เป็นกายธาตุ นั้น เป็นไฉน?

กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นกายธาตุ.

รูปภายในที่ไม่เป็นกายธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ ชิวหายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นกายธาตุ.

[๖๑๕] รูปภายในที่ไม่เป็นรูปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นรูปธาตุ.

รูปภายนอกที่เป็นรูปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นรูปธาตุ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปธาตุ.

[๖๑๖] รูปภายในไม่เป็นสัทธาต ฯลฯ ไม่เป็นคันธธาต ฯลฯ ไม่เป็นรส
ธาต ฯลฯ ไม่เป็นโผฏฐัพพธาต นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นโผฏฐัพพธาต.

รูปภายนอกที่เป็นโผฏฐัพพธาต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นโผฏฐัพพธาต.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นโผฏฐัพพธาต นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นโผฏฐัพพธาต.

[๖๑๗] รูปภายนอกไม่เป็นจักขุนทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นจักขุนทรีย์.

รูปภายในที่เป็นจักขุนทรีย์ นั้นเป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง ฯลฯ
บ้านว่าง

บ้าง รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นจักขุนทรีย์.

รูปภายในที่ไม่เป็นจักขุนทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

โสตายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นจักขุนทรีย์.

[๖๑๘] รูปภายนอกไม่เป็นโสดินทรีย์ ฯลฯ ไม่เป็นฆานินทรีย์ ฯลฯ
ไม่เป็น

ชีวหินทรีย์ ฯลฯ ไม่เป็นกายินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นกายินทรีย์.

รูปภายในที่เป็นกายินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

กายใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า กายบ้าง ฯลฯ
บ้านว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในที่เป็นกายินทรีย์.

รูปภายในที่ไม่เป็นกายินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ ชิวหายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นกายินทรีย์.

[๖๑๙] รูปภายในไม่เป็นอิตถินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นอิตถินทรีย์.

รูปภายนอกที่เป็นอิตถินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

ทรวดทรงหญิง เครื่องหมายให้รู้ว่าหญิง กิริยาหญิง อาการหญิง
สภาพหญิง ภาวะ

หญิง ของหญิง ปรากฏได้ ด้วยเหตุใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นอิตถินทรีย์.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอิตถินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นอิตถินทรีย์.

[๖๒๐] รูปภายในไม่เป็นปุริสสินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นปุริสสินทรีย์.

รูปภายนอกที่เป็นปุริสสินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

ทรวดทรงชาย เครื่องหมายให้รู้ว่าชาย กิริยาชาย อาการชาย
สภาพชาย ภาวะชาย

ของชาย ปรากฏได้ ด้วยเหตุใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นปริสินทรีย์.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นปริสินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นปริสินทรีย์

[๖๒๑] รูปภายในไม่เป็นชีวิตินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นชีวิตินทรีย์

รูปภายนอกที่เป็นชีวิตินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ
ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทรีย์คือชีวิต
ของรูปธรรมนั้นๆ อันใด รูป
ทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกเป็นชีวิตินทรีย์.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นชีวิตินทรีย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นชีวิตินทรีย์.

[๖๒๒] รูปภายในไม่เป็นกายวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นกายวิญญูติ.

รูปภายนอกที่เป็นกายวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

การเครื่องตั้ง กิริยาที่เครื่องตั้งด้วยดี ความเครื่องตั้งด้วยดี การแสดงให้รู้
ความหมาย

กิริยาที่แสดงให้รู้ความหมาย ความแสดงให้รู้ความหมาย แห่งกาย
ของบุคคลผู้มีจิตเป็นกุศล

หรือมีจิตเป็นอกุศล หรือมีจิตเป็นอัพยากฤต ก้าวไปอยู่ ถอยกลับอยู่
แลดูอยู่ เหลียวซ้ายแล

ขวาอยู่ คู่เข้าอยู่ หรือเหยียดออกอยู่ อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นกายวิญญูติ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นกายวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นกายวิญญูติ.

[๖๒๓] รูปภายในไม่เป็นาวจีวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นาวจีวิญญูติ.

รูปภายนอกที่เป็นาวจีวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

การพูด การเปล่งวาจา การเจรจา การกล่าว การป่าวร้อง การโฆษณา
วาจา วจีเภท

แห่งบุคคลผู้จิตเป็นกุศล หรือมีจิตเป็นอกุศล หรือมีจิตเป็นอัพยาภุต
อันใด นี้เรียกว่า วาจา

การแสดงให้รู้ความหมาย กิริยาที่แสดงให้รู้ความหมาย
ความแสดงให้รู้ความหมาย ด้วยวาจานั้น

อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นาวจีวิญญูติ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นาวจีวิญญูติ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นาวจีวิญญูติ.

[๖๒๔] รูปภายในไม่เป็นอากาศธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่เป็นอากาศธาตุ.

รูปภายนอกที่เป็นอากาศธาตุ นั้น เป็นไฉน?

อากาศ ธรรมชาติอันนับว่าอากาศ ความว่างเปล่า
ธรรมชาติอันนับว่าความว่างเปล่า

ช่องว่าง ธรรมชาติอันนับว่าช่องว่าง อันมหาภูตรูป ๔ ไม่ถูกต้องแล้ว อันใด
รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปภายนอกที่เป็นอากาศธาตุ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอากาศธาตุ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นอากาศธาตุ.

[๖๒๕] รูปภายในไม่เป็นอาโปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นอาโปธาตุ.

รูปภายนอกที่เป็นอาโปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

สภาวะที่เอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ สภาวะที่เหนียว
ธรรมชาติที่เหนียว ธรรมชาติ

เครื่องเกาะกุมรูป รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นอาโปธาตุ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นอาโปธาตุ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นอาโปธาตุ.

[๖๒๖] รูปภายในไม่เป็นรูปลหุตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นรูปลหุตา.

รูปภายนอกที่เป็นรูปลหุตา นั้น เป็นไฉน?

ความเบา ความรวดเร็ว ความไม่เชื่องช้า ความไม่หนัก แห้งรูป อันใด
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นรูปลหุตา.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปลหุตา นั้นเป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปลหุตา.

[๖๒๗] รูปภายในไม่เป็นรูปมฺหุตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นรูปมฺหุตา.

รูปภายนอกที่เป็นรูปมฺหุตา นั้น เป็นไฉน?

ความอ่อน ภาวะที่อ่อน ความไม่แข็ง ความไม่กระด้าง แห้งรูป อันใด
รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปภายนอกเป็นรูปมฺหุตา.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปมฺหุตา นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปมฺหุตา.

[๖๒๘] รูปภายในไม่เป็นรูปกัมมัณฺญตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นรูปกัมมัฏฐตา.

รูปภายนอกที่เป็นรูปกัมมัฏฐตา นั้น เป็นไฉน?

กิริยาที่ควรแก่การงาน ความควรแก่การงาน ภาวะที่ควรแก่การงาน
แห่งรูป อันใด

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นรูปกัมมัฏฐตา.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปกัมมัฏฐตา นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกไม่เป็นรูปกัมมัฏฐตา.

[๖๒๙] รูปภายในไม่เป็นรูปอุปจยะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นรูปอุปจยะ.

รูปภายนอกที่เป็นรูปอุปจยะ นั้น เป็นไฉน?

ความสังสมแห่งอายตนะทั้งหลาย อันใด อันนั้น เป็นความเกิดแห่งรูป
รูปทั้งนี้เรียก

ว่า รูปภายนอกที่เป็นรูปอุปจยะ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปอุปจยะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปอุปจยะ.

[๖๓๐] รูปภายในไม่เป็นรูปสันตติ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่เป็นรูปสันตติ.

รูปภายนอกที่เป็นรูปสันตติ นั้น เป็นไฉน?

ความเกิดแห่งรูปอันใด อันนั้นเป็นความสืบทอดแห่งรูป รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอก

ที่เป็นรูปสันตติ.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปสันตติ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปสันตติ.

[๖๓๑] รูปภายในไม่เป็นรูปชรตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายในไม่รูปชรตา.
รูปภายนอกที่เป็นรูปชรตา นั้น เป็นไฉน?

ความชรา ความคร่ำคร่า ความมีพื้นหลุด ความมีผมหงอก
ความมีหนังเหี่ยว ความ
เสื่อมอายุ ความหอมแห่งอินทรีย์ แห่งรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่เป็นรูปชรตา.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปชรตา นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นรูปชรตา.

[๖๓๒] รูปภายในไม่ป็นรูปอนิจจตา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในไม่ป็นรูปอนิจจตา.

รูปภายนอกที่เป็นรูปอนิจจตา นั้น เป็นไฉน?

ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความแตก ความทำลาย ความไม่เที่ยง
ความอันตรายาน
แห่งรูป อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปภายนอกที่เป็นรูปอนิจจตา.

รูปภายนอกที่ไม่ป็นรูปอนิจจตา นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่ป็นอนิจจตา.

[๖๓๓] รูปภายในไม่ป็นกพพิงการารหาร นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายในที่ไม่ป็นกพพิงการารหาร.

รูปภายนอกที่เป็นกพพิงการารหาร นั้น เป็นไฉน?

ข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม เนยใส เนยข้น
น้ำมัน
น้ำผึ้ง น้ำอ้อย หรือว่ารูปแม่อื่นใด มีอยู่ อันป็นของใสปาก ขบเคี้ยว
กลืนกิน อิ่มท้อง

ของสัตว์นั้นๆ ในชนบทใดๆ สัตว์ทั้งหลาย เลี้ยงชีวิตด้วยโอชาอันใด
รูปทั้งนี้เรียกว่า รูป
ภายนอกที่เป็นกพพิงการารหาร.

รูปภายนอกที่ไม่เป็นกพพิงการอาหาร นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ รูปอนิจจตา รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปภายนอกที่ไม่เป็นกพพิงการอาหาร.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๓ อย่างนี้.

ติกนิทเทศ จบ

จตุกกนิทเทศ

[๖๓๔] รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริยฺ ปริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ
หรือรูปแม่อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ อากาสธาตุ รูปอุปจยะ
รูปสันตติ กพพิง-

*การอาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาตินนะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา

รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
อากาสธาตุ

รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการอาหาร ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาทาที่เป็น

อนุปาตินนะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็น

อนุปาตินนะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาตินนะ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็น

อนุปาตินนะ.

[๖๓๕] รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์
หรือรูปแม้อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ อากาสธาตุ รูปอุปจยะ
รูปสันตติ กพพิง-

*การอาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา

รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
อากาสธาตุ

รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการอาหาร ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาทาที่

เป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็น

อนุปาทินอนุปาทานิยะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอนุปาทินอนุปาทานิยะ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็น

อนุปาทินอนุปาทานิยะ.

[๖๓๖] รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นสัพปฏิกขะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นสัพปฏิกขะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอัปปฏิกขะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ฯลฯ กพพิงการอาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอัปปฏิกขะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นสัพปฏิกขะ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นสัพปฏิกขะ.

รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอัปปภูษะ นั้น เป็นไฉน?

อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่เป็นอัปปภูษะ.

[๖๓๗] รูปเป็นอนุปาทาที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่หยาบ.

รูปเป็นอนุปาทาที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่ละเอียด.

รูปเป็นอนุปาทาที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่หยาบ.

รูปเป็นอนุปาทาที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่ละเอียด.

[๖๓๘] รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ไกล.

รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ใกล้.

รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ไกล.

รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาทาที่อยู่ใกล้.

[๖๓๙] รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นสนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นสนิหัสสนะ.

รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นอนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ

หรือรูปแม้อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ

รูปอุปจยะ

รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นอนิหัสสนะ

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นสนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นสนิหัสสนะ.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นอนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา

รูปกัมมัณญุตตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ คันธายตนะ รสายตนะ

โผฏฐัพพายตนะ

อากาศธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร

ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้

เรียกว่า รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นอนิหัสสนะ.

[๖๔๐] รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นสัปปฏิขะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ

คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นสัปปฏิขะ.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นอัปปฏิขะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่

อากาศธาตุ

อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

อนุภาตินนะที่เป็นอัปปฏิขะ.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นสัปปฏิขะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ

รสายตนะ

โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมมิได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นสัปปฏิขะ.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่เป็นอัปปฏิขะ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัณญุตตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา

หรือแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ อากาศธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ
กพพิงการาหาร

ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นอัปปภูชะ.

[๖๔๑] รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็น
มหาภูต.

รูปเป็นอนุปาตินนะที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริยฺ ปุริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ
หรือรูปแม้อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ อากาศธาตุ รูปอุปจยะ
รูปสันตติ กพพิงการาหาร

ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาตินนะที่ไม่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอนุปาตินนะที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนะ
ที่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอนุปาตินนะที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา
รูปกัมมัญญูตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
อากาศธาตุ

รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนะ
ที่ไม่เป็นมหาภูต.

[๖๔๒] รูปเป็นอนุปาตินนะที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ
คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนะที่หยาบ.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ปริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ หรือรูปแม้อื่นใด ได้แก่ อากาสธาตุ
อาโปธาตุ

รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุภาตินนะ
ที่ละเอียด.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ
รสายตนะ

โผณฐัพพายตนะ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุภาตินนะที่หยาบ.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัณญญตา รูปชรตา
รูปอนิจจตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ
กพพิงการาหาร

ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุภาตินนะที่ละเอียด.

[๖๔๓] รูปเป็นอนุภาตินนะที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ปริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่
อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

อนุภาตินนะที่อยู่ไกล.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ
คันธายตนะ

รสายตนะ โผณฐัพพายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุภาตินนะที่ใกล้.

รูปเป็นอนุภาตินนะที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัณฺญตา รูปชรตา
รูปอนิจจตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ
กพพิงการาหาร

ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาตินนะที่อยู่ใกล้.

รูปเป็นอนุปาตินนะที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ
รสายตนะ

โณฏฐัพพายตนะ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนะที่อยู่ใกล้.

[๖๔๔] รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นสนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ
ที่เป็นสนิหัสสนะ.

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริยํ ปุริสินทริยํ ชิวิตินทริยํ
หรือรูปแม้อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ คันธายตนะ รสชาติตนะ โณฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ
รูปอุปจยะ

รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็น
อนิหัสสนะ.

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นสนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็น
สนิหัสสนะ.

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอนิหัสสนะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา
รูปกัมมัณฺญตา รูปชรตา
รูปอนิจจตา หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ คันธายตนะ รสชาติตนะ
โณฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปอุปละยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น
รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

อนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอนิสสนะ.

[๖๔๕] รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นสปปฎิฆะ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ
คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็น

สปปฎิฆะ.

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอัปปฎิฆะ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ปริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่

อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปอุปละยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

อนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอัปปฎิฆะ.

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นสปปฎิฆะ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ

รสายตนะ

โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นสปปฎิฆะ.

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอัปปฎิฆะ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัฏญญตา รูปชรตา

รูปอนิจจตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปละยะ รูปสันตติ

กพพิงการาหาร

ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นอัปปฎิฆะ.

[๖๔๖] รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินนุปาทานิยะ

ที่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ อิตถินทริย์ ปุริสินทริย์ ชีวิตินทริย์
หรือรูปแม้อื่นใด

มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ อากาสธาตุ รูปอุปจยะ
รูปสันตติ

กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่ไม่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ อาโปธาตุ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอนุปาตินอนุ-

*ปาทานิยะที่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา

รูปกัมมัณญูตา รูปชรตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ อากาสธาตุ
รูปอุปจยะ

รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้ เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะ

ที่ไม่เป็นมหาภูต.

[๖๔๗] รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่หายาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ
คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่หายาบ.

รูปเป็นอนุปาตินอนุปาทานิยะที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย์ ปุริสินทริย์ ชีวิตินทริย์ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่

อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

อุปาทินนุปาทานิยะที่ละเอียด.

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ

รสายตนะ

โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่หยาบ.

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัฏญญตา รูปชรรตา

รูปอนิจจตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ

กพพิงการาหาร

ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่ละเอียด.

[๖๔๘] รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริยฺ ปริสินทริยฺ ชีวิตินทริยฺ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่

อากาสธาตุ

อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร ที่กรรมแต่งขึ้น

รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็น

อุปาทินนุปาทานิยะที่อยู่ไกล.

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ

คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมแต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่อยู่ใกล้.

รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ วจวิญญูติ รูปลหุตา รูปมหุตา รูปกัมมัฏญญตา รูปชรรตา

รูปอนิจจตา

หรือรูปแม้อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปอุปจยะ รูปสันตติ

กพพิงการาหาร

ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอุปาทินนุปาทานิยะที่อยู่ไกล.

รูปเป็นอนุภาทินนุภาทานิยะที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

สัททายตนะ หรือรูปแม่อื่นใด มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ คันธายตนะ

รสาयตนะ

โผฏฐัพพายตนะ ที่กรรมไม่ได้แต่งขึ้น รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอนุภาทินนุภาทานิยะที่อยู่ใกล้.

[๖๔๙] รูปเป็นสัปปฏิขะที่เป็นอินทริย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขุนทริย์ ฯลฯ กายินทริย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นสัปปฏิขะที่เป็นอินทริย์.

รูปเป็นสัปปฏิขะที่ไม่เป็นอินทริย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นสัปปฏิขะที่ไม่เป็นอินทริย์.

รูปเป็นอัปปฏิขะที่เป็นอินทริย์ นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย์ ปุริสินทริย์ ชีวิตินทริย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอัปปฏิขะที่เป็นอินทริย์.

รูปเป็นอัปปฏิขะที่ไม่เป็นอินทริย์ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอัปปฏิขะที่ไม่เป็นอินทริย์.

[๖๕๐] รูปเป็นสัปปฏิขะที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นสัปปฏิขะที่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นสัปปฏิขะที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ รสาयตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นสัปปฏิขะที่ไม่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอัปปฏิขะที่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอัปปฏิขะที่เป็นมหาภูต.

รูปเป็นอัปปฏิขะที่ไม่เป็นมหาภูต นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทริย์ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปเป็นอัปปฏิขะที่ไม่เป็นมหาภูต.

[๖๕๑] รูปเป็นอินทริย์ที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขุนทริย์ ฯลฯ กายินทริย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอินทริย์ที่หยาบ.

รูปเป็นอินทริย์ที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอินทรีย์ที่ละเอียด.

รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่หยาบ.

รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่ละเอียด.

[๖๕๒] รูปเป็นอินทรีย์ที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นอินทรีย์ที่อยู่ไกล.

รูปเป็นอินทรีย์ที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

จักขุนทรีย์ ฯลฯ กายินทรีย์ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอินทรีย์ที่อยู่ใกล้.

รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่อยู่ไกล.

รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปไม่เป็นอินทรีย์ที่อยู่ใกล้.

[๖๕๓] รูปเป็นมหาภูตที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นมหาภูตที่หยาบ.

รูปเป็นมหาภูตที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นมหาภูตที่ละเอียด.

รูปเป็นมหาภูตที่หยาบ นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นมหาภูตที่หยาบ.

รูปเป็นมหาภูตที่ละเอียด นั้น เป็นไฉน?

อิตถินทรีย์ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปเป็นมหาภูตที่ละเอียด.

[๖๕๔] รูปเป็นมหาภูตที่อยู่ไกล นั้น เป็นไฉน?

อาโปธาตุ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นมหาภูตที่อยู่ไกล.

รูปเป็นมหาภูตที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไหน?

โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นมหาภูตที่อยู่ใกล้.

รูปไม่เป็นมหาภูตที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไหน?

อิตถินทรีย์ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นมหาภูตที่อยู่ใกล้.

รูปไม่เป็นมหาภูตที่อยู่ใกล้ นั้น เป็นไหน?

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า

รูปไม่เป็นมหาภูตที่อยู่ใกล้.

[๖๕๕] รูปที่เห็นได้ คือ รูปายตนะ

รูปที่ฟังได้ คือ สัททายตนะ

รูปที่รู้ได้ คือ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ

รูปที่รู้แจ้งได้ด้วยใจ คือ รูปทั้งหมด.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๔ อย่างนี้.

จตุกกนิทเทศ จบ

ปัญจกนิทเทศ

[๖๕๖] รูปที่เรียกว่า ปฐวีธาตุ นั้น เป็นไหน?

ธรรมชาติที่แข็ง ธรรมชาติที่กระด้าง ความแข็ง ภาวะที่แข็ง เป็นภายในหรือภายนอก

ก็ตาม เป็นอุปาทินนะหรืออนุปาตินนะก็ตาม อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า ปฐวีธาตุ.

รูปที่เรียกว่า อาโปธาตุ นั้น เป็นไหน?

ความเอิบอาบ ธรรมชาติที่เอิบอาบ ความเหนียว ธรรมชาติที่เหนียว ธรรมชาติเคือง

เกาะกุมรูป เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม เป็นอุปาทินนะหรืออนุปาตินนะก็ตาม อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า อาโปธาตุ

รูปที่เรียกว่า เตโชธาตุ นั้น เป็นไหน?

ความร้อน ธรรมชาติที่ร้อน ความอุ่น ธรรมชาติที่อุ่น ความอบอุ่น ธรรมชาติที่อบอุ่น

เป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม เป็นอุปาทินนะหรืออนุปาตินนะก็ตาม
อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
เตโชธาตุ.

รูปที่เรียกว่า วาโยธาตุ นั้น เป็นไฉน?

ความพัดไปมา ธรรมชาติที่พัดไปมา ธรรมชาติเครื่องค้ำจุนรูป
เป็นภายในหรือภายนอก

ก็ตาม เป็นอุปาทินนะหรืออนุปาตินนะก็ตาม อันใด รูปทั้งนี้เรียกว่า
วาโยธาตุ.

รูปที่เป็น อุปาทา นั้น เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปที่เป็นอุปาทา.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๕ อย่างนี้

ปัญจกนิทเทศ จบ

ฉักกนิทเทศ

[๖๕๗] รูปอันจักขุวิญญาณพึงรู้ คือ รูปายตนะ

รูปอันโสตวิญาณพึงรู้ คือ สัททายตนะ

รูปอันฆานวิญาณพึงรู้ คือ คันธายตนะ

รูปอันชีวหาวิญาณพึงรู้ คือ รสายตนะ

รูปอันกายวิญาณพึงรู้ คือ โผฏฐัพพายตนะ

รูปอันมโนวิญาณพึงรู้ คือ รูปทั้งหมด

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๖ อย่างนี้.

ฉักกนิทเทศ จบ

สัตตกนิทเทศ

[๖๕๘] รูปอันจักขุวิญญาณพึงรู้ คือ รูปายตนะ

รูปอันโสตวิญาณพึงรู้ คือ สัททายตนะ

รูปอันฆานวิญาณพึงรู้ คือ คันธายตนะ

รูปอันชีวหาวิญาณพึงรู้ คือ รสายตนะ

รูปอันกายวิญาณพึงรู้ คือ โผฏฐัพพายตนะ

รูปอันมโนธาตุพึงรู้ คือ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
โผฏฐัพพะ-

*พายตนะ

รูปอันมโนวิญญาณธาตุพึงรู้ คือ รูปทั้งหมด
สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๗ อย่างนี้.
สัตตกนิทเทศ จบ

อัฐกนิทเทศ

[๖๕๙] รูปอันจักขุวิญญาณพึงรู้ คือ รูปายตนะ
รูปอันโสตวิญญาณพึงรู้ คือ สัททายตนะ
รูปอันฆานวิญญาณพึงรู้ คือ คันธายตนะ
รูปอันชีวหาวิญญาณพึงรู้ คือ รสายตนะ
รูปอันกายวิญญาณพึงรู้ที่มีสัมผัสเป็นสุข คือ โผฏฐัพพะ
อันเป็นที่ชอบใจ

รูปอันกายวิญญาณพึงรู้ที่มีสัมผัสเป็นทุกข์ คือ โผฏฐัพพะ
อันไม่เป็นที่ชอบใจ

รูปอันมโนธาตุพึงรู้ คือ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ
โผฏฐัพพะพายตนะ

รูปอันมโนวิญญาณธาตุพึงรู้ คือ รูปทั้งหมด
สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๘ อย่างนี้.

อัฐกนิทเทศ จบ

นวกนิทเทศ

[๖๖๐] รูปที่เรียกว่า จักขุนทริยํ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ๗๗ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง
๗๗ บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า จักขุนทริยํ.

รูปที่เรียกว่า โสตินทริยํ ๗๗ ที่เรียกว่า ฆานินทริยํ ๗๗ ที่เรียกว่า
ชีวหินทริยํ

๔๗๕ ที่เรียกว่า กายินทริย์ ๔๗๕ ที่เรียกว่า อิตถินทริย์ ๔๗๕ ที่เรียกว่า
ปุริสินทริย์ ๔๗๕

ที่เรียกว่า ชีวิตินทริย์ นั้นเป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ-

*ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต
อินทริย์คือชีวิตแห่งรูปธรรมนั้นๆ อันใด รูปทั้งนี้
เรียกว่า ชีวิตินทริย์.

รูปที่ไม่เป็นอินทริย์ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ๔๗๕ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปที่ไม่เป็นอินทริย์.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๙ อย่างนี้.

นวกนิทเทศ จบ

ทสกนิทเทศ

[๖๖๑] รูปที่เรียกว่า จักขุนทริย์ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ๔๗๕ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง
๔๗๕ บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า จักขุนทริย์.

รูปที่เรียกว่า โสตินทริย์ ๔๗๕ ที่เรียกว่า ฆานินทริย์ ๔๗๕ ที่เรียกว่า
ชีวหินทริย์ ๔๗๕

ที่เรียกว่า กายินทริย์ ๔๗๕ ที่เรียกว่า อิตถินทริย์ ๔๗๕ ที่เรียกว่า ปุริสินทริย์
๔๗๕ ที่เรียกว่า

ชีวิตินทริย์ นั้น เป็นไฉน?

อายุ ความดำรงอยู่ ความเป็นไปอยู่ กิริยาที่เป็นไปอยู่
อาการที่สืบเนื่องกันอยู่ ความ

ประพฤติเป็นไปอยู่ ความหล่อเลี้ยงอยู่ ชีวิต อินทริย์คือชีวิต
แห่งรูปธรรมนั้นๆ อันใด รูป-

*ทั้งนี้เรียกว่า ชีวิตินทริย์.

รูปที่ไม่เป็นอินทริย์ที่เป็นสัพปฏิกุสะ นั้น เป็นไฉน?

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ รูปทั้งนี้เรียกว่า
รูปที่ไม่เป็นอินทรีย์ที่เป็นสัปปฏิกะ.

รูปที่ไม่เป็นอินทรีย์ที่เป็นอัปปฏิกะ นั้น เป็นไฉน?

กายวิญญูติ ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปที่ไม่เป็นอินทรีย์
ที่เป็นอัปปฏิกะ.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑๐ อย่างนี้.

ทสกนิตเทศ จบ

เอกาทสกนิตเทศ

[๖๖๒] รูปที่เรียกว่า จักขายตนะ นั้น เป็นไฉน?

จักขุใด เป็นปสาทรูป อาศัสมหาภูตรูป ๔ ฯลฯ นี้เรียกว่า จักขุบ้าง
ฯลฯ บ้างว่างบ้าง

รูปทั้งนี้เรียกว่า จักขายตนะ.

รูปที่เรียกว่า โสตายตนะ ฯลฯ ที่เรียกว่า ฆานายตนะ ฯลฯ ที่เรียกว่า
ชีวหายตนะ

ฯลฯ ที่เรียกว่า กายายตนะ ฯลฯ ที่เรียกว่า รูปายตนะ ฯลฯ ที่เรียกว่า
สัททายตนะ ฯลฯ

ที่เรียกว่า คันธายตนะ ฯลฯ ที่เรียกว่า รสายตนะ ฯลฯ ที่เรียกว่า
โผฏฐัพพายตนะ นั้น

เป็นไฉน?

ปฐวีธาตุ ฯลฯ เรียกว่า โผฏฐัพพะบ้าง โผฏฐัพพธาตุบ้าง
รูปทั้งนี้เรียกว่า โผฏฐัพ-

*พายตนะ.

รูปเป็นอนิหัสสนะ เป็นอัปปฏิกะ แต่นับเนื่องในธัมมายตนะ นั้น
เป็นไฉน?

อิตถินทริย ฯลฯ กพพิงการาหาร รูปทั้งนี้เรียกว่า รูปเป็นอนิหัสสนะ
เป็นอัปปฏิกะ

แต่นับเนื่องในธัมมายตนะ.

สงเคราะห์รูปเป็นหมวดละ ๑๑ อย่างนี้.

เอกาทสกนิตเทศ จบ.

รูปวิภัตติ จบ.
ภาณวารที่ ๘ จบ.

นิกเขปกัณท์

ติกะ

[๖๖๓] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กุศลมูล ๓ คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ, เวทนาขันธ สัญญาขันธ
สังขารขันธ

วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วยกุศลมูลนั้น, กายกรรม วลีกรรม มโนกรรม
อันมีกุศลมูลนั้น

เป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

อกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ

และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับอกุศลมูลนั้น,

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ
อันสัมปยุตด้วยอกุศลมูลนั้น, กายกรรม

วลีกรรม มโนกรรม อันมีอกุศลมูลนั้น เป็นสมุฏฐาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอกุศล.

ธรรมเป็นอัปายากฤต เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรูपावจร โลกุตตระ

คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ, ธรรมเป็นกิริยา
ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่

อกุศล ไม่ใช่กรรมวิบาก, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น

อัปายากฤต.

[๖๖๔] ธรรมสัมปยุตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วยสุขเวทนานั้น
เว้นสุขเวทนา

ในกามาวจรจิต รูปาวจรจิต โลกุตตรจิต อันเป็นที่เกิดแห่งสุขเวทนา
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมสัมปยุตด้วยสุขเวทนา.

ธรรมสัมปยุตด้วยทุกขเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์

อันสัมปยุตด้วยทุกขเวทนานั้น เว้นทุกขเวทนา

ในกามาวจรจิต อันเป็นที่เกิดแห่งทุกขเวทนา สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วย

ทุกขเวทนา.

ธรรมสัมปยุตด้วยอหุขมสุขเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์

อันสัมปยุตด้วยอหุขมสุขเวทนานั้น เว้น-

*อหุขมสุขเวทนา ในกามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต
อันเป็นที่เกิดแห่ง

อหุขมสุขเวทนา สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วย
อหุขมสุขเวทนา.

[๖๖๕] ธรรมเป็นวิบาก เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรูปาวจร โลกุตตระ คือ

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นวิบาก.

ธรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอกุศลธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร
โลกุตตระ คือ เวทนา

ขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก.

ธรรมไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุแห่งวิบาก เป็นไฉน?

ธรรมเป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล ไม่ใช่กรรมวิบาก, รูปทั้งหมด,
และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุแห่งวิบาก.

[๖๖๖] ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิ
เข้ายึดครองและเป็น

อารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร

อรูปาวจร คือ เวทนาชั้น ๔ ฯลฯ วิญญาณชั้น ๕ และรูปที่กรรมแต่งขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิเข้ายึดครองและเป็นอารมณ์
ของอุปาทาน.

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิไม่เข้ายึดครอง
แต่เป็นอารมณ์

ของอุปาทาน เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอกุศลธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร

คือ เวทนาชั้น ๔ ฯลฯ วิญญาณชั้น ๕, ธรรมเป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล
ไม่ใช่อกุศล ไม่ใช่กรรมวิบาก

และรูปที่กรรมมิได้แต่งขึ้น สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิ
ไม่เข้ายึดครองแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิไม่เข้ายึดครอง
และไม่เป็น

อารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิ
ไม่เข้ายึดครองและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

[๖๖๗] ธรรมเศร้าหมองและเป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

อกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทษะ โมหะ และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกัน
กับอกุศลมูล

นั้น, เวทนาขันธ ๔๗ วิทยญาณขันธ อันสัมปยุตด้วยอกุศลมูลนั้น,
กายกรรม วจีกรรม
มโนกรรม อันมีอกุศลมูลนั้นเป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเศร้าหมองและเป็น
อารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอัพยาเกตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร

คือ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิทยญาณขันธ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมไม่เศร้าหมองและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมไม่เศร้าหมองและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

[๖๖๘] ธรรมมีวิตกมีวิจารณ์ เป็นไฉน?

เวทนาขันธ ๔๗ วิทยญาณขันธ อันสัมปยุตด้วยวิตกและวิจารณ์
เว้นวิตกและวิจารณ์

ในกามาวจรจิต รูปาวจรจิต โลกุตตรจิต อันเป็นที่เกิดแห่งธรรมมีวิตกมีวิจารณ์
สภาวธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมมีวิตกมีวิจารณ์.

ธรรมไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์ เป็นไฉน?

เวทนาขันธ ๔๗ วิทยญาณขันธ อันสัมปยุตด้วยวิตกและวิจารณ์
เว้นวิจารณ์ในรูปาวจรจิต

โลกุตตรจิต อันเป็นที่เกิดแห่งธรรมไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มี

วิตกแต่มีวิจารณ์.

ธรรมไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ เป็นไฉน?

เวทนาขันธ ๔๗ วิทยญาณขันธ ในกามาวจรจิต รูปาวจรจิต
อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต

อันเป็นที่เกิดแห่งธรรมไม่มีวิตกไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์,
รูปทั้งหมดและอสัณขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์.

[๖๖๙] ธรรมสหคตด้วยปีติ เป็นไฉน?

เวทนาชั้นร ๔๗ วิทยญาณชั้นร อันสัมปยุตด้วยปีตินั้น เว้นปีติ
ในกามาวจรจิต
รูปาวจรจิต โลกุตตรจิต อันเป็นที่เกิดแห่งปีติ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหคตด้วยปีติ.

ธรรมสหคตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาชั้นร สังขารชั้นร วิทยญาณชั้นร อันสัมปยุตด้วยสุขเวทนานั้น
เว้นสุขเวทนา

ในกามาวจรจิต รูปาวจรจิต โลกุตตรจิต อันเป็นที่เกิดแห่งสุขเวทนา
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมสหคตด้วยสุขเวทนา.

ธรรมสหคตด้วยอุเบกขาเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาชั้นร สังขารชั้นร วิทยญาณชั้นร
อันสัมปยุตด้วยอุเบกขาเวทนานั้น เว้นอุเบกขา
เวทนา ในกามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต
โลกุตตรจิตอันเป็นที่เกิดแห่งอุเบกขาเวทนา
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสหคตด้วยอุเบกขาเวทนา.

[๖๗๐] ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

สัญญาโคชน ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส.

[๖๗๑] บรรดาสัญญาโคชน ๓ นั้น สักกายทิฏฐิ เป็นไฉน?

ปุถุชนในโลกนี้ ผู้ไร้การศึกษา ไม่ได้เห็นพระอรียเจ้า
ไม่ฉลาดในธรรมของพระอรียเจ้า
ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของพระอรียเจ้า
ไม่ได้เห็นสัตบุรุษไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกฝน
ในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมเห็นรูปเป็นตน หรือเห็นตนมีรูป เห็นรูปในตน
เห็นตนในรูป

ย่อมเห็นเวทนาเป็นตน หรือเห็นตนมีเวทนา เห็นเวทนาในตน
เห็นตนในเวทนา ย่อมเห็น

สัญญาเป็นตน หรือเห็นตนมีสัญญา เห็นสัญญาในตน เห็นตนในสัญญา
ย่อมเห็นสังขารเป็น-

*ตน หรือเห็นตนมีสังขาร เห็นสังขารในตน เห็นตนในสังขาร
ย่อมเห็นวิญญูญาณเป็นตน หรือ

เห็นตนมีวิญญูญาณ เห็นวิญญูญาณในตน เห็นตนในวิญญูญาณ ทิณฺฐิ
ความเห็นไปข้างทิณฺฐิ ปาชัญ

คือทิณฺฐิ กัณฺดารคือทิณฺฐิ ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิณฺฐิ
ความผันแปรแห่งทิณฺฐิ สัญโญชน์

คือทิณฺฐิ ความยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิด ทางชั่ว
ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิ

เป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปlass มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด
นี้เรียกว่า สักกายทิณฺฐิ.

[๖๗๒] วิจิกจนา เป็นไฉน?

บุพฺพชนเคลือบแคลงสงสัยในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์
ในสิกขา ในส่วน

อดีต ในส่วนอนาคต ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต

ในปฏิจจสมุปปาทธรรมที่ว่า เพราะธรรม

นี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น การเคลือบแคลง กิริยาที่เคลือบแคลง
ความเคลือบแคลง ความ

คิดเห็นไปต่างๆ นานา ความตัดสินใจไม่ได้ ความเห็นเป็นสองแง่
ความเห็นเหมือนทาง

แพรง ความสงสัย ความไม่สามารถจะถือเอาโดยส่วนเดียวได้
ความคิดส่ายไป ความคิดพราไป

ความไม่สามารถจะหยั่งลงถือเอาเป็นยุติได้ ความกระต้างแห่งจิต
ความลังเลใจ อันใด

นี้เรียกว่า วิจิกจนา.

[๖๗๓] สิลฺลพพตปฺรามาส เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ความบริสุทธิ์ยอมมิได้ด้วยศีล ด้วยพรต
ด้วยศีลพรตของสมณพราหมณ์
ในภายนอกแต่ศานานี้ ดังนี้ ทิณฐิ ความเห็นไปข้างทิณฐิ ปาซัณคือทิณฐิ
กัณดารคือทิณฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิณฐิ ความผันแปรแห่งทิณฐิ
สญโณชนคือทิณฐิ ความยึดถือ ความ
ยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด
ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ
การถือโดยวิปลาส อันมีลักษณะเช่นว่ นี้ อันใด นี้เรียกว่
สัลัพพตปราคาส.

[๖๗๔] สญโณชน ๓ นี้ และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับสญโณชน ๓
นั้น, เวทนา-

*ชั้น ๔๗๗ วิทยญาณชั้น ๓ อันสัมปยุตด้วยสญโณชน ๓ นั้น, กายกรรม
วจีกรรม มโนกรรม

อันมีสญโณชน ๓ นั้นเป็นสมุณฐาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่าธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

โลกะ โทสะ โมหะ ที่เหลือ และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับโลกะ โทสะ
โมหะ

นั้น, เวทนาชั้น ๔๗๗ วิทยญาณชั้น ๓ อันสัมปยุตด้วยโลกะ โทสะ โมหะ
นั้น, กายกรรม

วจีกรรม มโนกรรม อันมีโลกะ โทสะ โมหะ นั้นเป็นสมุณฐาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ

ธรรมอันโสดาปัตติมรรค และมรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณ เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอัพยากตธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร
โลกุตตระ คือ

เวทนาชั้น ๔๗๗ วิทยญาณชั้น ๓, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม-

*อันโสดาปัตติมรรค และมรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณ.

[๖๗๕] ธรรมมีสัมปยุตตเหตุ อันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?
สัณฺฑิโกชน ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพพตปราคาส
บรรดาสัณฺฑิโกชน ๓ นั้น สักกายทิฏฐิ เป็นไฉน ฯลฯ นี้เรียกว่า
สักกายทิฏฐิ.

วิจิกิจฉา เป็นไฉน ฯลฯ นี้เรียกว่า วิจิกิจฉา
สีลพพตปราคาส เป็นไฉน ฯลฯ นี้เรียกว่า สีลพพตปราคาส.
สัณฺฑิโกชน ๓ นี้ และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับสัณฺฑิโกชน ๓ นั้น,
เวทนาขันธ ฯลฯ

วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วยสัณฺฑิโกชน ๓ นั้น, กายกรรม วชิกรรม
มโนกรรม อันมี

สัณฺฑิโกชน ๓ นั้นเป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรค-
*ประหาณ.

สัณฺฑิโกชน ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพพตปราคาส
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ, โลกะ โทสะ โมหะ
ที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับสัณฺฑิโกชน ๓ นั้น

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า สัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ
ส่วนกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียว

กันกับ โลกะ โทสะ โมหะ นั้น เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญานขันธ
อันสัมปยุตด้วย โลกะ

โทสะ โมหะ นั้น กายกรรม วชิกรรม มโนกรรม อันมี โลกะ โทสะ โมหะ นั้น
เป็น

สมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

โลกะ โทสะ โมหะ ที่เหลือ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรค

เปื้องบน ๓ ประหาณ, กิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับ โลกะ โทสะ โมหะ
เวทนาขันธ ฯลฯ

วิญญานชั้นธัมมสังขยัตถ์ โลกะ โทสะ โมหะ นั้น กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม

อันมี โลกะ โทสะ โมหะ นั้น เป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีสัมปยุตตเหตุ

อันมรรคเบื้องสูง ๓ ประหาณ.

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคและมรรคเบื้องสูง ๓ ประหาณ

เป็นไฉน?

เว้นธรรมนั้น กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาทธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็นกามาวจร

รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาชั้นธัมมสังขยัตถ์ สัญญาชั้นธัมมสังขยัตถ์ สังขารชั้นธัมมสังขยัตถ์,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรค

และมรรคเบื้องสูง ๓ ประหาณ.

[๖๗๖] ธรรมเป็นเหตุให้จุติปฏิสนธิ เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอกุศลธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร

คือเวทนาชั้นธัมมสังขยัตถ์ ฯลฯ วิญญานชั้นธัมมสังขยัตถ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุให้จุติปฏิสนธิ.

ธรรมเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน.

ธรรมไม่เป็นเหตุให้จุติปฏิสนธิ และไม่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรมที่เป็น กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ

คือ เวทนาชั้นธัมมสังขยัตถ์ ฯลฯ วิญญานชั้นธัมมสังขยัตถ์, ธรรมเป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล ไม่ใช่อกุศล และไม่ใช่อสังข

กรรมวิบาก, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นเหตุให้จุติปฏิสนธิ

และไม่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน.

[๖๗๗] ธรรมเป็นของเสกขบุคคล เป็นไฉน?

มรรคที่เป็นโลกุตตระทั้ง ๔ และสามัญญผลเบื้องต้น ๓
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
เป็นของเสกขบุคคล.

ธรรมเป็นของอเสกขบุคคล เป็นไฉน?

อรหัตตผลเบื้องต้น สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นของอเสกขบุคคล.

ธรรมไม่เป็นของเสกขบุคคล และไม่เป็นของอเสกขบุคคล เป็นไฉน?

เว้นธรรมคือมรรค ๔ ผล ๔ เหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
และอัพยากตธรรม
ที่เหลือ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร คือเวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญาณขันธ, รูปทั้งหมด
และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นของเสกขบุคคลและไม่เป็นของอเสกข-
*บุคคล.

[๖๗๘] ธรรมเป็นปริตตะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากตธรรม ที่เป็นกามาวจรทั้งหมด คือ
รูปขันธ ฯลฯ

วิญญาณขันธ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นปริตตะ.

ธรรมเป็นมหัคคตะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากตธรรมที่เป็นรูปาวจร อรูปาวจร คือ
เวทนาขันธ ฯลฯ

วิญญาณขันธ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นมหัคคตะ.

ธรรมเป็นอัปปมาณะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
เป็นอัปปมาณะ.

[๖๗๙] ธรรมมีอารมณ์เป็นปริตตะ เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ปารามปริตตธรรมเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีอารมณ์เป็นปริตตะ.

ธรรมมีอารมณ์เป็นมหัคคตะ เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ปารามหัคคตธรรมเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีอารมณ์เป็นมหัคคตะ.

ธรรมมีอารมณ์เป็นอัปปมาณะ เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ปารามอัปปมาณธรรมเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีอารมณ์เป็นอัปปมาณะ.

[๖๘๐] ธรรมทราธ เป็นไฉน?

อกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ กิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับ โลภะ
โทสะ

โมหะนั้น, เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญานขันธอันสัมปยุตด้วยโลภะ โทสะ
โมหะนั้น, กายกรรม

วจีกรรม มโนกรรม อันมีโลภะ โทสะ โมหะ นั้นเป็นสมุฏฐาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมทราธ.

ธรรมปานกลาง เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ที่เป็นกามาจระ
รูปาจระ อรูปาจระ

คือ รูปขันธ ฯลฯ วิญญานขันธ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมปานกลาง.

ธรรมประณีต เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมประณีต.

[๖๘๑] ธรรมเป็นมิจฉาสภาวะและให้ผลแน่นอน เป็นไฉน?

อนันตริยกรรม ๕ และนิตมิจฉาติฎฐิ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นมิจฉาสภาวะ

และให้ผลแน่นอน.

ธรรมเป็นสัมมาสภาวะและให้ผลแน่นอน เป็นไฉน?

มรรคที่เป็นโลกุตตระทั้ง ๔ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นสัมมาสภาวะและให้ผล
แน่นอน.

ธรรมให้ผลไม่แน่นอน เป็นไฉน?

เว้นธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
และอัปายาทธรรมที่เหลือที่เป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ,
รูปทั้งหมด และ

อสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมให้ผลไม่แน่นอน.

[๖๘๒] ธรรมมีมรรคเป็นอารมณ์ เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่าใด ปราภออริยมรรคเกิดขึ้น
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
มีมรรคเป็นอารมณ์.

ธรรมมีเหตุคือมรรค เป็นไฉน?

เว้นองค์แห่งมรรคเสีย เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ
อันสัมปยุตด้วยองค์แห่งมรรค
นั้น ของท่านผู้พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีเหตุคือมรรค.

สัมมาทิฏฐิของท่านผู้พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เป็นมรรคด้วย
เป็นเหตุด้วย, เว้นสัมมา-

*ทิฏฐิเสีย เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ อันสัมปยุตด้วยสัมมาทิฏฐินั้น
สภาวธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมมีเหตุคือมรรค.

อโลกะ อโหสะ อโมหะ ของท่านผู้พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

เหตุคือมรรค, เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธอันสัมปยุตด้วยอโลกะ
อโหสะ อโมหะ นั้น

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีเหตุคือมรรค.

ธรรมมีมรรคเป็นอธิบดี เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่าใด ทำอริยมรรคให้เป็นอธิบดีเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมมีมรรคเป็นอธิบดี.

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น ๕

ของท่านผู้พร้งพร้อมด้วยอริยมรรคที่กำลังเจริญมรรค

มีวิมังสาเป็นอธิบดี อันสัมปยุตด้วยวิมังสานั้น เว้นวิมังสาเสีย

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

มีมรรคเป็นอธิบดี.

[๖๘๓] ธรรมเกิดขึ้นแล้ว เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด เกิดแล้ว เป็นแล้ว เกิดพร้อมแล้ว บังเกิดแล้ว

บังเกิดเฉพาะแล้ว

ปรากฏแล้ว เกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นพร้อมแล้ว ตั้งขึ้นแล้ว ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
เกิดขึ้นแล้ว

สงเคราะห์ด้วยส่วนที่เกิดขึ้นแล้ว คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมเกิดขึ้นแล้ว.

ธรรมยังไม่เกิดขึ้น เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ยังไม่เกิดแล้ว ยังไม่เป็นแล้ว ยังไม่เกิดพร้อมแล้ว

ยังไม่บังเกิดแล้ว

ยังไม่บังเกิดเฉพาะแล้ว ยังไม่ปรากฏแล้ว ยังไม่เกิดขึ้นแล้ว

ยังไม่เกิดขึ้นพร้อมแล้ว ยังไม่

ตั้งขึ้นแล้ว ยังไม่ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ยังไม่เกิดขึ้นแล้ว

สงเคราะห์ด้วยส่วนที่ยังไม่เกิดขึ้น คือ

รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมยังไม่เกิดขึ้น.

ธรรมจักเกิดขึ้น เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรมที่ยังไม่ให้ผล เป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร

โลกุตตระ คือ เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น ๔๗
และรูปซึ่งจักเกิดขึ้นเพราะกรรมแต่ง สภาวธรรม
เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมจักเกิดขึ้น.

[๖๘๔] ธรรมเป็นอดีต เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว ปราศไปแล้ว แปรไปแล้ว
อัสดงคตแล้ว

ถึงความดับสูญแล้ว เกิดขึ้นแล้วปราศไป ล่วงไป
สงเคราะห์ด้วยส่วนที่ล่วงไปแล้ว คือ รูป

เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอดีต.

ธรรมเป็นอนาคต เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ยังไม่เกิดแล้ว ยังไม่เป็นแล้ว ยังไม่เกิดพร้อมแล้ว
ยังไม่บังเกิดแล้ว

ยังไม่บังเกิดเฉพาะแล้ว ยังไม่ปรากฏแล้ว ยังไม่เกิดขึ้นแล้ว
ยังไม่เกิดขึ้นพร้อมแล้ว ยังไม่

ตั้งขึ้นแล้ว ยังไม่ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ยังไม่มาถึง
สงเคราะห์ด้วยส่วนที่ยังไม่มาถึง คือ รูป

เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอนาคต.

ธรรมเป็นปัจจุบัน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ซึ่งเกิดแล้ว เป็นแล้ว เกิดพร้อมแล้ว บังเกิดแล้ว
บังเกิดเฉพาะแล้ว

ปรากฏแล้ว เกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นพร้อมแล้ว ตั้งขึ้นแล้ว ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
เกิดขึ้นเฉพาะแล้ว

สงเคราะห์ด้วยส่วนที่เกิดขึ้นเฉพาะแล้ว คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นปัจจุบัน.

[๖๘๕] ธรรมมีอารมณ์เป็นอดีต เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่าใด ปราภวอดีตธรรมเกิดขึ้น
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
มีอารมณ์เป็นอดีต.

ธรรมมีอารมณ์เป็นอนาคต เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ประการอนาคตธรรมเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีอารมณ์เป็นอนาคต.

ธรรมมีอารมณ์เป็นปัจจุบัน เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ประการปัจจุบันธรรมเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีอารมณ์เป็นปัจจุบัน.

[๖๘๖] ธรรมเป็นภายใน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ เป็นภายใน เป็นเฉพาะตน เกิดแก่ตน
เป็นของเฉพาะแต่ละบุคคล
เป็นอุปาทินนหะ ของสัตว์นั้นๆ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมเป็นภายใน.

ธรรมเป็นภายนอก เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ เป็นภายใน เป็นเฉพาะตน เกิดแก่ตน
เป็นของเฉพาะแต่ละบุคคล
เป็นอุปาทินนหะ ของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นนั้นๆ คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นภายนอก.

ธรรมเป็นภายในและเป็นภายนอก เป็นไฉน?

ธรรมทั้ง ๒ ประการนั้น สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นภายในและเป็นภายนอก.

[๖๘๗] ธรรมมีอารมณ์เป็นภายใน เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ประการธรรมเป็นภายในเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีอารมณ์เป็นภายใน.

ธรรมมีอารมณ์เป็นภายนอก เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ประการธรรมเป็นภายนอกเกิดขึ้น
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมมีอารมณ์เป็นภายนอก.

ธรรมมีอารมณ์เป็นภายในและเป็นภายนอก เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิกเหล่านี้ ปรรากธรรมเป็นภายใน
ธรรมเป็นภายนอกเกิดขึ้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีอารมณ์เป็นภายในและเป็นภายนอก.

[๖๘๘] ธรรมที่เห็นได้และกระทบได้ เป็นไฉน?

รูปายตนะ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมที่เห็นได้และกระทบได้.

ธรรมที่เห็นไม่ได้แต่กระทบได้ เป็นไฉน?

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ

สัททายตนะ คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมที่เห็นไม่ได้แต่กระทบได้.

ธรรมที่เห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์,

รูปที่เห็นไม่ได้กระทบไม่ได้ ซึ่ง

นับเนื่องในธัมมายตนะ และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมที่เห็นไม่ได้และกระทบ

ไม่ได้.

ติกะ จบ

เหตุโคจณกะ

[๖๘๙] ธรรมเป็นเหตุ เป็นไฉน?

กุศลเหตุ ๓ อกุศลเหตุ ๓ อัปยาคตเหตุ ๓ กามาวจรเหตุ ๙

รูปาวจรเหตุ ๖ อรูปาวจร

เหตุ ๖ โลกุตตรเหตุ ๖.

[๖๙๐] บรรดาเหตุเหล่านั้น กุศลเหตุ ๓ เป็นไฉน?

อโลกะ อโทสะ อโมหะ.

บรรดากุศลเหตุ ๓ นั้น อโลกะ เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความไม่โลภ การไม่กำหนดนึก

กิริยาที่ไม่กำหนดนึก

ความไม่กำหนดนึก ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูล คืออโลภะ นี้เรียกว่า อโลภะ.
อโหสะ เป็นไฉน?

การไม่คิดประทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย
ไมตรีกิริยาที่

สนิทสนม ความสนิทสนม การเอ็นดู กิริยาที่เอ็นดู ความเอ็นดู
ความแสวงหาประโยชน์

เกื้อกูล ความสงสาร ความไม่พยาบาท ความไม่คิดเบียดเบียน
กุศลมูลคืออโหสะ นี้เรียกว่า
อโหสะ.

อโมหะ เป็นไฉน?

ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกข์สมุทัย ความรู้ในทุกข์นิโรธ
ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินี-

*ปฏิบัติ ความรู้ในส่วนอดีต ความรู้ในส่วนอนาคต

ความรู้ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต

ความรู้ในปฏิจลสมุปบาทธรรมว่า เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัย
ธรรมนี้จึงเกิดขึ้น ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด

ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย
ความเข้าไปกำหนด ความ

เข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด

ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิด

ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส

ปัญญาเครื่องนำทาง ความ

เห็นแจ้ง ความรู้ชัด ปัญญาเหมือนปลูก ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ
ปัญญาเหมือน

ศาสตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา

แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทับ

ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิณฺฐิ

ที่มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด

นี้เรียกว่า อโมหะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า กุศลเหตุ ๓.

[๖๙๑] อกุศลเหตุ ๓ เป็นไฉน?

โลภะ โทสะ โมหะ.

บรรดาอกุศลเหตุ ๓ นั้น โลภะ เป็นไฉน?

ความกำหนัด ความกำหนัดนัก ความคล้อยตามอารมณ์ ความยินดี

ความเพลิดเพลिन

ความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิดเพลिन ความกำหนัดนักแห่งจิต

ความอยาก ความสยบ

ความหมกมุ่น ความใคร่ ความรักใคร่ ความข้องอยู่ ความจมอยู่

ธรรมชาติผู้คร่ำไป

ธรรมชาติผู้หลอกลวง ธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิด

ธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิดพร้อม ธรรมชาติอัน

ร่อยรัด ธรรมชาติอันมีข่าย ธรรมชาติอันกำซาบใจ ธรรมชาติอันชวนไป

ธรรมชาติเหมือน

เส้นด้าย ธรรมชาติอันแผ่ไป ธรรมชาติผู้ประมวลมา

ธรรมชาติเป็นเพื่อนสอง ปณิธาน

ธรรมชาติผู้นำไปสู่ภพ ตัณหาเหมือนป่า ตัณหาเหมือนดง ความเกี่ยวข้อง

ความเยื้อใย

ความหวังใย ความผูกพัน การหวัง กิริยาที่หวัง ความหวัง ความหวังรูป

ความหวังเสียง

ความหวังกลิ่น ความหวังรส ความหวังโผฏฐัพพะ ความหวังลาภ

ความหวังทรัพย์ ความ

หวังบุตร ความหวังชีวิต ธรรมชาติผู้กระชิบ ธรรมชาติผู้กระชิบทั่ว

ธรรมชาติผู้กระชิบยิ่ง

การกระชิบ กิริยาที่กระชิบ ความกระชิบ การละโมบ กิริยาที่ละโมบ

ความละโมบ

ธรรมชาติเป็นเหตุชมชวนไป ความใคร่ในอารมณ์ดี ๆ

ความกำหนัดในฐานะอันไม่ควร ความ

โลกเกินขนาด ความติดใจ กิริยาที่ติดใจ ความปรารถนา

ความกระหึ่มใจ ความปรารถนานัก

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ตัณหาในรูปภพ ตัณหาในอรูปภพ
ตัณหาในนิโรธ

[คือราคะที่สหระศต ด้วยอุจเจตทิฏฐิ] รูปตัณหา สัททตัณหา คันธตัณหา
รสตัณหา

โผฏฐัพพตัณหา ธัมมตัณหา โอชะ โยคะ คันถะ อุปาทาน อารมณ์ นีวรณ
เครื่องปิดบัง

เครื่องผูก อุปกิเลส อนุสัย ปริยคุณฐาน ตัณหาเหมือนเถาว์ลัย
ความปรารถนาวัตถุมีอย่าง

ต่างๆ รากเงาแห่งทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ แดนเกิดแห่งทุกข์ บ่วงแห่งมาร
เบ็ดแห่งมาร แดน

แห่งมาร ตัณหาเหมือนแม่น้ำ ตัณหาเหมือนชาย ตัณหาเหมือนเชือกผูก
ตัณหาเหมือนสมุทร

อภิขมา อกุศลมูลคือโลภะ อังได นี้เรียกว่า โลภะ.

โทสะ เป็นไฉน?

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้น

ได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้กำลังทำความเสื่อมเสียแก่เรา

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้จักทำความ

เสื่อมเสียแก่เรา อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ทำความเสื่อมเสีย
ฯลฯ กำลังทำความ

เสื่อมเสีย ฯลฯ จักทำความเสื่อมเสียแก่คนที่รักชอบพอของเรา

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า

ผู้นี้ได้ทำความเจริญ ฯลฯ กำลังทำความเจริญ ฯลฯ

จักทำความเจริญแก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็น

ที่ชอบพอของเรา หรืออาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ในฐานะอันใช่เหตุ จิตอาฆาต
ความขัดเคือง

ความกระทบกระทั่ง ความแค้น ความเคือง ความขุ่นเคือง ความพลุ่งพล่าน
โทสะ ความคิด

ประทุษร้าย ความมุ่งคิดประทุษร้าย ความขุ่นจิต ธรรมชาติที่ประทุษร้ายใจ
โกรธ กิริยาที่โกรธ

ความโกรธมีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด [และ] การคิดประทุษร้าย
กิริยาที่คิดประทุษร้าย ความ
คิดประทุษร้าย การคิดปองร้าย กิริยาที่คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย
ความโกรธ ความแค้น
ความดุร้าย ความปากร้าย ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต นี้เรียกว่า โทสะ.
โมหะ เป็นไฉน?
ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ
ความไม่รู้ใน
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต
ความไม่รู้ทั้งในส่วน
อดีตและส่วนอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจลสมุปปาตธรรมว่า
เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึง
เกิดขึ้น ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร
ความไม่รู้ตามเป็นจริง
ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาโดยถูกต้อง
ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พินิจ
ความไม่พิจารณา การไม่กระทำให้ประจักษ์ ความทรมปัญญา
ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด
ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงใหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา
โยคะคืออวิชชา อนุสัยคือ
อวิชชา ปริยภูฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูล คือ โมหะ
มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด
นี้เรียกว่า โมหะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า กุศลเหตุ ๓.

[๖๙๒] อพยาคตเหตุ ๓ เป็นไฉน?

อโลภะ อโทสะ อโมหะ ฝ่ายวิบากของกุศลธรรม หรือ อโลภะ อโทสะ
อโมหะ

ในพวกกิริยาอัพยาคตธรรม สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อัพยาคตเหตุ ๓.

[๖๙๓] กามาวจรเหตุ ๙ เป็นไฉน?

กุศลเหตุ ๓ อกุศลเหตุ ๓ อัปยาคตเหตุ ๓ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
กามาวจรเหตุ ๙.

รูปาวจรเหตุ ๖ เป็นไฉน?

กุศลเหตุ ๓ อัปยาคตเหตุ ๓ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า รูปาวจรเหตุ ๖.

อรูปาวจรเหตุ ๖ เป็นไฉน?

กุศลเหตุ ๓ อัปยาคตเหตุ ๓ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อรูปาวจรเหตุ ๖.

[๖๙๔] โลกุตตรเหตุ ๖ เป็นไฉน?

กุศลเหตุ ๓ อัปยาคตเหตุ ๓ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อรูปาวจรเหตุ ๖.

บรรดาโลกุตตรเหตุ ๖ นั้น กุศลเหตุ ๓ เป็นไฉน?

อโลกะ อโหสะ อโมหะ.

บรรดากุศลเหตุ ๓ นั้น อโลกะ เป็นไฉน?

การไม่โลภ กิริยาที่ไม่โลภ ความไม่โลภ ความไม่กำหนด

กิริยาที่ไม่กำหนด ความ

ไม่กำหนด ความไม่เพ่งเล็ง กุศลมูลคืออโลกะ นี้เรียกว่า อโลกะ.

อโหสะ เป็นไฉน?

การไม่คิดประทุษร้าย กิริยาที่ไม่คิดประทุษร้าย ความไม่คิดประทุษร้าย

ฯลฯ ความไม่

พยาบาท ความไม่คิดเบียดเบียน กุศลมูลคืออโหสะ นี้เรียกว่า อโหสะ.

อโมหะ เป็นไฉน?

ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกข์สมุทัย ความรู้ในทุกข์นิโรธ

ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินี-

*ปฏิบัติ ความรู้ในส่วนอดีต ความรู้ในส่วนอนาคต

ความรู้ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต

ความรู้ในปฏิจจสมุปบาทธรรมว่า เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด

ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย

ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไป

กำหนดเฉพาะภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง

ความค้นคิด ความใคร่ครวญ

ปัญญาเหมือนแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง
ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัด

ปัญญาเหมือนปลูก ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ
ปัญญาเหมือนศัสตรา ปัญญาเหมือน

ปราสาท ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป
ปัญญาเหมือน

ดวงแก้ว ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิณฺฐิ ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์
อันเป็นองค์แห่งมรรค

นับเนื่องในมรรค นี้ชื่อว่า อโมหะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า กุศลเหตุ ๓.

อัปยาคตเหตุ ๓ เป็นไฉน?

อโลภะ อโทสะ อโมหะ ฝ่ายวิบากแห่งกุศลธรรม สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า

อัปยาคตเหตุ ๓.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า โลกุตตรเหตุ ๖.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุ.

[๖๙๕] ธรรมไม่เป็นเหตุ เป็นไฉน?

เว้นธรรมเป็นเหตุเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
และอัปยาคตธรรมที่เหลือ

ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ๔๗
วิญญาณขันธ

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นเหตุ.

[๖๙๖] ธรรมมีเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด มีเหตุโดยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ ๔๗
วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีเหตุ.

ธรรมไม่มีเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ไม่มีเหตุโดยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ
๔๗ วิญญาณขันธ

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่มีเหตุ.

[๖๙๗] ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ
ฯลฯ วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุ.

ธรรมวิปยุตจากเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ
ฯลฯ วิญญาณขันธ,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากเหตุ.

[๖๙๘] ธรรมเป็นเหตุและมีเหตุ เป็นไฉน?

โลภะเป็นเหตุ และมีเหตุโดยโมหะ โมหะเป็นเหตุ และมีเหตุโดยโลภะ
โทสะเป็นเหตุ และมีเหตุโดยโมหะ โมหะเป็นเหตุ และมีเหตุโดยโทสะ
อโลภะ อโทสะ อโมหะ ทั้ง ๓ นั้นเป็นเหตุ และมีเหตุโดยกันและกัน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุ และมีเหตุ.

ธรรมมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด มีเหตุโดยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น
เว้นธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้นเสีย คือ
เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ.

[๖๙๙] ธรรมเป็นเหตุ และสัมปยุตด้วยเหตุ เป็นไฉน?

โลภะเป็นเหตุ และสัมปยุตด้วยเหตุโดยโมหะ โมหะเป็นเหตุ
และสัมปยุตด้วยเหตุ
โดยโลภะ

โทสะเป็นเหตุ และสัมปยุตด้วยเหตุโดยโมหะ โมหะเป็นเหตุ
และสัมปยุตด้วยเหตุ
โดยโทสะ.

อโลภะ อโทสะ อโมหะ ทั้ง ๓ นั้นเป็นเหตุ และสัมปยุตด้วยเหตุ
โดยกันและกัน

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุ และสัมปยุตด้วยเหตุ.
ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น
เว้นธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้นเสีย คือ
เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ.

[๗๐๐] ธรรมไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ไม่เป็นเหตุ แต่มีเหตุโดยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น คือ
เวทนาขันธ ฯลฯ

วิญญาณขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ.

ธรรมไม่เป็นเหตุ และไม่มีเหตุ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด ไม่เป็นเหตุ และไม่มีเหตุโดยธรรมที่เป็นเหตุเหล่านั้น คือ
เวทนาขันธ ฯลฯ

วิญญาณขันธ, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นเหตุและ
ไม่มีเหตุ.

เหตุโคจณกะ จบ

จุฬันตรทูกะ

[๗๐๑] ธรรมมีปัจจัย เป็นไฉน?

ขันธ ๕ คือ รูปขันธ เวทนาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีปัจจัย.

ธรรมไม่มีปัจจัย เป็นไฉน?

อสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มีปัจจัย.

[๗๐๒] ธรรมเป็นสังขตะ เป็นไฉน?

ธรรมที่มีปัจจัยเหล่านั้นอันใดเล่า ธรรมเหล่านั้นนั้นแหละชื่อว่า
ธรรมเป็นสังขตะ.

ธรรมเป็นอสังขตะ นั้น เป็นไฉน?

ธรรมที่ไม่มีปัจจัยนั้นอันใดเล่า ธรรมนั้นนั้นแหละชื่อว่า
ธรรมเป็นอสังขตะ.

[๗๐๓] ธรรมที่เห็นได้ เป็นไฉน?

รูปายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมที่เห็นได้.

ธรรมที่เห็นไม่ได้ เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ, เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญานขันธ์
รูปที่เห็นไม่ได้

ที่กระทบไม่ได้ ซึ่งนับเนื่องในธัมมายตนะ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมที่
เห็นไม่ได้.

[๗๐๔] ธรรมที่กระทบได้ เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมที่กระทบได้.

ธรรมที่กระทบไม่ได้ เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญานขันธ์, รูปที่เห็นไม่ได้ กระทบไม่ได้
ซึ่งนับเนื่องใน

ธัมมายตนะ และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมที่กระทบไม่ได้.

[๗๐๕] ธรรมเป็นรูป เป็นไฉน?

มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นรูป.

ธรรมไม่เป็นรูป เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญานขันธ์ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เป็นรูป.

[๗๐๖] ธรรมเป็นโลกียะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ที่เป็นกามาวจร

รูปาวจร อรูปาวจร คือ รูปขันธ์ ฯลฯ วิญญานขันธ์
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นโลกียะ.

ธรรมเป็นโลกุตตระ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นโลกุตตระ.

เหล่านั้นกายวิญญาณรู้ไม่ได้ หรือธรรมเหล่านี้กายวิญญาณรู้ได้
 ธรรมเหล่านั้นขานวิญญาณรู้ไม่ได้
 ธรรมเหล่านี้ขานวิญญาณรู้ได้ ธรรมเหล่านั้นจักขุวิญญาณรู้ไม่ได้
 หรือธรรมเหล่านี้จักขุวิญญาณ
 รู้ได้ ธรรมเหล่านั้นขานวิญญาณรู้ไม่ได้ ธรรมเหล่านี้ขานวิญญาณรู้ได้
 ธรรมเหล่านั้นโสต
 วิญญาณรู้ไม่ได้ หรือธรรมเหล่านี้โสตวิญญาณรู้ได้
 ธรรมเหล่านั้นขานวิญญาณรู้ไม่ได้
 ธรรมเหล่านี้ชีวหาวิญญาณรู้ได้ ธรรมเหล่านั้นกายวิญญาณรู้ไม่ได้
 หรือธรรมเหล่านี้
 กายวิญญาณรู้ได้ ธรรมเหล่านั้นชีวหาวิญญาณรู้ไม่ได้
 ธรรมเหล่านี้ชีวหาวิญญาณรู้ได้ ธรรม
 เหล่านี้จักขุวิญญาณรู้ไม่ได้ หรือธรรมเหล่านี้จักขุวิญญาณรู้ได้
 ธรรมเหล่านั้นชีวหาวิญญาณ
 รู้ไม่ได้, ธรรมเหล่านี้ชีวหาวิญญาณรู้ได้
 ธรรมเหล่านั้นโสตวิญญาณรู้ไม่ได้ หรือธรรมเหล่านี้
 โสตวิญญาณรู้ได้ ธรรมเหล่านั้นชีวหาวิญญาณรู้ไม่ได้,
 ธรรมเหล่านี้ชีวหาวิญญาณรู้ได้ ธรรม
 เหล่านี้ขานวิญญาณรู้ไม่ได้ หรือธรรมเหล่านี้ขานวิญญาณรู้ได้
 ธรรมเหล่านั้นชีวหาวิญญาณ
 รู้ไม่ได้.

ฆานวิญญูญาณรู้ได้ ธรรมเหล่านั้นกายวิญญูญาณไม่รู้ได้
ธรรมเหล่าใดกายวิญญูญาณรู้ได้ ธรรม
เหล่านั้นชีวหาวิญญูญาณรู้ไม่ได้, หรือธรรมเหล่าใดชีวหาวิญญูญาณรู้ได้
ธรรมเหล่านั้นกายวิญญูญาณ
รู้ไม่ได้

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมที่จิตบางอย่างรู้ได้และที่จิตบางอย่างรู้ไม่ได้.

จุพัตตรหุกะ จบ

อาสวโคจจนกะ

[๗๐๘] ธรรมเป็นอาสวะ เป็นไฉน?

อาสวะ ๔ คือ กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ.

[๗๐๙] บรรดาอาสวะ ๔ นั้น กามาสวะ เป็นไฉน?

ความพอใจคือความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่

ความเพติดเพลินคือความใคร่

ตัณหาคือความใคร่ สีนหาคือความใคร่ ความเร่าร้อนคือความใคร่

ความสยบคือความใคร่

ความหมกมุ่นคือความใคร่ ในกามทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า กามาสวะ.

[๗๑๐] ภวาสวะ เป็นไฉน?

ความพอใจในภพ ความกำหนดในภพ ความเพติดเพลินในภพ
สินหาในภพ

ความเร่าร้อนในภพ ความสยบในภพ ความหมกมุ่นในภพ ในภพทั้งหลาย
อันใด นี้เรียกว่า

ภวาสวะ.

[๗๑๑] ทิฏฐาสวะ เป็นไฉน?

ความเห็น ว่า โลกเที่ยงก็ดี ว่าโลกไม่เที่ยงก็ดี ว่าโลกมีที่สุดก็ดี
ว่าโลกไม่มีที่สุดก็ดี

ว่าชีพอันนั้น สรรีระก็อันนั้นก็ดี ว่าชีพเป็นอื่น สรรีระก็เป็นอื่นก็ดี

ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่เบื้องหน้า

แต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ไม่เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี

ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็มีไม่เป็นอยู่ก็มี

เบื้องหน้าแต่มีระณะกิตติ
ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็ไม่ใช่ไม่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เบื้องหน้าแต่มีระณะกิตติ ทิณฐิ
ความเห็นไปข้างทิณฐิ ปาซัณฐิคือทิณฐิ กันดารคือทิณฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิณฐิ
ความผันแปรแห่งทิณฐิ สัญโญชนันคือทิณฐิ ความยึดถือ ความยึดมั่น
ความตั้งมั่น ความถือผิด
ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ
การถือโดยวิปลาส มีลักษณะ
เช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า ทิณฐาสวะ.

มิจฉาทิณฐิ แม้ทั้งหมด จัดเป็นทิณฐาสวะ.

[๗๑๒] อวิชชาสวะ เป็นไฉน?

ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ
ความไม่รู้ในทุกข-

*นิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต
ความไม่รู้ทั้งในส่วนอดีต

และส่วนอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจลสมุปปาตธรรมว่า
เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น

ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร
ความไม่รู้ตามเป็นจริง ความไม่

แห่งตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ
ความไม่พินิจ ความไม่

พิจารณา การไม่กระทำให้ประจักษ์ ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา
ความไม่รู้ชัด ความหลง

ความลุ่มหลง ความหลงไหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา
อนุสัยคืออวิชชา

ปริยภูฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ มีลักษณะเช่นว่านี้
อันใด นี้เรียกว่า

อวิชชาสวะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอาสวะ.

[๗๑๓] ธรรมไม่เป็นอาสวะ เป็นไฉน?

เว้นอาสวธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
อัพยากตธรรมที่เป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ ที่เหลือ คือ เวทนาขันธ์ ๔๗ วิญญาณขันธ์,
รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นอาสวะ.

[๗๑๔] ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรูปาวจร คือ

รูปขันธ์ ๔๗ วิญญาณขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์
ของอาสวะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ.

[๗๑๕] ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยอาสวธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ์ ๔๗
วิญญาณขันธ์

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ.

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากอาสวธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ์ ๔๗
วิญญาณขันธ์,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากอาสวะ.

[๗๑๖] ธรรมเป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

อาสวะเหล่านั้นนั้นแล ชื่อว่า

ธรรมเป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด เป็นอารมณ์ของอาสวะโดยอาสวธรรมเหล่านั้น
เว้นอาสวธรรมเหล่านั้น

เสีย คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะที่เหลือ
ซึ่งเป็น

กามาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปชั้น ๕ ฯลฯ วิญญาณชั้น ๕
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น
อารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ.

[๗๑๗] ธรรมเป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะ เป็นไฉน?

กามาสวะ เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะ โดยอวิชชาสวะ
อวิชชาสวะ

เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะ โดยกามาสวะ

ภวาสวะ เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะ โดยอวิชชาสวะ
อวิชชาสวะ

เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะ โดยภวาสวะ

ทิณฐาสวะ เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะ โดยอวิชชาสวะ
อวิชชาสวะ

เป็นอาสวะ และสัมปยุตด้วยอาสวะ โดยทิณฐาสวะ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะ.

ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยอาสวะธรรมเหล่านั้น

เว้นอาสวะธรรมเหล่านั้นเสีย คือ

เวทนาชั้น ๕ ฯลฯ วิญญาณชั้น ๕ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็น

อาสวะ.

[๗๑๘] ธรรมวิปยุตจากอาสวะแต่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากอาสวะธรรมเหล่านั้น คือ กุศลธรรม

อกุศลธรรม อัพยาท-

*ธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่
รูปชั้น ๕ ฯลฯ

วิญญาณชั้น ๕ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากอาสวะแต่เป็นอารมณ์ของอาสวะ.

ธรรมวิปยุตจากอาสวะและไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
วิปยุตฺตจากอาสวะและไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ.

อัสวโคจณกะ จบ

สัญญาโญชนโคจณกะ

[๗๑๙] ธรรมเป็นสัญญาโญชน เป็นไหน?

สัญญาโญชน ๑๐ คือ กามราคสัญญาโญชน ปฏิกขสัญญาโญชน
มานสัญญาโญชน ทิฏฐิสัญญาโญชน
วิจิกิจฉาสัญญาโญชน สีลัพพตปรามาสสัญญาโญชน ภวราคสัญญาโญชน
อิสสาสัญญาโญชน มัจฉริย-

*สัญญาโญชน อวิชชาสัญญาโญชน.

[๗๒๐] บรรดาสัญญาโญชน ๑๐ นั้น กามราคสัญญาโญชน เป็นไหน?

ความพอใจคือความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่
ความเพติดเพลินคือความใคร่
ตัณหาคือความใคร่ สีนหาคือความใคร่ ความเร้าร้อนคือความใคร่
ความสยบคือความใคร่
ความหมกหมุ่นคือความใคร่ ในกามทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า
กามราคสัญญาโญชน.

[๗๒๑] ปฏิกขสัญญาโญชน เป็นไหน?

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้น
ได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้กำลังทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้จักทำความ
เสื่อมเสียแก่เรา, อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ทำความเสื่อมเสีย
ฯลฯ กำลังทำความ
เสื่อมเสีย ฯลฯ จักทำความเสื่อมเสียแก่คนผู้เป็นที่รักชอบพอของเรา,
อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้
ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ทำความเจริญ ฯลฯ กำลังทำความเจริญ ฯลฯ
จักทำความเจริญแก่คนผู้ไม่

เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบพอของเรา หรือ
อาฆาตย่อมเกิดขึ้นในฐานะอันใช่เหตุ จิตอาฆาต
ความขัดเคือง ความกระทบกระทั่ง ความแค้น ความเคือง ความขุ่นเคือง
ความพลุ่งพล่าน
โทสะ ความคิดประทุษร้าย ความมุ่งคิดประทุษร้าย
ความขุ่นจิตธรรมชาติที่ประทุษร้ายใจ โกรธ
กิริยาที่โกรธ ความโกรธ มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด [และ]
การคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิด
ประทุษร้าย ความคิดประทุษร้าย การคิดปองร้าย กิริยาคิดปองร้าย
ความคิดปองร้าย ความโกรธ
ความแค้น ความดุร้าย ความปากร้าย ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต นี้เรียกว่า
ปฏิสัญญโยชน์.

[๗๒๒] มานัญญโยชน์ เป็นไฉน?

การถือตัว ว่าเราดีกว่าเขา ว่าเราเสมอกับเขา ว่าเราเลวกว่าเขา
การถือตัว กิริยา
ที่ถือตัว ความถือตัว มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด [และ] การยกตน
การเหอตน การเชิดชูตน
ดุษง การยกจิตขึ้น ความที่จิตต้องการเป็นดุษง นี้เรียกว่า
มานัญญโยชน์.

[๗๒๓] ทิณฺฐิสังญโยชน์ เป็นไฉน?

ความเห็น ว่าโลกเที่ยงก็ดี ว่าโลกไม่เที่ยงก็ดี ว่าโลกมีที่สุกก็ดี
ว่าโลกไม่มีที่สุกก็ดี
ว่าชีพอันนั้นสรีระก็อันนั้นก็ดี ว่าชีพเป็นอื่นสรีระก็เป็นอื่นก็ดี
ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่เบื้องหน้าแต่
มรณะก็ดี ว่าสัตว์ไม่เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี
ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็มี ไม่เป็นอยู่ก็มีเบื้องหน้า
แต่มรณะก็ดี
ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็ไม่ใช่ ไม่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ทิณฺฐิ
ความเห็น

ไปข้างทิฏฐิ ปาชัญคือทิฏฐิ กัณดารคือทิฏฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิฏฐิ ความผันแปร
แห่งทิฏฐิ สัญโญชน์คือทิฏฐิ ความยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น
ความถือผิด ทางชั่ว
ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปลาส
มีลักษณะเช่นว่านี้
อันใด นี้เรียกว่า ทิฏฐิสัญโญชน์.

ความเห็นผิดทุกอย่าง เว้นสัพพตปริมาสสัญโญชน์เสีย
จัดเป็นทิฏฐิสัญโญชน์.

[๗๒๔] วิจิกจนาสัญโญชน์ เป็นไฉน?

บุพฺพชนเคลือบแคลงสงสัยในศาสนา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา
ในส่วน

อดีต ในส่วนอนาคต ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต

ในปฏิจลสมุปปาทธรรมว่า เพราะธรรมนี้

เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น การเคลือบแคลง กิริยาที่เคลือบแคลง
ความเคลือบแคลง ความคิด

เห็นไปต่างๆ นานา ความตัดสินใจไม่ได้ ความเห็นเป็นสองแง่
ความเห็นเหมือนทาง

สองแพร่ง ความสงสัย ความไม่สามารถจะถือเอาโดยส่วนเดียวได้
ความคิดส่ายไป ความคิด

พราไป ความไม่สามารถจะหยั่งลงถือเอาเป็นยุติได้ ความกระต้างแห่งจิต
ความลังเลใจ

มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า วิจิกจนาสัญโญชน์.

[๗๒๕] สัพพตปริมาสสัญโญชน์ เป็นไฉน?

ความเห็นว่า ความบริสุทธิ์ย่อมได้ด้วยศีล ด้วยพรต
ด้วยศีลพรตของสมณพราหมณ์

ในภายนอกแต่ศาสนานี้ ดังนี้ ทิฏฐิ ความเห็นไปข้างทิฏฐิ ปาชัญคือทิฏฐิ
กัณดารคือทิฏฐิ

ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิฏฐิ ความผันแปรแห่งทิฏฐิ
สัญโญชน์คือทิฏฐิ ความยึดถือ

ความยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด
ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่ง

ความพินาศ การถือโดยวิปลาสมีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า
สัลลพตปราคาสัญญโณชน.

[๗๒๖] ภวราคสัญญโณชน เป็นไฉน?

ความพอใจในภพ ความกำหนดในภพ ความเพติดเพลนในภพ
ตักหาในภพ

สินหาในภพ ความเร่าร้อนในภพ ความสยบในภพ ความหมกมุ่นในภพ
ในภพทั้งหลาย

อันใด นี้เรียกว่า ภวราคสัญญโณชน.

[๗๒๗] อีสสาสัญญโณชน เป็นไฉน?

การริษยา กิริยาที่ริษยา ความริษยา การเกลียดกัน กิริยาที่เกลียดกัน
ความเกลียดกันใน

ลาภสักการะ การทำความเคารพ การนับถือ การไหว้ การบูชาของคนอื่น
อันใด นี้เรียกว่า

อิสสาสัญญโณชน.

[๗๒๘] มัจฉริยสัญญโณชน เป็นไฉน?

ความตระหนี่ ๕ คือ ตระหนี่อาวาส ตระหนี่ตระกูล ตระหนี่ลาภ
ตระหนี่วรรณะ

ตระหนี่ธรรม การตระหนี่ กิริยาที่ตระหนี่ ความตระหนี่ ความหวงแหน
ความเหนียวแน่น

ความไม่เอื้อเฟื้อ ความไม่เผื่อแผ่ แห่งจิต มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด
นี้เรียกว่า มัจฉริย-

*สัญญโณชน.

[๗๒๙] อวิชชาสัญญโณชน เป็นไฉน?

ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ
ความไม่รู้ใน

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต
ความไม่รู้ทั้งในส่วน

อดีตและส่วนอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจจสมุปบาทธรรมว่า
เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัย ธรรมนี้จึงเกิด
ขึ้น ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร
ความไม่รู้ตามความจริง ความ
ไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ
ความไม่พินิจ ความไม่
พิจารณา ความไม่ทำให้ประจักษ์แจ้ง ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา
ความไม่รู้ชัด ความหลง
ความลุ่มหลง ความหลงใหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา
อนุสัยคืออวิชชา
ปริยฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ นี้เรียกว่า
อวิชชาสัญญาโนชน.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นสัญญาโนชน.

[๗๓๐] ธรรมไม่เป็นสัญญาโนชน เป็นไฉน?

เว้นสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
อัพยากตธรรม ที่เหลือ ซึ่ง
เป็นกามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ๔๗ วิญญาณขันธ
รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นสัญญาโนชน.

[๗๓๑] ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร

อรุปาวจร คือ รูปขันธ ๔๗ วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

ไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน.

[๗๓๒] ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ สัมปยุตด้วยสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ
ฯลฯ วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน.

ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ วิปยุตจากสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ
ฯลฯ วิญญาณขันธ

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชน.

[๗๓๓] ธรรมเป็นสัญญาโนชนและเป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน เป็นไฉน?

สัญญาโนชนธรรมเหล่านั้นนั้นแหละ ชื่อว่า

ธรรมเป็นสัญญาโนชนและเป็นอารมณ์ของ
สัญญาโนชน.

ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาโนชนแต่ไม่เป็นสัญญาโนชน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชนโดยสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้น
เว้นสัญญาโนชน-

*ธรรมเหล่านั้นเสีย คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัปยาคตธรรม
ประเภทที่ยังมีอาสวะ ที่เหลือ

ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาโนชนแต่ไม่เป็นสัญญาโนชน.

[๗๓๔] ธรรมเป็นสัญญาโนชนและสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน เป็นไฉน?

กามราคสัญญาโนชน เป็นสัญญาโนชน และสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน
โดยอวิชชาสัญญาโนชน

อวิชชาสัญญาโนชน เป็นสัญญาโนชน และสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน
โดยกามราคสัญญาโนชน

ปฏิกขสัญญาโนชน เป็นสัญญาโนชน และสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน
โดยอวิชชาสัญญาโนชน

อวิชชาสัญญาโนชน เป็นสัญญาโนชน และสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน
โดยปฏิกขสัญญาโนชน

มานัญญโณชน เป็นสัจญโณชน และสัมปยุตด้วยสัจญโณชน
โดยอวิชาสัจญโณชน

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นสัญญาโนชน
และสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน.

ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโนชนแต่ไม่เป็นสัญญาโนชน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้น
เว้นสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้นเสีย

คือ เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน.

[๗๓๕] ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชนแต่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน
เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากสัญญาโนชนธรรมเหล่านั้น คือ กุศลธรรม
อกุศลธรรม

อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร
คือ รูปขันธ ฯลฯ

วิญญาณขันธ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชนแต่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน.

ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชนและไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน
เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชนและไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน.
สัญญาโนชนโคจณกะ จบ

คันถโคจณกะ

[๗๓๖] ธรรมเป็นคันถะ เป็นไฉน?

คันถะ ๔ คือ อภิชฌาภายคันถะ พยาปาทภายคันถะ
สีลัพพตปราคายคันถะ
อิหังสัจจาภินเวสภายคันถะ.

[๗๓๗] บรรดาคันถะ ๔ นั้น อภิชฌาภายคันถะ เป็นไฉน?

ความกำหนัด ความกำหนัดนัก ความคล้อยตามอารมณ์ ความยินดี
ความเพลิดเพลิน

ความกำหนดด้วยอำนาจความเพิลิตเพลิน ความกำหนดนักแห่งจิต
ความอยาก ความสยบ
ความหมกมุ่น ความใคร่ ความรักใคร่ ความช้องอยู่ ความจมอยู่
ธรรมชาติผู้คร่ำไป ธรรมชาติ
ผู้หลอกลวง ธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิด ธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิดพร้อม
ธรรมชาติอันร่อยรัด
ธรรมชาติอันมีชาย ธรรมชาติอันกำซาบใจ ธรรมชาติอันชานไป
ธรรมชาติเหมือนเส้นด้าย
ธรรมชาติอันแผ่ไป ธรรมชาติผู้ประมวลมา ธรรมชาติเป็นเพื่อนสอง
ปณิธาน ธรรมชาติผู้นำไป
สุภพ ตัณหาเหมือนป่า ตัณหาเหมือนดง ความเกี่ยวข้อง ความเยื้อใย
ความห่วงใย ความ
ผูกพัน ความหวัง กิริยาที่หวัง ภาวะที่หวัง ความหวังรูป ความหวังเสียง
ความหวังกลิ่น
ความหวังรส ความหวังโผฏฐัพพะ ความหวังลาภ ความหวังทรัพย์
ความหวังบุตร ความหวังชีวิต
ธรรมชาติผู้กระชิบ ธรรมชาติผู้กระชิบทั่ว ธรรมชาติผู้กระชิบยิ่ง
การกระชิบ กิริยาที่กระชิบ ความ
ที่กระชิบ การละโมบ กิริยาที่ละโมบ ความละโมบ
ธรรมชาติเป็นเหตุชมชานไป ภาวะที่ใคร่
อารมณ์ใด ๆ ความกำหนดในฐานะอันไม่ควร ความโลกเกินพอดี
ความติดใจ กิริยาที่ติดใจ
ความปรารถนา ความกระหยิ่มใจ ความปรารถนานัก กามตัณหา
ภวตัณหา วิภวตัณหา ตัณหา
ในรูปภพ ตัณหาในอรุภพ ตัณหาในนิโรธ
[คือราคะที่สหรคตด้วยอุจเฉททิฏฐิ] รูปตัณหา
สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โผฏฐัพพตัณหา ธัมมตัณหา โอชะ
โยคะ คันถะ อุปาทาน
อารณฺ์ นีวรณฺ์ เครื่องปิดบัง เครื่องผูก อุปกิเลส อนุสัย ปริยภูฐาน
ตัณหาเหมือนเถาว์ลัย

ความปรารถนามีวัตถุอย่างต่างๆ รากเหง้าแห่งทุกข์ เหตุแห่งทุกข์
แดนเกิดแห่งทุกข์ บ่วงแห่งมาร
เบ็ดแห่งมาร แดนแห่งมาร ตัณหาเหมือนแม่น้ำ ตัณหาเหมือนชาย
ตัณหาเหมือนเชือกผูก
ตัณหาเหมือนสมุทร อภิชฌา อกุศลมูลคือโลภะ อังโธ นี่เรียกว่า
อภิชฌากายคັນถะ.

[๗๓๘] พยาบาทกายคັນถะ เป็นไฉน?

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้น
ได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้กำลังทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้จักทำความ
เสื่อมเสียแก่เรา อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ทำความเสื่อมเสีย
ฯลฯ กำลังทำความ
เสื่อมเสีย ฯลฯ จักทำความเสื่อมเสียแก่คนที่รักที่ชอบพอของเรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า
ผู้นี้ได้ทำความเจริญ ฯลฯ กำลังทำความเจริญ ฯลฯ
จักทำความเจริญแก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่
ชอบพอของเรา หรืออาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ในฐานะอันใช่เหตุ จิตอาฆาต
ความขัดเคือง ความ
กระโทกกระติ้ง ความแค้น ความเคือง ความขุ่นเคือง ความพลุ่งพล่าน โทสะ
ความคิด
ประทุษร้าย ความขุ่นจิต ธรรมชาติที่ประทุษร้ายใจ โกรธ กิริยาที่โกรธ
ภาวะที่โกรธ มีลักษณะ
เช่นว่านี้ อันโธ [และ] การคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิดประทุษร้าย
ความคิดประทุษร้าย การ
คิดปองร้าย กิริยาที่คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย ความโกรธ ความแค้น
ความดุร้าย ความ
ปากร้าย ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต นี่เรียกว่า พยาบาทกายคັນถะ.

[๗๓๙] สีสัพพตปราคาสกายคันถะ เป็นไฉน?

ความเห็นว่าเป็นวิชาความบริสุทธิ์ย่อมมีได้ด้วยศีล ด้วยพรต
ด้วยศีลพรตของสมณพราหมณ์
ในภายนอกแต่ศาสนา นี้ ดังนี้ ทิณฺฐิ ความเห็นไปข้างทิณฺฐิ ปาชัญญคือทิณฺฐิ
กัณฺดารคือทิณฺฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิณฺฐิ ความผันแปรแห่งทิณฺฐิ
สญฺญโณชนคือทิณฺฐิ ความยึดถือ ความ
ยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด
ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ
การถือโดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า
สัลฺลพฺพตปฺรามาสกายคันถะ.

[๗๔๐] อิหังสัจจาทินิเวสกายคันถะ เป็นไฉน?

ความเห็นว่าเป็นโลกเที่ยง นี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี
ว่าโลกไม่เที่ยง นี้แหละ
จริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี ว่าโลกมีที่สุด นี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า
ดังนี้ก็ดี ว่าโลกไม่มี
ที่สุด นี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี ว่าชีพอันนั้นสรีระก็อันนั้น
นี้แหละจริง อย่างอื่น
เปล่า ดังนี้ก็ดี ว่าชีพเป็นอื่นสรีระก็เป็นอื่น นี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า
ดังนี้ก็ดี ว่าสัตว์ยัง
เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่ภพนี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี
ว่าสัตว์ไม่เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่
ภพนี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี
ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็มีไม่เป็นอยู่ก็มีเบื้องหน้าแต่ภพนี้
นี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็ไม่ใช่
ไม่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เบื้องหน้าแต่
ภพนี้แหละจริง อย่างอื่นเปล่า ดังนี้ก็ดี ทิณฺฐิ ความเห็นไปข้างทิณฺฐิ
ปาชัญญคือทิณฺฐิ กัณฺดาร
คือทิณฺฐิ ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิณฺฐิ ความผันแปรแห่งทิณฺฐิ
สญฺญโณชนคือทิณฺฐิ ความ

ยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด
ลัทธิเป็นบ่อเกิด

แห่งความพินาศ การถือโดยวิปlass มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า
อิหังสัจจาภินิเวสกาย-

*คณกะ.

มิจฉาทิฏฐิแมหุทุกอย่าง เว้นสัลลพพตปราคาสกายคณกะ
จัดเป็นอิหังสัจจาภินิเวสกายคณกะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นคณกะ.

[๗๔๑] ธรรมไม่เป็นคณกะ เป็นไฉน?

เว้นคณคธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
อัพยากตธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็น
กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ
วิญญาณขันธ์, รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นคณกะ.

[๗๔๒] ธรรมเป็นอารมณ์ของคณกะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรูปาวจร คือ รูปขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของ
คณกะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของคณกะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เป็นอารมณ์ของคณกะ.

[๗๔๓] ธรรมสัมปยุตด้วยคณกะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยคณคธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ
วิญญาณขันธ์

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยคณกะ.

ธรรมวิปยุตจากคณกะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากคณฺณธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญาณขันธ,
รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากคณฺณะ.

[๗๔๔] ธรรมเป็นคณฺณะและเป็นอารมณ์ของคณฺณะ เป็นไฉน?
คณฺณธรรมเหล่านั้นนั่นเอง ชื่อว่า
ธรรมเป็นคณฺณะและเป็นอารมณ์ของคณฺณะ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของคณฺณะแต่ไม่เป็นคณฺณะ เป็นไฉน?
ธรรมเหล่าใด เป็นอารมณ์ของคณฺณะโดยคณฺณธรรมเหล่านั้น
เว้นคณฺณธรรมเหล่านั้นเสีย
คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะที่เหลือ
ซึ่งเป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น
อารมณ์ของคณฺณะแต่ไม่เป็นคณฺณะ.

[๗๔๕] ธรรมเป็นคณฺณะและสัมปยุตด้วยคณฺณะ เป็นไฉน?
สีลัพพตปราคายคณฺณะ เป็นคณฺณะ และสัมปยุตด้วยคณฺณะ
โดยอภิขฌมกายคณฺณะ
อภิขฌมกายคณฺณะ เป็นคณฺณะ และสัมปยุตด้วยคณฺณะ
โดยสีลัพพตปราคายคณฺณะ
อิหังสัจจาทินิเวสกายคณฺณะ เป็นคณฺณะ และสัมปยุตด้วยคณฺณะ
โดยอภิขฌมกายคณฺณะ
อภิขฌมกายคณฺณะ เป็นคณฺณะ และสัมปยุตด้วยคณฺณะ
โดยอิหังสัจจาทินิเวสกายคณฺณะ

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นคณฺณะและสัมปยุตด้วยคณฺณะ.
ธรรมสัมปยุตด้วยคณฺณะแต่ไม่เป็นคณฺณะ เป็นไฉน?
ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยคณฺณธรรมเหล่านั้น
เว้นคณฺณธรรมเหล่านั้นเสีย คือ เวทนา-
*ขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยคณฺณะแต่ไม่เป็นคณฺณะ.

[๗๔๖] ธรรมวิปยุตจากคั่นกะแต่เป็นอารมณ์ของคั่นกะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ วิปยุตจากคั่นธรรมเหล่านั้น คือกุศลธรรม

อกุศลธรรม อภัยาทธรรม

ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปชั้น
๑๗ ฌายะชั้น

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากคั่นกะแต่เป็นอารมณ์ของคั่นกะ.

ธรรมวิปยุตจากคั่นกะและไม่เป็นอารมณ์ของคั่นกะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

วิปยุตจากคั่นกะและไม่เป็นอารมณ์ของคั่นกะ.

คั่นโกจณกะ จบ

โธม-โยคโคจณกะ

[๗๔๗] ธรรมเป็นโธมะ เป็นไฉน? ๑๗

ธรรมเป็นโยคะ เป็นไฉน? ๑๗

โธม-โยคโคจณกะ จบ

นิรณโคจณกะ

[๗๔๘] ธรรมเป็นนิรณ เป็นไฉน?

นิรณ ๖ คือ กามฉันทนิรณ พยาบาทนิรณ ถีนมิทธนิรณ

อุทธัจจกุกกุกจนิรณ

วิจิกจณนิรณ อวิชชานิรณ.

[๗๔๙] บรรดานิรณ ๖ นั้น กามฉันทนิรณ เป็นไฉน?

ความพอใจคือความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่

ความเพลิดเพลินคือความใคร่

ตัณหาคือความใคร่ สีนหาคือความใคร่ ความเร่าร้อนคือความใคร่

ความสยบคือความใคร่

ความหมกมุ่นคือความใคร่ ในกามทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า

กามฉันทนิรณ.

[๗๕๐] พยาบาทนิรณ เป็นไฉน?

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้น

ได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้กำลังทำความเสียแก่เรา อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า
ผู้นี้จักทำความเสื่อมเสีย

แก่เรา อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ทำความเสื่อมเสีย ฯลฯ
กำลังทำความเสื่อม

เสีย ฯลฯ จักทำความเสื่อมเสียแก่คนที่รักที่ชอบพอของเรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า

ผู้นี้ได้ทำความเจริญ ฯลฯ กำลังทำความเจริญ ฯลฯ
จักทำความเจริญแก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็น

ที่ชอบพอของเรา หรืออาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ในฐานะอันใช่เหตุ จิตอาฆาต
ความขัดเคือง ความ

กระโทกกระทั้ง ความแค้น ความเคือง ความขุ่นเคือง ความพลุ่งพล่าน โทสะ
ความประทุษร้าย

ความมุ่งคิดประทุษร้าย ความขุ่นจิต ธรรมชาติที่ประทุษร้ายใจ โกรธ
กิริยาที่โกรธ ภาวะที่โกรธ

มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด [และ] การคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิดประทุษร้าย
ความคิดประทุษร้าย

การคิดปองร้าย กิริยาที่คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย ความโกรธ
ความแค้น ความดุร้าย ความ

ปากร้าย ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต นี้เรียกว่า พยาบาทนิรณ.

[๗๕๑] ถิ่นมิตถนิรณ เป็นไฉน?

ถิ่นมิตถะนั้น แยกเป็นถิ่นะอย่างหนึ่ง มิตถะอย่างหนึ่ง.

ใน ๒ อย่างนั้น ถิ่นะ เป็นไฉน?

ความไม่สมประกอบแห่งจิต ความไม่ควรแก่การงานแห่งจิต
ความท้อแท้ ความถดถอย

ความหดหู่ อาการที่หดหู่ ภาวะที่หดหู่ ความซบเซา อาการที่ซบเซา
ภาวะที่ซบเซาแห่งจิต

อันใด นี้เรียกว่า ถิ่นะ.

มิตถะ เป็นไฉน?

ความไม่สมประกอบแห่งนามกาย ความไม่ควรแก่งานแห่งนามกาย
ความปกคลุม

ความหุ้มห่อ ความปิดบังไว้ภายใน ความง่วงเหงา ความหาวนอน

ความโง่งง ความหาวนอน

อาการที่หาวนอน ภาวะที่หาวนอน อันใด นี้เรียกว่า มิตฺตะ.

ถีนะและมิตฺตะดังว่านี้ รวมเรียกว่า ถีนมิตฺตนิวรณ.

[๗๕๒] อุทฺธัจจกุกกุจฺจนิวรณ เป็นไฉน?

อุทฺธัจจกุกกุจจะนั้น แยกเป็นอุทฺธัจจะอย่างหนึ่ง กุกกุจจะอย่างหนึ่ง.

ใน ๒ อย่างนั้น อุทฺธัจจะ เป็นไฉน?

ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ความไม่สงบแห่งจิต ความวุ่นวายใจ

ความพล่านแห่งจิต อันใด

นี้เรียกว่า อุทฺธัจจะ.

กุกกุจจะ เป็นไฉน?

ความสำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร ความสำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร

ความสำคัญว่ามี

โทษในของที่ไม่มีโทษ ความสำคัญว่าไม่มีโทษในของที่มีโทษ การรำคาญ

กิริยาที่รำคาญ ความ

รำคาญ ความเดือดร้อนใจ ความยุ่งใจ ซึ่งมีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด

นี้เรียกว่า กุกกุจจะ.

อุทฺธัจจะและกุกกุจจะนี้ รวมเรียกว่า อุทฺธัจจกุกกุจฺจนิวรณ.

[๗๕๓] วิจิกิจฺฉานิวรณ เป็นไฉน?

ปุถุชนเคลือบแคลงสงสัยในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์
ในสิกขา ในส่วน

อดีต ในส่วนอนาคต ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต

ในปฏิจจสมุปปาตธรรมว่า เพราะธรรม

นี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น การเคลือบแคลง กิริยาที่เคลือบแคลง

ความเคลือบแคลง ความ

คิดเห็นไปต่างๆ นานา ความตัดสินใจไม่ได้ ความเห็นเป็นสองแง่

ความเห็นเหมือนทาง

สองแพร่ง ความสงสัย ความไม่สามารถจะถือเอาโดยส่วนตัวได้
ความคิดส่ายไป ความคิด
คิดพราไป ความไม่สามารถจะหยั่งลงถือเอาเป็นยุติได้
ความกระด้างแข็งจิต ความล่งเลใจ มี
ลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า วิจิกจฉานีวรณ.

[๗๕๔] อวิชชานีวรณ เป็นไฉน?

ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกขสมุทัย ความไม่รู้ในทุกขนิโรธ
ความไม่รู้ในทุกข-

*นิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต
ความไม่รู้ในส่วนอดีตและ

ส่วนอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจลสมุปบาทธรรมว่า

เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น

ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร

ความไม่รู้ตามความเป็นจริง

ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาให้ถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ
ความไม่พินิจ ความ

ไม่พิจารณา ความไม่ทำให้ประจักษ์ ความมีปัญญาทึบ ความโง่เขลา

ความไม่รู้ชัด ความหลง

ความลุ่มหลง ความหลงไหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา
อนุสัยคืออวิชชา

ปริยฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ มีลักษณะเช่นว่านี้
อันใด นี้เรียกว่า

อวิชชานีวรณ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นนิวรณ.

[๗๕๕] ธรรมไม่เป็นนิวรณ เป็นไฉน?

เว้นนิวรณธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
อัปายาทธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ฯลฯ

วิญญาณขันธ, รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นนิวรณ.

[๗๕๖] ธรรมเป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาจร รูปาวจร
อรุปาจร คือ รูปชั้น ๔๗ วิทยญาณชั้น สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของ
นิรณ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ.

[๗๕๗] ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ สัมปยุตด้วยนิรณธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาชั้น ๔๗
วิทยญาณชั้น

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ.

ธรรมวิปยุตจากนิรณ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ วิปยุตจากนิรณธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาชั้น ๔๗
วิทยญาณชั้น,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากนิรณ.

[๗๕๘] ธรรมเป็นนิรณ และเป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

นิรณเหล่านั้นนั่นเอง

ชื่อว่าธรรมเป็นนิรณและเป็นอารมณ์ของนิรณ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ เป็นอารมณ์ของนิรณโดยนิรณธรรมเหล่านั้น
เว้นนิรณธรรมเหล่านั้น

เสีย คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะที่เหลือ
ซึ่งเป็นกามาจร

รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปชั้น ๔๗ วิทยญาณชั้น
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น
อารมณ์ของนิรณแต่ไม่เป็นนิรณ.

[๗๕๙] ธรรมเป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณ เป็นไฉน?

กามฉันทนิเวรณเป็นนิเวรณ และสัมปยุตด้วยนิเวรณ โดยอวิชชานิเวรณ
อวิชชานิเวรณ

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยกามฉันทนิรณ

พยาปาทนิวรรณเป็นนิวรรณ และสัมปยุตต์ด้วยนิวรรณ โดยอวิชชานิวรรณ
อวิชชานิวรรณ

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยพยาปาหนิรณ

ถิ่นมิทอนนิวรณ์เป็นนิวรณ์ และสั่มปยุตด้วยนิวรณ์ โดยอวิชชานิวรณ์
อวิชชานิวรณ์เป็น

นิเวศน์ และสัมปยุตด้วยนิเวศน์ โดยถิ่นมิทธรนิเวศน์

อุทกัจฉนิวารณ์เป็นนิวารณ์ และสัมปยุตด้วยนิวารณ์ โดยอวิชชานิวารณ์
อวิชชานิวารณ์เป็น

นิเวศน์ และสัมพันธ์ด้วยนิเวศน์ โดยอุทธรณ์จนิเวศน์

ทุกกวจนิวณเป็นนิวณ และสัมปยุตตด้วยนิวณ โดยอวิชชานิวณ
อวิชชานิวณเป็น

นิเวศน์ และสัมปยุตด้วยนิเวศน์ โดยกุกกุกจนิเวศน์

วิกิกิจจานุกรณ์เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยอวิชชานิรณ
อวิชชานิรณ

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยวิจิตรนิรณ

กามฉันทนิวารณ์เป็นนิวารณ์ และสัมปยุตด้วยนิวารณ์ โดยอุทัจจนนิวารณ์
 อุทัจจนนิวารณ์

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยกามฉันทนิรณ

พยาปาทนิวรณ์เป็นนิวรณ์ และสัมปยุตด้วยนิวรณ์ โดยอุทัจจนนิวรณ์
อุทัจจนนิวรณ์

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยพยาปาหนิรณ

ถิ่นนิเวศนิเวศเป็นนิเวศ และสัมพันธ์ด้วยนิเวศ โดยอุทกธรณีนิเวศ
อรรถนิเวศ

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยถิ่นมิทอนนิรณ

ทุกกุลจนิวรรณ์เป็นนิวรรณ์ และสั้มปยุตต์ด้วยนิวรรณ์ โดยอุทธัจจนิวรรณ์
อุทธัจจนิวรรณ์

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยกุกกุจจนิรณ

วิจิกิจจานิรณเป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยอุทธัจจนิรณ
อุทธัจจนิรณ

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยวิจิกิจจานิรณ

อวิชชานิรณเป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยอุทธัจจนิรณ
อุทธัจจนิรณ

เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ โดยอวิชชานิรณ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นนิรณและสัมปยุตด้วยนิรณ.

ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็นนิรณ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ สัมปยุตด้วยนิรณธรรมเหล่านั้น

เว้นนิรณธรรมเหล่านั้นเสีย คือ

เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณแต่ไม่เป็น
นิรณ.

[๗๖๐] ธรรมวิปยุตจากนิรณแต่เป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ วิปยุตจากนิรณธรรมเหล่านั้น คือ กุศลธรรม

อัพยาทธรรม ประเภท

ที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปขันธ์ ฯลฯ
วิญญาณขันธ์

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากนิรณแต่เป็นอารมณ์ของนิรณ.

ธรรมวิปยุตจากนิรณและไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

วิปยุตจากนิรณ และไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ.

นิรณโคจรณะ จบ

ปราคาสโคจรณะ

[๗๖๑] ธรรมเป็นปราคาสะ เป็นไฉน?

ทิณฐิปราคาสะ.

ทฤษฎีปราคามาสะ เป็นไฉน?

ความเห็น ว่า โลกเที่ยงก็ดี ว่าโลกไม่เที่ยงก็ดี ว่าโลกมีที่สุดก็ดี
ว่าโลกไม่มีที่สุดก็ดี

ว่าชีพอันนั้น สรรพกิจอันนั้นก็ดี ว่าชีพเป็นอื่น สรรพกิจเป็นอื่นก็ดี

ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่เบื้องหน้า

แต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ไม่เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็มี
ไม่เป็นอยู่ก็มี เบื้อง

หน้าแต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็ไม่ใช่

ไม่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ทฤษฎี

ความเห็นไปข้างทฤษฎี ปาชัญญคือทฤษฎี กัณดารคือทฤษฎี

ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทฤษฎี ความ

ผันแปรแห่งทฤษฎี สัญโญชน์คือทฤษฎี ความยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น
ความถือผิด ทางชั่ว

ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปลาส
มีลักษณะเช่นว่านี้

อันใด นี้เรียกว่า ทฤษฎีปราคามาสะ.

มิจนาทฤษฎี แม้ทุกอย่าง จัดเป็นทฤษฎีปราคามาสะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นปราคามาสะ.

ธรรมไม่เป็นปราคามาสะ เป็นไฉน?

เว้นปราคามาสธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม

อัพยากตธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ๔๗

วิญญานขันธ, รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นปราคามาสะ.

[๗๖๒] ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคามาสะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร

รูปาวจร อรูปาวจร คือ รูปขันธ ๔๗ วิญญานขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น

อารมณ์ของปราคามาสะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

[๗๖๓] ธรรมสัมปยุตด้วยปราคาสะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ใด สัมปยุตด้วยปราคาสธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยปราคาสะ.

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ใด วิปยุตจากปราคาสธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญาณขันธ,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ.

[๗๖๔] ธรรมเป็นปราคาสะและเป็นอารมณ์ของปราคาสะ เป็นไฉน?

ปราคาสะนั้นนั้นแล ชื่อว่า

ธรรมเป็นปราคาสะและเป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะแต่ไม่เป็นปราคาสะ เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ใด เป็นอารมณ์ของปราคาสะโดยปราคาสธรรมเหล่านั้น
เวทนาปราคาสธรรม

เหล่านั้นเสีย คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม

ประเภทที่ยังมีอาสวะที่เหลือ ซึ่ง

เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่ รูปขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะแต่ไม่เป็นปราคาสะ.

[๗๖๕] ธรรมวิปยุตจากปราคาสะแต่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ
เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ใด วิปยุตจากปราคาสธรรมเหล่านั้น คือ กุศลธรรม
อกุศลธรรม อัพยา-

*กตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่
รูปขันธ ฯลฯ

วิญญูญาณชั้นธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะแต่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะและไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

วิปยุตจากปราคาสะและไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ปราคาสโคจนกะ จบ

มหันทรทุกะ

[๗๖๖] ธรรมมีอารมณ์ เป็นไฉน?

เวทนาชั้นธ สัญญาชั้นธ สังขารชั้นธ วิญญูญาณชั้นธ

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมี

อารมณ์.

ธรรมไม่มีอารมณ์ เป็นไฉน?

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มีอารมณ์.

[๗๖๗] ธรรมเป็นจิต เป็นไฉน?

จักขุวิญญูญาณ โสทวิญญูญาณ ฆานวิญญูญาณ ชิวหาวิญญูญาณ

กายวิญญูญาณ มโนธาตุ

มโนวิญญูญาณธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นจิต.

ธรรมไม่เป็นจิต เป็นไฉน?

เวทนาชั้นธ สัญญาชั้นธ สังขารชั้นธ, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ

สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นจิต.

[๗๖๘] ธรรมเป็นเจตสิก เป็นไฉน?

เวทนาชั้นธ สัญญาชั้นธ สังขารชั้นธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็นเจตสิก.

ธรรมไม่เป็นเจตสิก เป็นไฉน?

จิต รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมไม่เป็นเจตสิก.

[๗๖๙] ธรรมสัมปยุตด้วยจิต เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยจิต.

ธรรมวิปยุตจากจิต เป็นไฉน?

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากจิต.

จิต จะกล่าวว่าสัมปยุตด้วยจิตก็ได้ ว่าวิปยุตจากจิตก็ได้.

[๗๗๐] ธรรมเจือกับจิต เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเจือกับจิต.

ธรรมไม่เจือกับจิต เป็นไฉน?

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เจือกับจิต.

จิต จะกล่าวว่าเจือกับจิตก็ได้ ว่าไม่เจือกับจิตก็ได้.

[๗๗๑] ธรรมมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ, กายวิญญูติ วจีวิญญูติ
หรือรูปแม้อื่นใดซึ่ง

เกิดแต่จิต มีจิตเป็นเหตุ มีจิตเป็นสมุฏฐาน มีอยู่ คือ รูปายตนะ สัททายตนะ
คันธายตนะ

รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปลหุตา รูปมหุตา
รูปกัมมัณญูตา รูป

อุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีจิตเป็นสมุฏฐาน.

ธรรมไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นไฉน?

จิต รูปที่เหลือ และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน.

[๗๗๒] ธรรมเกิดร่วมกับจิต เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ, กายวิญญูติ วจีวิญญูติ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อ

ว่า ธรรมเกิดร่วมกับจิต.

ธรรมไม่เกิดร่วมกับจิต เป็นไฉน?

จิต รูปที่เหลือ และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เกิดพร้อมกับจิต.

[๗๗๓] ธรรมเกิดคล้อยตามจิต เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ, กายวิญญูติ วจีวิญญูติ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อ
ว่า ธรรมเกิดคล้อยตามจิต.

ธรรมไม่เกิดคล้อยตามจิต เป็นไฉน?

จิต รูปที่เหลือ และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เกิดคล้อยตามจิต.

[๗๗๔] ธรรมเจือกับจิตและมีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเจือกับจิตและมี
จิตเป็นสมุฏฐาน.

ธรรมไม่เจือกับจิตและไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นไฉน?

จิต รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เจือกับจิตและไม่มี
จิตเป็นสมุฏฐาน.

[๗๗๕] ธรรมเจือกับจิต มีจิตเป็นสมุฏฐาน และเกิดพร้อมกับจิต
เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเจือกับจิต มีจิต
เป็นสมุฏฐาน และเกิดพร้อมกับจิต.

ธรรมไม่เจือกับจิต ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน และไม่เกิดพร้อมกับจิต
เป็นไฉน?

จิต รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เจือกับจิต ไม่มี
จิตเป็นสมุฏฐาน และไม่เกิดพร้อมกับจิต.

[๗๗๖] ธรรมเจือกับจิต มีจิตเป็นสมุฏฐาน และเกิดคล้อยตามจิต
เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเจือกับจิต มีจิต

เป็นสมุฏฐาน และเกิดคล้อยตามจิต.

ธรรมไม่เจือกับจิต ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน และไม่เกิดคล้อยตามจิต
เป็นไฉน?

จิต รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เจือกับจิต ไม่มี

จิตเป็นสมุฏฐาน และไม่เกิดคล้อยตามจิต.

[๗๗๗] ธรรมเป็นภายใน เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ มนายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นภายใน.

ธรรมเป็นภายนอก เป็นไฉน?

รูปลายตนะ ฯลฯ ธัมมายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นภายนอก.

[๗๗๘] ธรรมอาศัยมหาภูตรูปเกิด เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการารหาร สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมอาศัยมหาภูตรูปเกิด.

ธรรมไม่อาศัยมหาภูตรูปเกิด เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญานขันธ์ มหาภูตรูป ๔
และอสังขตธาตุ

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่อาศัยมหาภูตรูปเกิด.

[๗๗๙] ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิเข้ายึดครอง
เป็นไฉน?

วิบากแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร

อรูปาจร คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญานขันธ์ และรูปที่กรรมแต่งขึ้น
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อ

ว่า ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิเข้ายึดครอง.

ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิไม่เข้ายึดครอง
เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอกุศลธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร
คือ เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ, ธรรมที่เป็นกิริยา ไม่ใช่กุศล
ไม่ใช่อกุศล ไม่ใช่กรรม
วิบาก, รูปที่กรรมมิได้แต่งขึ้น, มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ
และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมอันเจตนากรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาทิฏฐิไม่เข้ายึดครอง.
มหันตรหุกะ จบ.

อุปาทานโคจรกะ

[๗๘๐] ธรรมเป็นอุปาทาน เป็นไฉน?

อุปาทาน ๔ คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สัมผัสอุปาทาน
อัตตวาหุปาทาน.

[๗๘๑] บรรดาอุปาทาน ๔ นั้น กามุปาทาน เป็นไฉน?

ความพอใจคือความใคร่ ความกำหนดคือความใคร่
ความเพติดเพลนคือความใคร่
ตัณหาคือความใคร่ สีนหาคือความใคร่ ความเร้าร้อนคือความใคร่
ความสยบคือความใคร่
ความหมกมุ่นคือความใคร่ในกามทั้งหลาย อันใด นี้ชื่อว่ากามุปาทาน.

[๗๘๒] ทิฏฐุปาทาน เป็นไฉน?

ความเห็นว่าเป็นที่ให้แก่แล้วไม่มีผล การบูชาไม่มีผล
การบวงสรวงไม่มีผล ผลวิบาก
ของกรรมที่ทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกอื่นไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี
สัตว์ผู้ที่จุติและ
อุปบัติไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไม่มีในโลก
สมณพราหมณ์ที่กระทำให้แจ้งซึ่งโลก
นี้และโลกอื่นด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้คนอื่นรู้ได้ไม่มีในโลก
ดังนี้ ทิฏฐิ ความเห็น

ไปข้างทิฐิ ปาชัญคือทิฐิ กัณดารคือทิฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิฐิ ความผันแปร
แห่งทิฐิ สัญโญชน์คือทิฐิ ความยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น
ความถือผิด ทางชั่ว
ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปlass
มีลักษณะเช่นว่านี้
อันใด นี้เรียกว่า ทิฐุปาทาน.

เว้นสัฬพตฺฐปาทานและอตฺตวาทฺฐปาทานเสีย มิจนาทิฐิแม้นทุกอย่าง
จัดเป็นทิฐุปาทาน.

[๗๘๓] สัฬพตฺฐปาทาน เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ความบริสุทธิ์ย่อมมิได้ด้วยศีล ด้วยพรต ด้วยศีลพรต
ของสมณพราหมณ์
ในภายนอกแต่ศาสนานี้ ดังนี้ ทิฐิความเห็นไปข้างทิฐิ ปาชัญคือทิฐิ
กัณดารคือทิฐิ
ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิฐิ ความผันแปรแห่งทิฐิ
สัญโญชน์คือทิฐิ ความยึดถือ
ความยึดมั่น ความตั้งมั่น ความถือผิด ทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด
ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความ
พินาศ การถือโดยวิปlass มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า
สัฬพตฺฐปาทาน.

[๗๘๔] อตฺตวาทฺฐปาทาน เป็นไฉน?

บุรุษในโลกลนี้ ผู้ไร้การศึกษา ไม่ได้เห็นพระอรียเจ้าทั้งหลาย
ไม่ฉลาดในธรรมของ
พระอรียเจ้า ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของพระอรียเจ้า
ไม่ได้เห็นสัตบุรุษทั้งหลาย ไม่ฉลาดในธรรม
ของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมเห็นรูปเป็นตน
หรือเห็นตนมีรูป เห็นรูป
ในตน เห็นตนในรูป ย่อมเห็นเวทนาเป็นตน หรือเห็นตนมีเวทนา
เห็นเวทนาในตน เห็น

ตนในเวทนา ย่อมเห็นสัญญาเป็นตน หรือเห็นตนมีสัญญา
เห็นสัญญาในตน เห็นตนในสัญญา

ย่อมเห็นสังขารเป็นตน หรือเห็นตนมีสังขาร เห็นสังขารในตน
เห็นตนในสังขาร ย่อมเห็น

วิญญาณเป็นตน หรือเห็นตนมีวิญญาณ เห็นวิญญาณในตน
เห็นตนในวิญญาณ ทิณฺณิ ความ

เห็นไปข้างทิณฺณิ ปาซฺญคือทิณฺณิ กันดารคือทิณฺณิ

ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสมาธิทิณฺณิ ความผันแปร

แห่งทิณฺณิ สัญโญชนคือทิณฺณิ ความยึดถือ ความยึดมั่น ความตั้งมั่น
ความถือผิด ทางชั่ว

ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปlass
มีลักษณะเช่นว่านี้

อันใด นี้เรียกว่า อุตตวาทุปาทาน.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอุปาทาน.

[๗๘๕] ธรรมไม่เป็นอุปาทาน เป็นไฉน?

เว้นอุปาทานธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม

อัพยากตธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ

วิญญาณขันธ์ รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นอุปาทาน.

[๗๘๖] ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร

อรูปาวจร คือ รูปขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของ

อุปาทาน.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

ไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

[๗๘๗] ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยอุปาทานธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน.

ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากอุปาทานธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญาณขันธ

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน.

[๗๘๘] ธรรมเป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

อุปาทานเหล่านั้นนั้นแล ชื่อว่า

ธรรมเป็นอุปาทานและเป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทาน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด เป็นอารมณ์ของอุปาทาน โดยอุปาทานธรรมเหล่านั้น
เว้นอุปาทานเหล่า
นั้นเสีย คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม

ประเภทที่ยังมีอาสวะที่เหลือ ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่รूपขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทาน.

[๗๘๙] ธรรมเป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทาน เป็นไฉน?

ทิฏฐุปาทาน เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยกามุปาทาน
กามุปาทาน

เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยทิฏฐุปาทาน

สัลลพตูปาทาน เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน
โดยกามุปาทาน กามุปาทาน

เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยสัลลพตูปาทาน

อัตตวาหุปาทาน เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน
โดยกามุปาทาน กามุปาทาน

เป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน โดยอัตตวาหุปาทาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอุปาทานและสัมปยุตด้วยอุปาทาน.
ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็นอุปาทาน เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยอุปาทานธรรมเหล่านั้น

เว้นอุปาทานธรรมเหล่านั้นเสีย คือ

เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทานแต่ไม่เป็น
อุปาทาน.

[๗๙๐] ธรรมวิปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน
เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากอุปาทานธรรมเหล่านั้น คือ กุศลธรรม
อกุศลธรรม

อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร
ได้แก่รูปขันธ์ ฯลฯ

วิญญาณขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากอุปาทานแต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมวิปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

วิปยุตจากอุปาทานและไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

อุปาทานโคจณกะ จบ

กิเลสโคจณกะ

[๗๙๑] ธรรมเป็นกิเลส เป็นไฉน?

กิเลสวัตถุ ๑๐ คือ โลกะ โทสะ โมหะ มานะ ทิณฺณฐิ วิจิกิจฉา ถีนะ
อุทธัจจะ

อหิริกะ อโนตตปปะ

[๗๙๒] บรรดากิเลสวัตถุ ๑๐ นั้น โลกะ เป็นไฉน?

ความกำหนด ความกำหนดนึก ความคล้อยตามอารมณ์ ความยินดี
ความเพลิดเพลิน

ความกำหนดด้วยอำนาจความเพลิตเพลิน ความกำหนดนักแห่งจิต
ความอยาก ความสยบ
ความหมกมุ่น ความใคร่ ความรักใคร่ ความข้องอยู่ ความจมอยู่
ธรรมชาติผู้คร่ำไป ธรรมชาติ
ผู้หลอกลวง ธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิด ธรรมชาติผู้ยังสัตว์ให้เกิดพร้อม
ธรรมชาติอันร่อยรัด
ธรรมชาติอันมีชาย ธรรมชาติอันกำซาบใจ ธรรมชาติอันชานไป
ธรรมชาติเหมือนเส้นด้าย
ธรรมชาติอันแผ่ไป ธรรมชาติผู้ประมวลมา ธรรมชาติเป็นเพื่อนสอง
ปณิธาน ธรรมชาติผู้นำไป
สุภพ ตัณหาเหมือนป่า ตัณหาเหมือนดง ความเกี่ยวข้อง ความเยื่อใย
ความห่วงใย ความ
ผูกพัน การหวัง กิริยาที่หวัง ความหวัง ความหวังรูป ความหวังเสียง
ความหวังกลิ่น ความ
หวังรส ความหวังโผฏฐัพพะ ความหวังลาภ ความหวังทรัพย์
ความหวังบุตร ความหวังชีวิต
ธรรมชาติผู้กระชิบ ธรรมชาติผู้กระชิบทั่ว ธรรมชาติผู้กระชิบยิ่ง
การกระชิบ กิริยาที่กระชิบ
ความกระชิบ การละโมบ กิริยาที่ละโมบ ความละโมบ
ธรรมชาติเป็นเหตุชมชานไป ความ
ใคร่ในอารมณ์ดี ๆ ความกำหนดในฐานะอันไม่ควร ความโลกเกินพอดี
ความติดใจ กิริยาที่
ติดใจ ความปรารถนา ความกระหิ้มใจ ความปรารถนาค้น กามตัณหา
ภวตัณหา วิภวตัณหา
ตัณหาในรูปภพ ตัณหาในอรูปรูปภพ ตัณหาในนิโรธ
[คือราคะที่สหรคตด้วยอุจเฉททิฏฐิ] รูปตัณหา
สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา โผฏฐัพพตัณหา ธัมมตัณหา โอชะ
โยคะ คันถะ
อุปาทาน อารมณ์ นีวรณ เครื่องปิดบัง เครื่องผูก อุปกิเลส อนุสัย
ปริยัญฐาน ตัณหาเหมือน

เถาวัลย์ ความปรารถนาวัตถุอย่างต่างๆ รากเง้าแห่งทุกข์ เหตุแห่งทุกข์
แดนเกิดแห่งทุกข์

บ่วงแห่งมาร เบ็ดแห่งมาร แดนแห่งมาร ตัณหาเหมือนแม่น้ำ

ตัณหาเหมือนข้าย ตัณหาเหมือน

เชือกผูก ตัณหาเหมือนสมุทร อภิชฌา อกุศล มูลคือโลภะ อันใด
นี้เรียกว่า โลภะ.

[๗๙๓] โทสะ เป็นไฉน?

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่เรา
อาฆาตย่อมเกิดขึ้น

ได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้กำลังทำความเสื่อมเสียแก่เรา

อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้จักทำความ

เสื่อมเสีย ฯลฯ กำลังทำความเสื่อมเสีย ฯลฯ

จักทำความเสื่อมเสียแก่คนที่รักที่ชอบพอของ

เรา อาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยคิดว่า ผู้นี้ได้ทำความเจริญ ฯลฯ

กำลังทำความเจริญ ฯลฯ จักทำ

ความเจริญแก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา

หรืออาฆาตย่อมเกิดขึ้นได้ในฐานะอันใด

เหตุ จิตอาฆาต ความขัดเคือง ความกระทบกระทั่ง ความแค้น ความเคือง
ความขุ่นเคือง

ความพล่งพล่าน โทสะ ความคิดประทุษร้าย ความมุ่งคิดประทุษร้าย

ความขุ่นจิต ธรรมชาติที่

ประทุษร้ายใจ โกรธ กิริยาที่โกรธ ความโกรธ มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด

[และ] การคิดประทุษร้าย

กิริยาที่คิดประทุษร้าย ความคิดประทุษร้าย การคิดปองร้าย

กิริยาที่คิดปองร้าย ความคิดปองร้าย

ความโกรธ ความแค้น ความดุร้าย ความปากร้าย ความไม่แช่มชื่นแห่งจิต
นี้เรียกว่า โทสะ.

[๗๙๔] โมหะ เป็นไฉน?

ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกข์สมุทัย ความไม่รู้ในทุกข์นิโรธ
ความไม่รู้ในทุกข์-

*นิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต
ความไม่รู้ทั้งในส่วนอดีต

และส่วนอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจลสมุปปาตธรรมว่า

เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น

ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร

ความไม่รู้ตามความเป็นจริง

ความไม่แทงตลอด ความไม่ถือเอาโดยถูกต้อง

ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พินิจ

การไม่พิจารณา การไม่ทำให้ประจักษ์ ความทรมานปัญญา ความโง่เขลา

ความไม่รู้ชัด ความหลง

ความลุ่มหลง ความหลงใหล อวิชชา โอฆะคืออวิชชา โยคะคืออวิชชา

อนุสัยคืออวิชชา

ปริยฐานคืออวิชชา ลิมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ มีลักษณะเช่นว่านี้
อันใด นี้เรียกว่า

โมหะ.

[๗๙๕] มานะ เป็นไฉน?

การถือตัวว่า เราดีกว่าเขา เราเสมอกับเขา เราเลวกว่าเขา การถือตัว
กิริยาที่ถือตัว

ความถือตัว มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด การยกตน การเห็ดตน

การเชิดชูตนดุษง การยกจิต

ขึ้น ความมีจิตต้องการเป็นดุษง นี้เรียกว่า มานะ.

[๗๙๖] ทิณฐิ เป็นไฉน?

ความเห็น ว่า โลกเที่ยงก็ดี ว่าโลกไม่เที่ยงก็ดี ว่าโลกมีที่สุกก็ดี
ว่าโลกไม่มีที่สุกก็ดี

ว่าชีพอันนั้น สรรค์อันนั้นก็ดี ว่าชีพเป็นอื่น สรรค์เป็นอื่นก็ดี

ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่เบื้องหน้าแต่

มรณะก็ดี ว่าสัตว์ไม่เป็นอยู่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็มี
ไม่เป็นอยู่ก็มี เบื้องหน้า

แต่มรณะก็ดี ว่าสัตว์ยังเป็นอยู่ก็ไม่ใช่

ไม่เป็นอยู่ก็ไม่ใช่เบื้องหน้าแต่มรณะก็ดี ทิณฐิ ความเห็น

ไปข้างหน้า ปาชัญคือทัญญู กัณดารคือทัญญู

ความเห็นเป็นข้าศึกต่อสัมมาทัญญู ความผันแปร

แห่งทัญญู สัญโญชนคือทัญญู ความยึดถือ ความยึดถือมั่น ความตั้งมั่น
ความถือผิด ทางชั่ว

ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ การถือโดยวิปลาส
มีลักษณะเช่นว่านี้

อันใด นี่เรียกว่าทัญญู.

มิจนาทัญญูแม้ทุกอย่าง จัดเป็น ทัญญู.

[๗๙๗] วิจิกจนา เป็นไฉน?

บุพฺพชนเคลือบแคลงสงสัยในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์
ในสิกขา ในส่วน

อดีต ในส่วนอนาคต ทั้งในส่วนอดีตและส่วนอนาคต

ในปฏิจลสมุปปาทธรรมว่า เพราะธรรม

นี้เป็นปัจจัยธรรมนี้จึงเกิดขึ้น การเคลือบแคลง กิริยาที่เคลือบแคลง
ความเคลือบแคลง ความ

คิดเห็นไปต่างๆ นานา ความตัดสินใจไม่ได้ ความเห็นเป็นสองแง่
ความเห็นเหมือนทาง

สองแพร่ง ความสงสัย ความไม่สามารถจะถือเอาโดยส่วนเดียวได้
ความคิดส่ายไป ความคิด

พราไป ความไม่สามารถจะหยั่งลงถือเอาเป็นยุติได้ ความกระต้างแห่งจิต
ความลังเลใจ มี

ลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี่เรียกว่า วิจิกจนา.

[๗๙๘] ถีนะ เป็นไฉน?

ความไม่สมประกอบแห่งจิต ความไม่ควรแก่การงานแห่งจิต
ความห่อเหี่ยว ความถดถอย

ความหดหู่ อาการที่หดหู่ ภาวะที่หดหู่ ความซบเซา อาการที่ซบเซา
ภาวะที่ซบเซาแห่งจิต

อันใด นี่เรียกว่า ถีนะ.

[๗๙๙] อุทธัจจะ เป็นไฉน?

ความฟุ้งซ่านแห่งจิต ความไม่สงบแห่งจิต ความวุ่นวายใจ
ความพล่านแห่งจิต อันใด
นี้เรียกว่า อุทธัจจะ.

[๘๐๐] อหิริกะ เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่ละอายต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ไม่ละอายต่อการ
ประกอบอกุศลบาปทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า อหิริกะ.

[๘๐๑] อโนตตปปะ เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อการประพฤติกุศลอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อ
การประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า อโนตตปปะ.

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกิเลส.

[๘๐๒] ธรรมไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

เว้นกิเลสธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
อัพยากตธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็น
กามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์
รูปทั้งหมด และอสังขต-

*ธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นกิเลส.

[๘๐๓] ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร

รูปาวจร อรูปาวจร คือ รูปขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น
อารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

[๘๐๔] ธรรมเศร้าหมอง เป็นไฉน?

อกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ
และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับอกุศลมูลนั้น
เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ อันสัมปยุตด้วยอกุศลมูลนั้น, กายกรรม
วจีกรรม มโนกรรม
อันมีอกุศลมูลนั้นเป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเศร้าหมอง.
ธรรมไม่เศร้าหมอง เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอัพยาكاتธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร
โลกุตตระ คือ
เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เศร้าหมอง.

[๘๐๕] ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด สัมปยุตด้วยกิเลสธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ
วิญญาณขันธ์

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส.

ธรรมวิปยุตจากกิเลส เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด วิปยุตจากกิเลสธรรมเหล่านั้น คือ เวทนาขันธ์ ฯลฯ
วิญญาณขันธ์

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากกิเลส.

[๘๐๖] ธรรมเป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

กิเลสธรรมเหล่านั้นนั้นแล ชื่อว่า

ธรรมเป็นกิเลสและเป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

ธรรมเหล่าใด เป็นอารมณ์ของสังกิเลสโดยกิเลสธรรมเหล่านั้น
เว้นกิเลสธรรมเหล่านั้น

เสีย คือ กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาكاتธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะที่เหลือ
ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร ได้แก่รูปขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลส.

[๘๐๗] ธรรมเป็นกิเลสและเศร้าหมอง เป็นไฉน?

กิเลสเหล่านั้นนั้นแล ชื่อว่า ธรรมเป็นกิเลสและเศร้าหมอง.

ธรรมเศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ใด เศร้าหมองโดยกิเลสธรรมเหล่านั้น

เว้นกิเลสธรรมเหล่านั้นเสีย คือ

เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเศร้าหมองแต่ไม่เป็นกิเลส.

[๘๐๘] ธรรมเป็นกิเลสและสัมปยุตด้วยกิเลส เป็นไฉน?

โลภะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ เป็นกิเลส
และสัมปยุตด้วย

กิเลส โดยโลภะ

โทสะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ
เป็นกิเลสและสัมปยุต

ด้วยกิเลส โดยโทสะ

มานะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ
เป็นกิเลสและสัมปยุตด้วย

กิเลส โดยมานะ

ทิฏฐิ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ
เป็นกิเลสและสัมปยุต

ด้วยกิเลส โดยทิฏฐิ

วิจิกิจฉา เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ เป็นกิเลส
และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยวิจิกิจฉา

ถีนะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ เป็นกิเลส
และสัมปยุต

ด้วยกิเลส โดยถีนะ

อุทธัจจะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ
เป็นกิเลสและสัมปยุต

ด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ

อหิริกะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ เป็นกิเลส
และสัมปยุต

ด้วยกิเลส โดยอหิริกะ

อโนตตปปะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ โมหะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอโนตตปปะ

โลภะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ เป็นกิเลส
และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยโลภะ

โทสะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ เป็นกิเลส
และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยโทสะ

โมหะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ เป็นกิเลส
และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ

มานะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ
เป็นกิเลส และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยมานะ

ทิฏฐิ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ เป็นกิเลส
และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยทิฏฐิ

วิจิกิจฉา เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ
เป็นกิเลส และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยวิจิกิจฉา

ถีนะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ เป็นกิเลส
และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยถีนะ

อหิริกะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ อุทธัจจะ
เป็นกิเลส และ

สัมปยุตด้วยกิเลส โดยอหิริกะ

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตัตถะ

โลกะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโลกะ

โทสะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโทสะ

โมหะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยโมหะ

มานะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยมานะ

ทิฏฐิ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยทิฏฐิ

วิจิกิจฉา เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยวิจิกิจฉา

ถีนะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยถีนะ

อุทธัจจะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอุทธัจจะ

อหิริกะ เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอนัตตูปปะ อนัตตูปปะ
เป็นกิเลส

และสัมปยุตด้วยกิเลส โดยอหิริกะ

สภาวะธรรมเหล่านี้ ธรรมเป็นกิเลสและสัมปยุตด้วยกิเลส.

ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลสแต่ไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

ธรรมเหล่านี้ สัมปยุตด้วยกิเลสธรรมเหล่านั้น
เว้นกิเลสธรรมเหล่านั้นเสีย คือ
เวทนาขันธ ๔๗ วิญญาณขันธ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลสแต่ไม่เป็น
กิเลส.

[๘๐๙] ธรรมวิปยุตจากกิเลสแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?
ธรรมเหล่านี้ วิปยุตจากกิเลสธรรมเหล่านั้น คือ กุศลธรรม
อัพยาทธรรม ประเภท
ที่ยังมีอาสวะ ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจรรูป ได้แก่รูปขันธ ๔๗
วิญญาณขันธ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากกิเลสแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมวิปยุตจากกิเลสและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?
มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากกิเลสและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

กิเลสโคจณกะ จบ

ปิฎกาทุค

[๘๑๐] ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

สัญญาโณชน ๓ คือ สักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส.

[๘๑๑] บรรดาสัญญาโณชน ๓ นั้น สักกายทิฎฐิ เป็นไฉน?

ปุถุชนในโลกนี้ ผู้ไร้การศึกษา ไม่ได้เห็นพระอริยเจ้าทั้งหลาย
ไม่ฉลาดในธรรมของ
พระอริยเจ้า ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของพระอริยเจ้า
ไม่ได้เห็นสัตบุรุษทั้งหลาย ไม่ฉลาดในธรรม
ของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมเห็นรูปเป็นตน
หรือเห็นตนมีรูป เห็นรูป
ในตน เห็นตนในรูป ย่อมเห็นเวทนา ๔๗ สัญญา ๔๗ สังขาร ๔๗
วิญญาณเป็นตน หรือ

เห็นตนมีวิญญาน เห็นวิญญานในตน เห็นตนในวิญญาน ทิณฐิ
ความเห็นไปข้างทิณฐิ ฯลฯ

การถือโดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า สักกายทิณฐิ.

[๘๑๒] วิจิกจนา เป็นไฉน?

ปุถุชนเคลือบแคลงสงสัย ในพระศาสดา ฯลฯ ความกระด้างแข็งจิต
ความลังเลใจ

มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า วิจิกจนา.

[๘๑๓] สัลลพตปราคาส เป็นไฉน?

ความเห็นว่าเป็น ความบริสุทธิ์ย่อมมีได้ด้วยศีล ด้วยพรต ด้วยศีลพรต
ของสมณพราหมณ์

ในภายนอกแต่ศาสนานี้ ดังนี้ ทิณฐิ ความเห็นไปข้างทิณฐิ

การถือโดยวิปลาส มีลักษณะเช่น

ว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า สัลลพตปราคาส.

[๘๑๔] สัญโญชนัน ๓ ดังกล่าวมานี้ และกิเลสซึ่งตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับ
สัญโญชนัน ๓

นั้น. เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วยสัญโญชนัน ๓ นั้น
กายกรรม วาจกรรม

มโนกรรม อันมีสัญโญชนัน ๓ นั้นเป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมอันโสดาปัตติมรรค

ประหาณ.

ธรรมอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณ เป็นไฉน?

เว้นสัญโญชนนธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม
อัปายาทธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญานขันธ, รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณ.

[๘๑๕] ธรรมอันมรรคเบื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

โลภะ โทสะ โมหะ ที่เหลือ และกิเลสซึ่งตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับ โลภะ
โทสะ

โมหะ นั้น, เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ อันสัมปยุตด้วย โลกะ โทสะ
โมหะ นั้น,

กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม อันมีโลกะ โทสะ โมหะ นั้นเป็นสมุฏฐาน
สภาวะธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมอันมรรคเปื่องสูง ๓ ประหาณ.

ธรรมอันมรรคเปื่องสูง ๓ ไม่ประหาณ เป็นไฉน?

เว้นธรรมอันมรรคเปื่องสูง ๓ ประหาณเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม

อกุศลธรรม อพยากต

ธรรม ที่เหลือ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ

เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญาณขันธ,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมอันมรรคเปื่องสูง
๓ ไม่ประหาณ.

[๘๑๖] ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

สัญโญชน ๓ คือ สักกายทิฎฐิ วิจิกิจฉา สลัปปตปราคาส.

[๘๑๗] บรรดาสัญโญชน ๓ นั้น สักกายทิฎฐิ เป็นไฉน?

ปุถุชนในโลกนี้ ผู้ไร้การศึกษา ไม่ได้เห็นพระอริยเจ้าทั้งหลาย

ไม่ฉลาดในธรรมของ

พระอริยเจ้า ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของพระอริยเจ้า

ไม่ได้เห็นสัทบุรุษทั้งหลาย ไม่ฉลาดในธรรม

ของสัทบุรุษ ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของสัทบุรุษ ย่อมเห็นรูปเป็นตน

หรือเห็นตนมีรูป เห็นรูป

ในตน เห็นตนในรูป ย่อมเห็นเวทนา ฯลฯ สัญญา ฯลฯ สังขาร ฯลฯ

วิญญาณเป็นตน หรือ

เห็นตนมีวิญญาณ เห็นวิญญาณในตน หรือเห็นตนในวิญญาณ ทิฎฐิ

ความเห็นไปข้างทิฎฐิ ฯลฯ

การยึดถือโดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า สักกายทิฎฐิ.

[๘๑๘] วิจิกิจฉา เป็นไฉน?

ปุถุชนเคลือบแคลง สงสัย ในพระศาสดา ฯลฯ ความกระด้างแห่งจิต
ความลังเลใจ

มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า วิจิกิจฉา.

[๘๑๙] สลัปปตปรามาส เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ความบริสุทธิ์ยอมมิได้ด้วยศีล ด้วยพรต
ของสมณพราหมณ์ในภายนอก
แต่ศาสนานี้ ดังนี้ ทิณฐิ ความเห็นไปข้างทิณฐิ ฯลฯ การถือโดยวิปลาส
มีลักษณะเช่นว่านี้
อันใด นี้เรียกว่า สลัปปตปรามาส.

[๘๒๐] สัญโญชน์ ๓ ดังกล่าวมานี้
และกิเลสที่ตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับสัญโญชน์ ๓ นั้น
เวทนาขันธ์ ฯลฯ วิญญาณขันธ์ อันสัมปยุตด้วยสัญโญชน์ ๓ นั้น,
กายกรรม วจีกรรม
มโนกรรม อันมีสัญโญชน์ ๓ นั้นเป็นสมุณฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีสัมปยุตตเหตุ
อันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

สัญโญชน์ ๓ คือ คือสัักกายทิณฐิ วิจิกิจฉา สลัปปตปรามาส
สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

โลกะ โทสะ โมหะ อันตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับสัญโญชน์ ๓ นั้น
สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า สัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

ส่วนกิเลสอันตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับ โลกะ โทสะ โมหะ นั้น. เวทนาขันธ์
ฯลฯ

วิญญาณขันธ์ อันสัมปยุตด้วย โลกะ โทสะ โมหะ นั้น, กายกรรม วจีกรรม
มโนกรรม

อันมีโลกะ โทสะ โมหะ นั้นเป็นสมุณฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอัน
โสดาปัตติมรรคประหาณ.

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคจะประหาณ เป็นไฉน?

เว้นธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม
อกุศลธรรม อพยากต-

*ธรรมที่เหลือ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ
คือเวทนาขันธ ๔๗ วิญญาน-

*ขันธ, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดา
ปัตติมรรคจะประหาณ.

[๘๒๑] ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?
โลกะ โทสะ โมหะ ที่เหลือ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

สัมปยุตตเหตุอันมรรค
เปื้องสูง ๓ ประหาณ.

ส่วนกิเลสอันตั้งอยู่ฐานเดียวกับ โลกะ โทสะ โมหะ นั้น, เวทนาขันธ
๔๗

วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วย โลกะ โทสะ โมหะ นั้น, กายกรรม วจีกรรม
มโนกรรม

อันมี โลกะ โทสะ โมหะ นั้นเป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมี
สัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ.

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ จะประหาณ เป็นไฉน?

เว้นธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม

อกุศลธรรม

อัพยาทธรรม ที่เหลือ ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ
เวทนาขันธ ๔๗

วิญญานขันธ, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุ

อันมรรคเปื้องสูง ๓ จะประหาณ.

[๘๒๒] ธรรมมีวิตก เป็นไฉน?

เวทนาขันธ ๔๗ วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วยวิตกนั้น

ในภูมิแห่งจิตมีวิตก ที่เป็น

กามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ เว้นวิตกเสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีวิตก.

ธรรมไม่มีวิตก เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น ในภุมิแห่งจิตไม่มีวิตก
ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรุปาวจร และโลกุตตระ, วิตก รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีวิตก.

[๘๒๓] ธรรมมีวิจารณ์ เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น อันสัมปยุตด้วยวิจารณ์
ในภุมิแห่งจิตมีวิจารณ์ ที่เป็น
กามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ เว้นวิจารณ์เสีย สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีวิจารณ์.

ธรรมไม่มีวิจารณ์ เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น ในภุมิแห่งจิตไม่มีวิจารณ์
ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรุปาวจร โลกุตตระ, วิจารณ์ รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่มีวิจารณ์.

[๘๒๔] ธรรมมีปีติ เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น อันสัมปยุตด้วยปีตินั้น
ในภุมิแห่งจิตมีปีติ ที่เป็น
กามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ เว้นปีติเสีย สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีปีติ.

ธรรมไม่มีปีติ เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น ในภุมิแห่งจิตไม่มีปีติ ที่เป็นกามาวจร
รูปาวจร
อรุปาวจร โลกุตตระ ปีติ รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มี
ปีติ

[๘๒๕] ธรรมสหระคตด้วยปีติ เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔๗ วิญญาณชั้น อันสัมปยุตด้วยปีตินั้น
ในภุมิแห่งจิตมีปีติ ที่เป็น

กามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ เว้นปีติเสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหคตด้วยปีติ.

ธรรมไม่สหคตด้วยปีติ เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔ ฯลฯ วิญญานชั้น ในจิตอันไม่เป็นภูมิแห่งปีติ
ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร
อรูปาวจร โลกุตตระ ปีติ รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่
สหคตด้วยปีติ.

[๘๒๖] ธรรมสหคตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญานชั้น
อันสัมปยุตด้วยสุขเวทนานั้นในภูมิแห่ง
สุขเวทนา ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ เว้นสุขเวทนาเสีย
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหคตด้วยสุขเวทนา.

ธรรมไม่สหคตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔ ฯลฯ วิญญานชั้น ในจิตอันไม่เป็นภูมิแห่งสุขเวทนา
ที่เป็นกามาวจร
รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ สุขเวทนา รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่สหคตด้วยสุขเวทนา.

[๘๒๗] ธรรมสหคตด้วยอุเบกขาเวทนา เป็นไฉน?

สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญานชั้น
อันสัมปยุตด้วยอุเบกขาเวทนานั้นในภูมิแห่ง
อุเบกขาเวทนา ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร และโลกุตตระ
เว้นอุเบกขาเวทนาเสีย
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสหคตด้วยอุเบกขาเวทนา.

ธรรมไม่สหคตด้วยอุเบกขาเวทนา เป็นไฉน?

เวทนาชั้น ๔ ฯลฯ วิญญานชั้น
ในจิตอันไม่เป็นภูมิแห่งอุเบกขาเวทนาที่เป็นกามาวจร

รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ อุเบกขาเวทนา รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวะธรรมเหล่านี้

นี้ชื่อว่า ธรรมไม่สหระคตด้วยอุเบกขาเวทนา.

[๘๒๘] ธรรมเป็นกามาวจร เป็นไฉน?

ขันธ ธาตุ อายตนะ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
ซึ่งท่องเที่ยวอยู่
นับเนื่องอยู่ ในภุมิระหว่างนี้ คือ เบื้องต่ำกำหนดอเวจिनรกเป็นที่สุด
เบื้องสูงกำหนดเทพชั้น
ปรนิมมิตวสวัตตีเป็นที่สุด อันใด สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นกามาวจร.

ธรรมไม่เป็นกามาวจร เป็นไฉน?

รูปาวจรธรรม อรูปาวจรธรรม อปรียาปันนธรรม สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมไม่
เป็นกามาวจร.

[๘๒๙] ธรรมเป็นรูปาวจร เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิก ของท่านผู้เข้าสมาบัติ (กุศลมาน)
หรือของท่านผู้อุปบัติ
(วิปากมาน) หรือของท่านผู้อยู่ด้วยทิฏฐธรรมสุขวิหาร (กิริยามาน)
ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ นับเนื่อง
อยู่ ในภุมิระหว่างนี้ คือ เบื้องต่ำกำหนดพรหมโลกเป็นที่สุด
เบื้องสูงกำหนดเทพชั้นอกนิษฐ์
เป็นที่สุด อันใด สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นรูปาวจร.

ธรรมไม่เป็นรูปาวจร เป็นไฉน?

กามาวจรธรรม อรูปาวจรธรรม อปรียาปันนธรรม สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมไม่
เป็นรูปาวจร.

[๘๓๐] ธรรมเป็นอรูปาวจร เป็นไฉน?

ธรรมคือจิตและเจตสิก ของท่านผู้เข้าสมาบัติ (กุศลมาน)
หรือของท่านผู้อุปบัติ

(วิปากมาน) หรือของท่านผู้อยู่ด้วยทิฏฐิธรรมสุขวิหาร (กิริยามาน)
ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ นับเนื่องอยู่

ในภุมิระหว่างนี้
คือเบื้องต่ำกำหนดเทพผู้เข้าถึงอากาศ้านญายตนภูมิเป็นที่สุด
เบื้องสูงกำหนด

เทพผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ เป็นที่สุด
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอรุปาวจร.

ธรรมไม่เป็นอรุปาวจร เป็นไฉน?

กามาวจรธรรม รูปาวจรธรรม อปรียาบันนธรรม สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมไม่
เป็นอรุปาวจร.

[๘๓๑] ธรรมเป็นปรียาบันนะ เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม ประเภทยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร

อรุปาวจร คือ รูปชั้น ๔ ฯลฯ วิญญูญาณชั้น สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเป็นปรียาบันนะ.

ธรรมเป็นอปรียาบันนะ เป็นไฉน?

มรรค ผลของมรรค และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอปรียาบันนะ.

[๘๓๒] ธรรมเป็นนิยานิกะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นนิยานิกะ.
อนิยานิกธรรม เป็นไฉน?

เว้นนิยานิกธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยากตธรรม
ที่เหลือ

ซึ่งเป็นกามาวจร รูปาวจร อรุปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาชั้น ๔ ฯลฯ
วิญญูญาณชั้น,

รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อนิยานิกธรรม.

[๘๓๓] ธรรมให้ผลแน่นอน เป็นไฉน?

อนันตริยกรรม ๕ นิยตมิจฉาทิฏฐิ และมรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมให้ผลแน่นอน.

ธรรมให้ผลไม่แน่นอน เป็นไฉน?

เว้นิยตธรรมเหล่านั้นเสีย กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม
ที่เหลือ ซึ่งเป็น

กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ คือ เวทนาขันธ ฯลฯ
วิญญานขันธ รูปทั้งหมด

และอสังขตธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมให้ผลไม่แน่นอน.

[๘๓๔] ธรรมยังมีธรรมอื่นยิ่งกว่า เป็นไฉน?

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม ประเภทที่ยังมีอาสวะ
ซึ่งเป็นกามาวจร

รูปาวจร อรูปาวจร คือ รูปขันธ ฯลฯ วิญญานขันธ สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมยังมี
ธรรมอื่นยิ่งกว่า.

ธรรมไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า เป็นไฉน?

มรรคและผลของมรรคที่เป็นโลกุตตระ และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า.

[๘๓๕] ธรรมเกิดกับกิเลส เป็นไฉน?

อกุศลมูล ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ
และกิเลสอันตั้งอยู่ฐานเดียวกันกับอกุศลมูล
นั้น. เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญานขันธ อันสัมปยุตด้วยอกุศลมูลนั้น.

กายกรรม วาจากรรม

มโนกรรม อันมีอกุศลมูลนั้นเป็นสมุฏฐาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเกิดกับกิเลส.

ธรรมไม่เกิดกับกิเลส เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอัพยาทธรรม ที่เป็นกามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร
โลกุตตระ คือ

เวทนาขันธ ฯลฯ วิญญานขันธ, รูปทั้งหมด และอสังขตธาตุ
สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมไม่เกิดกับกิเลส.

ปิณฺณทักกะ จป

สุตตันตีกทักกะ

[๘๓๖] ธรรมเป็นไปในส่วนวิชา เป็นไฉน?

ธรรมทั้งหลายที่สัมปยุตด้วยอวิชา สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นไปในส่วน
วิชา.

ธรรมเป็นไปในส่วนอวิชา เป็นไฉน?

ธรรมทั้งหลายที่สัมปยุตด้วยอวิชา สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นไปในส่วนอวิชา.

[๘๓๗] วิชชุปมธรรม เป็นไฉน?

ปัญญาในอริยมรรค ๓ เบื้องต่ำ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
วิชชุปมธรรม.

วชิรูปมธรรม เป็นไฉน?

ปัญญาในอรหัตตมรรคเบื้องสูง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า วชิรูปมธรรม.

[๘๓๘] พาลธรรม เป็นไฉน?

อหิริกะ อโนตตปปะ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า พาลธรรม.

บัณฑิตธรรม เป็นไฉน?

หิริ โอตตปปะ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า บัณฑิตธรรม.

กุศลธรรมแม้ทั้งหมด จัดเป็นบัณฑิตธรรม.

[๘๓๙] กัณฺหาธรรม เป็นไฉน?

อหิริกะ อโนตตปปะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า กัณฺหาธรรม.

อกุศลธรรมแม้ทั้งหมด จัดเป็นกัณฺหาธรรม.

สูกกธรรม เป็นไฉน?

หิริ โอตตปปะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า สูกกธรรม.

กุศลธรรมแม้ทั้งหมด จัดเป็นสูกกธรรม.

[๘๔๐] ตปนียธรรม เป็นไฉน?

กายหุจฺจิต วจีหุจฺจิต มโนหุจฺจิต สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ตปนียธรรม.

อกุศลธรรมแม้ทั้งหมด จัดเป็นตปนียธรรม.

อตปนียธรรม เป็นไฉน?

กายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อตปนิยธรรม.
กุศลธรรมแมทั้งหมด จัดเป็นอตปนิยธรรม.

[๘๔๑] อธิวจนธรรม เป็นไฉน?

การกล่าวขาน สมัญญา บัญญัติ โวหาร นาม การขนานนาม
การตั้งชื่อ การออกชื่อ
การระบุชื่อ การเรียกชื่อ ของธรรมนั้นๆ อันใด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
อธิวจนธรรม.

ธรรมทั้งหมดแลชื่อว่า อธิวจนปถธรรม.

[๘๔๒] นิรุตติธรรม เป็นไฉน?

การกล่าวขาน สมัญญา บัญญัติ โวหาร นาม การขนานนาม
การตั้งชื่อ การออกชื่อ
การระบุชื่อ การเรียกชื่อ ของธรรมนั้นๆ อันใด สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
นิรุตติธรรม.

ธรรมทั้งหมดแลชื่อว่า นิรุตติปถธรรม.

[๘๔๓] บัญญัติธรรม เป็นไฉน?

การกล่าวขาน สมัญญา บัญญัติ โวหาร นาม การขนานนาม
การตั้งชื่อ การออกชื่อ
การระบุชื่อ การเรียกชื่อ ของธรรมนั้นๆ อันใด สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า

บัญญัติธรรม.

ธรรมทั้งหมดแลชื่อว่า บัญญัติปถธรรม.

[๘๔๔] บรรดาธรรมเหล่านั้น นามธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ และอสังขตธาตุ
นี้เรียกว่า
นามธรรม.

รูปธรรม เป็นไฉน?

มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ นั้น นี้เรียกว่า รูปธรรม.

[๘๔๕] อวิชชา เป็นไฉน?

ความไม่รู้ ความไม่เห็น ฯลฯ ลืมคืออวิชชา อกุศลมูลคือโมหะ อันใด
นี้เรียกว่า

อวิชชา.

ภวตัณหา เป็นไฉน?

ความพอใจในภพ ฯลฯ ความหมกมุ่นในภพ ในภพทั้งหลาย อันใด
นี้เรียกว่า ภวตัณหา.

[๘๔๖] ภวทิกฺขุ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ตนและโลกจักเกิด ดังนี้ ทิกฺขุ ความเห็นไปข้างทิกฺขุ ฯลฯ
การถือ

โดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า ภวทิกฺขุ.

วิภวทิกฺขุ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ตนและโลกจักไม่เกิด ดังนี้ ทิกฺขุ ความเห็นไปข้างทิกฺขุ
ฯลฯ การถือ

โดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า วิภวทิกฺขุ.

[๘๔๗] สัสสตทิกฺขุ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ตนและโลกเที่ยง ดังนี้ ทิกฺขุ ความเห็นไปข้างทิกฺขุ ฯลฯ
การถือโดย

วิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า สัสสตทิกฺขุ.

อุจฺเจททิกฺขุ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ตนและโลกจักสูญ ดังนี้ ทิกฺขุ ความเห็นไปข้างทิกฺขุ ฯลฯ
การถือโดย

วิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า อุจฺเจททิกฺขุ.

[๘๔๘] อันตวาทิกฺขุ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ตนและโลกมีที่สดุ ดังนี้ ทิกฺขุ ความเห็นไปข้างทิกฺขุ ฯลฯ
การถือโดย

วิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า อันตวาทิกฺขุ.

อนันตวาทิกฺขุ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ตนและโลกไม่มีที่สดุ ดังนี้ ทิกฺขุ ความเห็นไปข้างทิกฺขุ
ฯลฯ การถือ

โดยวิปลาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า อนันตวาทิกฺขุ.

[๘๔๙] ปุพฺพันตานุทิกฺขุ เป็นไฉน?

ทิฏฐิ ความเห็นไปข้างทิฏฐิ ฯลฯ การถือโดยวิปlass อันใด
ปรารภส่วนอดีต เกิด

ขึ้น นี้เรียกว่า ปุพพันตานุทิฏฐิ.

อปรรันตานุทิฏฐิ เป็นไฉน?

ทิฏฐิ ความเห็นไปข้างทิฏฐิ ฯลฯ การถือโดยวิปlass อันใด
ปรารภส่วนอนาคต เกิดขึ้น

นี้เรียกว่า อปรันตานุทิฏฐิ.

[๘๕๐] อหิริกะ เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่ละอายต่อการประพฤติดุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ไม่ละอายต่อการ

ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า อหิริกะ.

อโนตตปปะ เป็นไฉน?

กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อการประพฤติดุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่ไม่เกรงกลัว

ต่อการประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า อโนตตปปะ.

[๘๕๑] หิริ เป็นไฉน?

กิริยาที่ละอายต่อการประพฤติดุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าละอาย
กิริยาที่ละอายต่อการประกอบ

อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า หิริ

โอตตปปะ เป็นไฉน?

กิริยาที่เกรงกลัวต่อการประพฤติดุจจริตอันเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว
กิริยาที่เกรงกลัวต่อการ

ประกอบอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย อันใด นี้เรียกว่า โอตตปปะ.

[๘๕๒] โทวจัสสตา เป็นไฉน?

กิริยาของผู้ว่ายาก ภาวะแห่งผู้ว่ายาก ความเป็นผู้ว่ายาก
ความยิดข้างขัดขึ้น ความ

พอใจทางโต้แย้ง ความไม่เอื้อเฟื้อ ภาวะแห่งผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความไม่เคารพ
ความไม่รับฟัง

ในเมื่อถูกว่ากล่าวโดยสธรรม นี้เรียกว่า โทวจัสสตา.

ปาปมิตตตา เป็นไฉน?

บุคคลเหล่านี้ เป็นคนไม่มีศรัทธา ไม่มีศีล ไร้การศึกษา มีความตระหนี่ มีปัญญาทึบ,

การเสพ การส้องเสพ การส้องเสพด้วยดี การคบ การคบหา ความภักดี ความจงรักภักดี

ต่อบุคคลเหล่านั้น ความเป็นผู้มีกายและใจโน้มน้าวไปตามบุคคลเหล่านั้น อันใด นี้เรียกว่า

ปาปมิตตตา.

[๘๕๓] โสวจัสสตา เป็นไฉน?

กิริยาของผู้ว่าง่าย ภาวะแห่งผู้ว่าง่าย ความเป็นผู้ว่าง่าย ความไม่ยึดข้างขัดขืน ความ

ไม่พอใจทางโต้แย้ง ความเอื้อเฟื้อ ภาวะแห่งผู้เอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้หวั่นเกรง หวั่นรับฟัง ใน

เมื่อถูกกล่าวโดยสธรรม นี้เรียกว่า โสวจัสสตา.

กัลยาณมิตตตา เป็นไฉน?

บุคคลเหล่านี้ เป็นคนมีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต มีจาคะ มีปัญญา, การเสพ

การส้องเสพ การส้องเสพด้วยดี การคบ การคบหา ความภักดี ความจงรักภักดีต่อบุคคล

เหล่านั้น ความเป็นผู้มีกายและใจโน้มน้าวไปตามบุคคลเหล่านั้น อันใด นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา.

[๘๕๔] อาปัตติกุสลตา เป็นไฉน?

อาบัติทั้ง ๕ หมวด ๗ หมวด เรียกว่า อาบัติ ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง

ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ

อันเป็นเหตุฉลาดในอาบัติแห่งอาบัติทั้งหลายนั้นๆ อันใด นี้เรียกว่า อาปัตติกุสลตา.

อาปัตติวุฏฐานกุสลตา เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ อันเป็นเหตุฉลาด

ในการออกจากอาบัติเหล่านั้น อันใด นี้เรียกว่า อาปัตติวุฏฐานกุสลตา.

[๘๕๕] สมาปัตติกุสลตา เป็นไฉน?

สมาบัติที่มีวิตกมีวิจารณ์ มีอยู่ สมาบัติที่ไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์ มีอยู่
สมาบัติที่ไม่มีวิตกไม่
มีวิจารณ์ มีอยู่ ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม
สัมมาทิฐิ อันเป็น
เหตุฉลาดในสมบัติ แห่งสมาบัติทั้งหลายนั้นๆ อันใด นี้เรียกว่า
สมาปัตติกุสลตา.

สมาปัตติวิภูฐานกุสลตา เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัดใด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ
อันเป็นเหตุ
ฉลาดในการออกจากสมาบัติเหล่านั้น อันใด นี้เรียกว่า
สมาปัตติวิภูฐานกุสลตา.

[๘๕๖] ธาตุกุสลตา เป็นไฉน?

ธาตุ ๑๘ คือ จักขุธาตุ รูปธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตธาตุ สัทธาตุ
โสตวิญญาณธาตุ
ฆานธาตุ คันธธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาธาตุ รสธาตุ
ชีวหาวิญญาณธาตุ กายธาตุ
โผณฐัพพธาตุ กายวิญญาณธาตุ มโนธาตุ ธัมมธาตุ มโนวิญญาณธาตุ,
ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด
ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฐิ อันเป็นเหตุฉลาดในธาตุ
แห่งธาตุทั้งหลาย
นั้นๆ อันใด นี้เรียกว่าธาตุกุสลตา.

มนสิการกุสลตา เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความสอดส่องธรรม
สัมมาทิฐิ อันเป็นเหตุ
ฉลาดในการมนสิการซึ่งธาตุเหล่านั้น อันใด นี้เรียกว่ามนสิการกุสลตา.

[๘๕๗] อายตনกุสลตา เป็นไฉน?

อายตนะ ๑๒ คือ จักขายตนะ รูปายตนะ โสตายตนะ สัทหายตนะ
ฆานายตนะ

คันธายตนะ ชิวหายตนะ รสายตนะ กายายตนะ โผณฐัพพายตนะ
มนายตนะ ธัมมายตนะ,

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิสัยธรรม สัมมาทิณฐิ
อันเป็นเหตุฉลาดใน

อายตนะ แห่งอายตนะทั้งหลายนั้นๆ อันใด นี้เรียกว่า อายตนกุสลตา.

ปฏิจจสมุปปาตกุสลตา เป็นไฉน?

ปฏิจจสมุปบาทว่า เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยสังขารทั้งหลายจึงเกิดขึ้น
เพราะสังขารเป็น

ปัจจัยวิญญาณจึงเกิดขึ้น เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยนามรูปจึงเกิดขึ้น
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย-

*สพายตนะจึงเกิดขึ้น เพราะสพายตนะเป็นปัจจัยผัสสะจึงเกิดขึ้น
เพราะผัสสะเป็นปัจจัยเวทนา

จึงเกิดขึ้น เพราะเวทนาเป็นปัจจัยตัณหาจึงเกิดขึ้น

เพราะตัณหาเป็นปัจจัยอุปาทานจึงเกิดขึ้น

เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยภพจึงเกิดขึ้น เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงเกิดขึ้น
เพราะชาติเป็นปัจจัย

ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงเกิดขึ้น

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์

ทั้งหมดนี้ ย่อมมีได้ ด้วยประการฉะนี้, ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ

ความไม่หลง ความวิสัย-

*ธรรม สัมมาทิณฐิ ในปฏิจจสมุปบาทนั้น อันใด นี้เรียกว่า
ปฏิจจสมุปปาตกุสลตา.

[๘๕๘] ฐานกุสลตา เป็นไฉน?

ธรรมใดๆ เป็นเหตุเป็นปัจจัย เพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งธรรมใดๆ
ลักษณะนั้นๆ

เรียกว่า ฐานะ ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง

ความวิสัยธรรมสัมมาทิณฐิ ใน

ฐานะนั้น อันใด นี้เรียกว่า ฐานกุสลตา.

อัญฐานกุสลตา เป็นไฉน?

ธรรมใดๆ ไม่เป็นเหตุไม่เป็นปัจจัย เพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งธรรมใดๆ
ลักษณะนั้นๆ

ชื่อว่า อฐานะ, ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิสัยธรรม
สัมมาทิฐิ ในอฐานะ

นั่น อันใด นี่เรียกว่า อฐานะกุสลตา.

[๘๕๙] อาชชวะ เป็นไฉน?

ความซื่อตรง ความไม่คด ความไม่งอ ความไม่โกง อันใด
นี่เรียกว่าอาชชวะ

มัททวะ เป็นไฉน?

ความอ่อนโยน ความละมุนละไม ความไม่แข็ง ความไม่กระด้าง
ความเลื่อมใส อันใด

นี่เรียกว่า มัททวะ.

[๘๖๐] ชันติ เป็นไฉน?

ความอดทน กิริยาที่อดทน ความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย
ความไม่ปากร้าย ความ
แช่มชื่นแห่งจิต อันใด นี่เรียกว่า ชันติ.

โสรัจจะ เป็นไฉน?

ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา
ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย
และวาจา อันใด นี่เรียกว่า โสรัจจะ.

ศีลสังวรแม้ทั้งหมด จัดเป็นโสรัจจะ.

[๘๖๑] สาขัลยะ เป็นไฉน?

วาจาใด เป็นปม เป็นกาก เผ็ดร้อนต่อผู้อื่น เกี้ยวผู้อื่นไว้ ยั่วให้โกรธ
ไม่เป็นไปเพื่อ

สมาธิ ละวาจาเช่นนั้นเสีย, วาจาใด ไร้โทษ สบายหู ไพเราะ จับใจ
เป็นวาจาของชาวเมือง

เป็นที่ยินดีเจริญใจของชนหมู่มาก กล่าววาจาเช่นนั้น,
ความเป็นผู้มีวาจาอ่อนหวาน ความเป็นผู้มี

วาจาสละสลวย ความเป็นผู้มีวาจาไม่หยาบคาย ในลักษณะดังกล่าวนั้น
อันใด นี่เรียกว่า สาขัลยะ.

ปฏิสันถการ เป็นไฉน?

ปฏิสันถการ ๒ คือ อามิสปฏิสันถการ ธรรมปฏิสันถการ
บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้
ปฏิสันถการ โดยอามิสปฏิสันถการก็ดี โดยธรรมปฏิสันถการก็ดี นี้เรียกว่า
ปฏิสันถการ.

[๘๖๒] ความเป็นผู้ไม่สำรวมในอินทริย์ ๖ เป็นไฉน?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว เป็นผู้ถืออนิมิต
เป็นผู้ถือโดยอนุพณฺณชณะ,
อภิขณฺมาโหมนฺส อกุสลบาปธรรมทั้งหลาย
พึงครอบงำบุคคลผู้ไม่สำรวมจักขุนทริย์อยู่นี้ เพราะ
เหตุที่ไม่สำรวม จักขุนทริย์ใด, ไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุนทริย์นั้น
ไม่รักษาจักขุนทริย์นั้น
ไม่สำเร็จการสำรวมในจักขุนทริย์นั้น

ได้ยินเสียงด้วยโสตแล้ว ฯลฯ สูดกลิ่นด้วยฆานะแล้ว ฯลฯ
ลิ้มรสด้วยชิวหาแล้ว ฯลฯ
ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว ฯลฯ รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว
เป็นผู้ถืออนิมิตเป็นผู้ถือโดยอนุ-

*พยฺญชณะ, อภิขณฺมาโหมนฺส อกุสลบาปธรรมทั้งหลาย
พึงครอบงำบุคคลผู้ไม่สำรวมมโนทริย์อยู่นี้
เพราะเหตุที่ไม่สำรวมมโนทริย์ใด ไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย์นั้น
ไม่รักษามโนทริย์นั้น
ไม่สำเร็จการสำรวมในมโนทริย์นั้น

การไม่คัมครอง กิริยาที่ไม่คัมครอง การไม่รักษา การไม่สำรวม
ซึ่งอินทริย์ ๖ เหล่านี้

อันใด นี้เรียกว่า ความเป็นผู้ไม่สำรวมในอินทริย์ ๖.

ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนาหาร เป็นไฉน?

บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่พิจารณาโดยแยบคาย บริโภคอาหาร
เพื่อจะเล่น เพื่อจะ

มัวเมา เพื่อจะประเทืองผิว เพื่อความอ้วนพี, ความเป็นผู้ไม่สันโดษ
ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณ

ความไม่พิจารณา ในโภชนาหารนั้น อันใด นี้เรียกว่า
ความเป็นผู้ไม่รู้ประมาณในโภชนาหาร.

[๘๖๓] ความเป็นผู้สำรวมในอินทรีย์ ๖ เป็นไฉน?

บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว เป็นผู้ไม่ถือโดยนิมิต
เป็นผู้ไม่ถือโดย

อนุพยัญชนะ, อภิชฌาโทมนัส อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย
พึงครอบงำบุคคลผู้ไม่สำรวมจักขุในอินทรีย์

อยู่ที่นี่ เพราะเหตุที่ไม่สำรวมจักขุในอินทรีย์ใด, ปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุในอินทรีย์นั้น
รักษจักขุในอินทรีย์นั้น

สำเร็จการสำรวมในจักขุในอินทรีย์นั้น

ได้ยินเสียงด้วยโสตแล้ว ฯลฯ สูดกลิ่นด้วยฆานะแล้ว ฯลฯ
ลิ้มรสด้วยชีวาแล้ว ฯลฯ

ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว ฯลฯ รู้ธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว
เป็นผู้ไม่ถือโดยนิมิต เป็นผู้ไม่ถือโดย

อนุพยัญชนะ, อภิชฌาโทมนัส อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย
พึงครอบงำบุคคลผู้ไม่สำรวมมโนในอินทรีย์

อยู่ที่นี่ เพราะเหตุที่ไม่สำรวมมโนในอินทรีย์ใด, ปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนในอินทรีย์นั้น
รักษามโนในอินทรีย์นั้น

สำเร็จการสำรวมในมโนในอินทรีย์นั้น

การคุ้มครอง กิริยาที่คุ้มครอง การรักษา การสำรวมอินทรีย์ ๖ เหล่านี้
อันใด นี้เรียกว่า

ความเป็นผู้สำรวมในอินทรีย์.

ความเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนาหาร เป็นไฉน?

บุคคลบางคนในโลกนี้พิจารณาโดยแยบคายว่า เราบริโภคอาหาร
ไม่ใช่ เพื่อจะเล่น

ไม่ใช่เพื่อจะมัวเมา ไม่ใช่เพื่อจะประเทือง ไม่ใช่เพื่อจะให้อ้วนพี
แต่เพียงเพื่อให้กายนี้ดำรงอยู่ได้

เพื่อให้ชีวิตินทรีย์เป็นไป เพื่อบำบัดความหิว เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์
เพราะโดยอุบายนี้

เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสียด้วย จักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นด้วย
ความดำรงอยู่แห่งชีวิต ความไม่มีโทษ
และการอยู่โดยผาสุก จักมีแก่เราด้วย ดังนี้ แล้วจึงบริโภคอาหาร,
ความสันโดษ ความรู้ประมาณ
การพิจารณา ในโภชนาหารนั้น อันใด นี้เรียกว่า
ความเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนาหาร.

[๘๖๔] มุณฺณสัจจะ เป็นไฉน?

ความระลึกไม่ได้ ความไม่ตามระลึก ความไม่หวนระลึก
ความระลึกไม่ได้ อาการที่ระลึก
ไม่ได้ ความไม่ทรงจำ ความเลือนลอย ความหลงลืม อันใด นี้เรียกว่า
มุณฺณสัจจะ.

อสัมปชัญญะ เป็นไฉน?

ความไม่รู้ ความไม่เห็น ฯลฯ ลืมคืออวิชชา อกุศลมูล คือโมหะอันใด
นี้เรียกว่า

อสัมปชัญญะ.

[๘๖๕] สติ เป็นไฉน?

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ
ความไม่เลือนลอย

ความไม่ลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ สัมมาสติ อันใดนี้เรียกว่า สติ

อสัมปชัญญะ เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม
สัมมาทิฏฐิอันใด นี้เรียกว่า

อสัมปชัญญะ.

[๘๖๖] กำลังคือการพิจารณา เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม
สัมมาทิฏฐิอันใด นี้เรียกว่า

กำลังคือการพิจารณา.

กำลังคือภาวนา เป็นไฉน?

การเสพ การเจริญ การทำให้มาก ซึ่งกุศลธรรมทั้งหลาย อันใด
นี้เรียกว่า กำลังคือ

ภาวนา.

โพชฌงค์แม่ทั้ง ๗ จัดเป็นกำลังคือภาวนา.

[๘๖๗] สมณะ เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมณะ.

วิปัสสนา เป็นไฉน?

ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ ความไม่หลง ความวิจยธรรม

สัมมาทิฏฐิอันใด นี้เรียกว่า

วิปัสสนา.

[๘๖๘] สมณนิมิต เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า สมณนิมิต.

ปศุคคานิมิต เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า
ปศุคคานิมิต.

[๘๖๙] ปศุคคาหะ เป็นไฉน?

การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ อันใด นี้เรียกว่า
ปศุคคาหะ.

อวิกเขปะ เป็นไฉน?

ความตั้งอยู่แห่งจิต ฯลฯ สัมมาสมาธิ อันใด นี้เรียกว่า อวิกเขปะ.

[๘๗๐] สิลวิบัติ เป็นไฉน?

ความล่วงละเมิดทางกาย ความล่วงละเมิดทางวาจา

ความล่วงละเมิดทางกายและทางวาจา

อันใด นี้เรียกว่า สิลวิบัติ.

ความเป็นผู้ทุศีลแม่ทั้งหมด จัดเป็น สิลวิบัติ

ทิฏฐิวิบัติ เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การบูชาไม่มีผล

การบวงสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่ง

กรรมที่ท่ทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกอื่นไม่มี บิดาไม่มี มารดาไม่มี
สัตว์ที่จุติและอุปบัติไม่มี

สมณพราหมณผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไม่มีในโลก

สมณพราหมณที่ท่ให้แ้งซึ่งโลกนี้และโลกอื่น

ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ได้ไม่มีในโลก ดังนี้ ทิณฐิ
ความเห็นไปข้างทิณฐิ ฯลฯ

การถือโดยวิปาส มีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด นี้เรียกว่า ทิณฐิวิบัติ.

มิจนาทิณฐิแมทั้งหมด จัดเป็น ทิณฐิวิบัติ.

[๘๗๑] สีสัมปทา เป็นไฉน?

ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา
ความไม่ล่วงละเมิดทางกายและ
ทางวาจา นี้เรียกว่า สีสัมปทา.

สีสังวรแมทั้งหมด จัดเป็น สีสัมปทา.

ทิณฐิสัมปทา เป็นไฉน?

ความเห็นว่ ทานที่บุคคลให้แล้วย่อมมีผล การบูชาย่อมมีผล
การบวงสรวงย่อมมีผล
ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มีอยู่ โลกอื่นมีอยู่ มารดามีอยู่
บิดามีอยู่ สัตว์ที่จุติและ
อุปบัติมีอยู่ สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีอยู่ในโลก
สมณพราหมณ์ที่ทำให้แจ้ง ซึ่งโลกนี้
และโลกอื่นด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ได้มีอยู่ในโลก ดังนี้
ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ

ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิณฐิมีลักษณะเช่นว่านี้ อันใด
นี้เรียกว่าทิณฐิสัมปทา.

สัมมาทิณฐิแมทั้งหมด จัดเป็น ทิณฐิสัมปทา.

[๘๗๒] สีลวิสุทธิ เป็นไฉน?

ความไม่ล่วงละเมิดทางกาย ความไม่ล่วงละเมิดทางวาจา
ความไม่ล่วงละเมิดทางกายและ
ทางวาจา นี้เรียกว่า สีลวิสุทธิ.

สีลสังวรแมทั้งหมด จัดเป็นสีลวิสุทธิ.

ทิณฐิวิสุทธิ เป็นไฉน?

ญาณเป็นเครื่องรู้ว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน (กัมมัตสสกาญาณ)
ญาณอันสมควรแก่การ

หยั่งรู้อริยสัจ (สัจจानุโลมิกญาณ) ญาณของท่านผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค
(มัคคญาณ) ญาณของท่าน
ผู้พร้อมเพรียงด้วยผล (ผลญาณ)

[๘๗๓] บทว่า ความหมดจดแห่งทิฏฐิ นั้น มีนิตเสวว่า ปัญญา
กิริยาที่รู้ชัด ฯลฯ
ความไม่หลง ความวิชัยธรรม สัมมาทิฏฐิ.

บทว่า ความเพียรแห่งบุคคลผู้มีทิฏฐิอันหมดจด นั้นมีนิตเสวว่า
การปรารภความเพียร
ทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ.

[๘๗๔] บทว่า ความสลดใจนั้น มีนิตเสวว่า
ญาณอันเห็นชาติโดยความเป็นภัย
ญาณอันเห็นชราโดยความเป็นภัย ญาณอันเห็นพยาธิโดยความเป็นภัย
ญาณอันเห็นมรณะโดย
ความเป็นภัย.

บทว่า ฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความสลดใจ นั้น มีนิตเสวว่า ชาติ ชรา พยาธิ
มรณะ.

บทว่า ความพยายามโดยแยบคายแห่งบุคคลผู้มีใจสลดแล้ว นั้น
มีนิตเสวว่า ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ ย่อมยังฉันทะให้เกิด ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร
ย่อมประคองจิตไว้
ย่อมตั้งจิตไว้
เพื่อความไม่บังเกิดขึ้นแห่งอกุศลบาปธรรมทั้งหลายที่ยังไม่บังเกิดขึ้น
เพื่อละอกุศล
บาปธรรมทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว
เพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิดขึ้น
เพื่อความตั้งอยู่ เพื่อความไม่จิตจาง เพื่อความเพิ่มพูน เพื่อความไพบูรณ์
เพื่อความเจริญ เพื่อ
ความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นแล้ว.

[๘๗๕] บทว่า ความไม่รู้จักอัมในกุศลธรรม นั้น มีนิตเสวว่า
ความพอใจยิ่งๆ

ขึ้นไปของบุคคลผู้ไม่รู้จักอัม ในการเจริญกุศลธรรมทั้งหลาย.

บทว่า ความไม่ท้อถอยในความพยายาม นั้น มีนิเทศว่า
ความเป็นผู้กระทำโดย

เคารพ ความเป็นผู้กระทำติดต่อ ความเป็นผู้กระทำไม่หยุด

ความเป็นผู้ประพฤติไม่ย่อหย่อน

ความเป็นผู้ไม่หวั่นไหว ความเป็นผู้ไม่ทอดธุระการเสพ การเจริญ
การกระทำให้มาก เพื่อความ

เจริญแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย.

[๘๗๖] บทว่า วิชชา นั้น มีนิเทศว่า วิชชา ๓

วิชชาคือญาณอันตามระลึกชาติหนหลังได้

(ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ)

วิชชาคือญาณในจติและอุปัติของสัตว์ทั้งหลายแล้ว (จตุปปาตญาณ)

วิชชาคือญาณในความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย (อาสวักขยญาณ)

บทว่า วิมุตติ นั้น มีนิเทศว่า วิมุตติ ๒ อธิมุตติแห่งจิต (สมาบัติ ๘)
และนิพพาน.

[๘๗๗] บทว่า ขย ญาณํ นั้น มีนิเทศว่า

ญาณของท่านผู้พร้อมเพรียงด้วยมรรค.

บทว่า อนุปปาเท ญาณํ นั้น มีนิเทศว่า

ญาณของท่านผู้พร้อมเพรียงด้วยผล.

นิกเขปกัณฑ์ จบ

อรรถกถารกัณฑ์

ติกะ

[๘๗๘] ธรรมเป็นกุศล เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นกุศล.

ธรรมเป็นอกุศล เป็นไฉน?

จิตตูปบาทฝ่ายอกุศล ๑๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอกุศล.

ธรรมเป็นอัปายากฤต เป็นไฉน?

วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็นอัพยาภุต

[๘๗๙] ธรรมสัมปยุตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๔ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก และฝ่ายกิริยา (อย่างละ) ๕ ดวง ฌาน ๓
(ในจตุกกนัย) และ ๔ (ในปัญ-

*จกนัย) ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, ฌาน ๓ และ
๔ ที่เป็นโลกุตตระ

ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก เว้นสุขเวทนาที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมสัมปยุตด้วยสุขเวทนา.

ธรรมที่สัมปยุตด้วยทุกขเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโทมนัสเวทนา ๒ ดวง
กายวิญญานที่สหระตด้วยทุกขเวทนา

เว้นทุกขเวทนาที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหระตด้วยทุกข-

*เวทนา.

ธรรมสหระตด้วยอทุกขมสุขเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุเบกขาเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๖ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๐ ดวง ฝ่ายอกุศลวิบาก ๖ ดวง ฝ่ายกิริยา ๖
ดวง รูปาวจรจตุตถฌาน

ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก
และฝ่ายกิริยา โลกุตตรจตุตถฌาน

ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก

เว้นอทุกขมสุขเวทนาที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวะธรรม
เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยอทุกขมสุขเวทนา.

เวทนาทั้ง ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้จะกล่าวว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยสุขเวทนา
ก็ไม่ได้ ว่าธรรมสัมปยุตด้วยทุกขเวทณาก็ไม่ได้
ว่าธรรมสัมปยุตด้วยอทุกขมสุขเวทณาก็ไม่ได้.

[๘๘๐] ธรรมเป็นวิบาก เป็นไฉน?

วิบากในภุมิ ๔ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นวิบาก.

ธรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก.

ธรรมไม่เป็นวิบากและไม่เป็นเหตุแห่งวิบาก เป็นไฉน?

กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นวิบาก

และไม่เป็นเหตุแห่งวิบาก.

[๘๘๑] อุปาตินนุปาทานิยธรรม เป็นไฉน?

วิบากในภุมิ ๓ และรูปที่กรรมแต่งขึ้น สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อุปาตินนุปาทานิยธรรม.

อนุปาตินนุปาทานิยธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

และรูปที่กรรมมิได้แต่งขึ้น สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า อนุปาตินนุปาทานิยธรรม.

อนุปาตินนุปาทานิยธรรม เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

อนุปาตินนุปาทานิยธรรม.

[๘๘๒] ธรรมเศร้าหมองและเป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

จิตตูปบาทฝ่ายอกุศล ๑๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเศร้าหมองและเป็นอารมณ์

ของสังกิเลส.

ธรรมไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

และรูปทั้งหมดสภาวธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมไม่เศร้าหมองแต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมไม่เศร้าหมองและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

มรรค ๔ ซึ่งเป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

ไม่เศร้าหมองและไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

[๘๘๓] ธรรมมีวิตกมีวิจารณ์ เป็นไฉน?

กามาวจรกุศล อกุศล จิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ ดวง
ฝ่ายอกุศลวิบาก ๒ ดวง

ฝ่ายกิริยา ๑๑ ดวง รูปาวจรปฐมฌาน ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา
โลกุตตรปฐมฌาน

ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก เว้นวิตกและวิจารณ์ที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมมีวิตกมีวิจารณ์.

ธรรมไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์ เป็นไฉน?

หุติยฌานในรูปาวจรปัญจกนัย ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา
หุติยฌานในโลกุตตร-

*ปัญจกนัย ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก

เว้นวิจารณ์ที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์.

ธรรมไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ เป็นไฉน?

ปัญจวิญญาณทั้ง ๒ ฝ่าย ฌาน ๓ และ ๓ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และฝ่าย

กิริยา อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา ฌาน ๓ และ ๓

ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล

และฝ่ายวิบาก วิจารณ์ที่บังเกิดในหุติยฌานในปัญจกนัย รูป และนิพพาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์.

วิจารณ์ที่บังเกิดร่วมกับวิตกจะกล่าวว่า มีวิตกมีวิจารณ์ก็ได้
ว่าไม่มีวิตกแต่มีวิจารณ์ก็ได้
ว่าไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ก็ได้

[๘๘๔] ธรรมสหระตด้วยปีติ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๕ ดวง ฝ่ายกิริยา ๕ ดวง ฌาน ๒ และ ๓
ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา ฌาน ๒ และ ๓ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล
และฝ่ายวิบาก เว้นปีติ
ที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหระตด้วยปีติ.

ธรรมสหระตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๖ ดวง ฝ่ายกิริยา ๕ ดวง ฌาน ๓ และ ๔
ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา ฌาน ๓ และ ๔ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล
และฝ่ายวิบาก เว้นสุข
เวทนาที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหระตด้วยสุขเวทนา.

ธรรมสหระตด้วยอุเบกขาเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุเบกขาเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๖ ดวง
ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๐ ดวง ฝ่ายอกุศลวิบาก ๖ ดวง ฝ่ายกิริยา ๖
ดวง รูปาวจรจตุตถฌาน
ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก
และฝ่ายกิริยา โลกุตตรจตุตถฌาน
ฝ่ายกุศล
และฝ่ายวิบากเว้นอุเบกขาเวทนาที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย
สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมสหระตด้วยอุเบกขาเวทนา.

ปิตีไม่สหระตด้วยปิตี แต่สหระตด้วยสุขเวทนา
ไม่สหระตด้วยอุเบกขาเวทนา.

สุขเวทนาไม่สหระตด้วยเวทนา แต่ที่สหระตด้วยปิตี
ไม่สหระตด้วยอุเบกขาเวทนามี
ที่จะกล่าวไม่ได้ว่า สหระตด้วยปิตีก็มี.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมนัสเวทนา ๒ ดวง
กายวิญญานที่สหระตด้วยทุกขเวทนา
อุเบกขาเวทนา รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
จะกล่าวว่าสหระตด้วยปิตีก็ได้ ว่าสหระต
ด้วยสุขเวทนามีไม่ได้ ว่าสหระตด้วยอุเบกขาเวทนามีไม่ได้.

[๘๘๕] ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาสภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธัจจะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓
ประหาณ.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิฏฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมนัส
เวทนา ๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้
ที่เป็นธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณก็มี ที่เป็นธรรมอันมรรค
เปื้องสูง ๓ ประหาณก็มี.

ธรรมอันโสดาปัตติมรรคและมรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ วิกากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป
และนิพพาน สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมอันโสดาปัตติมรรคและมรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณ.

[๘๘๖] ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉาเว้นโมหะที่บังเกิด

ในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธัจจะ
เว้นโมหะที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรม
เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมณัส
เวทนา ๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้

ที่เป็นธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณก็มี
ที่เป็นธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณก็มี.

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคและมรรคเปื้องสูง ๓
จะประหาณ
เป็นไฉน?

โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๔
วิบากในภุมิ ๔

กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอัน
โสดาปัตติมรรคและมรรคเปื้องสูง ๓ จะประหาณ.

[๘๘๗] ธรรมเป็นเหตุให้จติปฐิสนธิ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ และอกุศล สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นเหตุให้จติปฐิสนธิ.

ธรรมเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน.

ธรรมไม่เป็นเหตุให้จติปฐิสนธิ และไม่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน เป็นไฉน?

วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมไม่เป็นเหตุให้จติปฐิสนธิ และไม่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน.

[๘๘๘] ธรรมเป็นของเสกขบุคคล เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตระ และสามัญญผล ๓ เบื้องต่ำ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็น
ของเสกขบุคคล.

ธรรมเป็นของอเสกขบุคคล เป็นไฉน?

อรหัตผลเบื้องสูง สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นของอเสกขบุคคล.

ธรรมไม่เป็นของเสกขบุคคล และไม่เป็นของอเสกขบุคคล เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

รูปและนิพพาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นของเสกขบุคคล
และไม่เป็นของอเสกขบุคคล.

[๘๘๙] ธรรมเป็นปริตตะ เป็นไฉน?

กามาวจรกุศล อกุศล กามาวจรวิบากทั้งหมด

กามาวจรกิริยาอัพยากฤตและรูปทั้งหมด

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมปริตตะ.

ธรรมเป็นมหัคคตะ เป็นไฉน?

กุศลธรรมและอัพยากตธรรม ที่เป็นรูปาวจร อรูปาวจร

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า

ธรรมเป็นมหัคคตะ.

ธรรมเป็นอัปปมานะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า

ธรรมเป็นอัปปมานะ.

[๘๙๐] ธรรมมีอารมณ์เป็นปริตตะ เป็นไฉน?

กามาวจรวิบากทั้งหมด กิริยามโนธาทู อเหตุกกิริยา

มโนวิญญานธาทูที่สหคตด้วย

โสมนัสเวทนา สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมมีอารมณ์เป็นปริตตะ.

ธรรมมีอารมณ์เป็นมหัคคตะ เป็นไฉน?

วิญญานัญญาตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมมีอารมณ์
เป็นมหัคคตะ.

ธรรมมีอาภรณ์เป็นอุปมาณะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ และสามัญญผล ๔ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมมี

อาภรณ์เป็นอุปมาณะ.

จิตตูปบาทที่เป็นญาณวิปยุตฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่เป็นญาณวิปยุต

ฝ่ายกิริยา ๔ ดวง อกุศลจิตทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้

ที่มีอาภรณ์เป็นปริตตะกัมมี ที่มีอาภรณ์

เป็นนมหัคคตะ แต่ไม่มีอาภรณ์เป็นอุปมาณะกัมมี

ที่จะกล่าวว่ามีอาภรณ์เป็นปริตตะกัมมีไม่ได้ ว่ามี

อาภรณ์เป็นนมหัคคตะกัมมีไม่ได้กัมมี.

จิตตูปบาทที่เป็นญาณสัมปยุตฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่เป็นญาณสัมปยุต

ฝ่ายกิริยา ๔ ดวง รูปาวจรจตุตถฌาน ฝ่ายกุศล และฝ่ายกิริยา

อเหตุกกิริยามโนวิญญูญาณธาตุที่

สหระตด้วยอุเบกขา สภาวธรรมเหล่านี้ ที่มีอาภรณ์เป็นปริตตะกัมมี

ที่มีอาภรณ์เป็นนมหัคคตะกัมมี

ที่มีอาภรณ์เป็นอุปมาณะกัมมี ที่จะกล่าวว่ามีอาภรณ์เป็นปริตตะกัมมีไม่ได้

ว่ามีอาภรณ์เป็นนมหัคคตะ

ก็ไม่ได้ ว่ามีอาภรณ์เป็นอุปมาณะกัมมีไม่ได้กัมมี.

ฌาน ๓ และ ๔ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา

จตุตถฌานวิบาก

อากาสาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ จะกล่าวว่ามีอาภรณ์เป็นปริตตะกัมมี

ไม่ได้ ว่ามีอาภรณ์เป็นนมหัคคตะกัมมีไม่ได้ ว่ามีอาภรณ์เป็นอุปมาณะกัมมีไม่ได้.

รูปและนิพพาน จัดเป็นอนารัมมณะ.

รูปและนิพพาน จัดเป็นอนารัมมณะ.

[๘๙๑] ธรรมทราหม เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่เป็นอกุศล ๑๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมทราหม.

ธรรมปานกลาง เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ วิกากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด
สภาราธรรม

เหล่านี้ ซื่อว่า ธรรมปานกลาง.

ธรรมประณิต เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาราธรรมเหล่านี้ ซื่อว่า
ธรรมประณิต.

[๘๙๒] ธรรมเป็นมิจจาสภาวะและให้ผลแน่นอน เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิกฺขณฺฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโหมนัสเวทนา ๒ ดวง

สภาราธรรมเหล่านี้ ที่เป็นมิจจาสภาวะ และให้ผลแน่นอนก็มี
ที่ให้ผลไมแน่นอนก็มี.

ธรรมเป็นสัมมาสภาวะและให้ผลแน่นอน เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สภาราธรรมเหล่านี้ ซื่อว่า
ธรรมเป็นสัมมาสภาวะ และให้
ผลแน่นอน.

ธรรมให้ผลไมแน่นอน เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโลกะวิปยุตจากทิกฺขณฺฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยวิจิกิจจา

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๓ วิกากในภุมิ ๔
กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ ๓ รูป

และนิพพาน สภาราธรรมเหล่านี้ ซื่อว่า ธรรมให้ผลแน่นอน.

[๘๙๓] ธรรมมีมรรคเป็นอารมณฺ์ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่เป็นญาณสัมปยุตฝายกามาจรกุศล ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่เป็นญาณสัมปยุต

ฝายกิริยา ๔ ดวง สภาราธรรมเหล่านี้ ที่มีมรรคเป็นอารมณฺ์
แต่ไม่มีเหตุคือมรรคก็มี ที่มีมรรค

เป็นอธิบดี แต่จะกล่าวว่า มีมรรคเป็นอารมณฺ์ก็ไม่ได้
ว่ามีมรรคเป็นอธิบดีก็ไม่ได้ก็มี.

อริยมรรค ๔ ไม่มีมรรคเป็นอาารมณฺ์ แต่มีเหตุคือมรรค
ที่มีมรรคเป็นอธิบดีก็มี ที่จะ
กล่าวไม่ได้ว่า มีมรรคเป็นอธิบดีก็มี.

รูปาวจรจตุตถฌาน ฝ่ายกุศล และฝ่ายกิริยา
อเหตุกกิริยามโนวิญญูญาณธาตุที่สหรคต
ด้วยอุเบกขา สภาวธรรมเหล่านี้ ที่มีมรรคเป็นอาารมณฺ์ แต่ไม่มีเหตุคือมรรค
ไม่มีมรรคเป็นอธิบดี
ก็มี ที่จะกล่าวไม่ได้ว่า มีมรรคเป็นอาารมณฺ์ก็มี.

จิตตูปบาทที่เป็นญาณวิปยุตฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
อกุศลทั้งหมด กามาวจรวิบาก
ทั้งหมด จิตตูปบาทฝ่ายกิริยา ๖ ดวง ฌาน ๓ และ ๔
ที่เป็นรูปาวจรฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และ
ฝ่ายกิริยา จตุตถฌานวิบาก อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา
สามัญญผล ๔
สภาวธรรมเหล่านี้ จะกล่าวว่า มีมรรคเป็นอาารมณฺ์ก็ไม่ได้
ว่ามีเหตุคือมรรคก็ไม่ได้ ว่ามีมรรค
เป็นอธิบดีก็ไม่ได้.

รูปทั้งหมด และนิพพาน จัดเป็นอนารัมมณะ.
[๘๙๔] ธรรมเกิดขึ้นแล้ว เป็นไฉน?
วิบากในภุมิ ๔ และรูปที่กรรมแต่งขึ้น สภาวธรรมเหล่านี้
ที่เป็นธรรมเกิดขึ้นแล้วก็มี
ที่เป็นธรรมจักเกิดขึ้นก็มี แต่จะกล่าวไม่ได้ว่า เป็นธรรมยังไม่เกิดขึ้น.
กุศลในภุมิ ๔ อกุศล กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓
และรูปที่กรรมมิได้แต่งขึ้น สภาวธรรม
เหล่านี้ ที่เป็นธรรมเกิดขึ้นแล้วก็มี ที่เป็นธรรมยังไม่เกิดขึ้น
แต่จะกล่าวไม่ได้ว่า เป็นธรรม
จักเกิดขึ้นก็มี.

นิพพาน จะกล่าวว่า เป็นธรรมเกิดขึ้นแล้วก็ไม่ได้
ว่าเป็นธรรมยังไม่เกิดขึ้นก็ไม่ได้
ว่าเป็นธรรมจักเกิดขึ้นก็ไม่ได้.

[๘๙๕] ธรรมทั้งปวง เว้นนิพพานเสีย ที่เป็นอดีตก็มี ที่เป็นอนาคตก็มี
ที่เป็นปัจจุบัน
ก็มี.

นิพพาน จะกล่าวว่าเป็นอดีตก็ได้ ว่าเป็นอนาคตก็ได้
ว่าเป็นปัจจุบันก็ได้.

[๘๙๖] ธรรมมีอารมณ์เป็นอดีต เป็นไฉน?

วิญญานัญญาตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมมี
อารมณ์เป็นอดีต.

ธรรมที่จัดว่ามีอารมณ์เป็นอนาคตโดยเฉพาะ ไม่มี.

ธรรมมีอารมณ์เป็นปัจจุบัน เป็นไฉน?

ปัญจวิญญานทั้ง ๒ ฝ่าย มโนธาตุ ๓ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมมีอารมณ์เป็น
ปัจจุบัน.

จิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๐ ดวง
มโนวิญญานธาตุที่สหระตด้วยอุเบกขา ฝ่าย
อกุศลวิบาก อเหตุกิริยามโนวิญญานธาตุ ที่สหระตด้วยโสมนัส
สภาวธรรมเหล่านี้ ที่มีอารมณ์
เป็นอดีตก็มี ที่มีอารมณ์เป็นอนาคตก็มี ที่มีอารมณ์เป็นปัจจุบันก็มี.

กามาวจรกุศล อกุศล จิตตูปบาทฝ่ายกิริยา ๙ ดวง รูปาวจรจตุตถฌาน
ฝ่ายกุศล และ

ฝ่ายกิริยา สภาวธรรมเหล่านี้ ที่มีอารมณ์เป็นอดีตก็มี
ที่มีอารมณ์เป็นอนาคตก็มี ที่มีอารมณ์เป็น

ปัจจุบันก็มี ที่จะกล่าวว่า
มีอารมณ์เป็นอดีตก็ไม่ได้ว่ามีอารมณ์เป็นอนาคตก็ไม่ได้ ว่ามีอารมณ์
เป็นปัจจุบันก็ไม่ได้ก็มี.

ฌาน ๓ และ ๔ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก ฝ่ายกิริยา
จตุตถฌานวิบาก

อากาสาัญญาตนะ อากิณฺญัญญายตนะ มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ
และสามัญผล ๔ สภาวธรรม

เหล่านี้ จะกล่าวว่า มีอารมณ์เป็นอดีตก็ได้
ว่ามีอารมณ์เป็นอนาคตก็ได้ ว่ามีอารมณ์เป็น
ปัจจุบันก็ได้.

รูป และนิพพาน จัดเป็นอนารัมมณะ.

[๘๙๗] ธรรมทั้งปวง เว้นรูปที่ไม่เนื่องด้วยอินทรีย์ และนิพพาน
ที่เป็นภายในก็มี

ที่เป็นภายนอกก็มี ที่เป็นทั้งภายในและภายนอกก็มี.

รูปที่ไม่เนื่องด้วยอินทรีย์ และนิพพาน จัดเป็นภายนอก.

[๘๙๘] ธรรมมีอารมณ์เป็นภายใน เป็นไฉน?

วิญญาณัญญาตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมมีอารมณ์
เป็นภายใน.

ธรรมมีอารมณ์เป็นภายนอก เป็นไฉน?

ฉมาน ๓ และ ๔ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก ฝ่ายกิริยา
จตุตถฉมานวิบาก

อากาสนัญญาตนะ มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ และสามัญผล ๔
สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า

ธรรมมีอารมณ์เป็นภายนอก.

กุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยาทธรรม ที่เป็นกามาวจรทั้งหมด
เว้นรูปเสีย,

รูปาวจรจตุตถฉมาน ฝ่ายกุศล และฝ่ายกิริยา สภาวธรรมเหล่านี้
ที่มีอารมณ์เป็นภายในก็มี ที่มี

อารมณ์เป็นภายนอกก็มี ที่มีอารมณ์เป็นทั้งภายในและภายนอกก็มี.

อากิญจัญญาตนะ จะกล่าวว่า มีอารมณ์เป็นภายในก็ได้
ว่ามีอารมณ์เป็นภายนอก

ก็ได้ ว่ามีอารมณ์เป็นทั้งภายในและภายนอกก็ได้.

รูป และนิพพาน จัดเป็นอนารัมมณะ.

[๘๙๙] ธรรมที่เห็นได้และกระทบได้ เป็นไฉน?

รูปายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมที่เห็นได้และกระทบได้.
ธรรมที่เห็นไม่ได้แต่กระทบได้ เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โภกฺขัณฺณพฺพายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมที่เห็นไม่ได้แต่
กระทบได้.

ธรรมที่เห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓
รูปที่เห็นไม่ได้และ
กระทบไม่ได้ แต่นับเนื่องในอัมมายตนะ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมที่เห็น
ไม่ได้และกระทบไม่ได้.

ติกะ จบ

เหตุโคจณกะ

[๙๐๐] ธรรมเป็นเหตุ เป็นไฉน?

กุศลเหตุ ๓ อกุศลเหตุ ๓ อัพยากตเหตุ ๓ อโลภกุศลเหตุ
อโทสกุศลเหตุ บังเกิดในกุศลทั้ง

๔ ภุมิ อโมหกุศลเหตุบังเกิดในกุศลทั้ง ๔ ภุมิ

เว้นจิตตูปบาทที่เป็นญาณวิปยุตฝ่ายกามาวจร ๔ ดวง

โลภะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโลภะ ๘ ดวง

โทสะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโทมนัส ๒ ดวง

โมหะ บังเกิดในอกุศลทั้งปวง

อโลภวิปากเหตุ อโทสวิปากเหตุ ย่อมเกิดในวิปากทั้ง ๔ ภุมิ

เว้นอเหตุกจิตตูปบาท

ฝ่ายกามาวจรวิปาก

อโมหวิปากเหตุ บังเกิดในวิปากทั้ง ๔ ภุมิ เว้นอเหตุกจิตตูปบาท
ฝ่ายกามาวจรวิปาก

(และ) เว้นจิตตูปบาทที่เป็นญาณวิปยุต ๔ ดวง

อโลภกิริยเหตุ อโทสกิริยเหตุ บังเกิดในกิริยาทั้ง ๓ ภุมิ

เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่าย

กามาวจรกิริยา

อโมหกริยะเหตุ บังเกิดในกริยาทั้ง ๓ ภูมิ เว้นอเหตุกจิตตูปบาท
ฝ่ายกามาวจรกริยา

(และ) เว้นจิตตูปบาทที่เป็นญาณวิปปยุต ๔ ดวง

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นเหตุ.

ธรรมไม่เป็นเหตุ เป็นไฉน?

เว้นเหตุทั้งหลายเสีย กุศลในภูมิ ๔ อกุศล วิบากในภูมิ ๔

กริยาอัพยากฤตในภูมิ ๓ รูป

และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นเหตุ.

[๙๐๑] ธรรมมีเหตุ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นโมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา (และ)

ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ, กุศล-

*ในภูมิ ๔, วิบากในภูมิ ๔ เว้นอเหตุกจิตตูปบาท ฝ่ายกามาวจรวิบาก,
กริยาอัพยากฤตในภูมิ ๓

เว้นอเหตุกจิตตูปบาท ฝ่ายกามาวจรกริยา สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมมีเหตุ.

ธรรมไม่มีเหตุ เป็นไฉน?

โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ

ปัญจวิญญาณ ทั้ง ๒ ฝ่าย

มโนธาตุ ๓ อเหตุกมโนวิญญาณธาตุ ๕ รูปและนิพพาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรม

ไม่มีเหตุ.

[๙๐๒] ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นโมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา (และ)

ที่สหระตด้วยอุทธัจจะ, กุศล

ในภูมิ ๔, วิบากในภูมิ ๔ เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรวิบาก,
กริยาอัพยากฤตในภูมิ ๓

เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกริยา สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุ.

ธรรมวิปปยุตจากเหตุ เป็นไฉน?

โมหะที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา โมหะที่สหระคตด้วยอุทธัจจะ
ปัญจวิญญานทั้ง ๒ ฝ่าย
มโนธาตุ ๓ อเหตุกมโนวิญญานธาตุ ๕ รูปและนิพพาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรม
วิปยุตจากเหตุ.

[๙๐๓] ธรรมเป็นเหตุและมีเหตุ เป็นไฉน?

เหตุ ๒-๓ บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเป็นเหตุ
และมีเหตุ.

ธรรมมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔, อกุศล, วิบากในภุมิ ๔

เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรวิบาก, กิริยา

อัปยาคฤตในภุมิ ๓ เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกิริยา,

เว้นเหตุทั้งหลายที่บังเกิดใน

จิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ.

ธรรมไม่มีเหตุ จะกล่าวว่า ธรรมเป็นเหตุและมีเหตุก็ได้
ว่าธรรมมีเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ
ก็ได้.

[๙๐๔] ธรรมเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุ เป็นไฉน?

เหตุ ๒-๓ บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเป็นเหตุและ
สัมปยุตด้วยเหตุ.

ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔, อกุศล, วิบากในภุมิ ๔

เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรวิบาก, กิริยา

อัปยาคฤตในภุมิ ๓ เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกิริยา

เว้นเหตุทั้งหลายที่บังเกิดขึ้นใน

จิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยเหตุแต่ไม่เป็นเหตุ.

ธรรมวิปยุตจากเหตุ จะกล่าวว่า
ธรรมเป็นเหตุและสัมปยุตด้วยเหตุก็ได้ ว่าธรรม
สัมปยุตด้วยเหตุแต่ไม่เป็นเหตุก็ได้.

[๙๐๕] ธรรมไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔, อกุศล, วิบากในภุมิ ๔

เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรวิบาก, กิริยา

อัพยาภกตในภุมิ ๓ เว้นอเหตุกจิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกิริยา,

เว้นเหตุทั้งหลายที่บังเกิดใน

จิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุ.

ธรรมไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ เป็นไฉน?

ปัญจวิญญานทั้ง ๒ ฝ่าย มโนธาตุ ๓ อเหตุกมโนวิญญานธาตุ ๕ รูป
และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นเหตุและไม่มีเหตุ.

ธรรมเป็นเหตุ จะกล่าวว่า ธรรมไม่เป็นเหตุแต่มีเหตุก็ได้
ว่าธรรมไม่เป็นเหตุและ
ไม่มีเหตุก็ได้.

เหตุโคจณกะ จบ

จุพัตตรทกะ

[๙๐๖] สัมปจลยธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภกตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า สัมปจลยธรรม.

อัมปจลยธรรม เป็นไฉน?

นิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อัมปจลยธรรม.

[๙๐๗] สังขตธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภกตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า สังขตธรรม.

อสังขตธรรม เป็นไฉน?

นิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อสังขตธรรม.

[๙๐๘] สนิทสสนธรรม เป็นไฉน?

รูปายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า สนิทสสนธรรม.

อนิทสสนธรรม เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะ กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบากในภุมิ ๔

กิริยา

อัปายากฤตในภุมิ ๓ รูปที่เห็นไม่ได้ที่กระทบไม่ได้

แต่นับเนื่องในธัมมายตนะ และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อนิทสสนธรรม.

[๙๐๙] สัปปฏิฆธรรม เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพะายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
สัปปฏิฆธรรม.

อัปปฏิฆธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัปายากฤตในภุมิ ๓
รูปที่เห็นไม่ได้ที่กระทบ

ไม่ได้ แต่มนับเนื่องในธัมมายตนะ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
อัปปฏิฆธรรม.

[๙๑๐] รูปีธรรม เป็นไฉน?

มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ นั้น สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
รูปีธรรม.

อรูปีธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัปายากฤตในภุมิ ๓
และนิพพาน สภาว-

*ธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อรูปีธรรม,

[๙๑๑] โลกียธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัปายากฤตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า โลกียธรรม.

โลกุตตรธรรม เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า
โลกุตตรธรรม.

[๙๑๒] ธรรมทั้งหมดแล จัดเป็นเคนจิวิญญูญยธรรม
เคนจินวิญญูญยธรรม.

จุพัตตรหุกะ จบ

อาสวโคจณกะ

[๙๑๓] อาสวธรรม เป็นไฉน?

อาสวะ ๔ คือ กามาสวะ ภวาสวะ ทิณฺฐาสวะ อวิชชาสวะ

กามาสวะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ ๘ ดวง

ภวาสวะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ วิปยุตจากทิณฺฐิ ๔

ดวง

ทิณฺฐาสวะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิณฺฐิ ๔ ดวง

อวิชชาสวะ บังเกิดในอกุศลทั้งปวง

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า อาสวธรรม.

ธรรมไม่เป็นอาสวะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือเว้นอาสวธรรมเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔

กิริยาอัพยากฤตใน

ภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นอาสวะ.

[๙๑๔] ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ.

[๙๑๕] ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัส ๒ ดวง อกุศลที่เหลือ
เว้นโมหะที่เกิดในจิตตูปบาท ๒

ดวงนี้ เว้นโมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา (และ)
เว้นโมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ สภาวธรรม
เหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ.

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ เป็นไฉน?

โมหะ ที่เกิดขึ้นในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัส ๒ ดวง
โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา

โมหะที่สหระตอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔
กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ รูป และ

นิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากอาสวะ.

[๕๑๖] ธรรมเป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

อาสวะเหล่านั้นแล ชื่อว่า ธรรมเป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นอาสวะเสีย กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓
กิริยาอัพยากฤตในภุมิ

๓ และรูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ จะกล่าวว่า
เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะก็ไม่ได้

ได้ ว่าเป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่เป็นอาสวะก็ไม่ได้.

[๕๑๗] ธรรมเป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะ เป็นไฉน?

อาสวะ ๒-๓ อย่าง บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรม

เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะ.

ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นอาสวะทั้งหลายเสีย สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วย

อาสวะแต่ไม่เป็นอาสวะ.

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ จะกล่าวว่า
เป็นอาสวะและสัมปยุตด้วยอาสวะก็ไม่ได้ ว่า
สัมปยุตด้วยอาสวะ แต่ไม่เป็นอาสวะก็ไม่ได้.

[๙๑๘] ธรรมวิปยุตจากอาสวะ แต่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

โมหะที่บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมนัสสเวทนา ๒ ดวง
โมหะที่สหระตด้วย

วิจิกิจฉา โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓
กิริยาอัพยาภกุตในภุมิ ๓

และรูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากอาสวะแต่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ

ธรรมวิปยุตจากอาสวะ และไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากอาสวะและไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ.

ธรรมสัมปยุตด้วยอาสวะ จะกล่าวว่า ธรรมวิปยุตจากอาสวะ
แต่เป็นอารมณ์ของ

อาสวะก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากอาสวะ
และไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะก็ไม่ได้.

อาสวะโคจณกะ จบ.

สัญญาโยชนโคจณกะ

[๙๑๙] สัญญาโยชนธรรม เป็นไฉน?

สัญญาโยชน ๑๐ คือ กามราคสัญญาโยชน ปฏิมสัญญาโยชน
มานสัญญาโยชน ทิณฐิสัญญาโยชน

วิจิกิจฉาสัญญาโยชน สีสัพพตปรามาสสัญญาโยชน ภวราคสัญญาโยชน
อิสสาสัญญาโยชน มัจฉริย-

*สัญญาโยชน อวิชชาสัญญาโยชน

กามราคสัญญาโยชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ ๘ ดวง

ปฏิมสัญญาโยชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัสสเวทนา ๒
ดวง

มานสัญญโณชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ

วิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง

ทิณฐิสัญญโณชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิณฐิ ๔ ดวง

วิจิกจาสัญญโณชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกจนา

สัลลพตปราคาสัญญโณชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิณฐิ ๔
ดวง

ภวราคสัญญโณชน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ

วิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง

อิสสาสัญญโณชน และมัจฉริยสัญญโณชน

บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมนัสส-

*เวทนา ๒ ดวง

อวิชชาสัญญโณชน บังเกิดอกุศลทั้งปวง

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า สัญญโณชนธรรม.

ธรรมไม่เป็นสัญญโณชน เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นสัญญโณชนทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔

กิริยาอัพ-

*ยากฤตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นสัญญโณชน.

[๙๒๐] ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญโณชน เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๗ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

และรูปทั้งหมด

สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญโณชน.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสัญญโณชน เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสัญญโณชน.

[๙๒๑] ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญโณชน เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นโมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ สภาวะธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรม

ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญโณชน

ธรรมวิปยุตจากสัญญาชน เป็นไฉน?

โมหะ ที่สหระคตด้วยอุทธจะ กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔

กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากสัญญาชน.

[๙๒๒] ธรรมเป็นสัญญาชน และเป็นอารมณ์ของสัญญาชน เป็นไฉน?

สัญญาชนเหล่านั้นแล ชื่อว่า ธรรมเป็นสัญญาชน

และเป็นอารมณ์ของสัญญาชน.

ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาชน แต่ไม่เป็นสัญญาชน เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นสัญญาชนทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓

กิริยาอัพยากฤต

ในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า

ธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาชน แต่ไม่เป็น

สัญญาชน.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาชน จะกล่าวว่า ธรรมเป็นสัญญาชน
และเป็นอารมณ์

ของสัญญาชนก็ไม่ได้ ว่าธรรมเป็นอารมณ์ของสัญญาชน

แต่ไม่เป็นสัญญาชนก็ไม่ได้.

[๙๒๓] ธรรมเป็นสัญญาชนและสัมปยุตด้วยสัญญาชน เป็นไฉน?

สัญญาชน ๒-๓ อย่าง บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า

ธรรมเป็นสัญญาชน และสัมปยุตด้วยสัญญาชน.

ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาชน แต่ไม่เป็นสัญญาชน เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นสัญญาชนทั้งหลายเสีย สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า

ธรรมสัมปยุตด้วย

สัญญาชน แต่ไม่เป็นสัญญาชน.

ธรรมวิปยุตจากสัญญาชน จะกล่าวว่า ธรรมเป็นสัญญาชน
และสัมปยุตด้วยสัญญาชน

ก็ไม่ได้ ว่าธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาชน แต่ไม่เป็นสัญญาชนก็ไม่ได้.

[๙๒๔] ธรรมวิปยุตจากสัญญาชน แต่เป็นอารมณ์ของสัญญาชน
เป็นไฉน?

โมหะที่สหระตด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓
กิริยาอัพยาภฤตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชน
แต่เป็นอารมณ์ของ
สัญญาโนชน
ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชนและไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน
เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า
ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชน และไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชน.
ธรรมสัมปยุตด้วยสัญญาโนชน จะกล่าวว่า ธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชน
แต่เป็นอารมณ์
ของสัญญาโนชนก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากสัญญาโนชน
และไม่เป็นอารมณ์ของสัญญาโนชนก็ไม่ได้.
สัญญาโนชนโคจณกะ จบ.

คณธโคจณกะ

[๙๒๕] คณธธรรม นั้นเป็นไฉน?

คณธะ ๔ คือ อภิชฌาภายคณธะ พยาบาทภายคณธะ
สีลัพพตปรามาสภายคณธะ อิหัง-
*สัจจาภินิเวสภายคณธะ.

อภิชฌาภายคณธะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ ๘ ดวง
พยาบาทภายคณธะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโทมนัสสเวทนา
๒ ดวง

สีลัพพตปรามาสภายคณธะ และอิหังสัจจาภินิเวสภายคณธะ
บังเกิดในจิตตูปบาทที่
สัมปยุตด้วยทิณฐิ ๔ ดวง
สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า คณธธรรม.
ธรรมไม่เป็นคณธะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นคั่นกะทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิชาภุมิ ๔
กิริยาอัพยาภฤต

ในภุมิ ๓ รุภ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นคั่นกะ.

[๙๒๖] ธรรมเป็นอารมณัของคั่นกะ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิชาภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภฤตในภุมิ ๓
และรุภทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมที่เป็นอารมณัของคั่นกะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณัของคั่นกะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกฤตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรมไม่
เป็นอารมณัของคั่นกะ

[๙๒๗] ธรรมสัมปยุตด้วยคั่นกะ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิกฺขณฺฐิ ๔ ดวง,
จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโลภะวิปยุตจากทิกฺขณฺฐิ ๔
ดวง เว้นโลภะที่บังเกิดในจิตตูปบาทนี้เสีย,
จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโหมนัสนสเวทนา ๒ ดวง
เว้นปฏิกฺขะที่เกิดในจิตตูปบาทนี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยคั่นกะ.

ธรรมวิปยุตจากคั่นกะ เป็นไฉน?

โลภะที่บังเกิดขึ้นในจิตตูปบาท ที่สหรคตด้วยโลภะวิปยุตจากทิกฺขณฺฐิ ๔
ดวง ปฏิกฺขะที่เกิด
ในจิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโหมนัสนสเวทนา ๒ ดวง
จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยวิจิกฺกฉนา จิตตูปบาท
ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๔ วิชาภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภฤตในภุมิ
๓ รุภ และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากคั่นกะ.

[๙๒๘] ธรรมเป็นคั่นกะ และเป็นอารมณัของคั่นกะ เป็นไฉน?

คั่นธรรมเหล่านั้นแล ชื่อว่า ธรรมเป็นคั่นกะ
และเป็นอารมณัของคั่นกะ.

ธรรมเป็นอารมณัของคั่นกะ แต่ไม่เป็นคั่นกะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นคั่นกะทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๓ วิชาภในภุมิ ๓
กิริยาอัพยาภฤต

ในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของคั่นกะ แต่ไม่เป็น
คั่นกะ

ธรรมเป็นอารมณ์ของคั่นกะ จะกล่าวว่า ธรรมเป็นคั่นกะ
และเป็นอารมณ์ของคั่นกะ

ก็ไม่ได้ ว่าธรรมเป็นอารมณ์ของคั่นกะ แต่ไม่เป็นคั่นกะก็ไม่ได้.

[๙๒๙] ธรรมเป็นคั่นกะและสัมปยุตด้วยคั่นกะ เป็นไฉน?

ทิกฺขุและโลกะบังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า
ธรรมเป็นคั่นกะ

และสัมปยุตด้วยคั่นกะ.

ธรรมสัมปยุตด้วยคั่นกะ แต่ไม่เป็นคั่นกะ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโลกะ ๘ ดวง

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโหมนัสสเวทนา ๒

ดวง เว้นคั่นกะทั้งหลายที่เกิดขึ้นในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรม

สัมปยุตด้วยคั่นกะ แต่ไม่เป็นคั่นกะ.

ธรรมวิปยุตจากคั่นกะ จะกล่าวว่า ธรรมเป็นคั่นกะ
และสัมปยุตด้วยคั่นกะก็ไม่ได้

ว่าธรรมสัมปยุตด้วยคั่นกะ แต่ไม่เป็นคั่นกะก็ไม่ได้.

[๙๓๐] ธรรมวิปยุตจากคั่นกะ แต่เป็นอารมณ์ของคั่นกะ เป็นไฉน?

โลกะที่บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโลกะ วิปยุตจากทิกฺขุ ๔

ดวง ปฏิกฺขะที่บังเกิด

ในจิตตูปบาทที่สหรคตด้วยโหมนัสสเวทนา ๒ ดวง

จิตตูปบาทที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา จิตตูปบาท

ที่สหรคตด้วยอุทฺธจจะ กุศลในภุมิ ๓ วิชาภในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภฤตในภุมิ

๓ และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากคั่นกะ

แต่เป็นอารมณ์ของคั่นกะ.

ธรรมวิปยุตจากคณฺเฑ และไม่เป็นอารมณฺของคณฺเฑ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากคณฺเฑ และไม่เป็นอารมณฺของคณฺเฑ.

ธรรมสัมปยุตด้วยคณฺเฑ จะกล่าวว่า ธรรมวิปยุตจากคณฺเฑ
แต่เป็นอารมณฺของคณฺเฑ

ก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากคณฺเฑ และไม่เป็นอารมณฺของคณฺเฑก็ไม่ได้.

คณฺเฑโคจณกะ จบ

[๙๓๑] โยชธรรม เป็นไฉน ฯลฯ โยคธรรม เป็นไฉน ฯลฯ

นิวรณโคจณกะ

นิวรณธรรม เป็นไฉน?

นิวรณ ๖ คือ กามฉันทนิวรณ พยาปาทนิวรณ ถีนมิทธนิวรณ

อุทธจลกุกกุจจนิวรณ

วิจิกิจฉานนิวรณ อวิชชานิวรณ.

กามฉันทนิวรณ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโลภะ ๘ ดวง

พยาปาทนิวรณ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโทมนัสสเวทนา ๒

ดวง

ถีนมิทธนิวรณ บังเกิดในอกุศลจิตที่เป็นสสังขาริก

อุทธจลนิวรณ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยอุทธจละ

กุกกุจจนิวรณ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโทมนัสสเวทนา ๒

ดวง

วิจิกิจฉานนิวรณ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยวิจิกิจฉา

อวิชชานิวรณ บังเกิดในอกุศลจิตทั้งปวง

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า นิวรณธรรม.

ธรรมไม่เป็นนิวรณ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นนิวรณทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔

กิริยาอัพยากฤตใน

ภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นนิวรณ

[๙๓๒] ธรรมเป็นอารมณฺของนิวรณ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของนิรณ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ.

[๙๓๓] ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทฝ่ายอกุศล ๑๒ ดวง สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ.

ธรรมวิปยุตจากนิรณ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป
และนิพพาน สภาวะธรรม
เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากนิรณ.

[๙๓๔] ธรรมเป็นนิรณ และเป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

นิรณธรรมเหล่านั้นแล ชื่อว่า ธรรมเป็นนิรณ
และเป็นอารมณ์ของนิรณ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของนิรณ แต่ไม่เป็นนิรณ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นนิรณทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓
กิริยาอัพยาภุต
ในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของนิรณ แต่ไม่เป็น
นิรณ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ จะกล่าวว่า ธรรมเป็นนิรณ
และเป็นอารมณ์ของ

นิรณก็ได้ ว่าธรรมเป็นอารมณ์ของนิรณ แต่ไม่เป็นนิรณก็ได้.

[๙๓๕] ธรรมเป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ เป็นไฉน?

นิรณ ๒-๓ อย่าง บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ธรรม
เป็นนิรณ และสัมปยุตด้วยนิรณ.

ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ แต่ไม่เป็นนิรณ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นนิรณทั้งหลายเสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ
แต่ไม่เป็นนิรณ.

ธรรมวิปยุตจากนิรณ จะกล่าวว่า ธรรมเป็นนิรณ
และสัมปยุตด้วยนิรณก็ไม่ได้
ว่าธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ แต่ไม่เป็นนิรณก็ไม่ได้.

[๙๓๖] ธรรมวิปยุตจากนิรณ แต่เป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?
กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด
สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากนิรณ แต่เป็นอารมณ์ของนิรณ.

ธรรมวิปยุตจากนิรณ และไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
วิปยุตจากนิรณ และไม่เป็นอารมณ์ของนิรณ.

ธรรมสัมปยุตด้วยนิรณ จะกล่าวว่า ธรรมวิปยุตจากนิรณ
แต่เป็นอารมณ์ของนิรณ
ก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากนิรณ และไม่เป็นอารมณ์ของ นิรณก็ไม่ได้.

นิรณโคจณกะ จบ

ปรามาสโคจณกะ

[๙๓๗] ปรามาสธรรม เป็นไฉน?

ทิฏฐิปรามาสะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง
สภาวธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า ปรามาสธรรม.

ธรรมไม่เป็นปรามาสะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นปรามาสะเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔
กิริยาอัพยากฤต

ในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นปรามาสะ.

[๙๓๘] ธรรมเป็นอารมณ์ของปรามาสะ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓
รูปทั้งหมด สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
ไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

[๙๓๙] ธรรมสัมปยุตด้วยปราคาสะ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิกฺขุ ๔ ดวง
เว้นปราคาสะที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยปราคาสะ.

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหรัคตด้วยโลภะวิปยุตจากทิกฺขุ ๔ ดวง
จิตตูปบาทสหรัคตด้วยโทมนัสสเวทนา
๒ ดวง จิตตูปบาทที่สหรัคตด้วยวิจิกิจฉนา จิตตูปบาทที่สหรัคตด้วยอุทธัจจะ
กุศลในภุมิ ๔

วิบากในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูปและนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ.

ปราคาสธรรม จะกล่าวว่า สัมปยุตด้วยปราคาสะก็ไม่ได้
ว่าวิปยุตจากปราคาสะ
ก็ไม่ได้.

[๙๔๐] ธรรมเป็นปราคาสะ และเป็นอารมณ์ของปราคาสะ เป็นไฉน?

ปราคาสธรรมนั้นแล ชื่อว่า ธรรมปราคาสะ
และเป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะ แต่ไม่เป็นปราคาสะ เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นปราคาสะเสีย กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓
กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓

และรูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะ
แต่ไม่เป็นปราคาสะ.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ จะกล่าวว่า
ธรรมเป็นปราคาสะและเป็นอารมณ์
ของปราคาสะก็ไม่ได้ ว่าธรรมเป็นอารมณ์ของปราคาสะ
แต่ไม่เป็นปราคาสะก็ไม่ได้.

[๙๔๑] ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ แต่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ
เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโลภะวิปยุตจากทิกฺขณฺฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโมหณัสส-

*เวทนา ๒ ดวง จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยวิจิกิฉณา

จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยอุทฺธจจะ กุศล

ในภุมิ ๓ วิปากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ แต่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ และไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

วิปยุตจากปราคาสะ และไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ.

ธรรมเป็นปราคาสะและสัมปยุตด้วยปราคาสะ จะกล่าวว่า

ธรรมวิปยุตจากปราคาสะ

แต่เป็นอารมณ์ของปราคาสะก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากปราคาสะ

และไม่เป็นอารมณ์ของ

ปราคาสะก็ไม่ได้.

ปราคาสโคฉณกะ จบ

มหันทรทุกะ

[๙๔๒] ธรรมมีอารมณ์ เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิปากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า ธรรมมีอารมณ์.

ธรรมไม่มีอารมณ์ เป็นไฉน?

รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มีอารมณ์.

[๙๔๓] ธรรมเป็นจิต เป็นไฉน?

จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ
กายวิญญาณ มโนธาตุ

มโนวิญญาณธาตุ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นจิต.

ธรรมไม่เป็นจิต เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ รูป และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่
เป็นจิต.

[๙๔๔] เจตสิกธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
เจตสิกธรรม.

อเจตสิกธรรม เป็นไฉน?

จิต รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อเจตสิกธรรม.

[๙๔๕] จิตตสัมปยุตธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
จิตตสัมปยุตธรรม

จิตตวิปยุตธรรม เป็นไฉน?

รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า จิตตวิปยุตธรรม.

จิต จะกล่าวว่า จิตตสัมปยุตก็ได้ ว่าจิตตวิปยุตธรรมก็ได้.

[๙๔๖] จิตตสังสङฺฆธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
จิตตสังสङฺฆธรรม.

จิตตวิสังสङฺฆธรรม เป็นไฉน?

รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า จิตตวิสังสङฺฆธรรม.

จิต จะกล่าวว่า จิตตสังสङฺฆธรรมก็ได้ ว่าจิตตวิสังสङฺฆธรรมก็ได้.

[๙๔๗] จิตตสมุทฺฐานธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ
หรือรูปแม้อื่นใด ซึ่ง

เกิดแต่จิต มีจิตเป็นเหตุ มีจิตเป็นสมุฏฐาน มีอยู่ ได้แก่ รูปายตนะ
สัททายตนะ

คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ อากาสธาตุ อาโปธาตุ รูปลหута
รูปมหุตตา

รูปกัมมัณฺญุตตา รูปอุปจยะ รูปสันตติ กพพิงการาหาร
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า จิตตสมุฏฐาน-
*ธรรม.

ธรรมไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นไฉน?

จิต รูปที่เหลือ และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน.

[๙๔๘] จิตตสหกุธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
จิตตสหกุธรรม.

ธรรมไม่เป็นจิตตสหกุ เป็นไฉน?

จิต รูปที่เหลือ และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นจิตตสหกุ.

[๙๔๙] จิตตานุปริวัตติธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ
สภาวะธรรมเหล่านี้
ชื่อว่า จิตตานุปริวัตติธรรม.

ธรรมไม่เป็นจิตตานุปริวัตติ เป็นไฉน?

จิต รูปที่เหลือ และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นจิตตานุปริวัตติ.

[๙๕๐] จิตตสังสกุฏฐสมุฏฐานธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
จิตตสังสกุฏฐสมุฏฐาน-
*ธรรม.

ธรรมไม่เป็นจิตตสังสกุฏฐสมุฏฐาน เป็นไฉน?

จิต รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นจิตตสังสังขณสมุฏฐาน.

[๙๕๑] จิตตสังสังขณสมุฏฐานสหุธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
จิตตสังสังขณสมุฏฐาน-

*สหุธรรม.

ธรรมไม่เป็นจิตตสังสังขณสมุฏฐานสหุ เป็นไฉน?

จิต รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นจิตตสังสังขณสมุฏฐานสหุ.

[๙๕๒] จิตตสังสังขณสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม เป็นไฉน?

เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
จิตตสังสังขณสมุฏฐานา-

*นุปริวัตติธรรม.

ธรรมไม่เป็นจิตตสังสังขณสมุฏฐานานุปริวัตติ เป็นไฉน?

จิต รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นจิตตสังสังขณสมุฏฐานานุ-

*ปรีวัตติ.

[๙๕๓] อัชฌัตติกธรรม เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ มนายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อัชฌัตติกธรรม.
พาหิรธรรม เป็นไฉน?

รูปลายตนะ ฯลฯ ฐัมมายตนะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า พาหิรธรรม.

[๙๕๔] อุปาทาธรรม เป็นไฉน?

จักขายตนะ ฯลฯ กพพิงการาหาร สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อุปาทาธรรม.

ธรรมไม่เป็นอุปาทา เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ อกุศล วิกากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภฤตในภุมิ ๓
มหาภฤตรูป ๔ และ

นิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นอุปาทา.

[๙๕๕] อุปาทินนธรรม เป็นไฉน?

วิบากในภุมิ ๓ และรูปที่กรรมแต่งขึ้น สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อุปาทินนธรรม.

อนุปาทินนธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล กิริยาอัพยาภกุตในภุมิ ๓
และรูปที่กรรมมิได้แต่งขึ้น มรรค ๔
ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อนุปาทินนธรรม.

มหันตรหุกะ จบ

อุปาทานโคจณกะ

[๙๕๖] อุปาทานธรรม เป็นไฉน?

อุปาทาน ๔ คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สัลลพพตูปาทาน
อัตตวาหุปาทาน.

กามุปาทาน บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโลกะ ๘ ดวง
ทิฏฐุปาทาน สัลลพพตูปาทาน และอัตตวาหุปาทาน
บังเกิดในจิตตูปบาท ที่สัมปยุต

ด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อุปาทานธรรม.

ธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นอุปาทานทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔
กิริยาอัพยา-

*ภกุตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมที่ไม่เป็นอุปาทาน.

[๙๕๗] ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภกุตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

[๙๕๘] ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะสัมปยุตด้วยทิณฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ

วิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง เว้นโลภะที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน.

ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน เป็นไฉน?

โลภะซึ่งเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระต

ด้วยโหมนัสสเวทนา ๒ ดวง จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจจา

จิตตูปบาทที่สหระตด้วย

อุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ รูป

และนิพพาน สภาวะธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน.

[๙๕๙] ธรรมเป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

อุปาทานธรรมเหล่านั้นแล ชื่อว่าธรรมเป็นอุปาทาน

และเป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทาน เป็นไฉน

อกุศลที่เหลือ เว้นอุปาทานทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓

กิริยาอัพยากฤต

ในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่เป็น

อุปาทาน.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน จะกล่าวว่า ธรรมเป็นอุปาทาน

และเป็นอารมณ์ของ

อุปาทานก็ไม่ได้ ว่าธรรมเป็นอารมณ์ของอุปาทาน

แต่ไม่เป็นอุปาทานก็ไม่ได้.

[๙๖๐] ธรรมเป็นอุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน เป็นไฉน?

ทิณฐิและโลภะ บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมเป็น

อุปาทาน และสัมปยุตด้วยอุปาทาน.

ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทาน เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ ๘ ดวง

เว้นอุปาทานทั้งหลายที่บังเกิดในจิตตูปบาท

เหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน
แต่ไม่เป็นอุปาทาน.

ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน จะกล่าวว่า ธรรมเป็นอุปาทาน
และสัมปยุตด้วยอุปาทาน

ก็ไม่ได้ ว่าธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน แต่ไม่เป็นอุปาทานก็ไม่ได้.

[๙๖๑] ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน
เป็นไฉน?

โลภะที่บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิฏฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่

สหระตด้วยโหมนัสสเวทนา ๒ ดวง จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา
จิตตูปบาทที่สหระตด้วย

อุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภกุตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

วิปยุตจากอุปาทาน และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน.

ธรรมสัมปยุตด้วยอุปาทาน จะกล่าวว่า ธรรมวิปยุตจากอุปาทาน
แต่เป็นอารมณ์ของ

อุปาทานก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากอุปาทาน
และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทานก็ไม่ได้.

อุปาทานโคจณกะ จบ

กิเลสโคจณกะ

[๙๖๒] กิเลสธรรม เป็นไฉน?

กิเลสวัตร ๑๐ คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา ถีนะ
อุทธัจจะ

อหิริกะ อโนตตปปะ.

โลภะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะ ๘ ดวง

โทสะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโทมนัสสเวทนา ๒ ดวง

โมหะ บังเกิดในอกุศลทั้งปวง

มานะ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิฏฐิ ๔ ดวง

ทิฏฐิ บังเกิดในจิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง

วิจิกิจฉา บังเกิดในจิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา

ถีนะ บังเกิดในอกุศลจิตที่เป็นสังขาริก

อุทธัจจะ อหิริกะ และอโนตตปปะ บังเกิดในอกุศลจิตทั้งปวง

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า กิเลสธรรม.

ธรรมไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นกิเลสทั้งหลายเสีย กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔

กิริยาอัพยากฤต

ในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่เป็นกิเลส.

[๙๖๓] ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓

และรูปทั้งหมด

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม

ไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

[๙๖๔] ธรรมเศร้าหมอง เป็นไฉน?

อกุศลจิตตูปบาท ๑๒ ดวง สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมเศร้าหมอง

ธรรมไม่เศร้าหมอง เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ รูป

และนิพพาน สภาวะธรรม

เหล่านี้เรียกว่า ธรรมไม่เศร้าหมอง.

[๙๖๕] ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส เป็นไฉน?

อกุศลจิตตูปบาท ๑๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส.

ธรรมวิปยุตจากกิเลส เป็นไฉน?

กุศลในภูมิ ๔ วิบากในภูมิ ๔ กิริยาอัพยากฤตในภูมิ ๓ รูป
และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากกิเลส.

[๙๖๖] ธรรมเป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?

กิเลสธรรมเหล่านั้นแลชื่อว่า ธรรมเป็นกิเลส
และเป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นกิเลสทั้งหลายเสีย กุศลในภูมิ ๓ วิบากในภูมิ ๓
กิริยา-

*อัพยากฤตในภูมิ ๓ รูปทั้งหมด สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส
แต่ไม่เป็นกิเลส.

ธรรมไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส จะกล่าวว่า ธรรมเป็นกิเลส
และเป็นอารมณ์ของ

สังกิเลสก็ไม่ได้ ว่าธรรมเป็นอารมณ์ของสังกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลสก็ไม่ได้.

[๙๖๗] ธรรมเป็นกิเลส และเศร้าหมอง เป็นไฉน?

กิเลสธรรมเหล่านั้นแลชื่อว่า ธรรมเป็นกิเลส และเศร้าหมอง.

ธรรมเศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?

อกุศลที่เหลือ เว้นกิเลสทั้งหลายเสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมเศร้าหมอง
แต่ไม่เป็นกิเลส.

ธรรมเศร้าหมอง จะกล่าวว่า ธรรมเป็นกิเลส
และเศร้าหมองก็ไม่ได้ว่าธรรม
เศร้าหมอง แต่ไม่เป็นกิเลสก็ไม่ได้.

[๙๖๘] ธรรมเป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส เป็นไฉน?

กิเลส ๒-๓ อย่าง บังเกิดร่วมกันในจิตตูปบาทใด
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรม
เป็นกิเลส และสัมปยุตด้วยกิเลส.

ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลส เป็นไฉน?
อกุศลที่เหลือ เว้นกิเลสทั้งหลายเสีย สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสัมปยุต
ด้วยกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลส.

ธรรมวิปยุตจากกิเลส จะกล่าวว่า ธรรมเป็นกิเลส
และสัมปยุตด้วยก็ไม่ได้ ว่า
เป็นธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส แต่ไม่เป็นกิเลสก็ไม่ได้.

[๙๖๙] ธรรมวิปยุตจากกิเลส แต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?
กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาภกุตในภุมิ ๓ และรูปทั้งหมด
สภาวะธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมวิปยุตจากกิเลส แต่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมวิปยุตจากกิเลส และไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส เป็นไฉน?
มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมวิปยุตจากกิเลส และไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลส.

ธรรมสัมปยุตด้วยกิเลส จะกล่าวว่า ธรรมวิปยุตจากกิเลส
แต่เป็นอารมณ์ของ
สังกิเลสก็ไม่ได้ ว่าธรรมวิปยุตจากกิเลส
และไม่เป็นอารมณ์ของสังกิเลสก็ไม่ได้.

กิเลสโคจณกะ จบ

ปิณฺฐิหุกะ

[๙๗๐] ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิณฺฐิ ๔ ดวง จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกจนา
สภาวะ-

*ธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณ.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิฏฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระตด้วย

โหมณัสสเวทนา ๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้

ที่เป็นธรรมอันโสดาปัตติมรรคประหาณก็มี

ที่เป็นธรรมอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณก็มี.

ธรรมอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๔ วิกากในภุมิ ๔

กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ

๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณ.

[๙๗๑] ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธัจจะ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓

ประหาณ.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิฏฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมณัสส-

*เวทนา ๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ ที่เป็นธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓

ประหาณก็มี ที่เป็นธรรม

อันมรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณก็มี.

ธรรมอันมรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทสัมปยุตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา

กุศลในภุมิ ๔

วิกากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมอัน

มรรคเปื้องสูง ๓ ไม่ประหาณ.

[๙๗๒] ธรรมมีสัมปยุตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา

เวณโมหะที่

บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมมีสัมปยุตเหตุอันโสดาปัตติมรรค

ประหาณ.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง
จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโมหณัส-

*เวทนา ๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้

ที่เป็นธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคประหาณก็มี

ที่เป็นธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคไม่ประหาณก็มี.

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันโสดาปัตติมรรคจะประหาณ เป็นไฉน?

โมหะที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธัจจะ
กุศลในภุมิ ๔ วิวากใน

ภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีสัมปยุตต-

*เหตุอันโสดาปัตติมรรคจะประหาณ.

[๙๗๓] ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธัจจะ

เวณโมหะที่บังเกิดขึ้นในจิตตูปบาทนี้เสีย สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณ.

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิณฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโมหณัส

๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ ที่เป็นธรรมมีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓
ประหาณก็มี ที่เป็น

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ ประหาณก็มี.

ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓ จะประหาณ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิณฐิ ๔ ดวง จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา
โมหะที่สหระต

ด้วยอุทธัจจะ กุศลในภุมิ ๔ วิวากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาภุตในภุมิ ๓ รูป
และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มีสัมปยุตตเหตุอันมรรคเปื้องสูง ๓
จะประหาณ.

[๙๗๔] ธรรมมีวิตก เป็นไฉน?

กามาวจรกุศล, อกุศล, จิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ ดวง
ฝ่ายอกุศลวิบาก

๒ ดวง ฝ่ายกิริยา ๑๑ ดวง, รูปาวจรปฐมณานฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบากและกิริยา, โลกุตตรปฐมณาน
ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก, เว้นวิตกที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย
สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมมีวิตก.

ธรรมไม่มีวิตก เป็นไฉน?

ปัญจวิญญานทั้ง ๒ ฝ่าย ฌาน ๓ และ ๔ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และ

ฝ่ายกิริยา, อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา ฌาน ๓ และ ๔
ที่เป็นโลกุตตระ

ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก, วิตก, รูป และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีวิตก.

[๙๗๕] ธรรมมีวิจารณ์ เป็นไฉน?

กามาวจรกุศล, อกุศล, จิตตูปบาทฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ ดวง
ฝ่ายอกุศลวิบาก

๒ ดวง ฝ่ายกิริยา ๑๑ ดวง, ฌาน ๑ และ ๒ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และกิริยา,

ฌาน ๑-๒ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก,
เว้นวิจารณ์ที่เกิดขึ้นในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีวิจารณ์.

ธรรมไม่มีวิจารณ์ เป็นไฉน?

ปัญจวิญญานทั้ง ๒ ฝ่าย, ฌาน ๓ และ ๓ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และ

ฝ่ายกิริยา, อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, ฌาน ๓ และ ๓
ที่เป็นโลกุตตระ

ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก, วิจารณ์, รูป และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่มีวิจารณ์.

[๙๗๖] ธรรมมีปีติ เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโสมนัสสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๔ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๕ ดวง ฝ่ายกิริยา ๕ ดวง, ฌาน ๒ และ ๓
ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล

ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, ฌาน ๒ และ ๓ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก, เว้นปิตีที่

เกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมมีปิตี.

ธรรมไม่มีปิตี เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยอุเบกขาเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๘ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ ดวง ฝ่ายอกุศลวิบาก ๗ ดวง ฝ่ายกิริยา ๖
ดวง, ฌาน ๒ และ ๒

ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา อรูป ๔ ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา,

ฌาน ๒ และ ๒ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก, ปิตี, รูป
และนิพพาน สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่มีปิตี.

[๙๗๗] ธรรมสหระคตด้วยปิตี เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยโสมนัสสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๔ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๕ ดวง ฝ่ายกิริยา ๕ ดวง, ฌาน ๒ และ ๓
ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล

ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, ฌาน ๒ และ ๓ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล
ฝ่ายวิบาก เว้นปิตีที่

บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมสหระคตด้วยปิตี.

ธรรมไม่สหระคตด้วยปิตี เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระคตด้วยอุเบกขาเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๘ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๑ ดวง ฝ่ายอกุศลวิบาก ๗ ดวง ฝ่ายกิริยา ๖ ดวง, ฌาน ๒ และ ๒

ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก, และฝ่ายกิริยา, อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก, และฝ่ายกิริยา

ฌาน ๒ และ ๒ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก ปิตี, รูป และนิพพาน สภาวธรรม

เหล่านี้ชื่อว่า ธรรมไม่สหระตด้วยปิตี.

[๙๗๘] ธรรมสหระตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโสมนัสสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง ฝ่ายอกุศล ๔ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๖ ดวง ฝ่ายกิริยา ๕ ดวง, ฌาน ๓ และ ๔ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล

ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, ฌาน ๓ และ ๔ ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก, เว้น

สุขเวทนาที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสหระตด้วยสุขเวทนา.

ธรรมไม่สหระตด้วยสุขเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุเบกขาเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง ฝ่ายอกุศล ๘ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๐ ดวง ฝ่ายอกุศลวิบาก ๗ ดวง ฝ่ายกิริยา ๖ ดวง, รูปาวจรจตุตถฌาน

ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, โลกุตตร-

*จตุตถฌาน ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก สุขเวทนา, รูป และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า

ธรรมไม่สหระตด้วยสุขเวทนา.

[๙๗๙] ธรรมสหระตด้วยอุเบกขาเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุเบกขาเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง ฝ่ายอกุศล ๖ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๑๐ ดวง ฝ่ายกุศลวิบาก ๖ ดวง ฝ่ายกิริยา ๖ ดวง,
รูปาวจรจตุตถฌาน

ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก
และฝ่ายกิริยา, โลกุตตร-

*จตุตถฌาน ฝ่ายกุศล และฝ่ายวิบาก, เว้นอุเบกขาเวทนา
ที่บังเกิดในจิตตูปบาทเหล่านี้เสีย

สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ธรรมสหครัตด้วยอุเบกขาเวทนา.

ธรรมไม่สหครัตด้วยอุเบกขาเวทนา เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหครัตด้วยโสมนัสสเวทนา ฝ่ายกามาวจรกุศล ๔ ดวง
ฝ่ายอกุศล ๖ ดวง

ฝ่ายกามาวจรกุศลวิบาก ๖ ดวง ฝ่ายอกุศลวิบาก ๑ ดวง ฝ่ายกิริยา ๕
ดวง, ฌาน ๓ และ ๔

ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา, ฌาน ๓ และ ๔
ที่เป็นโลกุตตระ ฝ่ายกุศล

และฝ่ายวิบาก, อุเบกขาเวทนา, รูป และนิพพาน สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่สหครัต

ด้วยอุเบกขาเวทนา.

[๙๘๐] กามาวจรธรรม เป็นไฉน?

กามาวจรกุศล อกุศล วิบากแห่งกามาวจรทั้งหมด กามาวจรกิริยา
อัปยาคฤต และ

รูปทั้งหมด สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า กามาวจรธรรม.

ธรรมไม่เป็นกามาวจร เป็นไฉน?

รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นกามาวจร.

[๙๘๑] รูปาวจรธรรม เป็นไฉน?

ฌาน ๔ และ ๕ ที่เป็นรูปาวจร ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และฝ่ายกิริยา
สภาวะธรรมเหล่านี้

ชื่อว่า รูปาวจรธรรม.

ธรรมไม่เป็นรูปาวจร เป็นไฉน?

กามาวจร อรูปาวจร โลกุตตระ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นรูปาวจร.

[๙๘๒] อรูปาวจรธรรม เป็นไฉน?

อรูป ๔ ฝ่ายกุศล ฝ่ายวิบาก และกิริยา สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อรูปาวจรธรรม.

ธรรมไม่เป็นรูปาวจร เป็นไฉน?

กามาวจร รูปาวจร โลกุตตระ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
ธรรมไม่เป็นรูปาวจร.

[๙๘๓] ปริยาปันนธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า ปริยาปันนธรรม.

อปริยาปันนธรรม เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อปริยาปันนธรรม.

[๙๘๔] นิยานิกธรรม เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า นิยานิกธรรม.

อนิยานิกธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยากฤตในภุมิ ๓ รูป
และนิพพาน

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อนิยานิกธรรม.

[๙๘๕] นียตธรรม เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโหมนัสสเวทนา ๒ ดวง

สภาวธรรมเหล่านี้ ที่เป็นนียตธรรมก็มี ที่เป็นอนียตธรรมก็มี

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า นียตธรรม.

อนียตธรรม เป็นไฉน?

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยโลภะวิปยุตจากทิฏฐิ ๔ ดวง

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยวิจิกิจฉา

จิตตูปบาทที่สหระตด้วยอุทธจะ กุศลในภุมิ ๓ วิบากในภุมิ ๔
กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ ๓ รูป

และนิพพาน สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า อนิยตธรรม.

[๙๘๖] สอตุตตรธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๓ อกุศล วิบากในภุมิ ๓ กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ ๓
และรูปทั้งหมด

สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า สอตุตตรธรรม.

อนุตตรธรรม เป็นไฉน?

มรรค ๔ ที่เป็นโลกุตตระ สามัญญผล ๔ และนิพพาน
สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า
อนุตตรธรรม.

[๙๘๗] สรณธรรม เป็นไฉน?

อกุศลจิตตูปบาท ๑๒ ดวง สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่า สรณธรรม.

อรณธรรม เป็นไฉน?

กุศลในภุมิ ๔ วิบากในภุมิ ๔ กิริยาอัพยาทุกตในภุมิ ๓ รูป
และนิพพาน สภาวธรรม
เหล่านี้ชื่อว่า อรณธรรม.

ธรรมสังคณีปกรณ์ จบ

จบพระไตรปิฎก เล่มที่ ๓๔